

DANSKE FORFATNINGSLOVE

OG

FORFATNINGSSUDKAST

UDGIVET MED INDLEDNINGER

AF

JENS HIMMELSTRUP

SEKR. I INDENRIGSMIN., DR. PHIL.

JENS MØLLER

LANDSTINGSSEKRETÆR

J. H. S C H U L T Z F O R L A G

INDHOLD.

	Side
Forord af Professor Dr. jur. Knud Berlin.....	VII
Udgivernes Forord	IX
Indledning til Kongeloven	1
Kongeloven af 14. November 1665	4
Indledning til Kabinetsstyrelsen	17
Kongelig Akt af 27. December 1770	19
Kabinetsordre af 15. Juli 1771	20
Forordning af 13. Februar 1772.....	21
Reskripter af 17. April 1784	22
Indledning til »Indfødsretten«	24
»Indføds-Retten« af 15. Januar 1776	25
Indledning til Stænderforfatningen	29
Anordning af 28. Maj 1831 ang. Provinsialstænders Indførelse i Danmark	30
Forordning af 15. Maj 1834 ang. Provinsialstændernes Indretning i Danmark	33
Indledning til Junigrundloven	53
Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1849	56
»Helstaten«.....	72
Allerhøjeste Kundgørelse af 28. Januar 1852	74
Tronfølgelov for det danske Monarki af 31. Juli 1853	78
Forordning af 26. Juli 1854 om det danske Monarkis Forfatning for dets Fællesanliggender	82
Grundlovsbestemmelse af 29. August 1855 om Indskrænkning af Grundloven af 5. Juni 1849	86
Forfatningslov for det danske Monarkis Fællesanliggender, af 2. Oktober 1855	89
Grundlov for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, af 18. November 1863	98
Indledning til den gennemsete Grundlov	109
Danmarks Riges gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849, af 28. Juli 1866	110
Indledning til Grundloven af 1915	122
Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1915	125
Indledning til Grundloven af 1920	138
Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1915 med Ændringer af 10. September 1920	139

	Side
<i>Danmark og Island:</i>	
Indledning	156
Lov af 2. Januar 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget	157
Dansk-islandsk Forbundslov af 30. November 1918	158
<i>Tillæg:</i>	
Indledning (med Suhms Forfatningsudkast)	161
Bang-Moltkes Forfatningsudkast Januar—Marts 1848	166
I. C. Christensens Grundlovsforslag af 1913	186
Socialdemokratiets Grundlovsforslag af 1920	190

FORORD.

Efter det praktiske Anlæg, flere nyere Lovsamlinger følger ved kun at optage den i Øjeblikket gældende danske Ret, vil den foreliggende Samling af danske Forfatningslove, der optager hele Rækker af længst hedengangne danske Forfatninger lige fra Kongeloven af 1665, for mange yngre juridisk Studerende være et meget nyttigt Supplement til deres Lovsamling. Men ogsaa for dem, der er i Besiddelse af de ældre Lovsamlinger, endsige for alle de historisk og politisk interesserede, der overhovedet ikke har nogen Lovsamling, vil det være af Værdi at have alle de vigtigste danske Forfatningslove, ældre og yngre, let overskueligt samlede i en særlig Udgave. Det foreliggende Udvalg forekommer mig at have taget alt væsentligt med, og de tilføjede historiske Indledninger bidrager til at lette Forstaaelsen af de til Tider ret indviklede danske Forfatningsforhold.

Naar Udgiverne i et Tillæg ogsaa har medtaget enkelte Udkast og Forslag til Forfatningslove, der ikke blev gennemførte, da er det vel i højere Grad en Skønssag, hvad der her burde eller ikke burde medtages, men adskilligt af historisk Interesse er der utvivlsomt ogsaa i dette Tillæg.

Jeg kan derfor i det hele kun medgive denne Lovudgave min bedste Anbefaling.

København d. 7. Oktober 1932.

Knud Berlin.

UDGIVERNES FORORD.

En let tilgængelig Lovudgave, der udelukkende tager Sigte paa Danmarks Forfatningsforhold, har ikke hidtil foreligget. Der er vel, særlig i 1850'erne, udkommet forskellige Samlinger af danske Grundlove og Valglove. Men de Udgaver, der her kommer i Betragtning, indeholdt ikke blot Forfatningslovene (fra Junigrundloven), men ogsaa de fra 1848 gældende Valglove; og for de Loves Vedkommende, som vedrørte hele det danske Monarki, var tillige de tyske Tekster gengivet. Disse Samlinger er jo nu forældede og uden praktisk Brugbarhed. Har man nu Brug for de danske Forfatningslove i historisk Rækkefølge, har man kun de store fælles Lovsamlinger at gaa til. Og disse tager som bekendt ingen historiske Hensyn, men holder sig til den til enhver Tid gældende Lovgivning, saaledes at det endog kan have sine Vanskeligheder i de mest anvendte Lovsamlinger at finde Kongeloven og Junigrundloven.

*En Afhjælpning af Savnet af en saadan selvstændig Udgave har vi haat for Øje ved Udgivelsen af den efterfølgende Samling af danske Forfatningslove. Det foretagne Udvalg er saa snævert som muligt, og der vil meget vel kunne rejses Spørgsmaal, om ikke denne eller hin Bestemmelse af forfatningsmæssig Karakter burde været medtaget. Vi har foretrukket at indskrænke os til de Love, der — stort set — i deres Rækkefølge vil kunne danne et Billede af Danmarks Forfatningshistorie. Vi har i saa Henseende af praktiske Grunde kun taget Hensyn til Tiden fra 1660 til vor Tid. Haandfæstningerne foreligger udgivet i Aarsberetninger fra Gehejmearkivet II. Bind. Vi har endvidere holdt os nær til, hvad der kunde falde ind under Betegnelsen *d a n s k e* Forfatningslove. Af de Love, som vedrører Danmarks Forhold til Island, er derfor kun medtaget — i et særligt Afsnit — Lov af 2. Januar 1871 (om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget) og den dansk-islandske*

Forbundslov af 30. November 1918, derimod ikke Forordningen af 8. Marts 1843 (om Indretningen af en særlig raadgivende Forsamling for Island under Navn af Althing) eller Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender af 5. Januar 1874, saalidt som selvfølgelig de af Altinget senere vedtagne Love af forfatningsmæssig Karakter.

Valglovene er ikke medtaget i denne Samling; og under Hensyn hertil er tillige §§ 19—48 i Forordningen af 15. Maj 1834 om Provinsialstændernes Indretning udeladt, idet disse Paragraffer udelukkende angaar Emner, som efter den frie Forfatnings Indførelse har været behandlet i de til enhver Tid gældende Valglove.

I et Tillæg har vi optaget forskellige Udkast og Forslag til Forfatningslove, som fra Tid til anden har foreligget. Den Retningslinie, som har været fulgt ved Udvalget, har været den, at de Forslag, som har dannet det formelle Grundlag for Rigsdagens Drøftelse forud for vedtagen Lov, ikke er medtaget. Tilbage bliver da kun enkelte Forfatningsudkast og Grundlovsforslag, som kan paaregne historisk eller politisk Interesse. Bang-Moltkes Udkast gengives her for første Gang i Trykken efter det i Rigsarkivet beroende Materiale dertil. Der henvises iøvrigt til Indledningen til Tillæget.

Med Hensyn til Udgivernes Indledninger til de enkelte Love maa havees for Øje, at det blot har været Hensigten med disse at give et lille historisk-juridisk Forbindelsesled mellem de enkelte Love. Indledningernes Stilling er altsaa en ganske underordnet, og de skulde, alt imens de muligvis har Betydning for enkelte Læsere, ganske træde i Baggrunden for Lovteksterne.

Med Hensyn til Tekstbenyttelsen bemærkes, at Kongeloven er gengivet efter den danske Tekst i Rigsarkivets Udgave 1886 af Kongelovens latinske og danske Tekst af 1665. Den pompøse Overskrift er taget fra den første Udgave af Loven ved Rostgaard 1709. De øvrige Forfatningslove er til og med 1866-Grundloven gengivne efter den officielle Kvart-Udgave, dog at kgl. Akt af 27. December 1770 og Kabinetsordre af 15. Juli 1771 er gengivet efter Holger Hansen: Kabinetsstyrelsen i Danmark, og Reskripterne af 1784 efter Rigsarkivets Publikation: »Regeringsskiftet 1784« (1888). For Tiden efter 1866 har Lovtidende dannet Grundlaget.

Ved Udarbejdelsen af Indledningerne har vi benyttet almindelige historiske og statsforfatningsretlige Værker, særlig Afsnit af Det

danske Folks Historie V og af Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814 Bd. 4 og 5 samt N. Neergaard: Under Junigrundloven. Endvidere har været benyttet af Specialtremstillinger: Knud Fabricius: Kongeloven, 1920; Kongeloven og dens Forhistorie, udg. af Rigsarkivet 1886; Chr. Bruun: Enevældens Indførelse i Danmark og Kongelovens Tilblivelse, 1887, og samme Forf.: P. F. Suhm, 1898; Holger Hansen: Kabinetstyrelsen i Danmark 1768—72, I—II; A. Linvald: Dansk Statsstyrelse i det 18. Aarhundrede (Den danske Centraladministration, 1921); A. D. Jørgensen: Forhandlingerne om Forfatningsspørgsmaalet 1814—1848, 1895; Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie I, 1931; Aktstykker, hørende til Danmarks nyeste Historie (Hist. Tskr. III R. 6 Bd.); P. Munch: Monrads Udkast til Grundloven (Hist. Tskr. VIII R. 4. Till.); Jens Møller: Om Orla Lehmanns Del i Udkastet til Junigrundloven (Hist. Tskr. IX R. 5); C. St. A. Bille: Grundloven af 5. Juni 1849 og dens Ordfører (Smaaokr. til A. F. Krieger, 1887).

Vi haaber, at Samlingen vil kunne være til nogen Nytte for studerende, og at den tillige vil finde Anvendelse ved Skole- og Biblioteksvirksomhed. Og endelig, at den ogsaa vil kunne være et Hjælpemiddel for historisk og politisk interesserede, som maatte ønske Oplysning, med Lovtekster som Grundlag, om enkelte Forfatningsbestemmelser eller om vort Lands forfatningsmæssige Udvikling.

København, September 1932.

Udgiverne.

Indledning til Kongeloven.

Da Stændernes Deputerede efter Rigsraadets Ønske i September 1660 samledes i København — der var i alt henved 200 Repræsentanter for Adel, Gejstlighed og Borgerstand — blev der i Trontalen stillet dem den Opgave at skaffe Penge til Hær og Hof og til Statsgældens Betaling, og Rigsraadet havde tænkt sig en Konsumtionsskat og en Stempelafgift. Det viste sig imidlertid snart, at denne finansielle Opgave indeholdt politisk Fængstof. Adelen krævede Skattefrihed, selv om den nok vilde yde en frivillig Gave, men Gejstlighedens Leder, Biskop Hans Svane, holdt bestemt paa, at der skulde være Lighed for alle, og fik i dette Krav Tilslutning fra Borgerstanden, i hvis Møder man i øvrigt drøftede vidtgaaende finansielle og sociale Reformplaner (bl. a. om at sætte alle Len paa Regnskab og om Afløsning af Hoveri og Vornedskab), ja endogsaa overvejede politiske Reforme (om Indførelse af Fuldmægtige for hver Provins, »som maatte have en fri Tilgang til Eders kgl. Majestæt og Rigets Raad«, og om regelmæssige Stændermøder). Adelen gav da Køb og gik med til at svare Konsumtionsskat og Stempelafgift. Men da den samtidig, vel sagtens af taktiske Grunde, foreslog højere Satser, end Regeringen havde ønsket, og pegede paa Besparelser, navnlig en Nedsættelse af Udgifterne til Hæren som en Vej ud af det finansielle Uføre, en Udvej, som de andre Stænder i og for sig ogsaa ønskede at følge, opstod en ny Situation, idet Hoffet og Hærens høje fremmede Officerer nu saa deres Interesser alvorligt truede. I Begyndelsen af Oktober Maaned førte Kongens Kammerskriver, Christopher Gabel, Forhandlinger med Biskop Svane og Borgmester Hans Nansen om Indførelse af en Arveregering, og allerede den 8de var man naaet saa vidt, at baade Gejstlighed og Borgerstand vedtog et Forslag om at overdrage Riget til Kongen som Arverige. Rigsraadet, til hvem dette Forslag var rettet, søgte først at vinde Tid og faa Sagen udsat, men under Pres baade af militære Foranstaltninger og af Kongens Trusel om at ville modtage de to Stænders Tilbud, opgav Rigsraad og Adel hurtigt Ævred. Den 13. Oktober overdrog alle tre Stænder Arveretten til Riget baade paa Sværd- og Spindesiden til Frederik III., og hertil sluttede Rigsraadet sig blot med det Vilkaar, som ogsaa var stillet af Stænderne, at Riget blev udelt og alle Stænders Privilegier uforkrænket.

Der blev saa af Kongen valgt et 20-Mands Udvalg af Stænderne til at overveje, hvilke Forandringer i Rigets Styrelse der heraf vilde følge, og særlig Spørgsmaalet om, hvorledes Kongens Stilling til Haandfæstningen nu maatte blive. Udvalgets Forhandlinger, af hvilke der er bevaret et Referat, svævede ret vidt ud og aabenbarede meget delte Meninger. Man enedes dog sluttelig om at indstille, at Haandfæstningen skulde tilbageleveres Kongen, men overlod i øvrigt Forfatningsspørgsmaalets Løsning til Kongen selv, idet Udvalget blot udtaler den Forventning, at »Hans kgl. Majestæt lader formere en Reces*), saaledes som det kan være Hans kgl.

*) »Ved en Reces forstod man i 1660 en Lov, men det var ikke længer, som i det foregaaende Aarhundrede, nødvendigt, at den i sig skulde indeholde Resultatet af en foregaaende Forhandling«. (Fabricius).

Majestæt, Riget og enhver Stand især til Gavn og det gemene Bedste«. Den 16. Oktober blev Haandfæstningen derefter af Rigsraad og Stænder »annulleret, tilintetgjort, dødet og magtesløs holdet«, og Dagen efter blev det »ved alle Hjørner med Herpauker og Trompeter udblæst, Hs. Majestæt at være en Arvekonge paa Mande- og Kvinde-Linien til Danmark«. Ved Arvehyldingen paa Slotspladsen den 18. Oktober gav Kongen Tilsagn om med det allerførste at ville lade »oprette og forfærdige saadan en Regeringsform og Maade«, at alle Arveundersaatter skulde »have en christelig og mild Regering at forvente og derpaa fuldkommeligen være forsikrede«.

Da Stænderne ikke havde været sammenkaldt for at forhandle om en Forfatningsforandring, foregik der i Midten af November en supplerende Arvehylding af Stænderne, hvori nu ogsaa Bønderne tog Del, og en ny Kassation af Haandfæstningen.

Forhandlingerne paa Stændermødet trak ud til henimod Slutningen af November, men drejede sig nu væsentligt om Skatter, Privilegier og Indkvarteringsbyrdens Fordeling.

Der har sikkert baade før og efter Arveregeringens Indførelse og Haandfæstningens Kassation hersket Uklarhed og Meningsforskel om Rækkevidden af disse Skridt, særlig om, hvorvidt Arveregeringen lod sig forene med Stændernes Medvirken ved Rigets Styrelse. Men Kongens Mening om den Sag kom snart for Dagen paa en Maade, der ikke levede Tvivl. I Januar 1661 udsendte Regeringen nemlig til Underskrift af Adel, Gejstlighed og nogle hundrede Borgere et Dokument, hvorved »Arverettighed til Danmarks og Norges Riger samt alle Jura Majestatis, absolut Regering og alle Regalia« overdroges Frederik III. og hans mandlige og kvindelige Descendenter. Kongen gav Tilsagn om at lade Førstefødselsretten være bestemmende ved Arvesuccessionen og om Rigerens Udelelighed, men det overlodes i øvrigt Kongen at bestemme, »hvorledes Regeringen herefter skal anstilles« og »Successionen bekvemmeligst kan forsynes«. Med denne saakaldte Enevolds-Arveregeringsakt, der overalt blev underskrevet, var, siger Frederik IV. i sit Aabne Brev ved Kongelovens Offentliggørelse, det store Værk bragt til en endelig Slutning.

Den Opgave stod dog endnu tilbage: at udforme Grundsætningerne for Enevoldsregeringen og Reglerne for Arvefølgen. Frederik III. gav sig først i Kast med Arvespørgsmaalets Løsning og indhentede fra Regeringskancelliet i Glückstadt, hvis Leder var hans gamle Raadgiver, den lærde Dietrich Reinkingk, en Betænkning om, hvorledes Bestemmelser om Tronfølgen og om et Formynderstyre burde affattes. Efter Kancelliraadernes Mening burde Arvefølgen fastsættes ikke i Kongens Testamente, som det havde været paatænkt, men i en »Lex Regia Fridericiana«, og den skulde hvile paa Førstefødselsretten**) og Linealsystemet; de yngre, ikke-arveberettigede Børn skulde have Appanager. En særlig Regel var givet for det Tilfælde, at Tronfølgeren maatte være aandssvag. Endelig indeholdt Betænkningen et Afsnit om Sammensætningen af en Formynderregering. Ved Siden af dette Kongelovs-Udkast er bevaret et andet med Titlen »Lex Regia Friderici Tertii«. Det menes at stamme fra 1663 og tilskrives Generalfiskalen Søren Kornerup og den kendte Retslærde Rasmus Vinding. Der er foruden Arveregler, beslægtede med de nys omtalte, og Bestemmelser om Myndighedsalder og Formynderstyre optaget nogle egentlige Grundlovsforskrifter om den lovgivende, udøvende og dømmende Magt samt en Definition af Jura Majestatis.

**) Dette Princip var allerede i 1650 efter Reinkingks Raad indført i den kongelige Del af Sønderjylland og Holsten.

Begge Udkast blev imidlertid lagt til Side, og Forfatningsarbejdet hvilede, indtil Kongen i 1665 betroede Opgaven til sin Kammersekretær Peder Schumacher, som, skønt han da ikke var mere end 30 Aar, ogsaa viste sig Opgaven voksen. Schumacher har benyttet det Kornerup-Vinding-ske Udkast — ligesom Kongelovs-Indledningens Forbindelse med Enevolds-Arveregeringsakten er umiskendelig —, men han har omarbejdet det betydeligt, præget Loven med sine statsretlige Synspunkter og givet den fast Form.

Kongeloven falder i 7 Afsnit: Forfatningens Grundtræk (§§ 1—7), Regler om Myndighed og Formynderskab (§§ 8—14), om Kongens Regeringstil-trædelse (§§ 15—18) og om Rigernes Udelelighed (§ 19), dernæst den kongelige Huslov (§§ 20—25), en særlig Bestemmelse om Enevældens Bevarelse — den fra Struensee-Processen berømte § 26 — og endelig Arvefølgereglerne (§§ 27—40). Her skal kun med Hensyn til Kilderne til det første Afsnit nævnes, at Schumacher ved Bestemmelsen af Jura Majestatis i det hele har bygget paa et Skrift af Christian IV.s Livlæge, den tyske Retslærde Henning Arnisæus, til Dels dog — ved at gøre Kongen til øverste Dommer baade i kirkelige og verdslige Spørgsmaal — haft Hugo Grotius til Forbillede. Grotius' Tanker genfindes ogsaa i Indledningens Hævdelse af, at Kongens Magt hviler paa en umiddelbar Overdragelse af Stænderne, medens Forsynet træder mere i Baggrunden. Der er i Kongeloven heller ikke — som hos Forsvarerne af den teokratiske Enevælde (Biskop Hans Wandal f. Eks.) — Tale om at tillægge Kongen en Overejendomsret til Riget med deraf følgende Konfiskationsret.

Baade den latinske Grundtekst til Kongeloven og den (udvidede) Oversættelse er forfattet af Schumacher, som efter A. D. Jørgensens Dom »behandler begge Sprogene med lige Mesterskab og gengiver sin fyndige og elegante latinske med en lige saa ejendommelig og ægte dansk Stil«. Kun den danske Tekst er underskrevet af Kongen og beseglet; Beseglingen synes først at have fundet Sted 1669. Loven blev oplæst ved Christian V.s Salving i Frederiksborg Slotskirke, men trykt blev den først 1709.

Kongeloven blev ophævet ved Juni-Grundloven; dog bortfaldt dens agnatisk-kognatiske Arvefølgeregler først ved Tronfølgeloven af 1853, og §§ 21 og 25 har endnu Gyldighed.

LEX REGIA

det er

Den Souveraine

KONGE-LOV,Sat og given af den Stormegtigste
Höybaarne

Fyrste og Herre

Herr FRIDERICH den TREDIE,Af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Wenders og
Gothers, Hertug udi Schlesvig, Holsten, Stormarn og Dithmarschen,
Greve udi Oldenborg og Delmenhorst,

og af

Hans MajestetUnderskreven den 14. Novemb.
1665.

Wii *Friderich dend Tredie*, aff Guds Naade Dannemarckis, Nor-
gis, Wendis och Gottis Konning, Hertug udi Schleszuig, Holsten,
Stormarn och Dihtmarschen, Greffue udi Oldenborig och Dellmen-
horst, etc.,

Giøre alle Vitterligt, At Efftersom Wii icke alleene aff andres
exempel, men endoch aff eygen forfarenhed haffver fornummet og
udj gierningen befundet, huor underligen den store og Allmechtige
Gud offver alle Konger og Herskaber saavelsom deris underhaff-
vende Riger og Lande effter sin urandsagelige Viisdombs raad
hersker og alting derudj styrer og beskicker, fornemmeligen i det
Hans Guddommelige Allmagt den offver Os, Voris Kongelige Huus
og disse Vore Kongeriger og Lande udj forgangne Aaringer svæ-
bende fare, ja fast øyensiuinlig forestaaende yderste forderff og
undergang saaledis faderligen haffver affvendt og till saadann een
ende udført, at Wi icke alleene er bleffven reddet og satt udj ynske-

lig fred og rolighed, mens end ogsaa Voris daværende Rigens Raad og samptlige Stænder, Adel og Uadel, Geistlig og Verdslig dertill bevæget deris forrige Kaar og Wallrettighed at affstaa og begiffve, den tillforne aff Os underskreffne Haandfestning med alle sine Gienparter, puncter og clausuler død, magtesløs og till intet at gjøre, Os fra Voris Eed, Vi gjorde, der Vi først traade i Regieringen, udj alle maader og uden nogen exception qviit og frii at erklære, og saaledis Os oc de aff Os, saasom Hoffvedet og første Eyere, ved rett lowlig Egteskab needstigende Mand og Qvinde Linier, saa lenge nogen aff dennem i Liffve ere, ArffveRettigheden till disse Vore Kongeriiger danmarck og Norge sampt alle Iura Majestatis, absolute Magt, souverainetet og alle Kongelige Herligheder og Regalier utvungen og uden nogen Voris tillskyndelse, anmoding eller begiering aff eygen frii Villie og fuldberaad Huu allerunderdanigst at andrage og offverantvorde, dislige at renuntiere den aff Os paa Voris Elskl. kiere Søns Printz Christians Veygne anno 1650 den 18 Iunij udgiffne revers sampt Voris provisional disposition dateret anno 1651 den 9 Iunij, saavelsom og alt hvis udj Recessen, Ordinantzen og andre forordninger kunde findes, Haandfestningen gemess, at stride mod denne Voris ArffveRettighed, souverainetet og absolute Regiering, stillende det ogsaa udj Voris eygen Allernaadigste Villie, icke alleeniste paa huad maade Regieringen hereffter skulde indrettes, mens endoch huorledis med successionen og Arffveliniernes ordentligen paa hinanden følgende Rad blant Mand og Qvindekøn skulde forholdes, og paa huad manneer i den minderaarige Konges unge Alder (om slig minorenitet i fremtiden sig maatte tildrage) Regimentet skulde føres og beskickes og herom effter Voris eygen Naadigste tycke og Velbeliag een forordning at gjøre, som de da loffvet og med Eed sig forpligtet haffver at skulle være dennem, deris Arffvinger og posteriteten een fundamental, det er uforanderlig GrundvoldsLow og aff dennem udj alle sine puncter og clausuler effterkommes, saa at Vi, Voris Egte LiffsArffvinger og deris descendenter udj ingen maade hemmelig eller aabenbarlig derimod aff dennem eller deris Arffvinger og Effterkommere skulde hindres og foruroliges, mens ydermeere med Eed forbundet sig imod alle og een huer, i huem det være kunde, Indlændske eller udlændiske, som herimod skulde ville handle eller tale, saadant at forsvare, Liff og ære, gods og blod derhos at opsette, og at fra saadan deris pligt og skyldighed

dennem, deris arffvinger og Effterkommere ingen Venskab eller Fiendskab, frygt eller fare, gaffn eller Skade, had, Affvind eller nogen menniskelig List og paafund udj ringeste maade skulde affvende, og huad helles ydermeere deris underdanigste Løffter og tilsagn ere, huormed bemeldte Voris kiere og tro undersaatte deris inderlige devotion og kierlighed till Os og deris Hiertelig Attraa till Voris Kongelige Arffvehuses florerende fremvext og tiltagelse og disse Vore ArffveKongerigers almindelig tryghed og rolig Velstand haffver vildet giffve tilkiende: Da haffve Vi ochsaa saadann den Guddomlige forsians synderlige skickning og Voris kiere og tro undersaatte store kierlighed og allerunderdanigste devotion till Os tilbørligen offverveyet og betragtet, og derfor billigen Vore tancker derhen vendet og rettet, saadann Regierings Form og Arffvesuccession at forordne og beskicke, som sligt et Eenevolds-ArffveKongedømme og Regimente det endeligen fordrer og udkreffver, huilcken Vii ochsaa med og udj denne KongeLow saasom Kongedømmets rette uforanderlige fundamental Low, vil haffve forordnet og beskicket, som skall holdes og agtes aff Voris Arffvinger, deris Effterkommere og descendenter saavelsom og aff meenige Vore Kongerigers og Landes Jndbyggere fra den Høyeste till den Laweste, ingen undertagen, for een fuldkommen uryggelig og uimodsigelig forordning og Low till ævig tiid.

I. Den beste begyndelse till alting er at begynde med Gud. Det første derfor, som Vi for alting ville udj denne KongeLow allffvaarligen haffve befalet, er: at Voris Effterkommere, Børn og Børnebørn i tusinde Leed paa Færne og Mørne, EenevoldsArffveKonger offver danmarck og Norge ære, tiene og dyrcke den eene rette og sande Gud paa den maade og manneer, som hand sig i sit hellige og sande ord aabenbaret haffver, og Voris Christelige Troe og bekiendelse klarligen derom formelder effter den form og maade, som den reen og uforfalsket er bleffven foresatt og fremstillet udj den Augsburgiske confession Aar et tusind fembhundrede og trediffve, og ved samme reene og uforfalskede Christelige Troe holde Landsens Jndbyggere og den vædeligen haandhæffve og beskierme i disse Lande og Riger mod alle Kiettere, Sværmere og Guds bespottere.

II. Danmarckes og Norges EenevoldsArffveKonge skal være hereffter og aff alle undersaatterne holdes og agtes for det ypperste og høyeste hoffved her paa Jorden offver alle Menniskelige

Lowe, og der ingen anden hoffved og dommere kiender offver sig enten i Geistlige eller Verdslige Sager uden Gud alleene.

III. Skall derfor ochsaa Kongen alleene haffve høyeste Magt og Myndighed till at giøre Lowe og forordninger effter sin eygen gode Villie og Velbehag, at forklare, forandre, formeere, formindske, ja og slet at opheffve forrige aff hannem sielff eller aff hans Forfædre udgiffne Lowe (denne KongeLow alleene undertagen, huilcken saasom Kongedømmets rette Grund og GrundvoldsLow jo endeligen faar at bliffve uforanderlig og uryggelig), saa og at undertage huad og huem hand lyster udaff Lowens allmindelige befaling.

IV. Skall og Kongen eene haffve høyeste Magt og Myndighed at isette og affsette alle Betiente, høye og lawe, være sig huad naffn og titel de haffve kunde, effter sin eygen frii Villie og tycke, saa at alle Embeder og Bestillinger, i huad Myndighed de haffver, skall aff Kongens Eenevoldsmagt saasom af een kilde haffve sin første oprindelse.

V. Kongen skall eene haffve Vaabens og VæbningsMagt, at føre kriig, slutte og opheffve forbund med huem og naar hand det got befinder, Told og all anden contribution at paalegge, efftersom een huer vel veed, at Riger og Lande icke tryggeligen kand besiddes uden væbnet Magt, og KriigsMagt kand icke holdes uden besolding, og besolding icke bringes till Veye uden Skatt.

VI. Skall og Kongen eene haffve høyeste Magt offver all Clericiet fra den høyeste till den Laweste, at besikke og anordne all kircke og Gudstieniste; Moder, Sammenkomste og forsamlinger om Religions Sager, naar hand det raadeligt eragter, biude, forbiude; og i allmindelighed, korteligen at sige, skall Kongen eene haffve Magt at bruge alle Regalier og Iur. Majestatis, huad naffn de og haffve kunde.

VII. Alle Regieringens ærinder, breffve og forretninger skall udj ingen end udj Kongens naffn og under hans Signete udgaa, og skall hand altid sielff sin haand underskriffve, om hand helles er kommen til sine myndige Aar.

VIII. Kongens myndige Aar skall agtes hans Alders fiortende Aar, det trettende fuldendet, det fiortende begyndt, saa at, saa snart hand træder i sit fiortende Aar, skall hand sielff offentlig forklare sig myndig at være og ingen Værge eller Formyndere meer at vilde bruge.

IX. Kongens Værgemaal og Formynderskab, imedens hand er

mindreaaring, skall i alle maade saaledis beskickes, ligesom den nest for hannem Regierende Konge for sin dødelig afgang skrifftligen derom forordnet haffver. Mens dersom ingen saadann forordning eller sidste Villie fandtes, da skall dermed forholdes som effterfølger, nemmeligen: Enckedronningen, som er den minder-aarige Konges rette kjødelige Moder, skall være Regiente, og hende till hielp og biistand i formynderskabet tilføyes de siuff høyeste Kongelige Raad og Betiente, og skulle disse samptligen forestaa Regieringen og alting effter de meste vota beslutte, huor da dronningen skall haffve tvende Stemmer og huer aff de andre ickon een stemme; og skulle alle breffve, befalninger og alle Regieringens ærinder altid forrettes og udstedes i Kongens naffn, enddog de aff Regienten og samptlige Regierende Formyndere underskriffves.

X. Er Enkedronningen, Kongens Moder, ved døden afgangenen eller og træder paa ny i Egteskabs Stand igien, da skall den neste Kongens Frende blant Printzerne aff Blodet aff Voris needstigende Linier, som her i Riget er og altid kand bliffve tilstede, være Regiente (dersom hand helles er kommen till sine myndige Aar, som skall agtes at være hans Alders attende Aar, det syttende fuldendte, det attende begyndt) og iligemaade haffve tvende Stemmers rettighed; og helles videre med alting forholdes, som før er meldet.

XI. Men dersom forbeneffnde Printz aff Blodet icke endnu vaar kommen till myndig alder, saa og helles om ingen Printz aff Blodet vaar forhanden, da skulle offvenbemeldte siuff høyeste Kongelige Betiente Alleene forestaa og forvalte Regieringen og Formynder-skabet med lige magt og myndighed, og huer Persohn haffve een Stemme, og saa alting fremdeelis effter den maade, som før er sagt.

XII. Dersom og nogen aff de Regierende Formyndere fattedes ved dødelig eller anden tilfald, da skall de øffrige strax een anden, som dygtig till bestillingen er, udj hans sted indsette, og huem da er hans Effterkommer i Eembedet, skall og betræde hans sted og besidde hans sæde udj dette Regierende Formynderskab.

XIII. Regienten og samptlige Regierende Formyndere skulle strax svære Kongen icke alleene huldskab og troskab, mens endoch i sær belangende deris Formynderskab, at de i Kongens minder-aarighed vill saaledis forestaa Regieringen, at Kongens absolute souveraine EnevoldsMagt og ArffveRettighed i alle maade uforkrencket og uformindsket hannem og hans Effterkommere bevares,

og helles alting saaledis styre og raade, som de det agter for Gud og Kongen at forsvare.

XIV. Og saa snart de haffve giort deris Eed og træder till deris Embedes forretning, da skall det første de tager sig for være, at de strax uforhalet forfatter et rigtig inventarium, det er forteygnelse, paa disse Rigers og underliggende Landes Stæder, Festninger, saa og Gods, Kleinodier, Penge, Krigsmagt baade till Lands og Vands, saavel som ochsaa all Kongens Jndtegt og Udgifft, saa at heraff strax kand eragtes, udj huad tilstand de det Regierende Formynderskab antræder, effter huilcken forteygnelse de og foruden nogen paaskud igien haffver at gjøre Regnskab og svare Kongen til alting og stande hannem till Rette for all tiltale, saa snart han er kommen til sine Myndige Aar.

XV. Skall da derfor og hereffter aldrig disse Riger og Lande holdes for at være foruden Konge, imedens Voris needstigende Linier varer paa Færne og Mørne, saa at, saa snart een Konge ved døden affgaar, er strax virckligen og i gierningen sielff Konge og fører Konge naffn og titel den, som ArffveLinien den neste at være udviiser, og skall hannem strax Kongelige Mayestetes titel og ubundne Enevoldsmagt arffveligen være til og hiemfalden det samme øyeblik hans Formand Aanden opgiffver.

XVI. Og enddog i det alle Stænder, Adel, UAdel, Geistlig, Verdslig, een ubunden EnevoldsKongedømmes Magt Os og de aff Os needstiigende Linier paa Færne og Mørne till ævig tiid Arffveligen haffver eengang offverdraget, hereffter strax, naar een Konge ved døden affgaar, den neste i ArffveLinien Krone, Scepter og EnevoldsArffveKongetitell og Magt det samme øyeblik eygner og tillkommer, saa at ingen videre offverantvordning i nogen maade behøffves, efftersom Kongerne i Danmarck og Norge hereffter till ævig tiid, imedens nogen af Voris Kongelig ArffveStamme er till-offvers, ere fødte og baarne og icke kaarede eller valde Konger; icke dismindre, paa det all verden skall vide, at Danmarckes og Norges Konger holder det for deris største høyhed at ydmyge sig for Gud, og at de agte det for deris høyeste Magt og Vælde at være velsignet aff Gud ved hans Ords Tienere till en lycksalig begyndelse paa deris Regimente, da ville Vi og, at Kongen offentlig i kircken med dertil sømmelige ceremonier lader sig Salve.

XVII. Men Kongen skall aldeelis ingen Eed eller nogen forpligt, i huad naffn det og haffve kand, mundtlig eller skriffthlig fra sig

giffve, effterdj hand saasom een frii og ubunden EnevoldsKonge icke kand bindes aff sine undersaatte ved nogen Eed eller foreskreffne forpligtelser.

XVIII. Kongen kan lade sin Salffvings høytidelige Fest holdes, naar hannem lyster, enddog hand icke er kommen till sine fuldmyndige Aar; og er det jo før jo bedre at annamme og bekomme Guds velsignelse og Herrens krafftige biistand, som følger hans Salffvede; dog alt huad som ceremonier ickon angaar, dermed kand forholdes, efftersom tidens leylighed det beqvemmeligst at være udviiser.

XIX. Og effterdj fornufften og den daglige forfarenhed nocksommelig lærer, at een samblet og sammenknyttet magt er langt sterckere og aff større krafft og fynd end den, som er adskilt og adspred, og jo større vælde og herredømme een Herre og Konge besidder, jo tryggere leffver hand og hans undersaatte for alle udvortes Fienders anfald: da ville Vi ochsaa, at disse Vore ArffveKongeriger Danmarck og Norge, samt alle de dertill hørende provincier og Lande, Øer, Festninger, Kongelige herligheder og Rettigheder, Kleinodier, Penge og alle andre mobilier, Krigsmagt og Rustning baade til Lands og Vands, saavelsom ochsaa alt huis Vi nu med sær Eyerets Rett besidde, eller hereffter enten aff Os eller aff Voris Effterkommere med Sverdet vindes eller ved arff og nogen anden lowlig titell og middel forhuerffves kand, altsammen, intet undertaget, skall uskiftet og udeelt være og bliffve under Een Danmarckes og Norges EnevoldsArffveKonge; de andre Printzer og Printzesser aff Blodet lade sig nøye med haabet og bie, indtill radden omsider kommer till dennem og deris Linier, Een effter anden.

XX. Og saasom Wi nu i foregaaende haffve anordnet og som een højestnødvendig artickel i denne KongeLow allffvaarligen ville at skulle ubrødeligen og uden all imodsigelse holdes, at nemmelig disse Vore Riger og alle de Lande, som Vi nu virckligen besidde eller og i fremtiden kunde haffve ArffveRett og billig tiltale till, ingenlunde maa adskillies, skiftes eller deelies, saa ville Vi ogsaa, at da derimod de andre Kongelige Børn med nødvendig og reputerlig underhold, deris Stand nogenlunde gemess, aff Kongen forses, huormed de og i alle maade skulle lade sig nøye, enten de i reede penge eller i Landgods bliffver aflagt, og dersom Landgods, være sig under huad høy æretitell det være kand, dennem

forundes og tillegges, skulle de den Aarlige Jndkomst, nytte, brug og frugt alleeniste deraff deris Liffstiid haffve sig at tilleygne, Eyendommen sampt all Kongelig offvermagt stedse hos Kongen forbliffvende; huilcket og i ligemaade om dronningens Liffgedinge er at forstaa.

XXI. Jngen Printz aff Blodet, som her i Riget er og udj Voris Gebeet sig opholder, maa giffte sig eller aff Landet reyse eller begiffve sig i fremmede herrers tieniste, med mindre hand aff Kongen forloff dertill erlanger.

XXII. De Kongelige døttre og Systre skulle med Fyrstelig underhold forsiunes, indtill de med Kongens Villie og Vidskab træder i Egteskabs Stand, da de med een Fyrstelig Brudskatt i reede penninge skall forsørges effter Kongens eygen milde behag, og derimod fraskriffve sig fra nogen videre underhold hos Kongen for dem eller for deris Børn at søge og begiere, indtil Arffvesuccessionen udj Regieringen dem kunde tilfalde.

XXIII. Dersom Kongen ved døden afgaar, og den Neste i Linien till Arffvesuccessionen udj Regieringen er da ude aff Riget, naar Arffven hannem tilfalder, da skall hand strax, alle andre ærinder till side satt, uforhalet her ind i sit Rige dannemarck begiffve sig, at bo og holde hoff, og Regieringen strax antræde. Og dersom samme neste i Linien og da rette EenevoldsArffveKonge icke indstiller sig inden trej maaneders forlob, som er at beregne fra den første dag, hannem forrige Konges dødelig afgang bliffver forkyndet og anmeldet, da skall, med mindre hand ved siugdom eller anden uomgengelig tilfald lowligen vaar forhindret, i hans Sted være Konge den neste effter hannem udj Linien, som helles effter hans død er nest till Arffven. Med Statholderiet og Regimentets forvaltning imidlertid, indtill Kongen kommer, skall forholdes saasom i KongeLoven om det Regierende Formynderskab er anordnet.

XXIV. Printzerne og Printzesserne aff Blodet skulle haffve den øffverste sted i Sæde og gang effter Kongen og dronningen og iblant sig sielff haffve præcedentie og offversted, ligesom Linien udviser dem at være nest til Arffvesuccessionen udj Regieringen.

XXV. De skulle og for ingen underdommere svare, mens deris første og sidste dommer skall være Kongen, eller huem hand særdeelis dertill forordner.

XXVI. Huad som nu udj foregaaende om Kongens Eenevoldsherredømmes Magt og høyhed sagt er, og dersom noget helles

kunde være, som icke nu især vaar udtryckeligen forklaret, er tillsammen korteligen begrebet i disse faa, mens fyndige ord, at: Danmarckes og Norges Konge er een frii højestfuldmægtig EnevoldsArffveKonge, saa at alt, huis om een absolut, souverain, Christen ArffveKonge kand til beste siges eller skriffves, det skall altsammen ochsaa om danmarckes og Norges EnevoldsArffveKonning udj den yndeligste og beste meening forklares og udtydes, huilcket og iligemaade om Danmarckes og Norges EnevoldsArffvedronning er at forstaa, naar Arffvesuccessionen udj Regieringen nogen Printzesse aff Blodet i sin tid skulde tilfalde. Og efftersom den daglige forfarenhed og andre Landes ynckelige exemplar nocksom udviiser, huor skadeligt det er, naar Kongers og Herrers mildhed og fromhed saaledis misbruges, at deris Magt og Myndighed aff een eller anden, ja end og undertiden aff deris eygne nærmeste og højestbetrede Tienere fast usiunligen dennem beskæres, og i saa maade det gemeene beste ligesaavel som Kongerne sielff lider største forfang og affbreck, saa at det mængstedes høyligen haffde været at ynske, at Konger og Herrer med større nidkierhed haffde holdet offver deris myndighed, end tiit og offte skeet er: da ville Vi og allffvaarligen haffve Voris Effterkommere EnevoldsArffveKonger offver Danmarck og Norge befalet, at de med et nidkier og vaagendes øye giffve agt paa at holde deris ArffveRettighed og absolute souveraine, det er EnevoldsMagtes, høyhed uforkrencket, ligesom den nu aff Os her udj denne KongeLow dennem til ævindeligh Arff fuldkommen er forestillet, og derfor ogsaa till dens ydermeere bestyrckelse nu hermed strengeligen biude og befale, at dersom nogen, være sig huem det være kunde, skulde understaa sig at udvircke eller forhuerffve noget, som kunde i een eller anden maade være Kongens absolute souveraine Enevolds Magt til affbreck og forfang, skall dog alt, huis saaledis kand være tilsagt og erlanget, holdes for usagt og ugiort, og de, som sig sligt forhuerffvet eller tilsneget haffver, straffes som de, der Mayesteten beleydiget og imod Kongens Enevoldsherredømmes høyhed groffveligen sig forgrebet haffver.

XXVII. Og som Vi tilforne sagt haffver, at Een alleene skall være EnevoldsKonge og Herre offver disse Riger og alle Os underliggende Lande eller som i fremtiden kunde tillagde vordet, og de andre Kongelige Børn at skulle lade sig nøye med huis Kongen dem till nødvendig underhold, deris Stand nogenlunde gemess, vill

forunde, og med det haab, de haffver i sin tiid till Arffvesuccessionen udj Regieringen: Saa ville Vi nu, all tvist og striid at forekomme og at affverge, korteligen her anordne, i huad rad og paa huad maade og manneer Een effter anden i sin tid Arffveligen udj Regieringen haffver at succedere. Skall derfor Sverdsiden udj rett lowlig Egteskab afflet altid først Arffvesuccessionen udj Regieringen tillhøre, og imedens Mand aff Mand er tilloffvers, saa lenge skall huercken Qvinde aff Mand ey heller Mand eller Qvinde aff Qvinde kaldes, og aldeelis ingen af MørneStammen Kronen arffve, saa lenge paa FæderneStammen nogen LiffsArffving findes, saa at end och Qvinde aff Mand skall gange for Mand aff Qvinde.

XXVIII. Skall og i Arffvetallets Rad at mercke alt Linierne nøye tages i agt, saa at der icke for Alderens skyld springes aff Linie i Linie, mens Sønnen træder strax i Faderens sted, og imedens udj den første Mannlige Linie nogen MandsPersohn findes, skall den anden Mannlige Linie intet kunde arffve, og saa fremdeelis Linie effter Linie. Naar da endeligen Arffvesuccessionen udj Regieringen till Qvindekønnet falder, da træde først frem de aff Os paa Færnestammen ved Sønnerne needstigende QvindeLinier og der-effter omsider de, som aff Os paa MørneStammen ved Døttrene needstige, alt Linie effter Linie, Een effter anden, og Førsteføddes Rett altid taget i agt, saa at, korteligen, Sverdsiden altid gaar for, de Mannlige Linier altid først, og saa blant dem, som ere lige i Linie og Kiøn, den Eldere stedse foregaar den yngre og niuder Førstefødis Rett.

XXIX. Og paa det at jo alting saa klart maa for øyne stilles, at ingen i fremtiden med nogen billigheds skin skal kunde forevende nogen tvistige ords vanskelighed i denne KongeLowens forordning, da ville Vi den med Voris eygen Kongelige Børns naffne i sær, saasom til Exempel, forklare. Naar Vi derfor effter Guds villie og behag denne Jordiske Krone imod den ævige og himmelske afflegge og forbytte, da skall danmarckes og Norges og alle Vore Landes fuldkomne, ubundne, høystfuldmegtige EnevoldsKongedømme og herskab Voris Førstefødde Søn Printz Christian arffveligen tillhøre, saa at, saa lenge udj de aff hannem needstigende Mannlige Linier (enddog hand sielff kunde være ved døden affgangen, førend Arffvesuccessionen udj Regieringen hannem virckligen vaar hiembfalden) nogen Mannlig Arffving findes, skall huercken Printz Georg og hans

Linier eller hans Systre og deris Linier den allerringeste part aff Vore Riger og Lande arffve.

XXX. Er da den Manlige Slegt aff Printz Christians Sønner og SønneSønner udj tusinde Leed uddød, da træde først frem Voris anden Søns Printz Georgs Manlige Linier og besidde Vore Rigers og Landes EnevoldsKongedømmes magt till ævindeligh arff, alting uskiftet og udeelt, som før er sagt, alt Een effter anden, Mand effter Mand, Linie effter Linie, imedens Mand aff Mand er till-offvers, Alderen taget i agt alleene blant dem, som ere lige i samme Linie og Kion, saa at den Eldere Broder altid foredrages den yngre, om endskiønt den Eldre vaar fød, førend hans Fader bleff Konge, og derimod den yngre afflet aff sin Fader, effterat Arffvesuccessionen udj Regieringen virckligen vaar hannem hiembfalden; Og skall effter foreskreffne maade med alting lige saaledis forholdes, om Gud ydermeere Voris Egteskab med flere Mannlige Arffvinger velsignede.

XXXI. Skulde det da hende sig (huilcket Gud Naadeligen forbiude), at all den Manlig Slegt aff Sverdsiden aldeelis vaar uddød, da skall Arffvesuccessionen udj Regieringen tillhøre den sidste Konges Sønners døttre og deris Linier, om nogen findes, huis icke, da hans eygne døttre, først den Eldste og hendes needstigende Linier, siden de andre og deris needstigende Linier, Een effter anden, Linie effter Linie, og blant dem, som ere lige udj samme Linie, altid Kjønnen først agtes og siden Alderen, saa at Sønnen stedse gaar for daatteren, og siden den Eldere foregaar den yngre, huilcket altid skall tages i agt.

XXXII. Lader hand da heller ingen døttre effter sig, da skall den Printzesse aff Blodet, som hannem paa FæderneStammen hører nest till, Arffvesuccessionen udj Regieringen være hiembfalden og hendes Linier, een effter anden, paa den maade, som før er sagt.

XXXIII. Dernest skall den sidste Konges neste Frencke og Slegt, som dog er udj de aff Os ved Sønnerne needstigende QvindeLinier, Arffveligen udj Regieringen succedere, og hendes Børn og Børnebørn effter hende, Een effter anden, Linie effter Linie, paa den maade, som før er forklaret.

XXXIV. Er da Voris Sønners Linier Mandkion og Qvindkion gandske uddød, da komme Radden till Printzesserne Vores døttres Linier, og først till Printzessen Anna Sophia saasom den Eldste og hendes Børn og Børnebørn i tusinde Leed; siden till de andre, alt

Een effter anden, Linie effter Linie, saa at dog stedse blant dem, som ere lige udj samme Linie agtes Kiønnet først og siden Alderen, Søn for Daatter og siden den Eldre for den yngre; og imedens Een aff Voris Blod er tilloffvers, hører disse Rigers og Landes EenevoldsKongedømme og Herskab samme Printz eller Printzesse arffveligen till, Linie efter Linie, Een efter anden.

XXXV. Den Eldre daatters daatter i tusinde Leed skall altid foregaa den yngre daatters Søn og daatter, og maa icke springes aff Linie i Linie; men den anden Linie bie effter den første, den tredie effter den anden, den fjerde effter den tredie, og saa fremdeelis.

XXXVI. Men dersom Arffvesuccessionen udj Regieringen kommer til een Daatters Søn, og hand lader Mannlige Arffvinger effter sig, da skall med de aff hannem needstigende Mannlige Linier alting forholdes, saasom Wi om de aff Os needstigende Manlige Linier forordnet haffver, at alle de aff hannem kommende paa FærneStammen og Sverdsiden skulle da fremfor alle andre arffveligen udj Regieringen succedere, Een effter anden, Linie effter Linie, den Eldre altid for den yngre, saa at, korteligen, Mand aff Mand gaar først for Qvinde aff Mand, og siden Qvinde aff Mand gaar for Mand og Qvinde aff Qvinde, og dernest videre med alting forholdes, som før er sagt.

XXXVII. Det er Døttrene og døttrenes Børn og Børnebørn i ævindeligh rad, som Arffvesuccessionen udj Regieringen skall tillhøre, og icke døttrenes Mænd, som aldeelis intet med disse Rigers Eenevoldsherskab skulle sig befatte, og i huor høye og megtige de hellers kunde være i deris eygne Lande, skulle de dog, naar de herudj Riget ere, aldeelis ingen magt sig tileygne, mens altid ære Arffvedronningen og hende den høyre haand og ypperste sted giffve.

XXXVIII. Blant Børn og Børnebørn regnes endoch fosteret, saa at, om end skjønt det først effter Faderens død fødes till verden, niuder det dog strax sin tilbørlige Sted og Rad i Arffvetallet saavel som de andre.

XXXIX. Og efftersom Vi aff Guds milde og Faderlige velsignelse visseligen haffve at haabe og formode, at Voris Kongelige Arffvehuus og Stamme ævindeligen skall blomstre og mangfoldeligen voxe og formeeres, da paa det i fremtiden formedelst de needstigende og tverstigende Liniers mengde icke nogen tvist og irring

udj alderen eller confusion blant Linierne skulde foraarsages, ville Vi saa og hermed alffvaarligen biude og befale, at, naar nogen aff Voris Stamme Søn eller daatter fødes, Forældrene da samme Printzes eller Printzesses naffn og fødselsdag uden forsømmelse lader Kongen anmelde og forkynde, saa frembt de agter nogen ArffveRett til disse Riger og Lande i sin tiid at ville prætere, og derimod igien aff Kongen et documentum insinuationis, at de nemmelig sligt tilbørligen haffver tilkiende giffvet, begierer, huoraff da Gienparten udj Voris Archivo skall giemmes, og helles ogsaa et rigtig Slegt-Register offver Voris Kongelige Arffvestamme altid holdes og der bevares.

XL. Alt det, som hidindtil om Børn og Børnebørn i tusinde Leed er meldet, er altsammen at forklare og udtyde om rette Egtebørn og ingen anden. Rette EgteSønner og EgteDøttre, afflede udj ret lowlig Egteskab aff den aff Os needstigende Kongelige Arffve-Stamme, ere alleene at forstaa ved de Børn og Børnebørn, som udj KongeLowen omtales.

Saa haffver Vii nu, saa viit som menniskelig forsigtighed mueligt er, alting paa beste viis og manneer ordnet og stillet, og saasom Os haffver siunet best og beqvemmest all Skade og ulempe at kunde affverges, og Vores inderlig elskede undersaatte at kunde udj fred og rolighed foruden frygt for indvortes tvist og oprør tryggeligen bygge og bo. Menniskens endoch de allerviiseste anslag ere dog udj Guds haand, og i huor viselig een ting begyndt er, saa er det dog Gud, som giør enden og udgangen derpaa effter sin behagelige villie, udj huis Guddommelige forsiun og Faderlige beskermelse Vi Voris Kongelige Arffvehuus og Vore Riger og Lande og deris Jndbyggere til ævig tid befale. Giffvet paa Vort Slott Kiøbenhaffn, den 14. Novemb. Aar 1665.

Under vort Zignete

FRIDERICH.

ad mandatum
S^æ Regiæ Majestatis
proprium
P. SCHUMACHER.

KABINETTSSTYRELSEN.

Kongens Indgriben i Styrelsen ved Kabinettsordrer er ikke en Nydannelse fra Struenseetiden. En skriftlig eller mundtlig Ordre fra Kabinettet til et Kollegium kunde være et naturligt Udtryk for Kongens Initiativ i en Sag, og baade Kabinettsordrer af denne Art og andre, der tilkendegav Kongens Afgørelse af et Spørgsmaal, havde før været udstedt. Det karakteristiske for Struenseetiden og de senere Aar af den saakaldte Guldbergske Tid, særlig efter A. P. Bernstorffs Fald i 1780, var det overordentlige Omfang, som Udstedelsen af Kabinettsordrer antog i disse Perioder, en Indgriben ved Kabinettsordrer paa mangfoldige Omraader, hvorved Kabinettet blev Midtpunkt i Statens Styrelse, medens Kollegier og Raad blev trængt tilbage eller helt skudt til Side.

En Kabinettsordre af 10. Novbr. 1770 gjorde et betydeligt Skaar i Kollegiernes Indflydelse, idet den ved at paabyde, at Kollegiernes Forestillinger tilligemed en kort Extrakt af disses Indhold skulde indleveres til Kabinettet, hvorfra Svar saa først vilde blive givet den følgende Forestillingsdag, væsentlig svækkede Kollegiechefernes Mulighed for gennem en mundtlig Forhandling at paavirke Kongen; det mundtlige Referat bestod vel endnu formelt, men forsvandt i Løbet af et Aars Tid for samtlige Kollegiers Vedkommende. I December 1770 fulgte saa Ophævelsen af »Geheime Stats Conseilet«.

Geheimekonseillet eller Conseillet, som det sædvanlig kaldtes, stammede fra Christian V.s Tid og talte oprindelig 7 Medlemmer, senere 4 à 5, nemlig foruden Oversekretærerne i de 2 Kancellier som Regel enkelte af Cheferne for de andre Kollegier. Conseillet var vel fra først af tænkt som et Raad, i hvilket Kongen skulde drøfte og afgøre alle vigtige Statssager, men i Praxis blev dets egentlige Virkefelt Kancellisagerne (særlig Udenrigsstyrelsen); dog kunde Kongen ogsaa forelægge det vigtige Spørgsmaal, der hørte under et af de andre Kollegier. Under Frederik IV, da Kancellierne ikke var kollegialt organiserede, virkede Conseillet for Kancellisagernes Vedkommende som et Kollegium, men kort efter Christian VI.s Tronbestigelse blev Danske Kancelli organiseret som selvstændigt Kollegium, og Sagerne blev da behandlet der, inden de af Kancelliets Chef blev refereret for Conseillet. Det tilkom saa dette at bestemme, om en Sag skulde forelægges Kongen til Resolution.

Den Indflydelse paa Statens Styrelse, som dette Raad af de højst staaende, oftest adelige Embedsmænd faktisk kom til at udøve, beroede naturligvis i væsentlig Grad paa Kongens og Konseilsmedlemmernes Personligheder og paa Sammenholdet indenfor Conseillet. Paa Frederik V.s Tid kom Styrelsens Tyngdepunkt til at ligge i Conseillet, og et Forsøg, som Christian VII allerede i 1768 gjorde paa at svække dets Stilling, strandede paa I. H. E. Bernstorffs Modstand.

Den ndfr. aftrykte kongelige Akt af 27. December 1770 angiver som Grund til Conseillets Ophævelse Ønsket om »at give Vores Regerings Form sin naturlige og væsentlige Renhed«, at fjerne alle Omsvøb og bane Vej for energisk Indgriben af Monarken til Befordring af »det almindelige Bedste«. I dette Program for den oplyste Enevælde kunde der naturligvis ikke være megen Realitet under en Konge som Christian VII, selv om det

rimeligvis har stemt godt overens med Ideer og Stemninger hos Kongen. Billedet faar først det rette Lys ved Kabinettsordren af 15. Juli 1771, hvorved Struensee fik Ret til at udstede Ordre, som Kongen havde givet ham mundtligt, i Kongens Navn under Kabinettsseglet, og saadanne Ordre skulde have samme Gyldighed, som om de var egenhændig underskrevet af Kongen (jfr. Punkt 1 og 4). Denne Kabinettsordre betegner Kulminationen af Struensees Magtstilling, og den blev et Hovedpunkt i Dommen over ham for at have usurperet og misbrugt Magten, idet den betragtedes som stridende mod Kongelovens Art. 7 og »fornemmelig« Art. 26. Man vil lægge Mærke til det nye Slag, der ved Ordrens Punkt 2 rettes mod Kollegiernes Selvstændighed: Der maa ikke længer være nogen direkte Forbindelse imellem dem, men alle fornødne Ordre til sideordnede Myndigheder skal udfærdiges af Kabinettet. Paafaldende er — selv i Betragtning af den overordentlige Vægt, Struensee lagde paa det hurtige Tempo — den Blottelse, han giver Kabinettet ved den ligefrem udtalte Forudsætning om, at en Kabinettsordre kan være i Strid med en gældende Forordning eller kgl. Resolution.

Indledningen til Forordningen af 13. Februar 1772 forkynder et nyt Program — Ordvalget viser tydeligt nok *Reaktionens* Program: Sagerne skal først »gennemgaas og nøje overvejes« i Kollegierne og derefter, i et »Geheime Stats-Raad«, forestilles Kongen af og i Overværelse af saadanne Mænd, »som Landets Love og Indretninger tilfulde ere bekendte«. Al Ting skal behandles, foredrages og udfærdiges i det Danske Sprog. — Det nye Geheimestatsraad fik et videre Omraade end det tidligere Konseil, idet det skulde behandle »alle Kollegiernes Forestillinger«. Det blev ogsaa sammensat efter et andet Princip: intet Medlem af Geheimestatsraadet maatte nemlig tillige være Præses for et Kollegium, Departementet for de udenlandske Sager alene undtaget. Man har muligvis ønsket herved at dæmme op for ensidige Kollegiehensyn og at give den øverste Styrelse større Enhed (saadanne Tanker var fremme i Tiden, jfr. Suhms i Tillæget gengivne Forfatningsudkast); muligvis har Hensigten blot været at sætte Bom for Kollegiechefernes Indflydelse. I Praksis blev denne Forskrift imidlertid snart sat til Side, og senere blev den regelmæssig Forfremmelse, at Kollegiecheferne fik Sæde i Geheimestatsraadet (blev »Geheimestatsministre«).

Kongen forbeholdt sig dog at meddele Resolution udenfor Statsraadet. Der tales i Forordningens Punkt 4 kun om Resolutioner til andre end Kollegierne, men det var sikkert forudsat, at de langt mere praktiske Ordre til Kollegierne skulde kunne gives ligesom tidligere. Paa dette Grundlag udviklede sig da efterhaanden det Guldbergske Kabinettsstyre, karakteriseret ved en voksende Udfoldelse af Kabinetts Initiativ, en stadig hyppigere og dybere Indgriben i Statens Styrelse, hvorved Kollegier og Raad paa ny blev stillet i Skygge. Kabinettsordrerne blev vel som Regel paa Basis af Forestillinger fra Kollegierne stadfæstet, »korroboreret« i Statsraadet, men Korroborationen var sædvanligvis kun en Formalitet.

Selv om Kabinettsstyrelsen i den Guldbergske Periode aldrig naaede det Omfang som i Struenseetiden, og selv om den hverken overfor Statsraad eller Kollegier fik saa udæskende en Form, gav den dog rigeligt Stof til Utilfredshed og Utryghed blandt de højere Embedsmænd. Denne Mistænning i Forening med Kronprinsens Mistro til Enkedronningens og Guldbergs Fremtidsplaner førte i April 1784 til Kabinetts Ophævelse og til, at Forordningen af 13. Februar 1772 — og dermed Geheimestatsraadet — paa ny blev sat »i sin fulde Kraft«.

Man vil se, at Punkt 3 i den nævnte Forordning — under Kongelovens fuldstændige Tavshed om Regeringsførelsen i Tilfælde af Kongens Sindsygdhed — indeholdt det Værn mod Enkeltmands Indflydelse paa den sinds-

syge Konge, at kongelige Resolutioner skulde underskrives i Statsraadet. Reskriptet til Kronprinsen af 14. April 1784 gaar endnu et Skridt videre ved Paabudet om, at alle umiddelbare Befalinger skal være kontraseret af Kronprinsen.

Gehejmestatsraadet bestod gennem hele Enevolds-Tiden, i en Aarrække efter Aarhundredskiftet op til 1814*) dog med stærkt beskaaret Indflydelse (et Reskript af 19. Marts 1808 paabød endog, at Kollegiernes Forestillinger kun ifølge speciel Befaling maatte refereres i Statsraadet). Den 21. Marts 1848 blev samtlige Gehejmestatsministre afskediget og afløst af ansvarlige Ministre, og Juni-Grundloven kender ikke Gehejmestatsraads-Institutionen; men Januarkundgørelsen synes ikke des mindre at forudsætte dens fortsatte Bestaaen, idet den genopliver Gehejmestatsraadets Virksomhed for Monarkiets fælles Anliggender. Om Gehejmestatsraadets Sammensætning og Kompetence efter Fællesforfatningen af 1855 og Novemberforfatningen af 1863 se de nævnte Forfatningslove, henholdsvis §§ 4, 5, 14, 15, 20, 22 og 54 og §§ 5, 6, 12, 13, 19 og 58.

Kongelig Akt af 27. December 1770 om Ophævelse af Geheime Stats Conseilet.

Vi *Christian den Syvende* etc. Erklære og bekræfte hermed, at eftersom de Staten angaaende Foranstaltninger i en Souverain Regierings Form, ved Mængde af de derudi Deel tagende Personer af høy Rang og den af dennem i Tidens Længde erhvervede Anseelse, ikkun giøres meere besværlige og forvirrede, og deres Udførsel derved forsinkes; Og da intet ligger os meere paa Hiertet, end at det almindelige Beste med Iver befordres, til hvilken Ende Vi ikke ville være enten opholdte eller forhindrede i at følge de Regler og føye de Foranstaltninger, som føre til dette Maal: Saa have Vi desformedelst funden for got det forhen værende Geheime Stats Conseil¹⁾ aldeeles at ophæve og lade indgaae, hvorved Vores Øyemerke er, at give Vores Regierings Form sin naturlige og væsentlige Reenhed, og samme derudi at vedligeholde. Og skal bemeldte Regierings Form i alle Stykker saaledes være og forblive, som den Vore Kongelige Forfædre høylovlig Ihukommelse af Folket er overdragen, saa at der end ikke bør eller skal være nogen Skin tilovers, at Vi ville fravige den Meening og Hensigt, udi hvilken Undersaatterne sig til Vore Forfædre have overgivet. Til Bekræf-

*) jfr. Aabent Brev af 29. April 1814.

¹⁾ Samtlige Medlemmer af Conseillet blev afskediget 10. Decbr. 1770.

telse paa foranførte have Vi derover ladet forfatte tvende ligelydende Acter, den eene i det Danske og den anden i det Tydske Sprog, som skal henlegges til Gjemme og Bevaring, den eene udi det Danske og den anden udi det Tydske Cancellies Archiv.

Kabinettsordre af 15. Juli 1771 om Struensees Udnævnelse til Gehejme-Kabinetts-Minister og Udfærdigelse af Kabinettsordrer.

Da ich unter dem gestrigen Dato den Maitre des requêtes Struensee zugleich zu meinem Geheimen Cabinets Ministre ernannt, und ihm wegen Ausfertigung der Cabinets-Ordres folgende Punkte zu beobachten durch eine eigenhändige Ordre aufgetragen habe:

1. Alle Ordres, so ich ihm mündlich gebe, muss er, so wie es mein Sinn ist, abfassen, und mir zur Unterschrift, wann er solche vorher paraphirt hat, vorlegen, oder in meinem Nahmen unter dem Cabinet-Siegel ausfertigen.

2. Alle Ordres, die auf die Vorstellung eines Collegii an ein anderes zu geben nötig sind, sollen von ihm ausgefertigt werden, und nicht mehr durch die Ausfertigung eines Befehls in dem Collegio oder durch die Communication geschehen.

3. Wöchentlich soll mir von den ausgefertigten Cabinets Ordres ein Extract zur Approbation vorgelegt werden.

4. Die auf diese Art ausgefertigte Cabinets-Ordres sollen dieselbe Gültigkeit, als die von mir eigenhändig geschriebene haben, und sollen gleich sowol von den Collegiis als Unterbedienten befolgt werden, wo keine Verordnung oder von mir subsistirende Resolution dawieder ist, in welchem Fall solches gleich bey dem Cabinet gemeldet werden muss. Im andern Fall soll mir die Nachlebung und der Inhalt der Ordre von dem Collegio, und von den Unterbedienten dem Collegio, worunter er sortirt, angezeigt werden.

So wird solches hiedurch N. N.¹⁾ bekannt gemacht und anbefohlen, die hierin die Collegia betreffende Punkte genau nachzu-

¹⁾ vedkommende Kollegiums Navn.

leben, und den 4ten Punkt denen unter ihnen sortirenden Bedienten in gleicher Absicht bekannt zu machen.

Forordning af 13. Februar 1772 angaaende et Geheime-Stats-Raads Oprettelse m. v.

Vi *Christian den Syvende* o. s. v., G. v., at da Vores Allernaadigste Intention og Villie gaaer derhen, at alle de Sager og Ansøgninger, hvorudi af Os allernaadigst resolveres, først skulle igiennemgaaes og nøye overveyes i det Collegio, hvor Sagen henhører, og Os derefter forestilles af, og i Overværelse af, saadanne Mænd, som Landets Love og Indretninger tilfulde ere bekjendte, og, som ere i Stand til at give Os ald den Underretning og Oplysning, som Vi, om Sagens Natur og Beskaffenhed, maatte behøve og forlange; Saa have Vi Allernaadigst funden for Godt, at oprette et Geheime Stats-Raad, og derom Allernaadigst at anordne og befale.

1. Vores Geheime Stats-Raad skal, foruden Vores Elskelig kiære Hr. Broder, Hans Kongel. Høyhed, Prinz Friderich, bestaae af følgende Lemmer, Vores Geheime-Raad Hr. Otto Greve af Thott, General Hr. Schach Carl Greve af Rantzau-Ascheberg, Geheime-Raad Hr. Joachim Otto Schach Rathlou, Admiral Hr. Hans Hinrich Römbling, General Hr. Hans Henrich von Eichsted, og Vores Minister ved det Udenlandske Departement, Greve Hr. Adolph Siegfred von der Osten, hvilke ugentlig, paa visse, dertil fastsatte Dage, skulle forsamle sig hos Os Selv. Og maa intet Lem af dette Vores Geheime Stats-Raad tillige være Præses for noget Kongelig Collegio, Departementet for de Udenlandske Sager alleene undertagen.

2. Alle og enhver, som have noget at søge eller indberette, skulle dermed melde og vende sig til det Collegium, hvor Sagen henhører, og ikke directe til Vores Geheime Stats-Raad; Da samme Collegium, efter at have overveyet Sagen, og indhentet vedbørlig Oplysning, om det, dertil saaledes indkomne, gjør allerunderdanigst Forestilling, efter Sagens befundne Beskaffenhed.

Derhos Vi og Allernaadigst ville, at alting herefter (det alleene undtagen, som angaaer Vores Tydske Provincer), skal søges, behandles, foredrages og udfærdiges i det Danske Sprog.

3. Alle Collegiernes Forestillinger skulle Os, i og igiennem bemeldte Vores Geheime Stats-Raad, allerunderdanigst foredrages, og Vores Allernaadigste Resolution derpaa tages.

Saa skulle og alle anbefalede Expeditioner der ligeledes af Os Allernaadigst underskrives.

4. Skulle det dog Allernaadigst behage Os, deruden for, nogen Resolution at meddele og underskrive;

Saa ville Vi dog derhos Allernaadigst, for at forebygge de Uordner og andre Misligheder, som lettelig ved Sagernes Drift kunde flyde deraf, naar Vedkommende Collegium om sligt er uviidende, at den, som saadan Resolution i Hænde haver, skal være forbunden, strax, og førend han sig deraf i nogen Maade betiener, dermed at melde sig ved det Collegium, hvor Sagen henhører; hvilket Collegium da gjør Allerunderdanigst Forestilling derom til formelig Expeditions Erholdelse.

Hvorefter alle og eenhver sig, under Vores Unaade, have at rette.

Thi byde og befale Vi hermed Vore Grever, Stift-Befalingsmænd, Frieherre, Biskopper, Amtmænd, Landsdommere, Laugmænd, Præsidenter, Borgemestere og Raad, samt Fogder og alle andre, som denne Vores Forordning, under Vort Cancellie-Seigl tilskikket vorder, at de den paa behørige Steder, saavelsom og af Prædikestoelene, til alles Efterretning, strax lade læse og forkynde.

Reskripter af 14. April 1784 om Kabinettets Ophævelse m. v.

I. Til Kronprinsen.

Da Vi under Dags dato allernaadigst have fundet for got at ophæve Vores Cabinet, og derom tillagt Vores Danske Cancellie den fornødne Befahling, saa ville Vi endvidere paalegge Dig at foranstalte alt hvad som ved denne Vores Befahlings Efterlevelse

viidere kunde behøves at anordnes, og skal de Befahlinger som Du i den Henseende maatte give, ansees ligesom om Vi selv havde givet dem.

Endvidere anordne og befahle Vi allernaadigst at alle umiddelbare og directe Befahlinger som Vi endnu herefter maatte finde for got og fornødent allernaadigst at udgive, skal Os alle ved Dig til Underskrift forelægges, og af Dig Contrasigneres, hvilket Du til samtlige Medlemmer af Vores Geheime Stats Raad, de første Deputerede af Vores Collegier og Departementer, og hvem Du ellers finder det vedkommende haver mundtlig at tilkiendegive.

II. Til Danske Kancelli.

Da Vi allernaadigst have funden for got at ophæve Vores hidtil havde Cabinet, saa at derfra aldeles intet mere skal expederes Statens publique Sager angaaende, som alle af Vore vedkommende Collegier Os allerunderdanigst skal foredrages, i overensstemmelse med Vores Forordning af den 13 Februar 1772, hvilken herved i den henseende igientages og paa nye sættes i sin fulde Kraft; saa give Vi denne Vores Resolution Vores Danske Cancellie allernaadigst tilkiende, som derefter allerunderdanigst haver at rette sig, og strax skal meddele samme til Vore øvrige Collegier og alle andre vedkommende Embedsmænd og betiente. [...]

INDFØDSRETTE

af 15. Januar 1776.

Den statsretlige Grundopfattelse, som »Indfødsretten« rummer, er udtrykt klart af Lovens ene Hovedophavsmand, Statsminister J. O. Schack Rathlou, i et Memorandum, til Brug for Kronprinsen, af 5. April 1783. Han udtaler her [i Oversættelse]: »Og er det ikke naturligt . . . , at den, som forstaar Landets Sprog, og som har haft mest Lejlighed til at lære Nationens Love, Sæder og Skikke at kende og til at sætte sig ind i de forskellige Sider af Landets Økonomi og Handel, finder Ansættelse i Statens Tjeneste fremfor en Fremmed, som med den bedste Villie og de bedste Evner af Verden maa udstaa en lang Læretid, før han kan blive brugbar.«

Lovens historiske Baggrund var de efter Enevældens Indførelse saa hyppigt forekommende Ansættelser af Fremmede, navnlig Tyske, i høje Embedsstillinger og ved Hoffet. Allerede før Struenseetiden kan man nu og da spore en Uvillie mod denne Til sidesættelse af »Landets egne Børn«. I flere af Trykkefrihedsskrifterne kommer Misstemningen herover tydeligt til Orde — undertiden med et Anstrøg af Brødnid (ogsaa Guldbergs Indledning har en Bismag heraf) —, og i 1. Bind af »Staternes indvortes Regering«, der udkom 1773, advarer Andreas Schytte imod til »de vigtigste Betjeneringer at foredrage Fremmede for Indfødte«, da »den, der er opfødt i en Stat, altid har meget forud for en Fremmed«. En lignende Advarsel: »Sæt ingen Fremmed i nogen høj Betjening« findes blandt Regeringsgrund sætningerne i Suhms politiske Roman »Euphron« fra 1774.

Mere eller mindre vidtgaaende Ønsker om at udelukke Fremmede fra Embeder var saaledes ret jævnlige blevet fremsat, da Spørgsmaalet i Efteraaret 1775 blev drøftet i Samtaler mellem Guldberg og Schack-Rathlou. Sidstnævnte optrak i »Nogle Momenta« Hovedlinierne i et Lovudkast, som derefter blev udformet af Guldberg, hvis Forslag atter blev gennemset af Schack-Rathlou, der særlig ytrede Ønske om en Indsnævring af Adgangen til at gøre Undtagelser fra Lovens Hovedregel og formede den stærkt begrænsende Bestemmelse i Slutningen af § 10. I Kollegierne blev Sagen ikke behandlet før den endelige Vedtagelse, saa lidt som den blev drøftet i Statsraadet; Loven blev som en Kabinetsordre tilstillet Kancellierne til videre Kundgørelse. Dette Punkt saavel som Berettigelsen af ved denne »Grundlov« at indskrænke den Kongen ved Kongelovens § 4 tillagte Ret til at »isætte Betjente efter sin egen fri Villie og Tykke« har været underkastet Drøftelse (se Hist. Tidsskr. 7. R. V. S. 290—92).

Medens Loven var vendt imod Udlændinge, var de til Indfødsretten knyttede Fordele tiltænkt alle Statens Borgere uden Hensyn til deres danske, norske eller tyske Nationalitet. Det var, siger Tyge Rothe, Regeringens Ønske »at gøre eet af os alle, os Dannemarks, Norges og Holstens, det er Danne-Rigets Mennesker.« (Benævnelsen »Holstenere« omfatter i Loven baade Slesvigere og Holstenere). Schack Rathlou udtalte Ønske om, at man overalt, hvor det kunde være passende, »nominatim sætte Danske, Norske og Tyske Stater eller Undersaatter . . . Anordningen, og Medaillen som skal slaas paa samme, vilde og saaledes mere svare til hinanden.«

Indføds-Retten, hvorefter Adgang til Embeder i Hans Majestæts Riger og Lande forbeholdes alene de indfødte Undersaatte, og dem, som derved lige agtes.

Vi *Christian den Syvende*, osv. G. v.: At det har længe været Vor Beslutning, ved en Grund-Lov under visse og fornødne udtrykkelige Indskrænkninger at fastsætte, at alle Embeder i Vore Stater, Hof-, Geistlige, Militaire og Civile, af stor eller liden Betydenhed, ey kunne eller skulle gives til andre end indfødte Landets Børn, og dem, som derved lige kan agtes; Billigheden selv vil, at Landets Børn skal nyde Landets Brød, og Fordeelene i Staten falde i dens Borgeres Lod. Alle Tiders Erfaring har og lært, at i et Land, hvor Ungdommens Opdragelse besørges, mangler aldrig duelige Folk, naar Regenten søger dem. Ogsaa kan Vi med Fornøjelse kalde for Tankerne Vores Fædrenelands Historie, fordi den kan af alle Stænder fremviise Mænd, som have tient, æret og reddet Landet, og med den ædlest Beslutning til deres udødelige Berømmelse opofret sig for Kongerne, Vore Forfædre, til at herliggjøre eller handthæve deres Regimente. Derfor have og Kongerne ømmeligen elsket deres Folk, og igien haft paa dets tillidsfulde Kierlighed de stærkeste Prøver, altid tilrede, naar de have været meest fornødne og Tiderne høyst farlige. Alle disse Betragtninger have født og vedligeholdt hos Os det Forset, ved en høitidelig og uforanderlig Anordning at forsikre Landets Børn Landets Embeder. Thi omendskiønt Staten har haft, og Vi endnu i Vores Tieneste have Fremmede, der med en priselig Nidkierhed have tient, og den Dag, i Dag er, til Vores fulde Fornøjelse, tiener Os og Staten, kan Vi dog ikke andet end følge Billigheds, Kierligheds, ja Samvittigheds helligste Lov, naar Vi, efter at have giort, og videre at ville gjøre gode Anstalter til Vores egen Ungdoms Duelighed, nu i saa Landsfaderligt et Øyemeed byde og befale:

1. Det skal fra denne Lovs Dag af agtes som en nødvendig Egenskab til at faae i Vores Riger og Lande Embeder og Tienester, af hvad Navn nævnes kan, være sig ved Hoffet, eller i den geistlige, civile og militaire Stand, at Personen er fød i Vore Stater, eller af saadanne indfødte Undersaatte, som paa Reyser eller for Vores Tienstes Skyld kunde være ude af Landet. Til den Ende skal alle Vore Collegier eller hvo til Os Forestilling gjøre om Embeders eller Tiensters Besættelse, ligesom og alle andre, der have Ret til at

udnævne til nogen Tieneste i Staten, under Vores Unaade nøye agte paa, ikke at foreslaae andre end Danske, Norske og Holstener, eller hvem derved lige agtes, og i alle Beskikkelser, Breve og Bestallinger skal udtrykkeligen indføres, at Personen har de Egenskaber, som efter denne Vores uforanderlige Anordning ere fastsatte.

2. Lige ved Indfødte skal agtes alle De, som den 29de Januarii 1776 allerede ere i Vores og Statens virkelige Tienester og Embeder, skjønt de ikke ere fødte i Vore Lande.

3. Lige ved Indfødte skal videre agtes og ansees alle de af fremmed Fødsel, som allerede eye og besidde, eller herefter ved Arv, Giftermaal, Kiøb eller paa anden lovlig Maade komme i Besiddelse af Jordegods eller andre faste Eyendomme, i det mindste af 30000 Rdlrs. Værdie, være sig complete Sædegaarde i Danmark, Jern- eller andre Verker og Eyendomme i Norge, Jordegodse i Holsten, samt Plantager paa Vores vestindiske Øer, eller og erhverve sig, i det mindste til 10000 Rdlrs. Værdie, Gaarde eller Fabriker i Vores danske, norske og holstenske Kiøbstæder, ligesom og Manufacturer og Fabriker paa Landet, hvor samme findes og tillades; Dog at disse Eyere ved lovgyldige Beviser klarligen gotgiøre, at Eyendommene ere dem selv, saavidt denne Sum angaaer, tilhørende.

4. Lige ved Indfødte skal fremdeeles agtes de Fremmede, som boesætte sig, og blive her i Landet, og ved reene og gyldige Beviiser lægge for Dagen, at de eye og have staaende i Vore Compagnier eller anden Vore Rigers Handel 20000 Rdlr.

5. Lige ved Indfødte skal endelig agtes:

- a) De Lærere, som fra fremmede Stæder kunde indkaldes til Vores Universitet i Kiel, til St. Petri Kirke i Kiøbenhavn, til Missionen i Tranqvebar, eller og til de i Vore Stater værende reformerte Menigheder, samt
- b) De fremmede Fabriqveurer, Konstnere og Mestere, som til et og andet nyt Anlæg eller Indretning kunne i Vore Stater behøves.
- c) Hvervinger vedblive, som hidtil; De sig ved Tapperhed i Vores Tieneste udmærkende Under-Officierer og Soldater forbeholde Vi Os at belønne.

6. Alle Fremmede, som efter ovenstaaende 2. 3. 4. og 5. Artikke skal agtes og ansees lige ved Indfødte, og nu ere i Vores Lande eller i Vores Tieneste, have inden et Aar fra denne Anordnings Bekiendtgjørelse at indkomme til Vores Danske Cancellie med deres allerunderdanigste Ansøgning, at dem Naturalisations-Brev

maa forundes, saafremt de ikke allerede have det, hvilket og for disse gratis skal udstædes. Alle de, som ikke iagttage eller gjøre dette, blive af Os uden Forandring at ansee, som de, der selv have udelukt sig fra den Adgang til Embeder, Vi her havde tiltænkt dem.

7. De Fremmede, som herefter ankomme i Vore Lande, og i Overeensstemmelse med 2. 3. 4. og 5. Artikke kan vente sig Indføds-Ret, have allerunderdanigst at søge mod de sædvanlige Afgifters Betaling Naturalisations-Brev, førend de lige med Indfødte maa haabe sig Veien aabnet til Embeder.

8. I Henseende saavel til Vore Pager, som til Cadetterne ved de tvende militaire Etater, ville Vi, ligesom Vi og herved udtrykkeligen fastsette, at intet Barn, uden det, der er eller kan agtes for Indfødt, skal og maa dertil antages; Fuldkommen forvissede om, at Vores Kongelige Huus vil til alle Tider med sine Pager helligen følge samme uforanderlige Regel, og i Almindelighed gjøre sig det til en kier Lov, ikke ved Hoffet af noget Køn at anvende uden Personer, der ere eller kan regnes for Indfødte, ligesom Vi og herefter vil have alle Stifter og Klostere i Vore Stater forbeholdne eene og alene for Fruer og Jomfruer af Landets Indfødte eller dem, som derved lige agtes.

9. Alle de Fremmede, som ikke efter forestaaende 2. 3. 4. 5. Artikke kan eller skal ansees lige ved Indfødte berettigede til Forfremmelse og Embeder, have dog lige med dem fuld Frihed til at boe og nære sig i Vore Riger og Lande paa alle de Maader, som Vore Love og Forordninger det tillade, og hidtil tilladt have, og der at nyde al den Skyts og Agtelse, som enhver af en Christelig og mild Regiering kan efter sin Stand vente, ligesom og deres her fødte Børn, naar de her i Staten forblive, tilhobe skal agtes og ansees fuldkommen for Indfødte. Ogsaa udelukker ikke denne Vores Anordning nogen i sit Laug eller Amt fra at blive i sin Orden Laugets Oldermænd, Forstander eller andet saadant.

10. Da denne Vores her bekiendtgjorte Villie og Anordning er grundet i den uforanderlige Retfærdighed og i det naturlige Baand, som Arve- og Enevolds-Kongerne her i Riget have med Deres Folk; saa ere Vi overbeviste om, at Regenterne stedse vil følge samme Tænkemaade, og derfor erklære Vi denne Vores Anordning for en uforanderlig og ubrødelig Lov i Riget, den Vi som Konge og Fader paalegge alle Vore egne Descendenter helligen at følge, og aldrig at vige fra, med mindre et saadant høist-

betydeligt og for hele Staten sær vigtigt enkelt Tilfælde, som al menneskelig Forsigtighed ikke kan forudsee, skulde indtræffe, der kunne gøre en Undtagelse i denne Grund-Lov uomgiengelig nødvendig, hvilket dog i saadant Fald aldrig skal drage til Følge, eller svække denne Anordnings Kraft og stedsevarende Virkning.

Af samme Omhue for Vores Fædrene Folk, og for at handthæve det i den naturlige Ret, som Vi ved denne Vores Lov have villet fastsette, have Vi bedet Vores Elskeligste og Eneste Broder Hans Kongelige Høihed Arveprintsen at udstæde for Sig og Sine Descendenter en Forsikrings-Act, at, om Arvefølgen skulle engang efter Guds Villie komme til den anden Linie i Vores Huus, denne naturlige og billige Lov da ligefuldt skal være og blive en Grund-Lov; hvilken Act og Vores Kiere Hr. Broder med største Fornøjelse haver under denne Dags Dato udstædet, og hendsendt til Bevaring i Vores Archiv. Ligesom Vi og ville, at tvende af Os Selv underskrevne ligelydende Originaler deraf skal ved Konge-Loven henlægges.

Thi byde og befale Vi hermed Vore Collegier, og dem, som i foregaaende 1ste Artikel ere nævnede eller derunder forstaaes, nøie at vaage over denne Lovs Iagttagelse, og omhyggeligen at vogte sig for sammes Overtrædelse.

STÆNDERFORFATNINGEN.

Efter det tyske Riges Opløsning i August 1806 inkorporerede Frederik VI ved Patent af 9. September 1806 Holsten i det danske Monarki »som en i enhver Henseende fuldkommen uadskilt Del af samme«. Holsten blev imidlertid 1815 et Led af det tyske Forbund, og der var ved Løftet i Forbundsakten af 1815 Art. XIII: »... in allen Bundesstaaten wird eine landesständische Verfassung stattfinden« — skabt et Grundlag for Drøftelse af Forfatningsspørgsmaal ogsaa i det danske Monarki, nemlig netop i Holsten (og Lauenborg). Drøftelse af Forfatningsspørgsmaal var iøvrigt forbudt i Frederik VI's Danmark (Dr. Dampé 1820).

I August 1816 nedsatte Kongen en Kommission for at gøre Forslag til en Stænderforfatning i Forbundslandet Holsten. Under 15. Maj 1818 traf han i Anledning af et Forslag fra Kommissionen den Beslutning, at der skulde udarbejdes to Udkast, et med to og et med tre Kamre. 1. Maj 1819 traf Kongen derefter Valget imellem Kommissionens Udkast, idet han anmodede om Udarbejdelse af Forslag med 3 Kamre.

Forfatningsspørgsmaalet hvilede derefter i nogle Aar, men blev paa ny aktuelt, da det holstenske Ridderskab for Forbundsdagen i Frankfurt rejste Sag om, hvorvidt de før 1806 i Holsten gældende »landstænderske« Forfatningsregler ikke stadig maatte anses for at være i Virksomhed, samt om ikke den faktiske Forbindelse, der havde eksisteret mellem de privilegerede Stænder i Holsten og Slesvig (»nexus socialis«), maatte have en saadan juridisk-forfatningsmæssig Betydning, at ogsaa Slesvig maatte henhøre under Forbundsagens Competence. Den 27. November 1823 udtalte imidlertid Forbundsagen, at den gamle Forfatning i Holsten ikke mere var i Virksomhed, og at Forbundsagen intet havde at gøre med Slesvig. Fra dansk Side skete der imidlertid intet i Forfatningssagen paa Grundlag af denne Udtalelse.

Det var først efter Uwe Lornsen-Røret 1830, at den danske Regering blev klar over, at der maatte foretages noget i Holsten med Hensyn til en Stænderforfatnings Indførelse dér; og Regeringen kom nu meget snart til den Beslutning at udvide denne Institution til Danmark og Slesvig. Allerede i 1830 var der Drøftelser i Gang herom indenfor Regeringen, og der udgik derefter 11. Januar 1831 og 13. Januar 1831 Reskripter — der blev offentliggjort — til de to Kancellier om Spørgsmaalet. I Reskriptet af 11. Januar udtaltes det, at der skulde indføres raadgivende Stænder for hvert af Hertugdømmerne for sig paa Grundlag af den præjssiske Stænderforfatning af 5. Juni 1823. Det ejendommelige i at nævne en fremmed Forfatning som Forbillede for den danske i en kongelig Tilkendegivelse, der blev offentliggjort, havde man ikke Blik for. Under 28. Maj 1831 udkom dernæst Anordning om Provinsialstænders Indførelse i Danmark, der kundgjorde den almindelige Hensigt indenfor visse Rammer at indføre raadgivende Provinsialstænder, medens den nærmere Indretning forbeholdtes senere Bestemmelser.

Navnet »Provinsialstænder« blev direkte taget fra den præjssiske Forfatning. Af Lighedspunkter kan iøvrigt nævnes, at den præjssiske Lov af 5. Juni 1823 (med specielle Anordninger af 1. Juli 1823) lovede Forelæggelse for Stænderne af saadanne almindelige Love, der ændrer Person- og

Ejendomsrettigheder samt Skatter — ligesom Stænderne skulde deltage i Bestyrelsen af de kommunale Anliggender —, og at den krævede Grundejendom som Betingelse for Valgret, et Krav, der dog i Danmark lempedes til, at Valgretten ogsaa omfattede visse Fæsteforhold. I det hele tør det siges, at den prøisiske Ordning i højere Grad end den danske var en ren Stænderforfatning, ligesom dens stærkt aristokratiske Tendens straks mødte stor Modstand her fra flere Sider, hvorfor det hurtigt blev klart, at den danske Ordning maatte være mere demokratisk.

Til Forberedelse af den nærmere Indretning af Stænderinstitutionen ned-sattes saa under 4. Juni 1831 en Kancellikomité, bestaaende af de to Kancelliers Præsidenter (Stemann, Otto Moltke) og Prokurører (Ørsted, Höpp), hvorhos det i Overensstemmelse med Stænderanordningens Bemærkning herom blev udtalt, at for Hertugdømmerne »erfarne Mænd«, for Kongeriget »oplyste Mænd« skulde gennemgaa Kancellikomitéens Udkast. Kongen udnævnte dernæst i Marts 1832 29 »erfarne Mænd« og 35 »oplyste Mænd« bestaaende væsentligst af Embedsmænd i Stæderne og paa Landet, borgerlige Tillidsmænd og fremragende Jurister, medens Bondestanden ikke var repræsenteret. Disse »Mænd« drøftede i Sommeren 1832, hver Forsamling for sig, Komiteens Udkast, og henstillede Forandringer særlig i Valgbarhedsreglerne, og, for de »oplyste« Mænds Vedkommende, i Jødernes Stilling, hvorved disse fik Valgret — hvad forøvrigt allerede Ørsted i Komiteen havde bragt i Forslag. De endelige Forhandlinger fandt Sted i Statsraadet i Efteraaret 1833, og disse førte til Fr. 15. Maj 1834.

I. Anordning af 28. Maj 1831 angaaende Provindsial-Stænders Indførelse i Danmark.

Vi *Frederik den Sjette*, osv. G. v.: At Vi, for desto fuldkommere at sætte Os og Vore Efterkommere paa Tronen i Stand til stedse at erholde den tilforladeligste Kundskab om Alt, hvad der kan fremme Vort kjære og trofaste Folks Tarv, og for derved tillige at knytte de Baand desto fastere, som forene Kongehuset med Folket, saa og bidrage til Almeenaandens Oplivelse, have besluttet Os til i Vort Rige Danmark, ligesom i Vore Hertugdømmer Slesvig og Holsteen, at indføre raadgivende Provindsial-Stænder. For at forberede en til Vort landsfaderlige Øiemeed svarende Fuldbyr-delse af denne Vor Beslutning, have Vi foreløbigen ladet Sagen gennemarbejde, og uagtet den ikke endnu er modnet i den Grad, som behøvedes, for at den allerede kunde i alle sine Dele ordnes ved fuldstændig Lov, saa have Vi dog fundet det passende nu at kundgiøre de almindelige Bestemmelser, der skulle tjene til det faste Grundlag for den Indretning, som Vi ville give Provindsial-Stænderne i Vort Rige Danmark.

I foranførte Henseende ville vi herved allernaadigst have anordnet som følger:

§ 1. Der skal i Vort Rige Danmark være to Forsamlinger af raadgivende Provindsial-Stænder, een for Sjællands, Fyens og Lollands-Falsters Stifter, samt for Island, og en anden for samtlige fire Stifter i Nørre-Jylland.

§ 2. I enhver af disse Forsamlinger indtræder et saadant Antal af deres Medborgere dertil udnævnte Mænd, som vi nærmere ville fastsætte. Valgrettigheden udøves, under de nærmere Bestemmelser og i den Orden, som Vi ved en særskilt Anordning derfor ville foreskrive, af Grundeierne i Stæderne og paa Landet; hvorhos Vi dog i Betragtning af den faste Besiddelse, som Vore Love hjemle Gaardfæstere, ogsaa ville give dem Adgang til Deeltagelse i Valgene. Paa lige Maade skal Grundbesiddelse være en nødvendig Betingelse for Valgbarheden, og skjøndt Vi i Almindelighed ikke ville udelukke de af Vore Embedsmænd, der tillige ere Grundeiere, fra at tage Sæde i Stændernes Forsamlinger, naar de dertil vælges, saa kan dog ingen Embedsmand, der er forsynet med en af Os underskreven Bestalling eller Ordre eller Confirmation, modtage saadant Valg, uden dertil først at have erhvervet Vor allerhøieste Tilladelse.

§ 3. Vi ere derhos sindede at udnævne Medlemmer af Universitetet og af Geistligheden til at tage Sæde i Provindsial-Stændernes Forsamlinger, og efter Omstændighederne enkelte Andre, som Vi, med Hensyn til deres Stillinger og Egenskaber, maatte finde dertil særdeles egnede.

§ 4. Forinden Vi udgive nogen Lov, der har Forandring i Vore Undersaatters personlige eller Eiendoms-Rettigheder eller i Skatterne og de offentlige Byrder til Gjenstand, ville Vi lade Udkastet til en saadan Lov forelægge for begge Stændernes Forsamlinger, eller, forsaavidt den kun angaaer een eller flere enkelte Provindser, da for de Provindsial-Stænder, hvorunder samme høre, for at Stænderne kunne tage Lovforslaget under Overveielse og derover afgive allerunderdanigst Betænkning.

§ 5. Naar Provindsial-Stænderne finde Anledning til at ønske nogen Forandring i Landets almindelige eller de samme vedkommende Provindsers særdeles Love eller Indretninger, eller de maatte finde dem beføiede til at føre nogen Besværing over Maa-

den, hvorpaa Lovene overholdes eller Indretningerne bestyres, kunne de derom gjøre Os Forestilling og Forslag, hvorefter Vi ville tage saadant Andragende under Overveielse og derpaa afgive Vor Beslutning.

§ 6. Da Vi ansee det gavnligt, at der indrømmes Provindsial-Stænderne Medvirkning med Hensyn til Communernes Anliggender, saa ville Vi have taget det under Overveielse, hvorledes dette lader sig udføre, og derpaa tage nærmere Bestemmelse i saa Henseende.

§ 7. Provindsial-Stænderne træde sammen, naar Vi indkalde dem. Dette vil skee hvert andet Aar; men naar dertil maatte være Anledning, ville Vi desuden foranstalte overordentlige Samlinger af Stænderne. Hvorlænge Forsamlingen maa vedvare, ville Vi hver Gang bestemme med Hensyn til Omstændighederne, og derefter ville Vi lade Forsamlingens Opløsning forkynde for samme.

§ 8. Saavel angaaende Antallet af de Mænd, der skulle udnevnes til Medlemmer i hver af Provindsial-Forsamlingerne, som om Antallets Fordeling paa de forskjellige Districter, saa og om de nærmere Betingelser for Valgrettigheden og Valgbarheden samt Fremgangsmaaden ved Valgene og i Stændernes Forsamlinger ville Vi meddele de fornødne nærmere Bestemmelser. Men forinden noget endeligt Udkast til disse yderligere Lovbestemmelser forelægges Os, ville Vi lade nogle oplyste Mænd fra forskjellige Dele af Riget sammenkalde, for at tage de Gjenstande, som i saa Henseende blive dem forelagte, under Overveielse og derover meddele deres paa Sag- og Localkundskab grundede Mening. Saafremt der i Tiden skulde findes Anledning til nogen Forandring i disse yderligere Bestemmelser, vil saadan Forandring dog ikke blive iværksat, forinden Vi, i Overeensstemmelse med § 4, derom have indlentet Stændernes Betænkninger.

II. Forordning af 15. Maj 1834 angaaende Provindsial-Stændernes Indretning i Danmark, forsaavidt Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter, samt Island og Færøe angaaer.¹⁾

Vi *Frederik den Sjette*, osv. G. v.: At Vi, i Overeensstemmelse med Vor Anordning angaaende Provindsialstænders Indførelse i Vort Rige Danmark, dateret 28de Maii 1831, og efterat have overveiet den Os allerunderdanigst foredragne Betænkning, som de ved Vort Rescript af 23de Martii 1832 indkaldte oplyste Mænd, have afgivet over de dem i saa Henseende forelagte Gjenstande, have fundet for godt angaaende Indretningen af Provindsialstænder, forsaavidt Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter, samt Island og Færøe angaaer, allernaadigst at forordne, som følger:

§ 1²⁾. De raadgivende Provindsial-Stænder for Sjællands, Fyens

¹⁾ Der udstedtes under 15. Maj 1834 — foruden tilsvarende Forordninger for Slesvig og Holsten — 2 væsentlig enslydende Forordninger for Kongeriget om dette Emne, en for Østifterne og en for Nørrejylland. Her er førstnævntes Tekst benyttet. Hvor der foreligger Afvigelser mellem de to Tekster, som ikke ligefrem følger af, at de angaar forskellige Omraader, eller som ikke blot fremtræder som en Forskel i Paragrafnumre og -henvisninger, er der dog gjort opmærksom derpaa i Noter til Teksten.

For Island oprettedes ved Fr. af 8. Marts 1843 en særlig raadgivende Forsamling under Navn af Althing.

²⁾ § 1 i Fr. for Nørre-Jylland lyder saaledes:

»De raadgivende Provindsialstænder for Nørre-Jylland skulle bestaae af følgende af bemeldte Provindses Grundbesiddere udvalgte Medlemmer:

for samtlige Kjøbstæder i alt	14.
— de complete Sædegaards-Eiere i Aarhus Stift	4.
— de complete Sædegaards-Eiere i Aalborg Stift og den under Viborg Stift hørende Deel af Aalborg Amt	4.
— de complete Sædegaards-Eiere i den øvrige Deel af Viborg Stift samt Ribe Stift	4.
— de øvrige Landeiendoms-Besiddere i alle fire Stifter	22.

Foruden det Antal Medlemmer, der saaledes bliver at vælge af Grundeierne i Nørre-Jylland, ville Vi endvidere udnævne 2 Geistlige og 1 af Professorerne ved Vort Universitet i København til at tage Sæde i Stænderforsamlingen. Saa ville Vi og, i Henhold til vor Anordning af 28de Mai 1831, have Os forbeholdt efter Omstændighederne at udnævne indtil 4 Grundeiere til Medlemmer i bemeldte Forsamling. De Medlemmer, der saaledes af Os Selv udnævnes, ville blive udnævnte for lige saa lang Tid, som de Medlemmer, der vælges af Grundeierne.«

og Lolland-Falsters Stifter, samt for Island, saavel som Færøerne, til hvilke Vi ville have denne Indretning udvidet, skulle bestaae af følgende af bemeldte Provindsers Grundbesiddere udvalgte Medlemmer:

for Kjøbenhavn med tilhørende Forstæder	12
— de øvrige Kjøbstæder i fornævnte Stifter i alt	11
— de complete Sædegaards-Eiere i Sjællands Stift	9
— — — — — - Fyens Stift	5
— — — — — - Lolland-Falsters Stift ..	3
— de øvrige Landeiendoms-Besiddere i alle tre Stifter	20.

Hvilket Antal Medlemmer, der vil blive at udvælge af Islands og Færøernes Indvaanere og efter hvilke Regler de skulle vælges, forbeholde Vi Os nærmere at bestemme, naar Vi have erhvervet de yderligere Oplysninger, som Vi finde fornødne, for, saavidt disse Vore Lande angaaer, at ordne Sagen paa en til deres locale Forfatning og Indvaanernes Tarv svarende Maade. Men indtil videre ville Vi Selv med Hensyn til disse Lande udnævne 3 med sammes Tilstand bekendte Mænd til at tage Sæde i Forsamlingen, hvilken blot midlertidige Indretning dog bortfalder, saasnart Omstændighederne tillade at indføre et hensigtsmæssigt Valgsystem i bemeldte Lande, da det er Vor Villie, at Vore kjære og troe Undersaatter sammesteds, ikke mindre end Vore øvrige Undersaatter, skulle nyde Rettighed til selv at vælge Medlemmer i Stændernes Forsamling.

Foruden det Antal Medlemmer, der, saaledes som foranført, bliver at vælge af Grundeierne i Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter og i sin Tid ogsaa af Indvaanerne paa Island og Færøerne, ville Vi endvidere udnævne 2 Geistlige og 1 af Professorerne ved Vort Universitet i Kjøbenhavn til at tage Sæde i Stænderforsamlingen. Saa ville Vi og, i Henhold til Vor Anordning af 28de Mai 1831, have Os forbeholdt efter Omstændighederne at udnævne indtil 4 Grundeiere til Medlemmer i bemeldte Forsamling. De Medlemmer, der saaledes af Os Selv udnævnes, ville blive udnævnte for ligesaa lang Tid, som de Medlemmer, der vælges af Grundeierne.

Iøvrigt følger det af det Ovenanførte, at de Regler, som de efterstaaende Paragrapher indeholde, angaaende Valgene af Medlemmerne i Stændernes Forsamling og hvad dermed staaer i Forbindelse, ikke blive at anvende i Island eller paa Færøerne.

§ 2. Rettighed til at deeltage i de Valg, hvorved de Deputerede i Provindsialstænderne udnævnes, forudsætter Besiddelse af en

saadan i det District, hvori Valget skal udøves, beliggende Eiendom, som i det Følgende (§§13—16) vil blive bestemt med Hensyn til de forskellige Valgclasser. Rettigheden tilkommer dog ikke blot den fuldkomne Eier; men Lehns- og Stamhuus-Besiddere, samt de Arvefæstere, der ere berettigede til at sælge og pantsætte, skulle i forommeldte Henseende sættes ved Siden af fuldkomne Eiere. Ogsaa de øvrige Arvefæstere saavel som Livsfæstere ere valgberettigede, dog under særegne Bestemmelser for deres Fæstebesiddelses Størrelse (§ 16). Den Fæsterne saaledes tilkommende Valgret gjelder imidlertid kun med Hensyn til det Bøndergods, som efter Loven og Anordningerne skal være overladt til Fæstere, men ikke for de enkelte Tilfælde, hvori en Selveier- eller Arvefæste-Gaard er bortfæstet, da i saa Fald Rettigheden bliver hos Eieren eller Arvefæsteren selv.

Naar en Eiendom, som efter sin Beskaffenhed giver Adgang til Valgret, besiddes af Flere i Fællesskab, kan Valget udøves af den iblandt Medinteressenterne, til hvem de Øvrige forene sig om at overlade Rettigheden, og som iøvrigt har de dertil fornødne Egenskaber. I Mangel af saadan Overeenskomst kan ingen Valgrettighed udøves for den i fælles Besiddelse værende Eiendom. Iøvrigt bør den Adkomst, hvormed en fast Eiendom besiddes, være aldeles fuldstændig, naar Valgrettighed skal kunne paastaaes. Som Følge deraf er et tinglyst Skjøde eller Fæstebrev nødvendigt, for at Kjøberen eller Fæsteren skal kunne tilegne sig saadan Ret. Med Hensyn til de Os Selv tilhørende Eiendomme ville Vi ikke udøve nogen Deeltagelse i Valgene.

§ 3. Den, som skal udøve Valgrettighed, maa endvidere besidde følgende personlige Egenskaber:

- 1) at han har et uplettet Rygte. Ingen kan derfor udøve Valgret, som for nogen Forbrydelse er dømt til Tab af Embede, Ære eller Borger-Rettighed, eller som iøvrigt ved Dom er funden skyldig i nogen i den offentlige Mening vanærende Handling; ei heller Nogen, som, for en Forbrydelse af foranførte Beskaffenhed, har været sat under offentlig Tiltale uden at være aldeles frifunden;
- 2) at han paa den Tid, Valget foregaaer, har opnaaet 25 Aars Alder;
- 3) at den ham efter hans Alder tilkommende Fuldmyndighed ikke af nogen anden Aarsag er ham betagen. Ingen, der er sat under

Værgemaal eller Curatel, eller hvis Boe er taget under Opbuds- eller Fallit-Behandling, eller som iøvrigt er underkastet nogen Retsforfølgning, der efter Lovene betager ham Raadighed over alt sit Gods, kan, saalænge denne Uraadigheds-Tilstand varer, udøve nogen Valgret.

§ 4. Den, der skal kunne vælges til Deputeret i Stændernes Forsamling, bør, foruden en indenfor Sjællands, Fyens eller Lollands-Falsters Stifter beliggende Grundbesiddelse af den Beskaffenhed, som med Hensyn til de forskjellige Valgclasser vil blive foreskreven i det Følgende (§§ 13—16), og hvorom iøvrigt i eet og alt de samme Bestemmelser gælde, som indeholdes i § 2, ei alene have alle de personlige Egenskaber, som udkræves til Valgrettigheden (§ 3), men følgende særdeles Betingelser blive endnu at iagttage:

- 1) at den Paagjeldende alene staaer i personligt undersaatligt Forhold til Os og Vore Efterfølgere paa Thronen. Saavel ethvert personligt undersaatligt Forhold, som ethvert Tjenesteforhold til en fremmed Stat udelukker fra Valgbarhed;
- 2) at han bekjender sig til den christelige Religion;
- 3) at han den 1ste Mai i det Aar, hvori Valget finder Sted, har i 2 Aar uafbrudt og med fuldstændig Adkomst besiddet en saadan Eiendom, som udkræves til Valgbarhed i den Classe, hvori Valget foregaaer. Det er imidlertid ikke nødvendigt, at han uafbrudt skal have besiddet samme Eiendom i fornævnte Tidsrum, men det er tilstrækkeligt, at han uafbrudt har besiddet en saadan Eiendom, som til Valgbarhed i den vedkommende Valgclassse udkræves. Med Hensyn til den, der ved Arv eller Ægteskab har erhvervet en Eiendom, blive de tvende Aar at regne fra den Tid, da den, fra hvem Eiendommen saaledes er gaaet over til ham, erhvervede samme;
- 4) at han i det mindste i 5 fulde Aar har havt Ophold i Vore europæiske Lande;
- 5) at han paa den Tid, Valget foregaaer, maa have opnaaet en Alder af 30 Aar.

Vore Geheime - Stats - Ministre, saavelsom alle de Embedsmænd, der enten forestaae et Departement, der har umiddelbar Forestilling til Os, eller som Medlemmer have Sæde i noget Collegium eller nogen Direction, som saadan umiddelbar Forestilling tilkommer, ere ikke valgbare. Ei heller kan nogen, der af Os er udnævnt

til, som Valgdirecteur, at bestyre nogen Valgforsamling, vælges af denne Forsamling.

Den, som efter Udnævnelse af Os har Sæde i Stændernes Forsamling, kan vel ikke vælges af Grundbesidderne, men taber derfor ikke den Valgrettighed, som maatte tilkomme ham, hvilket og gjælder saavel om de af Os udnævnte Valgdirecteurer, som om dem, der efter det Foranførte, paa Grund af deres Embedsstillinger, udelukkes fra Valgbarhed.

§ 5. For ethvert Valgdistrict vælges ligesaamange Suppleanter, som Deputerede, hvilke Suppleanter blive at indkalde til Stændernes Forsamling, naar nogen Deputeret er forhindret i at bivaane samme.

§ 6. De Deputerede og Suppleanterne vælges stedse umiddelbart af de Valgberettigede og ved Stemme fleerhed.

§ 7. Valgene skee paa 6 Aar, hvilke dog, naar et overordentligt Valg finder Sted i et eller andet Valgdistrict i Anledning af Vacancer, til hvis Besættelse ingen Suppleant haves, blive at beregne fra den Tid, da det foregaaende almindelige Valg er skeet. De Udtrædende kunne vælges paa ny.

§ 8. Valgretten maa stedse udøves personlig.

§ 9. Den, som i forskellige til Sjællands, Fyens eller Lolland-Falsters Stifter hørende Valgdistricter besidder Eiendomme af den Beskaffenhed, som til Valgrettigheden udkræves, kan dog kun benytte sin Valgret i eet af disse Districter. Han bør derfor erklære, i hvilket Valgdistrict han vil tage Deel i Valgene, uden i saa Henseende at være bunden til sin Bopæl. Derimod er det enhver uforment i Forening med den Valgret, som han nyder nogetsteds i fornævnte Provindser, ogsaa at udøve den, som maatte tilkomme ham enten i Nørre-Jylland eller i Vort Hertugdømme Slesvig eller i Vort Hertugdømme Holsteen.

§ 10. Ingen kan, fordi han i samme Valgdistrict besidder flere Eiendomme, der, hver for sig, hjemle Valgret, være berettiget til flere Valgstemmer. Derimod kunne forskellige Eiendomme i samme Valgdistrict, hvoraf ingen hver for sig begrunder Stemmeret, lægges sammen, for ved den sammenlagte Værdie eller det sammenlagte Hartkorn at begrunde slig Rettighed (§ 18).

§ 11. En Deputeret i Stændernes Forsamling for de i § 1 nævnte Provindser, kan ogsaa være Medlem af Stændernes Forsamling for Nørre-Jylland eller for Vort Hertugdømme Slesvig

eller for Vort Hertugdømme Holsteen, naar den Tid, da Forsamlingen holdes, tilstæder det.

§ 12. Den, som vælges til Deputeret eller Suppleant, er pligtig til strax, naar det tilmeldes ham, at give Tilstaaelse for Modtagelsen af denne Meddelelse, samt, hvis han forud er valgt i et andet District eller af nogen anden særdeles Grund ikke kan antage Valget, da tillige derom at gjøre Anmeldelse. Vi gjøre iøvrigt Regning paa, at de Mænd, som ved deres Medborgeres Tillid ere kaldte til Sæde i Stændernes Forsamling, ikke uden sær vigtige Grunde ville undslaae sig for at modtage Valget.

§ 13. I Vor Kongelige Residentsstad København og sammes Forstæder udkræves hos Vælgerne Eiendomsret over Huse eller Gaarde, der ere ansatte i det mindste til en Assurance-Værdie af 4000 Rbdlr. Sølv. For at kunne vælges til Deputeret i København er en Eiendom af bemeldte Slags til en Assurance-Værdie af 8000 Rbdlr. Sølv eller derover fornøden. Dog bliver, forsaavidt en Gaard eller Huuseier tillige eier Jorder paa Københavns Grund, den Værdie, hvorefter sammes Bankhæftelse er bestemt, at tilføje Assurance-Værdien af hans Huus eller Gaard, for at udbringe det ovenmeldte Beløb af 4000 eller 8000 Rbdlr. Sølv.

§ 14. De øvrige Kjøbstæder udgjøre, i Overeensstemmelse med den nærværende Forordning vedføjede Fortegnelse Litra A¹), der indtil videre skal være Regelen for Kjøbstædernes Inddeling i Valgdistricter, 11 saadanne, hvilke, dels hver for sig, dels i den sammesteds bestemte indbyrdes Forbindelse, have at vælge et lige Antal Deputerede²).

I samtlige disse Kjøbstæder og paa deres Grund udfordres Eiendomsret over Gaarde og Huse, beliggende i et af bemeldte Valgdistricter, hos Vælgerne til en Assurance-Værdie af i det mindste 1000 Rbdlr. Sølv, og hos de Valgbare til en dobbelt saa stor Assurance-Værdie. De Jorder, som tilhøre en Gaard- eller Huus-Eier paa samme Kjøbstads Grund, blive³) dog, paa lige Maade,

¹) Udeladt her.

²) I Fr. for Nørre-Jylland: 14 Deputerede.

³) I Fr. for Nørre-Jylland: blive dog, efter den Værdie, hvorefter deres Bankhæftelse er bestemt, at tilføje Assurance-Værdien af hans Gaard eller Huus, for at udbringe det ovenmeldte Beløb af 1000 eller 2000 Rbdlr. Sølv. (Intet 3die Stykke).

som i § 13 for Kjøbenhavn er bestemt, at lægge til Assurance-Værdien.

Som Undtagelse fra den Eiendomsværdie, der saaledes i Kjøbstæderne udkræves saavel til Valgret, som til Valgbarhed, ville Vi imidlertid, i Betragtning af de særdeles Forhold i de Bornholmske Kjøbstæder, have bestemt, at Værdien sammesteds i begge Henseender nedsættes til det Halve.

§ 15. I det Valg af Deputerede, som Vi have bevilget Sædegaardseierne, deeltage ikke blot de, som eie Sædegaarde, der endnu have complet Bøndergods, men ogsaa Eierne af saadanne Sædegaarde, hvorfra det til deres Completering hørende Bøndergods er blevet afhændet, naar dette er skeet enten med Reservation af Herligheden og ellers under de i Forordningen af 13de Mai 1769 § 2 foreskrevne Betingelser, eller og complete Sædegaardes Rettigheder ved sær Bevilling ere blevne forbeholdte, dog i dette sidste Tilfælde kun, naar ikke selve Hovedgaarden er bleven udparcellet, eller dog i al Fald 25 Tdr. Hartkorn fri Hovedgaardstaxt ere blevne tilbage.

I denne Valgklasse giver enhver Eiendom, som hiemler Valgret, ogsaa Valgbarhed.

§ 16. De øvrige Besiddere af Landeiendomme udgjøre en særegen Valgklasse, der udnævner 20¹⁾ Deputerede gennem et lige Antal Valgdistricter, saaledes at hvert af disse udnævner een Deputeret. Den Inddeling af Valgdistricter, som i den Henseende indtil videre skal være gjeldende, findes fastsat i den vedføjede Tabel Litra B²⁾. Den, som i denne Classe skal udøve Valgret, maa med Eiendomsret, hvortil dog den Arvefæsterettighed, som er forbunden med Ret til at sælge og pantsætte, i Overeensstemmelse med § 2, bliver at henregne, i Valgdistrictet besidde 4 Tdr. Hartkorn Ager og Eng eller 8 Tdr. Hartkorn Skov- og Mølleskyld, eller og Bygninger, som i Overeensstemmelse med Forordningen af 1ste October 1802 ere undergivne Arealskat, til en Assurance-Værdie af 2000 Rbdlr. Sølv. Gaardfæstere have Valgrettighed, naar de besidde i det mindste 5 Tdr. Hartkorn Ager og Eng eller 10 Tdr. Hartkorn Skov- og Mølleskyld. Hos den, der i denne Classe skal kunne vælges, udkræves, at han i et af de ovenmeldte Districter

¹⁾ Fr. for Nørre-Jylland: 22 Deputerede.

²⁾ Udeladt her.

besidder en Eiendom af dobbelt saa stort Hartkorn eller dobbelt saa stor Assurance-Værdie, som den, der efter Eiendommens Beskaffenhed behøves til at hjemle Besidderen Valgret.

Mellem frit og ufrit Hartkorn bliver i denne Valgklasse ingen Forskiel at gjøre.

Skjøndt i Almindelighed Eiendomme, der ere beliggende i forskellige Valgdistricter, ikke kunne lægges sammen, for at hjemle Besidderen Valgret eller Valgbarhed, saa skal dog i det Tilfælde, hvor de til een og samme Landeiendom hørende Bestanddele maatte ligge i forskellige til hinanden stødende Valgdistricter, denne Eiendom efter sin fulde Størrelse komme i Betragtning i det Valgdistrict, hvori den Bygning ligger, hvorfra Eiendommen drives.

§ 17. I de Tilfælde, hvor Valgret og Valgbarhed efter de foranførte Bestemmelser (§ 13, 14 og 16) beroer paa Bygningers Assurance-Værdie, vil det, forsaavidt Assurance ellers ikke er lovbefalet, ikke komme an paa, om Bygningerne virkelig ere forsikrede i vedkommende Brandkasse eller ikke, men i sidste Tilfælde bliver den Taxation, som i Overeensstemmelse med Forordningen af 1ste October 1802 § 36 er eller maatte blive optaget, at lægge til Grund.

§ 18. Naar de i samme Valgdistrict beliggende Eiendomme, der i Medhold af § 10 kunne lægges sammen for at begrunde Valgret, ere af forskellig Beskaffenhed, saasom Ager og Engs og Skov og Møleskylds Hartkorn eller Hartkorn og Assurance-Værdie, eller dersom en Gaardfæster tillige har nogen Eiendomsjord, saa bliver hver af bemeldte Eiendomme for sig at ansætte efter sit Forhold til det Hartkorn eller den Værdie, som til Valgrettighed udkræves. Saaledes vil Valgret tilkomme den, som i et Landdistrict eier en Bygning af det i § 16 omhandlede Slags til en Assurance-Værdie af 1000 Rbdlr. og derhos 2 Tdr. Hartkorn, Ager og Eng. Paa lige Maade bliver der og at forholde, naar forskellige Slags Eiendomme skulle lægges sammen, for at hjemle Valgbarhed.

.. .. .¹⁾

§ 49. Hver Gang Vi, i Overeensstemmelse med Vor Anordning af 28de Mai 1831 § 7, ville lade Stænderne sammentræde, ville Vi

¹⁾ De udeladte Paragraffer (§§ 19—48) indeholder udførlige Forskrifter om Valgbestyrrelser (herunder »Valgdirecteurer«), Valglister, Valgets Foretagelse og dets Opgørelse m. v., Forskrifter af samme Art som dem, der nu findes i Rigsdagsvalgloven.

indkalde dem ved et Patent, hvori Dagen, da Forsamlingen skal aabnes, vil blive bestemt. Uden saadan foregaaende Indkaldelse kan ingen Forsamling af Stænderne finde Sted, ligesom Forsamlingen og adskilles til den Tid, til hvilken Vi lade tilkjendegive, at den skal ophøre.

§ 50. Indtil videre bliver Stændernes Forsamling at holde i Roeskilde¹⁾). Der vil til den Ende sammesteds blive anviist den en Bygning, hvori der, foruden Forsamlings-Værelse med tilstrækkeligt Rum til Plads for samtlige Deputerede, for Vor Commissair, og de Mænd, som maatte være ham tilforordnede, vil findes de øvrige fornødne Leiligheder, navnlig til Contoirerne og til Opbevaring for Protocollerne og Acterne. De nærmere Foranstaltninger, som maatte være fornødne, blive at træffe af Vor Commissarius i Forbindelse med Forsamlingens Præsident.

§ 51. Efterat Vi have udstedt et saadant Patent, som i § 49 er ommeldt, ville Vi udnævne en Commissarius, igjennem hvem alle Forhandlinger imellem Os og Stænderne skulle skee. Dog ville Vi efter Omstændighederne, enten for den hele Tid, da Forsamlingen varer, eller med Hensyn til enkelte Gjenstande, der ville komme under dens Overveielse, tilforordne ham en eller anden af Vore Embedsmænd, for at disse, efter Anviisning af Vor Commissair, kunne møde i Forsamlingen, og give den de fornødne Oplysninger over enkelte bestemte Gjenstande.

§ 52. Paa den i Patentet fastsatte Dag bliver, efterat først offentlig Gudstjeneste er holdt, Forsamlingen at aabne af Vor Commissarius.

§ 53. Vor Commissarius bivaaner, uden dog at have nogen Stemmeret, alle Forsamlingens Sessioner og tager Ordet, saa tit han finder det for godt; dog er han ikke tilstede ved Stemmegivningen, naar denne finder Sted efter formelig Forhandling (§ 80) eller ved Prøvelsen af de udarbeidede Betænkninger eller andre Udfærdigelser (§ 85). Han meddeler Stændernes Forsamling Vore Propositioner og giver den de i saa Henseende fornødne Oplysninger, saavel i det han forelægger den hine Propositioner, som og siden, naar yderligere Oplysninger under Forhandlingernes Løb maatte gjøres fornødne. Han modtager Forsamlingens Erklæringer og Betænkninger, saavel som de Forestillinger, Ansøgninger og Be-

¹⁾ I Fr. for Nørre-Jylland: Viborg.

sværinger, som den maatte ville indgive, alt for at befordre disse Andragender til Os. Alle Meddelelser imellem Regjeringen og Forsamlingen skee saaledes igjennem Vor Commissarius, og Forsamlingen har ikke med Hensyn til nogen af de til dens Virksomhed henhørende Gjenstande at forhandle med Andre end ham.

§ 54. Ingen kan befuldmægtige nogen Anden til at møde eller stemme for sig i Stændernes Forsamling.

§ 55. Enhver Deputeret har i det Seneste at indfinde sig Dagen førend Forsamlingen aabnes, og derpaa at melde sig for Vor Commissarius, samt at fremlægge den ham efter § 12 givne Meddelelse om det paa ham faldne Valg. Er Nogen forhindret i at møde, melder han dette for Vor Commissarius, der, hvis Forfaldet ei kan ventes hævet inden en Uge fra Forsamlingens Aabning, indkalder den Suppleant, som det tilfalder at træde i hans Plads. Den saaledes indkaldte Suppleant vedbliver i dette, som i ethvert Tilfælde, hvori han indkaldes, sin Function den hele Tid, Stænderne for den Gang ere samlede. Skulde inden den Tid Suppleanten af en eller anden Aarsag afgaae, kan hiin Deputeret derimod atter indkaldes, forudsat, at der ikke længer er nogen Hindring i Veien for hans Møde.

§ 56. Saasnart Forsamlingen er aabnet, opfordrer Vor Commissarius Enhver, der maatte have Noget at erindre imod de af vedkommende Valgbestyrrelse antagne Valg, til at fremkomme med sine Indsigelser, hvad enten disse gaae ud paa, at den Valgte ikke har de til Valgbarhed fornødne Egenskaber, eller paa, at et lovligt Valg paa en Anden urettelig er forkastet. Vor Commissarius har ligeledes at forelægge Forsamlingen de Indvendinger, som han selv maatte have mod et Valgs Gyldighed. De saaledes fremkomne Indvendinger blive af Commissairen at sætte under Forsamlingens Overveielse, og et af ham dertil udnævnt Medlem fører Protocol over Alt, hvad der i saa Henseende forefalder. Naar Forhandlingerne over en Indsigelse af foranførte Slags ere bragte til Ende, bringer Commissarius denne Gjenstand til Afstemning, og dersom mere end den halve Deel af de Stemmegivende erklære sig for Valgets Ugyldighed, bliver det at ophæve, men i modsat Tilfælde bliver det ved Magt.

Naar paa forommeldte Maade de Indsigelser ere afgjorte, som ere fremkomne i Anledning af ovenmeldte Opfordring, kan ingen videre Indvending gjøres mod et Valgs Gyldighed.

§ 57. Naar saaledes de Indsigelser, som maatte gjøres mod

Valgene, ere afgjorte, opfordrer Vor Commissarius det ældste Medlem af Stændernes Forsamling til at foranstalte en Præsident valgt blandt Forsamlingens Medlemmer. Dette Valg skeer ved Stemmesedler. Hvert af Medlemmerne tegner paa en Seddel dens Navn, som han ønsker valgt. Efterat samtlige Stemmesedler ere overleverede til bemeldte ældste Medlem, udnævner denne to af Forsamlingen til at optegne Stemmesedlernes Indhold paa den enhver af dem til den Ende meddeelte alphabetiske Liste over samtlige Medlemmer. Derpaa aabner han Stemmesedlerne og oplæser de derpaa anførte Navne, hvornæst bemeldte to Medlemmer vedtegne ved ethvert Medlems Navn paa bemeldte Liste de ham givne Stemmer. Disse Lister blive derpaa jevnførte indbyrdes og med de henlagte Stemmesedler og de muligen indløbne Feiltagelser berigtigede. Den, som efter Stemmernes Optælling findes at have de fleste Stemmer og tillige ikke mindre end $\frac{1}{3}$ af alle afgivne Stemmer, erklæres da af fornævnte ældste Medlem for Præsident i Forsamlingen, og indtager derpaa den for ham bestemte Plads. Hvis Ingen skulde erholde et saa stort Antal Stemmer, bliver at foretage en ny Afstemning, aldeles efter de foran foreskrevne Regler; men hvis heller ikke derved $\frac{1}{3}$ af samtlige Stemmer falder paa samme Medlem, bliver der atter at stemme, men kun imellem de tre, som ved den anden Afstemning have erholdt flere Stemmer, end Nogen af de Øvrige. Hvis der ere lige Stemmer for flere Medlemmer, der hvert for sig have $\frac{1}{3}$ af alle Stemmer, bliver det ved en ny Afstemning efter Stemme fleerhed at afgjøre, hvo af dem der skal være Præsident, og hvis da atter Flere faae lige Stemmer, skal den Ældste have Fortrin. Paa lignende Maade bliver der og at forholde i det Tilfælde, at det, i Overeensstemmelse med det Foranførte, behøver nærmere Afgjørelse, hvo der, som de tre, der have fleest Stemmer for sig, skulle sættes paa det endelige Valg.

§ 58. Det er Præsidentens Sag at styre Forretningernes Gang i Forsamlingen og det uagtet Vor Commissarius er tilstede. Han har at sørge for, at Sager, der ei vedkomme Forsamlingen, henvises til deres rette Sted (§ 86). Det er ham overladt, hvorvidt han vil tage Deel i Forhandlingerne over Propositionerne, men han haver ikke at afgive Stemme, hvor Stemmegivning efter foregaaende formelig Forhandling finder Sted (§ 80). Alt hvad nogen har at foredrage, henvendes til ham. Naar en Sag er behørig drøftet, fremsætter han de Spørgsmaal, hvorover der skal stemmes. Han

bestemmer og overhovedet Alt, hvad der hører til god Ordens Vedligeholdelse i Forsamlingen. Han fastsætter, i hvad Orden Sagerne skulle foretages, og har at paaminde de Medlemmer, som maatte afvige derfra, eller iøvrigt tilsidesætte den behørig Orden i Forsamlingen. Især har han at sørge for, at Forsamlingens Overveielser og Arbejder snarest muligt befordres, og at samme først og fremmest henvendes paa de af Os fremsatte Propositioner, der stedse bør gaae forud for de Sager, som fra Medlemmernes Side gennem Præsidenten bringes til Omhandling. Dersom Vor Commissarius har noget at bemærke i Henseende til enkelte Sagers Fremme, haver Præsidenten dertil at tage behørigt Hensyn.

§ 59. Saasnart Præsidenten har tiltraadt sin Post, foranstalter han en Vicepræsident udvalgt, hvorved der forholdes aldeles efter de for Præsidentvalget foreskrevne Regler.

§ 60. Vicepræsidenten træder, i Præsidentens Forfald, i alle Henseender i hans Sted; men udenfor dette Tilfælde haver han kun de samme Rettigheder og Pligter, som et andet Medlem, og tager lige med et saadant Deel i Forhandlingerne og Afstemningen.

§ 61. Endvidere foranstalter Præsidenten 2 Secretairer valgte. Ethvert Medlem optegner paa en Stemmeseddel Navnene paa begge de Medlemmer, som han ønsker valgte til disse Poster. Iøvrigt forholdes ganske efter de for Præsidentvalget foreskrevne Regler. Secretairerne indtage derpaa de for dem bestemte Pladser, som anvises dem af Præsidenten.

§ 62. Secretairerne føre Journal over de indkomne Sager, saavel som Protocol over Forhandlingerne i Forsamlingen og disses Resultat.

Ved hver Sessions Begyndelse forelæses Protocollen for den forrige Session af den Secretair, der har ført samme, og, naar Intet derved findes at erindre, underskrives den af Præsidenten og begge Secretairerne. Secretairerne, som iøvrigt kunne tage Deel i Forhandlingerne og Afstemningen, have og i Almindelighed paa Forsamlingens Vegne at forfatte alle Betænkninger og andre skriftlige Udarbejdelser, dog med de Undtagelser og under de nærmere Betingelser, som indeholdes i det Følgende (§ 85).

Secretairerne kunne, med Præsidentens Samtykke, indbyrdes fordele Arbejderne imellem hinanden, men i alt Fald har Præsidenten at bestemme det Fornødne.

Til at føre Copiebog og besørge Afskrivningen kan Præsidenten

antage paalidelige Mænd udenfor selve Forsamlingen, hvilke derfor nyde en passende Betaling.

§ 63. Saavel Præsidentens som Vice-Præsidentens og Secretairenes Valg gjelder for den Tid, hvori den for den Gang udskrevne Stændernes Forsamling varer.

Ingen kan vægre sig for at modtage saadant Valg uden Forsamlingens Samtykke.

§ 64. Ligesom det i Overensstemmelse med § 56 er Forsamlingens Sag at paakjende de Indsigelser, som der gjøres mod et Deputeertvalgs Gyldighed, saaledes haver den og ved Stemmegivning at afgjøre den Paastand, som maatte fremkomme om, at Nogen af de Valgte siden er ophørt at have de Egenskaber, som udfordres til at være Medlem af Stændernes Forsamling (§ 4), uden at han selv godvilligen vil opgive sin Post. Ogsaa i dette Tilfælde er en Fleerhed af Stemmer fornøden, for at han skal være pligtig at fratræde. Dog bliver herved at iagttage, at den, som engang lovlig er valgt, ikke, fordi han for nogen Tid ophører at besidde en saadan Eiendom, som til dette Valg var fornøden, derved taber sin Ret til at indtræde i Stændernes Forsamling, naar han kun inden eet Aars Udløb erhverver en anden Eiendom af foranførte Beskaffenhed. Dog, dersom han paa den Tid, Stændernes Indkaldelse foregaaer, ikke er i Besiddelse af saadan Eiendom, bliver han for den Gang at forbigaae, uagtet hiint Aar endnu ei er udløbet.

§ 65. Naar af foranførte eller anden Aarsag en af de indkaldte Deputerede udgaaer, har Vor Commissarius at sørge for, at vedkommende Suppleant indkaldes (§ 55).

§ 66. Stændernes Forsamling kan og afgive Bestemmelse om Berigtigelse af Valglisterne, dog kun til Regel for tilkommende Valg, da de engang foregaaede Valg ikke kunne tabe deres Gyldighed, fordi det maatte findes, at Valgret eller Valgbarhed uretteligt er tillagt eller betaget En eller Anden.

§ 67. Er nogen Deputeret ved gyldig Aarsag hindret i at møde i en eller anden Forsamling, haver han at anmelde saadant for Præsidenten, som derom underretter Forsamlingen. Forhindres Nogen for længere Tid ved Sygdom eller andet uomgjængeligt Forfald, haver Præsidenten at gøre Anmeldelse for Vor Commissarius, som har at indkalde Suppleanten, saafremt Omstændighederne tillade, at en saadan endnu kan deeltage i Forhandlingerne (§ 55).

§ 68. Enhver Deputeret kan, under lagttagelse af den foreskrevne Orden, gjøre Forslag i Forsamlingen, saa og bringe Forandringer og Tilsætninger til de gjorte Propositioner i Forslag, ligesom han og er beføiet til at tale over alle Gjenstande, som paa behørig Maade ere bragte under Omhandling. Da han i denne sin Virksomhed alene haver at rette sig efter sin samvittighedsfulde Overbeviisning om hvad der kan fremme det almindelige Vel, saa kan han ikke lade sig binde ved nogen Instrux af Vælgerne. Dog kunne Valgdistrictets Beboere forlange, at han skal forelægge de Ansøgninger og Besværinger, som de maatte ønske at bringe for Stændernes Forsamling, og understøtte disse, forsaavidt det stemmer med hans Overbeviisning.

§ 69. Ethvert Medlem er pligtigt at underkaste sig Præsidentens Kjendelse angaaende Tilsidesættelse af den fornødne Orden (§ 58) og kan gjøre Præsidenten opmærksom, naar han finder at denne Orden af Andre er tilsidesat.

§ 70. Ingen Beslutning maa tages af Forsamlingen, naar ikke i det mindste $\frac{3}{4}$ af sammes Medlemmer ere tilstede. I Sager, der høre under dens egen Afgjørelse, gjør Stemme fleerhed altid Udslag, og dersom der ere ligemange Stemmer for tvende modsatte Meninger, maa i Almindelighed den Motion, som er sat under Spørgsmaal, bortfalde (§ 56, 64, 72, 79, 86). Dog finder Undtagelse fra denne almindelige Bestemmelse Sted i Henseende til de Forsamlingen tilkommende Valg, hvorfor Reglen indeholdes i § 57, 59, 61 og 74.

Hvad de Gjenstande angaaer, som Vi have ladet Stændernes Forsamling forelægge til Overveielse, agtes og det for dens Mening, hvorfor Fleeerheden af de stemmegivende Medlemmer har erklæret sig; men i Tilfælde af Stemmelighed blive begge de modsatte Meninger Os at foredrage, ligesom det og, hvor Stemme fleerhed i en Sag, der hører under Vor allerhøieste Afgjørelse, finder Sted, altid staaer Minoriteten frit for at forlange, at dens afvigende Mening tilligemed de Grunde, hvorpaa den er bygget, fremsættes i den Betænkning, der til Os skal afgives. Over en af et Medlem gjort Proposition bliver ingen Betænkning til Os at afgive, naar ikke mere end den halve Deel af de afgivne Stemmer er til dens Fordeel.

§ 71. Dersom et Medlem agter at sætte en eller anden Gjenstand under Overveielse, har han derom at henvende sig til Præsi-

denten med skriftligt Andragende, som altid bør indeholde et bestemt Forslag. Præsidenten har derpaa at meddele Vor Commissarius en Afskrift og til samme Tid ved Opslag paa en dertil indrettet Tavle at kundgjøre Indholdet for Forsamlingen samt at bestemme Tiden, hvorpaa det af Proponenten nærmere skal foredrages Forsamlingen.

§ 72. Hvis Forsamlingen finder, at Forslaget egner sig til at komme i Betragtning, nedsættes en Committee til dets nærmere Prøvelse, men dersom de fleste Stemmer ere imod, at det saaledes tages i Betragtning, kan det ikke oftere foredrages i den daværende Stænderforsamling.

§ 73. De af Os Stænderne gjennem Vor Commissarius forelagte Propositioner blive ligeledes førend den Dag, at nogen Beslutning desangaaende tages i Forsamlingen, at kundgjøre for samme paa den i § 71 bestemte Maade.

Dersom i det Møde, hvori Vor Commissarius fremlægger Propositionen, Ingen af Forsamlingen forlanger en Committee nedsat, saa har Forsamlingen i det næste Møde at stemme angaaende, om Propositionen, uden en Committees Nedsættelse, skal anbefales til Udførelse.

§ 74. Enhver Committee, der nedsættes til at bearbejde nogen Sag, for derved at forberede dens Forhandling i selve Stændernes Forsamling, bør bestaae af i det mindste 3 Medlemmer, som Forsamlingen dertil udnævner. Dette skeer paa den Maade, at hvert Medlem overrækker Præsidenten en Seddel, hvorpaa saamange af de Deputeredes Navne ere opskrevne, som der skulle udnævnes Committee-Medlemmer, og de, som dertil faae flere Stemmer, end nogen Anden, ansees valgte til at indtræde i Committeeen. Iøvrigt forholdes der efter de samme Regler, som i §§ 57, 59 og 61 ere foreskrevne, og navnlig skal den høiere Alder gjøre Udslag i Tilfælde af Stømmelighed. Præsidenten kan dog, som Følge af § 58, ei udnævnes til Medlem af nogen Committee. Committeeens Medlemmer udvælge selv den af dem, der, som Formand, skal føre Directoriet under Forhandlingerne, og ligeledes den, der skal foredrage Sagen i Stændernes Forsamling. Iøvrigt forene Medlemmerne sig angaaende Arbeidets Fordeling. Committeeen kan og andrage for Forsamlingen paa, at et eller andet Medlem endvidere tilforordnes samme.

§ 75. Det staaer Vor Commissarius frit for, naar og saa ofte

han finder for godt, mundtligt eller skriftligt at gjøre de Meddelelser til Forsamlingens Committee, som han anseer fornødne. Han bivaaner derimod ikke iøvrigt de Forhandlinger, som finde Sted udi disse Committee, uden naar han af dem dertil indbydes.

§ 76. Committeeernes Møder bør berammes saaledes, at de ei blive til Hinder for at Medlemmerne indfinde sig i selve Stændernes Forsamlinger. Intet Medlem bør blive borte fra Committeeens Forsamlinger uden at anmelde sit Forfald for Formanden.

§ 77. Sagerne bør i Committeeerne fremmes med muligste Hurtighed. Enhver der udarbejdet Betænkning og Indstilling bliver at forelæse i et Committee-Møde og, efterat være bifaldet eller berigtiget, at underskrive af samtlige Medlemmer. Ere de ikke enige, saa have de, der afvige fra Fleerhedens Mening, enten at indføre deres afvigende Mening i selve Committeeens Beretning, eller vedlægge en særlig Betænkning med Indstilling, og i Henhold dertil underskrive selve Committeeens Beretning. Denne bliver derpaa tilligemed de dissentierende Vota, som maatte være vedføjede, at tilstille Præsidenten, som haver at sørge for, at samme henlægges til Eftersyn for Forsamlingens Medlemmer i en Tid af i det mindste 3 Dage, inden Sagen efter Præsidentens Bestemmelse foretages i Forsamlingen.

§ 78. Paa den efter § 77 bestemte Dag oplæses Committee-Beretningen, saavel som de dissentierende Vota, der maatte være afgivne, af Formanden eller den, som ellers af Committeeen maatte være udnævnt til Referent. En privat Proposition kan ikke, uden alle Medlemmernes Samtykke, tages tilbage, efterat den i den Anledning nedsatte Committee's Betænkning er foredraget.

Uden for det Tilfælde, at Propositionen i Medhold heraf tages tilbage, foranlediger Præsidenten, umiddelbart efterat Committee's Mening er foredraget, at Sagen tages under Medlemmernes Overveielse. Formaalet hermed skal dog alene være, at Medlemmerne nærmere oplyses og oplyse hinanden om Sagens Beskaffenhed, uden at der samme Dag maa tages nogen endelig Beslutning. Derimod kan der, hvis Forsamlingen maatte finde, at Sagen inden dens endelige Forhandling i Forsamlingen behøver yderligere Oplysning og Bearbejdelse, strax tages Beslutning desangaaende. Under bemeldte foreløbige Forhandling kan hvert Medlem gjentagne Gange tage Ordet, begiære Oplysninger af Committee's Referent, eller af Vor Commissarius, eller af den, som har fremsat Forslaget, saa

og bringe Forandringer eller Tillæg i Forslag, hvilket da ligeledes kommer under Forsamlingens Overveielse. Det Medlem, som ved denne eller anden Leilighed vil tage Ordet, reiser sig op fra sit Sæde, og, hvis Flere saaledes ønske at tale, bestemmer Præsidenten den Orden, hvori dette bør skee.

§ 79. Naar Præsidenten finder, at Øiemedet med hiin foreløbige Overveielse er opnaaet, haver han, hvis noget Medlem derpaa andrager, at lade det afgjøre ved Stemmegivning, om Sagen paa ny skal bearbejdes i Committeen, inden den kommer til endelig Forhandling og Afstemning, eller om den er moden til endelig Forhandling. Forsaavidt ikke Flere end den halve Deel af de stemmegivende Medlemmer erklære sig for det Sidste, bliver Sagen paa ny at behandle i Committeen. Men i modsat Fald bestemmer Præsidenten en Dag, da hiin endelige Forhandling skal finde Sted, og bliver da dette at anmelde paa en dertil indrettet Tavle med en nøiagtig Betegnelse af Sagen, hvorhos der maa gives Plads til at de Medlemmer, som ønsker at tale, kunne derpaa vedtegne deres Navne.

§ 80. Den yderligere og endelige Forhandling skal fornemmeligen gaae ud paa, ved tydelig Sammenholdning og nøje Udvikling af det, som allerede under den foregaaende Forhandling er fremkommet, at sætte Forsamlingen fuldkomnere istand til at bedømme Sagen. De, der have antegnet sig til at tale, have først Ordet. Intet Medlem bør under disse endelige Forhandlinger tale mere end een Gang, med Undtagelse af Referenten, der kan have yderligere Oplysninger at give og Bemærkninger at gjøre i Anledning af hvad der er fremført mod den af ham fremsatte Betænkning. Foredraget maa, i Overensstemmelse med § 58, stedse henvendes til Præsidenten, og Ingen maa enten tiltale eller navnlig anføre en anden Deputeret eller Vor Commissarius eller nogen af de denne tilfornedne Embedsmænd.

§ 81. Intet Foredrag, som Nogen vil holde i Stændernes Forsamling, maa skee ved Oplæsning af skrevne Udarbejdelser, undtagen forsaavidt enhver Proponent efter § 71 haver at oplæse sin Proposition, og Referenten for en Committee efter § 78 dens Betænkning og de dissentierende Vota, som i Committeen maatte være afgivne, ligesom foranførte Regel ikke gielder Præsidenten eller Vor Commissarius eller de Mænd, som efter § 51 maatte være tilkaldte. Ogsaa følger det af sig selv, at hiin Regel ei kan være

til Hinder for den befalede Oplæsning af Protocollen eller de Udfærdigelser, som skulle forelægges Forsamlingen til Bedømmelse.

§ 82. Naar en Sag behørigen er forhandlet, bringer Præsidenten samme til Afstemning, og, hvis dens Beskaffenhed og Forhandlingernes Gang ei tilsteder, at der under Eet stemmes angaaende den hele Proposition, haver han at sørge for, at den opløses i flere enkelte Sætninger eller Spørgsmaal, saaledes som dens Natur og de foregaaende Discussioner gjøre dette fornødent.

§ 83. Maaden, hvorpaa Spørgsmaalene skulle fremsættes, kan ikke blive Gjenstand for Discussion, dog staaer det ethvert Medlem frit for, at foreslaae en anden Fatning af de fremsatte Spørgsmaal, men Afgjørelsen tilfalder alene Præsidenten, med mindre han maatte i enkelte Tilfælde finde det hensigtsmæssigt, at overlade samme til Forsamlingen selv.

§ 84. Afstemningen kan skee ved at reise sig fra sin Plads eller ved at blive siddende eller paa anden af Præsidenten bestemt Maade, men hvis Stemmeffleerhed ei paa denne Maade kan udbringes, eller naar det af noget Medlem forlanges, finder en formelig Stemmegivning Sted med Kugler, der indsamles af Secretairerne, efter at disse først have nedlagt deres egne Kugler.

§ 85. Fra den i § 62 foreskrevne almindelige Regel, at de Betænkninger, som i Overeensstemmelse med Stemmegivningens Resultat blive at udfærdige, bør affattes af Secretairerne, finder en Undtagelse Sted for det Tilfælde, at Sagen forud har været behandlet af en Committee, hvis Mening i det Væsentlige har fundet Forsamlingens Bifald.

Saa staaer det iøvrigt Forsamlingen frit for, efter Omstændighederne, at udnævne enkelte Mænd til at affatte Betænkninger og andre Udarbeidelser paa Forsamlingens Vegne. Naar Forsamlingens Betænkning i en af en Committee behandlet Sag ei besørges af denne selv, haver vedkommende Secretair eller hvo, som ellers dertil er udnævnt, desangaaende at conferere med Committeeens Medlemmer. Alle foranførte Udarbeidelser blive at forelægge Præsidenten, som lader dem oplæse i Forsamlingen. Naar Udarbeidelsen er bifaldet af Forsamlingen eller i Overeensstemmelse med dens Beslutning berigtiget, underskrives den af Præsidenten og af vedkommende Secretair eller hvem ellers Redactionen har været overdragen. Præsidenten afgiver derpaa de til Os stilede Betænkninger til Vor Commissarius, for videre at beforders til Os.

§ 86. Provindsialstændernes Forsamling haver ikke at befatte sig med Enkeltes Ansøgninger og Besværinger, men bør henvise samme til Os eller til vedkommende Collegium eller Øvrighed. Dog, hvis noget Medlem har bestemt Overbeviisning om Forurettelser, udøvede mod enkelte Individuer, saa staaer det til ham at andrage Sagen for Stændernes Forsamling og der fremkomme med de fornødne Beviser, for at Forsamlingen, hvis Stemmemfleerhed dertil finder Sagen egnet, derom kan indkomme med skriftlig Forestilling til Os.

§ 87. For at det Væsentlige af hvad der forhandles i Forsamlingerne kan bringes til offentlig Kundskab, har Vor Commissarius at sørge for, at samme, saavidt muligt endnu medens Forsamlingen holdes, efterhaanden som Forhandlingerne over en Gjenstand ere komne til et Resultat, kundgjøres i en egen dertil bestemt Tidende. Til den Ende bliver Forhandlingernes Indhold at sammendrage af tvende for den hele Tid, hvori Stænderne for den Gang ere samlede, dertil valgte Medlemmer, dog under Tilsyn og Medvirkning af Præsidenten, der forelægger Udarbeidelsen for Vor Commissarius.

§ 88. Medlemmerne af Provindsialstænderne erholde, efter derover indgiven Regning, Diætpenge af 4 Rbdlr. Sølv daglig, saavel for den Tid, som de behøve til Reisen til og fra Stedet, hvor Forsamlingen holdes, som for den Tid, de opholde sig ved Forsamlingen, og derhos 1½ Rbdlr. Sølv for hver Miil, de have at reise; dog bør istedet for denne sidste Reise-Godtgjørelse de Medlemmer, som sendes hertil fra Island, Færøerne eller Bornholm, nyde Godtgjørelse for deres Reiseudgifter efter billig Regning. Disse Diæter og Reiseomkostninger, saavel som de øvrige Udgifter, som Stændernes Forsamling medfører, blive at ligne paa de vedkommende Provindser, og ville Vi angaaende Ligningsmaaden i sin Tid tage nærmere Beslutning, efter derover at have modtaget Stændernes Betænkning. Saalænge indtil den endelige Repartition kan foregaae, blive de omhandlede Udgifter at forskyde af Amtsrepartitionsfondene eller Kæmnercasserne, eftersom de vedkommende Medlemmer af Stændernes Forsamling ere udnævnte enten af Landeiendoms-Besidderne eller af Kjøbstæderne, og forsaavidt de ikke udelukkende ere valgte enten af et til samme Amt hørende Land-district eller af en enkelt Kjøbstad, bliver Udgiften foreløbigt at afholde af de flere vedkommende Amtsrepartitionsfonds eller Kæm-

nercasser efter indbyrdes Overeenskomst mellem Øvrighederne eller vedkommende Collegii Bestemmelse.

§ 89. Iøvrigt bliver intet Gebyr at erlægge og intet stemplet Papir at bruge i Anledning af de Forretninger, som enten Valgene eller selve de stændiske Forhandlinger medføre, ligesom Vi og ville træffe saadanne Foranstaltninger, at ingen Porto bliver at betale for den Correspondence, som enten Vore Valgdirecteurer eller Vor Commissair under de stændiske Forsamlinger ville erholde i Anledning af fornævnte deres Functioner. Hvorvidt de Udgifter, som Valgene ikke destomindre ville medføre, bør lignedes paa samme Maade som de i § 88 omhandlede Udgifter eller efter en særegen Regel, vil blive afgjort, efterat Stændernes Forsamling derom har afgivet sin Betænkning. Men ogsaa bemeldte Udgifter blive forskudsviis at udrede efter de samme Regler, som i bemeldte § ere foreskrevne. For de Reiser, som Nogen gjør for at udøve sin Valgret, bliver ingen Godtgjørelse at erlægge.

Saafermt Vi til Opnaaelse af Vort landsfaderlige Øiemed med denne Vor Anordning, i Tiden skulde finde nogen Forandring i samme fornøden, ville Vi, i Overeensstemmelse med Vor Anordning af 28de Mai 1831, først indhente Stændernes Betænkning, inden Vi i saa Henseende tage nogen endelig Beslutning.

Hvorefter alle Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette.

Indledning til Junigrundloven.

I Indledningen til Tillæget gøres nærmere Rede for Planerne fra Christian VIII.s sidste Regeringsaar om ved Dannelsen af fælles Stænder med besluttende Myndighed i Fællesanliggender at bevare de forskellige Landsdeles »Forbindelse til et velordnet Hele«, og hvorledes disse Planer straks efter Frederik VII.s Tronbestigelse fandt Udtryk i Reskriptet af 28. Januar 1848 og i Nedsættelsen af en Forfatningskommission, bestaaende af Ørsted, Karl Moltke og P. G. Bang. Sammesteds omtales, at Kommissionens Udkast, der gav Kongeriget og Hertugdømmerne lige Repræsentation, og som ved Siden af et andet Kammer med et forholdsvist demokratisk Præg havde et udpræget aristokratisk første Kammer, blev fejlet til Side i det politiske Stormvejr, der fra Februarrevolutionen gik hen over Europa, og hvorunder de nationale Modsætninger i det danske Monarki hurtigt førte til en Sprængning. Den 18. Marts krævede en Forsamling af Stænderdeputerede fra begge Hertugdømmer en fælles fri Forfatning for Slesvig og Holsten og Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund. Den 20. Marts krævede Kasinomødet en fælles Forfatning for Danmark og Slesvig, »bygget paa en i Sandhed folkelig Valglov«. Begivenhedernes Udvikling i de følgende Dage, der, som Hall har sagt, »havde Aartiens Betydning og Indhold«, er saa kendt, at der her kun skal mindes om nogle Hovedtræk: Geheimstatsraadets Opløsning og Folketoget til Kristiansborg den 21. Marts, Martsministeriets Dannelse og Kongens Erklæring om Enevældens Ophævelse den følgende Dag, Ministerialsystemets Indførelse den 24. Marts. Samme Dag afviste Regeringen den slesvigholstenske Deputations Krav og gjorde Ejderprogrammet til sit. Oprøret i Kiel var da allerede udbrudt.

Den officielle Skrinlæggelse af Forfatningskommissionen fandt Sted i en kgl. Kundgørelse af 4. April, hvorved baade Reskriptet af 28. Januar og Kommissionen blev ophævet under Henviisning til, at den senere Tids alvorfulde Begivenheder havde gjort det umuligt for Kongen at opnaa hans landsfaderlige Øjemed ved at skænke Riget en Forfatning paa den i Reskriptet foreskrevne Maade. Derimod bebudede Kundgørelsen, at de raadgivende Provinsialstænder baade for Danmark og Slesvig vilde blive indkaldt til at afgive Betænkning dels om Sammenkaldelsen af en Rigsforsamling, for hvilken der vilde blive forelagt Udkast til en Forfatning, dels om et Udkast til en Valglov for Rigsforsamlingen. Samtidig blev det overdraget D. G. Monrad, L. N. Hvidt og Bardenfleth at affatte dette Valglovsudkast. De tre Ministres Forslag blev offentliggjort den 24. April og vedtaget med en enkelt Ændring (Valgbarhedsalderens Nedsættelse til 25 Aar) af Stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg. Indkaldelsen af de slesvigske Stænder undlodes paa Grund af Krigen. Valgloven til Rigsforsamlingen blev derefter udstedt den 7. Juli, omtrent samtidig med en af slesvigholstenske Stænderdeputerede vedtaget Valglov til »Landsforsamlingen«.

Rigsforsamlingen skulde ifølge Valgloven af 7. Juli bestaa af 193 Medlemmer, af hvilke de 114 skulde vælges i Kongeriget — 65 i Østifterne og 49 i Nørrejylland — og de 31 i Slesvig*). Hertil kom saa 48*) af Kongen udnævnte Medlemmer, deriblandt 5 for Island og 1 for Færøerne. Den almindelige Valgrets Princip var knæsat i Lovens § 7 trods Meningsforskel i

*) Antallet af kongevalgte Medlemmer blev dog kun 38 (3: $\frac{1}{4}$), da Slesvig ikke blev repræsenteret i Rigsforsamlingen.

Ministeriet — der sluttelig vedtog at tilføre Forsamlingen det betydelige kongevalgte Element som en formentlig »beroligende og dæmpende« Bestanddel — og trods store Betæneligheder hos Stænderne, særlig de jydsk. Valgretsaldere var dog forhøjet fra Stænderforordningens 25 Aar til 30 Aar, medens den nævnte slesvigholstenske Valglov gik helt ned til 21 Aars Alderen. Yderligere var Valgretten betinget af egen Husstand og fast Bopæl i Valgdistriktet det sidste Aar. — Valgbarhedsaldere blev, som nævnt, efter Stændernes Ønske sat ned til 25 Aar.

Da Rigsforsamlingen traadte sammen paa Kristiansborg den 23. Oktober 1848, blev der straks forelagt den Forslag til en Grundlov for Kongeriget Danmark og Slesvig. Det er Monrad, som har trukket »de første og afgørende Linier« i dette Forslag (A. D. Jørgensen). Hans Udkast, der findes i Rigsarkivet, er antagelig skrevet i Slutningen af Juni 48 og har tjent til Grundlag for de Forhandlinger i Statsraadet, som begyndte ved den Tid. Monrad kalder beskedent sit Udkast »Materiale til en Forfatning«, og det bærer ogsaa Skizzens Præg, ikke mindst Afsnittet om Kamrene. Paragraffernes Form tyder i adskillige Tilfælde paa, at de er hurtigt nedskrevet, og naar Monrad benytter fremmede Forbilleder, er Bestemmelserne jævnligt direkte overført, saa at Kilden træder tydeligt frem. Der blev netop i 1848 udgivet et »Udvalg af forskellige konstitutionelle Forfatninger til Benyttelse ved Diskussioner i Forfatningsspørgsmaalet«, og Monrad har sandsynligvis ved Udarbejdelsen af »Materiale til en Forfatning« haft dette Udvalg ved Haanden. Det er særlig den belgiske Forfatning af 1831, der har været Mønster, men flere Bestemmelser er taget fra Norges Grundlov af 1814, f. Eks. den første Paragraf: »Regeringsformen i den danske Stat er indskrænket og arvelig monarkisk.« I mangt og meget har Monrads Udkast dog et selvstændigt Præg, saaledes i en Række Løfteparagraffer om Afløsning af Tiende, Hoveri og Pligtarbejde og om Fæstes Overgang til Selveje, men først og fremmest i Hovedafsnittet om de to Kamre, der begge skulde »fremgaa ved umiddelbart Valg af Folket«. Medlemsantallet er fastsat i § 35 b, der lyder saaledes: »Medlemmerne i det 2. Kam. er lige saa stort som i Forfatningsforsamlingen, med Fradrag af de kongevalgte og med Tillæg af Medlemmerne for Island og Færøerne. — Antallet af Medlemmerne i det 1ste K. er $\frac{1}{3}$ af Medlemmerne i det 2det. Forandringer efter Folkemængden sker hvert tiende Aar ved Lov.« Og Betingelserne for Valgret og Valgbarhed er samlede i følgende Paragraf (§ 33): »Om Valgret og Valgbarhed, der er ens for begge Kamre, gælder de samme Betingelser, som er vedtagne for Forfatningsforsamling[en]. — For at være valgbar til 1. Kammer udfordres 40 Aar samt fast Bopæl i det Amt, hvorfor man vælges.« Forskellen mellem de to Kamre laa, foruden i den højere Valgbarhedsalder til 1ste Kammer og Kravet om fast Bopæl i Amtet, deri, at 1ste Kammers Medlemmer skulde vælges amtsvis og for en længere Aarrække (8 Aar mod 4), og de fik ikke Diæter.

Orla Lehmann har betegnet Monrad som »Grundlovens væsentligste Forfatter« og som den, hvem »fremfor noget Menneske . . den ægte demokratiske Surdej i vor Forfatning skyldes«. Men Lehmann selv er Mester for »det kærnefulde, fyndige, klangfulde, næsten ordsprogsformede Sprog, hvori Junigrundloven er skrevet« (Erik Henriksen). Det er ham, der har givet den dansk Særpræg og hjemlig Tone, og det lige fra Titelen, Navnet »Rigsdagen« og Navnene paa de to Ting samt mange Udtryk og Benævnelser, der er knyttet til Rigsdagens Virken: Finanslov, Forretningsorden, Rigsdagssamling, Formand (for Præsident) — til Fjernelse af unødvendige Fremmedord (Pluralitet, Petition o. s. v.). Men Lehmann har ogsaa gennemarbejdet og i højere eller mindre Grad omformet saa at sige alle Udkastets Paragraffer; kun to, om Kongens Myndighedsalder og om Værnepligten, er helt urørte. Man faar af hans opbevarede Grundlovsudkast

(kgl. Bibliotek), hvoraf 3 omfatter alle Afsnit, et levende Indtryk af, hvor stort et Arbejde han har sat ind paa at finde korte og rammende Udtryk. Endelig skyldes i hvert Fald en halv Snes af Grundlovsforslagets 80 Paragraffer sikkert Orla Lehmanns Initiativ, deriblandt Bestemmelserne om Regentens og Rigsdagsmændenes Edsaflæggelse, om Rigsdagens Ukrænkelighed og om, at Rigsdagsmændene ene er bundne ved deres Overbevisning; endvidere om Indfødsrets Meddelelse, om Forespørgsler til Ministrene, om Fattighjælp og om fri Undervisning i Almueskolen. Ikke mindst Interesse har det at følge de to sidste Bestemmelser til deres Udspring, hvor Lehmann knytter dem sammen med det Tilsagn om Næringsfrihed, der allerede findes hos Monrad. En Sammenligning med det franske Forfatningsudkast af Juni 1848 peger nemlig hen paa, at Lehmann, som i Paris havde oplevet Nationalværkstedernes Lukning, her har søgt at tage Stilling til Problemet om »Retten til Arbejde« ved foruden at aabne fri og lige Adgang til Arbejde at anerkende »physisk« og »aandig« Forsørgelsesberettigelse.

Af Martsministeriets Medlemmer havde kun et enkelt (L. N. Hvidt) Sæde i Rigsforsamlingen. Kort efter Ministeriets Fratræden — paa Spørgsmaalet om Slesvigs eventuelle Deling — og Novemberministeriets Dannelse blev Lehmann Amtmand i Vejle, og i Februar 1849 udnævntes Monrad til Biskop i Lolland-Falsters Stift. Ingen af dem valgtes senere ind i Rigsforsamlingen. Men baade i en Række Artikler i »Fædrelandet« og ved Møder med Rigsforsamlingens Medlemmer førte Monrad et energisk Forsvar for Grundlovsforslagets Valgretsbestemmelser og søgte at bekæmpe den voksende Stemning mod almindelig Valgret. Efter lange og bevægede Forhandlinger i Rigsforsamlingen, hvor Interessen aldeles overvejende samlede sig om Afsnittet om Rigsdagens Sammensætning, blev Resultatet, at et overvældende Flertal stemte for et af P. D. Bruun og C. M. Jespersen stillet Ændringsforslag, der sluttede sig til Grundlovsforslaget, for saa vidt Folkeetinget angaar, men indførte indirekte Valg i større Kredse til Landstinget og erstattede Diætløsheden for dette Tings Medlemmer med en Valgbarhedscensus paa 1200 Rbd.s Indtægt eller 200 Rbd.s direkte Skat. Medlems-tallet i Landstinget blev sat til »omtrent Halvdelen af Antallet af Folke-tingets Medlemmer«.

I Rigsforsamlingen, hvor Krieger og Hall var Udvalgets Ordførere, blev der i øvrigt indsat en Del vigtige nye Bestemmelser, bl. a. om Kongens Ret til at give foreløbige Love og om Nedsættelse af Fællesudvalg til at fjerne Uoverensstemmelser mellem Tingene. Et Forslag af Lehmann, hvorefter Tingene i saa Fald kunde »nedsætte blandede Kommissioner eller endog sammentræde til fælles Overvejelse«, var ikke gaaet igennem Statsraadet, og baade han og Monrad havde ogsaa kæmpet forgæves i Statsraadet for flere andre Bestemmelser, som gennem Rigsforsamlingen fandt Optagelse i Grundloven, saaledes om Værn mod vilkaarlig Husundersøgelse, Retsplejens Adskillelse fra Forvaltningen, Domstolenes Nyordning og Indførelse af Nævninger.

Den 25. Maj vedtoges Danmarks Riges Grundlov med 119 St. mod 4; 1 stemte ikke, og 26 var fraværende. Flere af disse sidste, deriblandt David, Mynster, Algreen Ussing og Ørsted, tilstillede Formanden Erklæringer, hvori de angav deres Motiver til ikke at kunne stemme for Grundloven.

JUNIGRUNDLOVEN.

Vi *Frederik den Syvende*, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gjøre vitterligt for Alle: Efterat Vi af fri Kongelig Magtfuldkommenhed havde besluttet i Overeensstemmelse med Vort troe Folk at lade udgaae en ny Grundlov for Danmarks Rige, og en fuldstændig Overeenskomst lykkeligen er bleven tilvejebragt mellem Os og den for Kongeriget sammentraadte Rigsforsamling om denne Grundlovs Indhold, i Henhold til det Udkast, Vi havde ladet Rigsforsamlingen forelægge som Grundlag for Forhandlingerne, saa have Vi nu — dog med Forbehold af at Ordningen af Alt, hvad der vedkommer Hertugdømmet Slesvigs Stilling, beroer indtil Freden er afsluttet — vedtaget efterfølgende Danmarks Riges Grundlov, som den af Os og Vore Efterfølgere paa den danske Throne ubrødeligen skal holdes, saalydende:

Danmarks Riges Grundlov.

I.

§ 1.

Regjeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig.

§ 2.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3.

Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II.

§ 4.

Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende. Den kan kun forandres efter Forslag fra Kongen og med den for-

enede Rigsdags Samtykke, hvortil udfordres tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer.

§ 5.

Kongen kan, uden Rigsdagens Samtykke, ikke være Regent i andre Lande end dem, der høre til det danske Monarki.

§ 6.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 7.

Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar.

§ 8.

Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, aflægger han for den forenede Rigsdag følgende Eed:

»Jeg lover og sværger at holde Danmarks Riges Grundlov; saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.«

Er Rigsdagen ikke samlet ved Thronskiftet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet og gjentages siden for den forenede Rigsdag.

§ 9.

Saafermt Kongen, enten formedelst Bortreise eller Svaghed, finder, at der bør udnævnes en Rigsforstander, sammenkalder han Rigsdagen og forelægger den et Lovforslag herom.

§ 10.

Bliver Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalder Statsraadet Rigsdagen. Naar da den forenede Rigsdag med tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer erkjender Nødvendigheden, udnævner den en Rigsforstander og anordner, om fornødent gjøres, et Formynderskab.

§ 11.

Er der Anledning til at frygte for, at Thronfølgeren ved Kongens Død vil være umyndig eller af anden Grund ude af Stand til selv at regjere, bestemmes ved Lov en Rigsforstander, og et Formynderskab anordnes af Kongen. Rigsforstanderen kan ikke deeltage i Formynderskabet.

§ 12.

Rigsforstanderen aflægger den for Kongen foreskrevne Eed og udøver, saalænge Rigsforstanderskabet varer, i Kongens Navn alle

dennes Rettigheder; dog kan han ikke foreslaae Forandring af Arvefølgen.

§ 13.

Naar Kongen er død, sammentræder 14de Dagen derefter uden Sammenkaldelse den sidstvalgte Rigsdag.

§ 14.

Er der ingen Thronfølger, eller kan Thronfølgeren eller Rigsforstanderen ikke strax tiltræde Regjeringen, føres den af Statsraadet, indtil fornøden Bestemmelse er tagen af Rigsdagen.

§ 15.

Er Thronfølgeren eller Rigsforstanderen fraværende, bestemmer den forenede Rigsdag, inden hvilken Tid han har at vende tilbage. Er Thronfølgeren umyndig, eller af anden Grund ikke i Stand til at regjere, uden at Rigsforstander og Formynderskab er bestemt, udnævner den forenede Rigsdag Rigsforstanderen og beskikker Formynderskabet. Er der ingen Thronfølger, vælger den forenede Rigsdag en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 16.

Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele skulle henhøre til Civillisten.

Civillisten kan ikke behæftes med Gjeld.

§ 17.

For Medlemmerne af det kongelige Huus kan der bestemmes Apanager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Riget.

III.

§ 18.

Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse.

§ 19.

Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslut-

ninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 20.

Ministrene kunne tiltales for deres Embedsførelse. Folkethinget anklager, Rigsretten dømmer.

§ 21.

Ministrene i Forening udgjøre Statsraadet; Forsædet føres af den, som af Kongen er udnævnt til Premierminister.

Alle Lovforslag og vigtigere Regjeringsforanstaltninger forelægges Statsraadet. Dettes Ordning samt Ministeransvarligheden bestemmes ved Lov.

§ 22.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overeensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes at de ikke derved tabe i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser for visse Klasser af Embedsmænd, foruden den i § 78 fastsatte, bestemmes ved Lov.

§ 23.

Kongen har den højeste Myndighed over Land- og Sømagten.

Han erklærer Krig og slutter Fred, samt indgaaer og ophæver Forbund og Handelstraktater; dog kan han derved ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaae nogen Deel af Landet, raade over nogen Statsindtægt eller paadrage Staten nogen anden bebyrdende Forpligtelse.

§ 24.

Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar. Uden Kongens Samtykke kan den ikke forblive længere sammen end 2 Maaneder.

Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.

§ 25.

Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Sammenkomster, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 26.

Kongen kan udsætte den ordentlige Rigsdags Møder paa bestemt Tid, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end een Gang i Aaret indtil dens næste ordentlige Sammenkomst.

§ 27.

Kongen kan opløse enten hele Rigsdagen eller een af dens Afdelinger; opløses kun eet af Thingene, skal det andet Things Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen atter kan samles. Dette skal skee inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.

§ 28.

Kongen kan for Rigsdagen lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 29.

Kongens Samtykke udfordres til at give en Rigsdagsbeslutning Lovskraft. Kongen befaler Lovens Bekjendtgjørelse og drager Om-sorg for dens Fuldbyrkelse.

§ 30.

I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maae stride mod Grundloven, og altid bør forelægges den følgende Rigsdag.

§ 31.

Kongen kan benaade og give Amnesti; Ministrene kan han kun med Folkethingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 32.

Kongen meddeler, dels umiddelbart, dels gennem vedkom-mende Regjeringsmyndigheder, saadanne Bevillinger og Undtagel-ser fra de nugældende Love, som ifølge hidtil gjældende Regler have været i Brug.

§ 33.

Kongen har Ret til at lade slaae Mynt i Henhold til Loven.

IV.

§ 34.

Rigsdagen bestaaer af Folkethinget og Landstinget.

§ 35.

Valgret til Folkethinget har enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han:

- a) uden at have egen Huusstand staaer i privat Tjenesteforhold;
- b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergiven eller tilbagebetalt;
- c) er ude af Raadigheden over sit Bo;
- d) ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller den Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer.

§ 36.

Valgbar til Folkethinget er, med de i § 35 a, b og c nævnte Undtagelser, enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 25de Aar.

§ 37.

Antallet af Folkethingets Medlemmer skal omtrent være efter Forholdet af 1 til 14000 Indvaanere. Valgene foregaae i Valgkredse, hvis Omfang bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger Een blandt dem, der have stillet sig til Valg.

§ 38.

Medlemmerne af Folkethinget vælges paa 3 Aar. De erholde et dagligt Vederlag.

§ 39.

Valgret til Landstinget har Enhver, der ifølge § 35 har Valgret til Folkethinget. De Valgberettigede vælge af deres Midte Valgmænd efter de Bestemmelser, som gives i Valgloven.

§ 40.

Valgbar til Landstinget er enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, og hvis Bo ei er under Opbuds- eller Fallitbehandling, naar han har fyldt sit 40de Aar og i det sidste Aar enten har svaret i directe Skat til Staten eller Communen 200 Rbd., eller godtgjør at have havt en reen aarlig Indtægt af 1200 Rbd.

I de Valgkredse, hvor Antallet af Valgbare efter denne Regel ikke naaer det Forhold til Befolkningen, som fastsættes i Valgloven, forøges Antallet af de Valgbare med de høiest Beskattede i Valgkredsen, indtil dette Forhold er naaet.

§ 41.

Valgene til Landstinget foregaae i større Valgkredse, der ordnes ved Valgloven. Valgmændene i hver saadan større Valgkreds træde sammen og stemme paa saamange Mænd, som skulle vælges for Valgkredsen, i hvilken idetmindste tre Fjerdedele af de Valgte skulle have havt fast Bopæl i det sidste Aar før Valget. Til et gyldigt Valg udfordres meer end Halvdelen af de afgivne Stemmer.

§ 42.

Antallet af Landstingets Medlemmer skal stedse være omtrent Halvdelen af Antallet af Folkethingets Medlemmer.

§ 43.

Medlemmerne af Landstinget vælges paa 8 Aar. Halvdelen afgaaer hvert 4de Aar. De erholde samme daglige Vederlag som Folkethingets Medlemmer.

§ 44.

Naar en ny Communallov er given, kunne Landstingsvalgene ved Lov gaae over til de større communale (Amts- eller Provinds-) Raad.

V.

§ 45.

Den aarlige Rigsdag sammentræder den første Mandag i October, dersom Kongen ikke har indkaldt den til at møde forinden.

§ 46.

Regjeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen sammenkalde den paa et andet Sted i Riget.

§ 47.

Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

§ 48.

Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 49.

Ethvert af Thingene kan indgive Adresser til Kongen.

§ 50.

Ethvert af Thingene kan til at undersøge almeenvigtige Gjenstande nedsætte Commissioner af sine Medlemmer. Disse ere beretigede til saavel af offentlige Myndigheder som af private Borgere at fordre Oplysninger meddeelte mundtlig eller skriftlig.

§ 51.

Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov, ei heller noget Mandskab udskrives, noget Statslaan optages eller nogen Staten tilhørende Domæne afhændes uden ifølge Lov.

§ 52.

Paa hver ordentlig Rigsdag, strax efter at samme er sat, fremlægges Forslag til Finantsloven for det følgende Finantsaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Finantsforslaget behandles først i Folkethinget.

Forinden Finantsloven er vedtagen, maa Skatterne ei opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i samme.

§ 53.

Hvert Thing udnævner to lønnede Revisorer. Disse gennemgaae det aarlige Statsregnskab og paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Udgift udenfor Finantsloven har fundet Sted. De kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddeelte. Det aarlige Statsregnskab, med Revisorerens Bemærkninger, forelægges derefter Rigsdagen, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

§ 54.

Ingen Udlænding kan herefter erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 55.

Intet Lovforslag kan endelig vedtages, forinden det 3 Gange har været behandlet af Thinget.

§ 56.

Naar et Lovforslag bliver forkastet af et af Thingene, kan det ikke oftere foretages af samme Thing i samme Samling.

§ 57.

Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Thing, bliver det i den Form, hvori det er vedtaget, at forelægge det andet Thing; hvis det der forandres, gaaer det tilbage til det første; foretages her atter Forandringer, gaaer Forslaget paany til det andet Thing. Opnaaes da eiheller Enighed, skal, naar et Thing forlanger det, hvert Thing udnævne et lige Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning over Uoverensstemmelserne. I Henhold til Udvalgets Indstilling finder da endelig Afgjørelse Sted i ethvert Thing for sig.

§ 58.

Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 59.

Ethvert nyt Medlem aflægger Eed paa Grundloven, naar Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt.

§ 60.

Rigsdagsmændene ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøve ikke Regjeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 61.

Saalænge Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand uden Samtykke af det Thing, hvortil han hører, hæftes for Gjeld, eiheller fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gjerning. For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Thingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 62.

Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, der udelukke fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret. Dog skal Ingen tabe sit Sæde i Landstinget, fordi han i Løbet af den Tid, for hvilken han er valgt, flytter til en anden Valgkreds.

Det bliver nærmere ved Lov at bestemme, i hvilke Tilfælde en Rigsdagsmand, der befordres til et lønnet Statsembede, skal underkastes Gjenvalg.

§ 63.

Ministrene have i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og ere berettigede til under Forhandlingerne at forlange Ordet, saa ofte de ville, idet de iøvrigt iagttage Forretningsordenen. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Rigsdagsmænd.

§ 64.

Ethvert Thing vælger selv sin Formand og den eller dem, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 65.

Intet af Thingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er tilstede og deeltager i Afstemningen.

§ 66.

Enhver Rigsdagsmand kan i det Thing, hvortil han hører, med dets Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 67.

Intet Andragende maa overgives noget af Thingene uden gienem et af dets Medlemmer.

§ 68.

Finder Thinget ikke Anledning til om et Andragende at fatte Beslutning, kan det henvise det til Ministrene.

§ 69.

Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 70.

Ethvert af Thingene fastsætter de nærmere Bestemmelser, som vedkomme Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

§ 71.

Den forenede Rigsdag dannes ved Sammentræden af Folkethinget og Landstthinget. Til at tage Beslutning udfordres, at over Halvdelen af hvert Things Medlemmer er tilstede og deeltager i Afstemningen. Den vælger selv sin Formand og fastsætter iøvrigt de nærmere Bestemmelser, der vedkomme Forretningsgangen.

VI.

§ 72.

Rigsretten bestaaer af 16 Medlemmer, der vælges paa 4 Aar, Halvdelen af Landstthinget, Halvdelen af Landets øverste Domstol, blandt disses egne Medlemmer. Den vælger selv sin Formand af sin egen Midte.

En Lov ordner nærmere Forfølgningsmaaden.

§ 73.

Rigsretten paakjender de af Folkethinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa Andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folkethinget dertil giver sit Samtykke.

§ 74.

Den dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov.

§ 75.

Den med visse Eiendomme forbundne dømmende Myndighed skal ophæves ved Lov.

§ 76.

Retspleien bliver at adskille fra Forvaltningen efter de Regler, der fastsættes ved Lov.

§ 77.

Domstolene ere berettigede til at paakjende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser. Dog kan den, der vil reise saadant Spørgsmaal, ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 78.

Dommerne have i deres Kald alene at rette sig efter Loven. De kunne ikke afsættes uden ved Dom, eiheller forflyttes mod deres Ønske, udenfor de Tilfælde, hvor en Omordning af Domstolene finder Sted. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 65de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 79.

Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retspleien.

I Misgjerningssager og i Sager, der reise sig af politiske Lovovertrædelser, skulle Nævninger indføres.

VII.

§ 80.

Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

§ 81.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbeviisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 82.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen; dog skal Enhver, der ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, til Skolevæsenet svare de til Folkekirken lovbefalede personlige Afgifter.

§ 83.

De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

§ 84.

Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII.

§ 85.

Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgjøre, at han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kjendelse, som Dommeren afsiger, kan af Vedkommende strax særskilt indankes for høiere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 86.

Boligen er ukrænkelig. Huusundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene skee efter en Retskjendelse.

§ 87.

Eiendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

§ 88.

Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.

§ 89.

Den, som ikke selv kan ernære sig eller Sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen Anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.

§ 90.

De Børn, hvis Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen.

§ 91.

Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ingensinde paany indføres.

§ 92.

Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaa Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regjeringsforanstaltning. Dog kunne Foreninger foreløbigen forbydes, men der skal da strax anlægges Sag mod Foreningen til dens Ophævelse.

§ 93.

Borgerne have Ret til at samles ubevæbnede. Offentlige Forsamlinger har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kunne forbydes, naar der af dem kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 94.

Ved Opløb maa den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun indskride, efter at Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves er opfordret til at adskilles.

§ 95.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar, efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver.

§ 96.

Communernes Ret til, under Statens Tilsyn, selvstændig at styre deres Anliggender vil blive ordnet ved Lov.

§ 97.

Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet.

§ 98.

Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kunne overgaae til fri Eiendom.

§ 99.

For Krigsmagten ere de i §§ 85, 92 og 93 givne Bestemmelser kun anvendelige med de Indskrænkninger, der følge af de militære Loves Forskrifter.

IX.

§ 100.

Forslag til Forandring i, eller Tillæg til, nærværende Grundlov fremsættes paa en ordentlig Rigsdag. Vedtages den derom fattede Beslutning i uforandret Skikkelse af næste ordentlige Rigsdag og bifaldes den af Kongen, opløses begge Thingene, og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og til Landstinget. Vedtages Beslutningen tredje Gang af den nye Rigsdag paa en ordentlig eller overordentlig Samling, og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1.

Ligesom Reglen i § 16, at Civillisten bestemmes ved Lov, ingen Anvendelse har for den nuregjerende Konge, saaledes vil ikke heller den i § 17 givne Forskrift være til Hinder for, at Apanager nydes udenfor Riget, forsaavidt saadant hjemles ved alt bestaaende Contracter.

2.

Indtil den i § 22 bebudede Pensionslov udkommer, vil enhver Embedsmand, der efter samme Paragraphs Bestemmelse bliver afskediget, erholde Pension efter de hidtil fulgte Regler.

3.

Den i § 78 indeholdte Bestemmelse, at Dommere ikke kunne afsættes uden ved Dom, ei heller forflyttes mod deres Ønske, skal ikke være anvendelig paa de nærværende Dommere, som tillige have administrative Forretninger.

4.

Indtil en Omordning af den criminelle Proces er iværksat, vil den i § 85 omhandlede Indankning af en Fængslingskjendelse skee som af en privat Sag, dog med Extraretsvarsel, ligesom den Klagerende er fritagen for Brugen af stemplet Papiir og Erlæggelse af Retsgebyrer. Der bør gives ham Adgang til i Anledning af saadan Paaanke at raadføre sig med en Sagfører, og nye Oplysninger kunne fremlægges for Overretten.

Og er da hermed ophævet den af Vor Forgjænger paa Thronen, høisalig Kong Frederik den Tredie, efter den Ham af de danske Stænder dertil meddeelte Fuldmagt, under 14de November 1665 givne Kongelov, alene med Undtagelse af de Bestemmelser, der indeholdes i §§ 27 til 40, om Arvefølgen, hvilke ere stadfæstede i Grundlovens § 4, og de i §§ 21 og 25 om de kongelige Prindser og Prindsesser indeholdte Forskrifter, indtil ved en Huuslov anderledes derom maatte vorde bestemt.

Givet paa Vort Slot Christiansborg, den 5te Juni 1849.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

FREDERIK R.

(L. S.)

A. W. Moltke.

Bardenheleth.

W. C. E. Sponneck.

Zahrtmann.

P. G. Bang.

H. N. Clausen.

C. F. Hansen.

J. N. Madvig.

»Helstaten«.

Efter Treaarskrigens Afslutning paatrængte der sig alvorlige forfatningsmæssige Opgaver. Holsten holdtes stadig besat af fremmede Tropper, og de Forhandlinger, som indlededes fra dansk Side, og hvorunder man først forsøgte et Ejder-Standpunkt («Notabelprojektet» 1851), viste sig snart at maatte føres paa Grundlag af en Helstatspolitik, som var den eneste, der under den efter 1848 hurtigt paa ny frembrydende Reaktion lod sig føre.

Junigrundlovens Ministerium fra November 1848 maatte derfor afløses af konservative Helstatsmænd, og med C. A. Bluhme som Udenrigsminister førtes i 1851 en Række Forhandlinger med Udlandet, særlig Østrig og Prøjsen, om Hertugdømmernes fremtidige Stilling til Danmark og i det hele om de danske Forfatningsforhold. Fra dansk Side lovede man slutelig under 6. December 1851 Indførelsen af en Forfatningsordning for hele Monarkiet, hvis Forudsætning skulde være, at Slesvig ikke knyttedes nærmere til Danmark end til Holsten. Med Betydning baade indtil og udadtil udstedtes derefter en kgl. Kundgørelse, »Januarkundgørelsen«, 28. Januar 1852, som bebudede en Fællesforfatning og iøvrigt indtil videre førte Forfatningsforholdene tilbage til Helstatsgrundlaget, idet den, med Bibeholdelse af Junigrundloven for Kongeriget, udskilte en Række Sag-Områder som fælles for hele Monarkiet. Det var saaledes en Art Statskup, der indrepolitisk her forelaa, men en Akt, som det, saaledes som Forholdene var, ikke var muligt for Rigsdagen at reagere mod.

Jævnside hermed var der med Udlandet ført Forhandlinger vedrørende Tronfølgespørgsmaalet, idet det kunde forudses, at den oldenborgske Kongestammes mandlige Linje vilde uddø med Frederik VII, hvad der vilde medføre Forviklinger med Hensyn til Arvefølgen i Slesvig og Holsten. Kongelovens mandlig-kvindelige Arvefølge for Danmark, der ved Kr. VIII's »aabne Brev« af 8. Juli 1846 var søgt fastslaaet for Slesvigs (og Lauenborgs) Vedkommende, medens Spørgsmaalet var holdt aabent for Holsten, bestredes af Slesvig-Holstenerne rent ud for Holstens Vedkommende, og Slesvig krævedes medtaget («up ewig ungedeelt», 1460). Ved Warschau-Protokollen af 5. Juni 1851 var der nu truffet Overenskomst med nærmeste Arvefølger, Kejseren af Rusland, og ved London-Protokollen af 8. Maj 1852 anerkendtes derefter Prins Christian af Lyksborg og hans *mandlige* Eiterkommere som Arving til alle det danske Monarkis Lande. Indrepolitisk blev derefter Tronfølgen fastslaaet i Overensstemmelse hermed ved Tronfølgeoven af 31. Juli 1853.

Den nærmere Ordning af Forfatningsforholdene efter Januar 1852 stødte imidlertid stadig paa store Vanskeligheder, idet den Overenskomst med Rigsdagen, som Januarkundgørelsen forudsatte som Vilkaar for Ordningen, vanskeligt lod sig opnaa. Rigsdagen ønskede ikke at opgive sin Myndighed i Henhold til Junigrundloven, før den havde Sikkerhed for, at Indholdet af den nye Fællesforfatning kun berøvede den mindst muligt af dens Myndighed. Efter at A. S. Ørsted i April 1853 havde overtaget Regeringen, blev Vanskelighederne for en Overenskomst med Rigsdagen endnu større, idet man her stod overfor det gamle Regimes Mand. Ørsted greb da, da Situationen tilspidsedes, til det Middel at lade Kongen udstede den nye Fællesforfatning som en Enevoldsakt uden om Rigsdagen, idet der under 26. Juli 1854 udstedtes en Forfatningsforordning for det danske Monarkis Fællesanliggender. Den var i flere Henseender et Skridt tilbage til Tiden før 1848, saaledes ved den stærke Indflydelse, Kongen fik paa Fælles-Repræsentationens (Rigsraadets) Sammensætning, og særlig da derved, at

Rigsraadet (der var et Etkammer), naar nye Skatter og Statslaan undtages, kun fik raadgivende Indflydelse paa Lovgivningen og Budgettet.

Efter at nye Valg havde vist Befolkningens stærke Modstand mod denne Fremgangsmaade, afløstes dog Ørsted i December 1854 som Førsteminister af P. G. Bang (med L. N. Scheele), og det lykkedes dette Ministerium at naa til Overenskomst med Rigsdagen, der nu vedtog Grundlovsbestemmelsen af 29. August 1855 om Indskrænkning i Junigrundlovens Omraade. Den i Bestemmelsens § 5 Nr. 1 omhandlede Rigsdagsbeslutning blev truffet 14.—27. September 1855, hvorefter den endelige Forfatningslov — efter Samtykke af Juli-Forordningens Rigsraad i Henhold til § 28 — under 2. Oktober 1855 kunde udgaa som udstedt af Kongen. Den konstitutionelle Helstat var hermed oprettet, idet Rigsraadet, der var et Etkammer, efter Loven af 2. Oktober 1855 fik besluttende Myndighed, ligesom dets Sammensætning blev et noget mere umiddelbart Udtryk for Folkeviljen. Ved Valgloven af s. D. indførtes Andræs Opfindelse: Forholdstalsvalgmaaden. — Ved allerhøjeste Kundgørelse af 10 Novbr. 1855 angaaende den nærmere Bestemmelse af Hertugdømmet Slesvigs særlige Anliggender og allerhøjeste Bekendtgørelse af 23. Juni 1856 angaaende nærmere Bestemmelse af Hertugdømmet Holstens særlige Anliggender ordnedes de særlige Forfatningsforhold for Hertugdømmerne.

Den Løsning, som syntes vundet ved Fællesforfatningen af 1855, blev imidlertid ikke af nogen lang Varighed. De holstenske Medlemmer af Rigsraadet protesterede straks mod Raadets Lovlighed, da Forfatningen ikke havde været forelagt Hertugdømmernes Stænderforsamlinger; og da dette ikke frugtede, begyndte de tyske Stormagters Indblanding (Maj 1856), idet der stadig gjordes Vanskeligheder med Hensyn til Hertugdømmernes Stilling indenfor Monarkiet. En lang og besværlig Noteveksling blev Følgen deraf (de Hallske Noter). Da Forhandlingerne førte til en formelig Trusel om Forbundsseksekution i Holsten (Forbundsbeslutning af 11. Febr. 1858 og »Inhibitoriet« af 25. Febr. s. A.), indsaas det, at Fællesforfatningen ikke kunde holde, og ved Kundgørelse af 6. November 1858 blev Holsten af Kongen i Kraft af et i Fællesforfatningen af 1855 indeholdt Forbehold om Forholdet til det tyske Forbund sat udenfor Fællesforfatningen, der ophævedes for Holsten og Lauenborg og saaledes derefter kun omfattede Danmark og Slesvig. Selvom dette Skridt i Øjeblikket havde beroligende Virkning udadtil, benyttedes det dog snart fra de tyske Stormagters Side til nye Indvendinger som en faktisk Tilkendegivelse af, at Slesvig nu var nærmere knyttet til Kongeriget end til Holsten, og de nu optagne Forhandlinger med de holstenske Stænder om en Nyordning af Holstens Forfatningsforhold havde ingen Fremgang (Kgl. Kundgørelse 30. Marts 1863 om Holstens Forfatningsforhold). Notevekslingen fortsattes, hvorunder de nationale Forhold i Slesvig mere og mere inddroges i Striden, og det national-liberale Parti, som nu var ved Magten, saa til sidst ingen anden Udvej end klart at slaa ind paa Ejderpolitiken. I Efteraaret 1863 vedtoges da den saakaldte Novemberforfatning (med Lehmann som Hovedforfatter), en Fællesforfatning for Danmarks og Slesvigs Fællesanliggender, der skulde træde i Kraft den 1. Januar 1864. Vedtagelsen af denne Grundlov (13. Novbr.) — hvis Rigsraad havde et Folketing og et Landsting, og som konstitutionelt staar imellem den konservative Oktoberforfatning og den demokratiske Junigrundlov — faldt sammen med Frederik VII's Død (15. Novbr.), og Arvespørgsmaalet blev saaledes aktuelt. Efterfølgeren Christian IX vægrede sig under Hensyn til Krigsfaren ved at underskrive Forfatningen, indtil Folkestemningen tvang ham dertil (18. Novbr.). Resultatet blev Krigen med de to tyske Stormagter.

JANUARKUNDGØRELSEN.

Allerhøieste Kundgjørelse af 28. Januar 1852.

Vi *Frederik den Syvende*, osv. G. v. for alle Vore kjære og troe Undersaatter:

Os er allerunderdanigst foredraget, at de i forrige Aar, ifølge Vort allerhøieste Manifest af 14de Juli 1850, i Flensborg sammenkaldte ansete Mænds Forhandlinger ikke have ført til den af Os tilsigtede Overeensstemmelse angaaende Vort Monarkies vigtigste Anliggender og navnlig angaaende Vort Hertugdømme Slæsvigs Stilling i samme.

Vi have derfor ikke villet bygge videre paa Resultaterne af disse Forhandlinger, men derimod taget den allerhøieste Beslutning, at der med Ordningen af Vort Monarkies Anliggender skal, under Bibehold og videre Udvikling af de Indretninger, som enten omfatte alle Sammes Dele eller som ere grundlagte for enkelte af disse, skrides frem i den Aand at opretholde og forbedre de retlig bestaaende Forhold.

Ligesom derfor den uformindskede Opretholdelse af Vort Monarki i dets hele territoriale Omfang vil, med de europæiske Stormagters Bistand, blive sikkert for Fremtiden, saaledes skal ogsaa Forbindelsen imellem Monarkiets forskellige Dele til et velordnet Hele opretholdes og befæstes, foreløbig igjennem de fælleds Anliggenders Bestyrelse ved fælleds Autoriteter, og dernæst igjennem en for Behandlingen af de fælleds Anliggender fælleds Forfatning, til hvis Indførelse Vi snarest muligt ville foretage de fornødne Skridt.

For Fremtiden skulle derfor de Anliggender fra alle Monarkiets Dele, som tidligere bleve afgjorte, eller Os allerunderdanigst foredragne, af Departementet for de udenlandske Sager, af General-Quartiermesteren, af Generaladjutanterne for Land- og Søetaten, af General-Commissariats-Collegiet, af Admiralitets- og Commissariats-Collegiet, af Finantsdeputationen, af Directionen for Stats-

gielden og den synkende Fond, samt af Generalpostdirectionen, saavel som de tidligere under Rentekammerets første og anden Section hørende Sager, forsaavidt disse angaa Skatte- og Afgifts- eller Oppebørsels- og Regnskabsvæsenet, og de tidligere under General-Toldkammer og Commerce-Collegiet hørende egentlige Told- og Colonialsager, — hvilke samtlige Anliggender, forsaavidt de angaa Kongeriget Danmark, allerede ere gaaede over til de bestaaende Ministerier —, behandles af Udenrigsministeriet, Krigsministeriet, Marineministeriet og Finantsministeriet, efter de bestaaende Forskrifter og saaledes, at disse Ministeriers Virkekreds skal, ligesom tidligere Tilfældet var med de foran nævnte Autoriteter, der stode umiddelbart under Os, udstrække sig til alle Vort Monarkies Dele.

Virkekredsen for Ministerierne for Kongeriget Danmark: Justitsministeriet, Indenrigsministeriet og Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, forbliver uforandret.

De tidligere under det slesvig-holsteen-lauenborgske Cancellie hørende Sager, de fra Hertugdømmerne Slesvig, Holsteen og Lauenborg indkommende Sager, som tidligere henhørte under Rentekammeret eller under General-Toldkammer og Commerce-Collegiets 3die Section — med Undtagelse af de til Marineministeriet overgaaede Fyr-Sager og de til Udenrigsministeriet overgaaede Consulatsager —, saavel som de tidligere under den slesvig-holsteenske Regjering hørende Forretninger, skulle, efter de bestaaende Forskrifter, for Fremtiden varetages af Ministeriet for Hertugdømmet Slesvig forsaavidt de angaa dette Hertugdømme, og af Ministeriet for Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg forsaavidt de angaa disse tvende Hertugdømmer, og skulle derhos de Sager, der angaa de for Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen fælleds ikke-politiske Indretninger og Anstalter, navnlig Universitetet i Kiel, Ridderskabet, den slesvig-holsteenske Kanal, Brandforsikringsvæsenet, Straffeanstalterne, Døvsstummeinstitutet og Daareanstalten, behandles collegialt af Ministeren for Hertugdømmet Slesvig og Ministeren for Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg.

Samtlige Vore Ministerier skulle have deres stadige og udelukkende Sæde i Vor Kongelige Hoved- og Residentsstad Kjøbenhavn.

Samtlige Vore Ministre udgjøre Vort Geheime-Statsraad, i hvilket Vi ogsaa for Fremtiden ville føre Forsædet, og i hvis Møder Vor høistelskelige Onkel, Hans Kongelige Høihed Arveprindsen, vil,

ligesom forhen, tage Deel. Med Hensyn til Vort Geheime-Statsraads Omraade og Forretningsorden skal det indtil videre have sit Forblivende ved de tidligere Regler. Protocollen skal føres af Statssecretairen.

Ministeren for Hertugdømmet Slesvig og Ministeren for Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg ere Os allene ansvarlige for deres Embedsførelse. De øvrige Ministres Ansvarlighed overfor den danske Rigsdag er indskrænket til den Deel af deres Embedsvirksomhed, som angaaer Kongeriget Danmark, i Overeensstemmelse med den danske Grundlovs § 18.

I Medfør af § 21 i Grundloven have Vi udnævnt Vor Udenrigsminister til, indtil videre, at være Premierminister for Kongeriget Danmark.

Ligesom der ikke kan være Tvivl om Vor faste Villie, ubrødelig at holde den danske Grundlovs Bestemmelser, saaledes ville Vi ogsaa ad forfatningsmæssig Vei lade Provindsialstænderne for Vort Hertugdømme Slesvig, saavelsom Provindsialstænderne for Vort Hertugdømme Holsteen, blive en saadan Udvikling tildeel, at ethvert af disse Hertugdømmer erholder med Hensyn til sine hidtil under de raadgivende Provindsialstænders Virkekreds hørende Anliggender en stændersk Repræsentation med besluttende Myndighed.

Til Opnaaelsen af dette Øiemed ville Vi derfor lade Lovudkast for hvert især af begge de nævnte Hertugdømmer udarbeide og forelægge for sammes Provindsialstænder til Betænkning, i Overeensstemmelse med § 8 i den almindelige Lov af 28de Mai 1831 og Slutningsbestemmelsen i Forordningerne af 15de Mai 1834.

Det Lovudkast, der i bemeldte Øiemed vil blive udarbeidet for Hertugdømmet Slesvig, skal isærdeleshed indeholde de til at yde og sikkre den danske og den tyske Nationalitet i dette Hertugdømme fuldkommen lige Berettigelse og kraftig Beskyttelse nødvendige Bestemmelser.

Suspensionen af den slesvig-holsteen-lauenborgske Overappellationsrets Virksomhed med Hensyn til Hertugdømmet Slesvig vedbliver. I det Øiemed, definitivt at indskrænke denne høieste Domstols Competence til Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg vil der blive de først sammentrædende Provindsialstænder-Forsamlinger forelagt Lovudkast til Betænkning.

Provindsialstænderne for Hertugdømmet Slesvig og Provindsialstænderne for Hertugdømmet Holsteen blive snarest muligt, efter

Udløbet af den nuværende, med dette Aar ophørende Valgperiode, at sammenkalde efterat først nye Valg af Deputerede ere foretagne. Disse Valg skulle i de Districter af Hertugdømmet Slesvig, som ere i Beleiringstilstand, først finde Sted efter dennes Ophævelse. Den Hans Durchlaughtighed Hertugen af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenburg tillagte arvelige Virilstemme i den slesvigske Provindsialstænder-Forsamling falder bort. Fri og ubetinget Benyttelse af det danske og det tydske Sprog i Hertugdømmet Slesvigs Provindsialstænder-Forsamling vil allerede blive tilstedet i den først sammentrædende Forsamling, og vil der af Os blive truffet den dertil fornødne Foranstaltning.

Saasnart Vor landsherlige Magt er bleven fuldkommen gjenoprettet i Vort Hertugdømme Holsteen, skal dette Hertugdømme styres efter de retlig bestaaende Love, hvilke ikkun ad forfatningsmæssig Vej skulle blive forandrede; i det Øiemed at tilveiebringe et fælleds Toldsystem for hele Monarkiet skal da ufortøvet det Fornødne blive indledet til Ophævelse af Toldlinien ved Eideren; den i nogle Districter af Hertugdømmet Slesvig bestaaende Beleiringstilstand skal da blive ophævet, og det for dette Hertugdømme under 10de Mai 1851 udfærdigede Patent angaaende Amnesti blive underkastet en omfattende Revision. Dem, som herefter fremdeles vedblive at være udelukkede fra Amnesti, skal det ei heller blive tilladt at opholde sig i de øvrige Dele af Vort Monarki, medens derimod de, som ikke udelukkes fra Amnestien, skulle kunne frit og uhindret vende tilbage til Hertugdømmet Slesvig.

Med Hensyn til Vort Hertugdømme Lauenborgs Forfatning ville Vi, efter forudgaaende forfatningsmæssig Forhandling med Vort troe Ridder- og Landskab, bringe Vore allerhøieste Beslutninger til offentlig Kundskab.

Vort Forhold som Medlem af det tydske Forbund for Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg forbliver uforandret.

Vi forvente tillidsfuldt, at Vore kiære og troe Undersaatter i alle Vort Monarkies Dele ville i Forestaaende see et nyt Beviis paa Vor landsfaderlige Omsorg, som med lige Kjærlighed omfatter dem Alle, og haabe, at det, med den Almægtiges Bistand, skal lykkes Os at sikkre de under Vort Scepter forenede Lande en lykkelig Fremtid.

THRONFØLGELOV

for det Danske Monarkie,
af 31. Juli 1853.

Vi *Frederik den Syvende*, osv. G. v.: Af Vore Forfædre paa Thronen er det blevet erkjendt som en Hovedgrundsætning for deres Regjering, at de Lande, der ere de Danske Kongers Scepter underkastede, ikke maae deles eller adskilles fra hverandre. I Overensstemmelse dermed har Vor høitelskede kjære Fader, Hans Majestæt Høisalig Kong *Christian* den Ottende, høilovlig Ihukommelse, idet han fandt sig foranlediget til, i det af Os som daværende Kronprinds medunderskrevne aabne Brev af 8de Juli 1846, at udtale sig angaaende Arveforholdene i det Danske Monarkie, givet alle sine troe Undersaatter den Forsikkring, at hans Bestræbelser uafsladeligen have været og skulle blive rettede paa at tilveiebringe en fuldstændig Anerkjendelse af den samlede Danske Stats Integritet, saa at de under hans Scepter samlede Landsdele ei nogensinde skulle adskilles. Under de Rystelser, der, kort efterat det guddommelige Forsyn havde kaldt Os paa Vore Forfædres Throne, i flere Europæiske Lande truede med at omstyrte det borgerlige Samfunds Grundvold, og efterat være trængte ind over Vort Monarkies Grændser bleve yderst faretruende for dets Integritet, have ogsaa Vi troet med urokkelig Fasthed at maatte holde over denne, hvis Opnaaelse og Bevarelse af Vore Forfædre paa Thronen var overantvordet Os som et af Hovedformaalene for de Danske Kongers Regjering.

Da imidlertid Monarkiets vedvarende Sammenhold er betinget af en for alle dets Dele fælleds Arvefølge, og Vor Høisalige dyrebare Faders og Vore egne Bestræbelser for at udvide den i Vort Kongerige Danmark, i Vort med den Danske Krone uadskilleligt forenede Hertugdømme Slesvig og utvivlsomt ogsaa i flere andre af Monarkiets Dele gjældende, i Kongeloven for det Tilfælde, at, efter Forsynets urandsagelige Villie, Høisalig Kong *Frederik* den Tredies nu over hele Monarkiet regjerende Mandsstamme maatte uddøe,

fastsatte kvindelige Arvefølge til at være anerkjendt gyldig for hele Monarkiet ikke førte til Opnaaelsen af det tilsigtede Øiemed, saa maatte Vi erkjende, at det meest hensigtssvarende Middel til at forebygge Monarkiets fremtidige Adsplittelse vilde være at lade for det nævnte Tilfælde udgaae en ny, for Monarkiets hele Omfang gyldig og altsaa Kongelovens Arveforskrifter ophævende Thronfølgelov, samt at forskaaffe denne folkeretlig Anerkjendelse.

Efterat Veien hertil var bleven banet deels ved den venskabelige Velvillie, hvormed Hans Majestæt Keiseren af Rusland, i sin Egen-skab af Hoved for det Holsteen-Gottorpske Huses ældste Linie, havde til Fordeel for Hans Høihed Prinds *Christian* til Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg og hans mandlige Afkom frafaldet de Arvefordringer paa en Deel af vore Arvelande, hvilke Hans Keiserlige Majestæt antog i det forudsatte Tilfælde at tilkomme den nævnte Linie, og deels ved den høimodige Redebonhed, med hvilken Vore Thronen nærmest staaende Frænder til Opnaaelsen af hiint Formaal have givet Afkald paa deres Arveret, toge Vi med Vor høitelskede kjære Farbroders, Hans Kongelige Høihed Arveprinds *Frederik Ferdinands* fulde Samtykke den Beslutning, for det Tilfælde, at det fra Kong *Frederik* den Tredie paa Sværdsiden nedstammende mandlige Afkom maatte uddøe, da, med Ophævelse af al Arveret efter Kongeloven og Udelukkelse af den qvindelige Arvefølge, at kalde til Thronfølgen for samtlige Vort Scepter undergivne Lande Vor høitelskede kjære Frænde, Hans Høihed Prinds *Christian* af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg og hans mandlige Afkom med hans Gemalinde, Vort høitelskede kjære Søkendebarn, Hendes Høihed Prindsesse *Louise Vilhelmine Frederikke Caroline Auguste Julie* af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg, født Prindsesse af Hessen.

Da det endvidere er lykkedes Os ved en under 8de Mai 1852 med Hans Majestæt Keiseren af Østerrig, Konge af Ungarn og Bøhmen, den daværende Prinds-Præsident for den franske Republik (nu de Franskes Keiser), Hendes Majestæt Dronningen af det forenede Kongerige Storbritanien og Irland, Hans Majestæt Kongen af Preussen, Hans Majestæt Keiseren af Rusland og Hans Majestæt Kongen af Sverrig og Norge, i London afsluttet, senere ratificeret, og, efter dertil ifølge sammes Artikel 4 given Anledning, af de fleste Europæiske Magter tiltraadt Tractat, at vinde Anerkjendelse saavel af Udeleligheden af det Danske Monarkie som en vedvarende Grund-

sætning i den Europæiske Folkeret, som ogsaa af den af Os besluttede Ordning af Thronfølgen; og da endelig den forenede Danske Rigsdag, i Henhold til Grundloven af 5te Juni 1849 § 4, ved Beslutning af 24de Juni d. A. har for sit Vedkommende samtykket i Vort til den rettede Forslag om den saaledes af Os tilsigtede Ordning af Thronfølgen, saa ere Vi nu satte istand til ved Udstedelsen af en Vort samlede Monarkie omfattende, for alle dets Dele gyldig Thronfølgelov at fuldbyrde denne Ordning, der i saa lang Tid har været Gjenstand for Vore landsfaderlige Bestræbelser.

Thi forordne og kundgjøre Vi herved som følger:

Artikel I. Saafremt det fra Kong *Frederik* den Tredie paa Sværd-siden nedstammende mandlige Afkom, som ifølge samme Konges under 14de November 1665 givne Kongelov har Arveret til den Danske Throne, efter Guds urandsagelige Villie maatte uddøe, skal al Arveret efter bemeldte Kongelovs Artikler 27—40 være ophævet og kun Mand af Mand, med Udelukkelse af Qvinderne, være arveberettiget til de under Vort Scepter forenede Lande. Thronfølgen skal da udi samtlige disse Lande gaae over paa Vor høitelskede kjære Frænde, Hans Høihed Prinds *Christian* af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg, hvem Vi fra nu af ville have tillagt Navn af Prinds til Danmark, og paa hans mandlige Afkom med hans Gemalinde, Vort høitelskede kjære Sødskendebarn, Hendes Høihed Prindsesse *Louise Vilhelmine Frederikke Caroline Auguste Julie* af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg, nu Prindsesse til Danmark, født Prindsesse af Hessen.

Artikel II. Paa dette Afkom, Mand efter Mand og Mand af Mand, avlet udi ret lovligt Ægteskab, skal Kronen nedarves efter Førstefødselsretten og den agnatiske Linealfølge.

Artikel III. Dersom der, hvad Gud forbyde, maatte opstaae overhængende Fare for, at denne saaledes til Thronfølgen kaldede fyrstelige Mandsstamme skulde uddøe, skal Vor da regjerende Efterfølger paa den Danske Throne være forpligtet at drage Om-sorg for Thronfølgens videre Ordning paa den Bevarelsen af Monarkiets Selvstændighed og Integritet samt Kronens Rettigheder bedst sikkrende Maade og for, i Overensstemmelse med den 2den Artikel af den forannævnte i London under 8de Mai 1852 afsluttede Tractat, at tilvejebringe Europæisk Anerkiendelse af saadan Ordning.

Denne Thronfølgelov for det samlede Danske Monarkie, hvilken Vi have ladet udfærdige i det Danske og Tydske Sprog og paraphere af Vor høitelskede kjære Farbroder, Hans Kongelige Høihed Arveprinds *Frederik Ferdinand*, og Vort Geheime Statsraads samtlige øvrige Medlemmer, have Vi saaledes herved udstedt og fuldbyrdet. Og ville Vi, at Originalen skal henlægges til Opbevaring i Vort Geheime Arkiv.

Hvorefter Alle og Enhver sig allerunderdanigst have at rette.

FORFATNINGSFORORDNINGEN AF 1854.

Forordning af 26. Juli 1854 om det Danske Monarchies Forfatning for dets Fælledsanliggender.

Vi *Frederik den Syvende*, osv. G. v.: Overeensstemmende med Vor i den allerhøieste Kundgjørelse af 28de Januar 1852 udtalte Hensigt have Vi besluttet nu at give en Forfatning for de Anliggender, som ere fælleds for samtlige til Vort Monarchie henhørende Landsdele. Ligesom Vi herved i Særdeleshed have eftertragtet Vor Krones Befæstelse og Sikkring mod fremtidige Rystelser, saa have Vi og ved dette Værk taget Hensyn til de Vort Scepter undergivne Landes eiendommelige Forhold i det Hele. Den Forfatning, som Vi saaledes ville give, agte Vi ikke at omgjærde med særegne Bestemmelser, sigtende til at sikre dens Bestaaen og vanskeliggjøre Forandringer af samme. Vi have meget mere, overbeviste om, at en Forfatnings Varighed alene afhænger af den Fasthed, den kan vinde ved sit eget Værd, med velberaad Hu villet gjøre det muligt for Os selv og Vore Efterfølgere paa Thronen, uden sær Vanskelighed at kunne faae de Forandringer i nærværende Forfatning giennemførte, som Erfaring maatte vise at være ønskelige.

Thi byde og befale Vi, som følger:

§ 1. Arvefølgen i det danske Monarchie er den i Thronfølgeloven af 31te Juli 1853 fastsatte.

§ 2. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 3. Kongen er myndig, naar Han har fyldt sit 18de Aar. Det Samme gjælder om de Kongelige Prindser.

§ 4. Kongen har, med de i det Følgende fastsatte Indskrænkninger, den høieste Myndighed over Monarchiets Fælledsanliggender og udøver denne gennem sine Ministre, der, under Kongens Forsæde og i Forening med Thronfølgeren, naar han er bleven myndig, og den eller dem af de øvrige Kongelige Prindser, hvem Kongen deri maatte forunde Sæde, udgjøre det Geheime-Statsraad.

Er Kongen ikke tilstæde, føres Forsædet i det Geheime-Statsraad af Thronfølgeren; er han ikke tilstæde, af den ham nærmeste

Kongelige Prinds, som deraf er Medlem; er ingen Kongelig Prinds tilstæde i dette, af den i Rangen første Minister.

§ 5. Fælledsanliggender ere alle, som ikke udtrykkeligen ere bestemte at skulle være særlige for de enkelte Landsdele.

§ 6. Det Beløb, hvormed de for hele Monarchiet fælleds Udgifter maatte overstige Monarchiets fælleds Indtægter, dækkes af de enkelte Landsdeles særlige Indtægter, saaledes at der af Kongeriget Danmark bidrages 60 pCt., af Hertugdømmet Slesvig 17 pCt. og af Hertugdømmet Holsteen 23 pCt., hvorimod det i Henseende til Hertugdømmet Lauenborgs finansielle Stilling har sit Forblivende ved det hidtil Gjældende.

§ 7. For Monarchiets Fælledsanliggender anordnes et Rigsraad med den herefter bestemte Virkekreds.

§ 8. Rigsraadet skal bestaae strax af alene af Kongen udnævnte Medlemmer; senere af deels saadanne Udnævnte, deels valgte Medlemmer, som i Henseende til Rettigheder og Forpligtelser ere fuldkommen lige.

§ 9. Medlemmerne af det Geheime-Statsraad kunne ikke være Medlemmer af Rigsraadet.

§ 10. Antallet af Rigsraadets Medlemmer bestemmes til 50. Heraf udnævner Kongen i det Geheime-Statsraad de 20; af de øvrige 30 vælger

Kongeriget Danmarks Rigsdag	18,
Hertugdømmet Slesvigs Provindsialstænderforsamling	5,
Hertugdømmet Holsteens Provindsialstænderforsamling	6,
Hertugdømmet Lauenborgs Ridder- og Landskab	1.

§ 11. Naar Kongeriget Danmarks Grundlov af 5te Juni 1849 er blevet indskrænket til bemeldte Riges særlige Anliggender, ville Vi lade den danske Rigsdag, Provindsialstænderforsamlingerne for Hertugdømmet Slesvig og for Hertugdømmet Holsteen, samt Hertugdømmet Lauenborgs Ridder- og Landskab, hver især, forelægge til Behandling paa forfatningsmæssig Maade Lovforslag angaaende hver Forsamlings Valg af Medlemmer til Rigsraadet, saavel som angaaende Varigheden af de saaledes Valgtes Function.

§ 12. De af Kongen udnævnte 20 Medlemmer af Rigsraadet skulle alle have Indfødsret, og af dem 12 være bosatte i Kongeriget Danmark, 3 i Hertugdømmet Slesvig, 4 i Hertugdømmet Holsteen og 1 i Hertugdømmet Lauenborg.

Indtil de af de enkelte Landsdeles repræsentative Forsamlinger

valgte Medlemmer kunne indtræde i Rigsraadet, ville Vi kun udnævne saadanne Mænd til Medlemmer af dette, som enten ere eller have været valgte Medlemmer respective af Kongeriget Danmarks tidligere eller endnu bestaaende forskellige repræsentative Forsamlinger, af Hertugdømmet Slesvigs Provindsialstænder og af Hertugdømmet Holsteens Provindsialstænder, eller Medlemmer af Hertugdømmet Lauenborgs Ridder- og Landskab.

§ 13. Varigheden af de af Os udnævnte Rigsraads-Medlemmers Function ville Vi have Os forbeholdt nærmere at fastsætte samtidigt med Functiontidens Bestemmelse for de valgte Medlemmer af Rigsraadet (§ 11).

§ 14. Rigsraadet træder strax i Virksomhed med de af Os udnævnte Medlemmer.

§ 15. Medlemmerne af Rigsraadet nyde et fast aarligt Vederlag af 500 Rdlr. Intet Medlem kan mod sin Villie fjernes af Rigsraadet undtagen i saadanne Tilfælde, som ved de i § 11 (confr. § 13) ommeldte Love nærmere maatte blive fastsatte.

Ethvert Medlem af Rigsraadet aflægger ved sin første Indtrædelse Troskabs-Eed til Kongen efter en af Kongen fastsat Formular. Eden fornyes ved Thronskifte.

§ 16. Rigsraadet sammenkaldes idetmindste een Gang hvert andet Aar, naar og for saa lang Tid, som af Kongen bestemmes.

§ 17. Kjøbenhavn er Rigsraadets Forsamlingssted, medmindre Kongen undtagelsesviis sammenkalder det paa et andet Sted indenfor Monarchiets Grændser.

§ 18. Rigsraadets Forhandlinger ledes af en af Kongen blandt dets Medlemmer for hver Rigsraadssamling udnævnt Præsident. For samme Tid udnævner Kongen ogsaa en Vicepræsident til at fungere i Præsidentens Forfald. Ingen Beslutning kan af Rigsraadet tages, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er tilstede.

Medlemmerne af Rigsraadet betjene sig under Forhandlingerne efter Forgødtbefindende af det danske eller det tydske Sprog. Protocollen over Forhandlingerne føres i begge Sprog. Rigsraadets Betænkninger og Beslutninger udfærdiges stedse paa dansk alene.

Iøvrigt bestemmes Rigsraadets Forretningsorden ved et Regulativ, som Vi foreløbigen ville give, indtil den kan vorde fastsat paa den for Behandlingen af Love vedkommende Fælledeansliggenderne i Almindelighed bestemte Maade (§ 22).

§ 19. Rigsraadets Forhandlinger ere ikke offentlige, men dets Beslutninger og Betænkninger blive at offentliggjøre baade paa dansk og tydsk. Dog kan Rigsraadet selv i enkelte Tilfælde beslutte, at Offentliggjørelsen undlades.

§ 20. Ministrene, eller hvem Kongen ellers dertil beordrer, have Adgang til Rigsraadet og ere berettigede til at deeltage i Forhandlingerne.

§ 21. Ingen for hele Monarchiet fælleds Skat kan paalægges, forandres eller ophæves, ei heller noget Statslaan for hele Monarchiet optages, uden Rigsraadets Samtykke.

§ 22. I Henseende til Love, vedkommende andre Fælledsanliggender (§ 5) end de i § 21 ommeldte, har Rigsraadet en raadgivende Medvirkning. De skulle stedse forelægges samme til Betænkning, inden de af Kongen endelig gives.

§ 23. Ligeledes skal det hele Monarchiet omfattende Statsbudget for hver Finantsperiode, saaledes som denne af Kongen nærmere bestemmes, forelægges Rigsraadet til Betænkning, forinden det af Kongen approberes; saa og det tilsvarende Statsregnskab, inden det af Kongen qvitteres. Det af Kongen approberede Statsbudget og qvitterede Statsregnskab bekendtgjøres dernæst ved Trykken.

§ 24. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen give foreløbige Anordninger, hvilke forelægges det først sammentrædende Rigsraad til Beslutning (§ 21) eller til Betænkning (§§ 22 og 23).

§ 25. Angaaende Regjeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse, forbeholde Vi Os at lade Rigsraadet forelægge et Lovforslag til Betænkning.

§ 26. Ogsaa om andre Fælledsanliggender, end de i de næstforegaaende §§ nævnte, kan Rigsraadet af Kongen opfordres til at afgive Betænkning.

§ 27. Rigsraadet er berettiget til angaaende Fælledsanliggender at indgive Andragender og Besværinger til Kongen.

§ 28. Forandringer i nærværende Forordning kunne kun skee med Rigsraadets Samtykke.

Indtil Kongeriget Danmarks Grundlov af 5te Juni 1849 er blevet indskrænket til bemeldte Riges særlige Anliggender, komme ovenstaaende §§ 21, 22 og 23 først til Anvendelse efter det paagjældende Fælledsanliggendes Forhandling med den danske Rigsdag.

Hvorefter Alle og Enhver sig allerunderdanigst have at rette.

GRUNDLOVSINDSKRÆNKNINGEN 1855.

Grundlovsbestemmelse af 29. August 1855 om Indskrænkning af Grundloven af 5te Juni 1849.

Vi *Frederik den Syvende*, osv. G. v.: Efter at den af Rigsdagen i tvende ordentlige Samlinger vedtagne og derefter af Os allernaadigst bifaldte Grundlovsbestemmelse om Indskrænkning af Grundloven af 5te Juni 1849, i Henhold til nysmeldte Lovs § 100 har været forelagt en af nye Valg fremgaaet Rigsdag, og af denne 3die Gang i uforandret Skikkelse er bleven vedtaget, stadfæste Vi herved denne Grundlovsbestemmelse, saaledes lydende:

§ 1. Grundloven af 5te Juni 1849 indskrænkes til at gjælde for Kongeriget Danmarks særlige Anliggender.

§ 2. Kongeriget Danmarks særlige Anliggender ere:

Justits- og Politivæsenet (med Undtagelse af den Deel, der er overdraget Krigsmagten), derunder den almindelige Lovgivning vedkommende borgerlige Forhold, Forbrydelser og Rettergang;

Tilveiebringelsen af det Mandskab til Land- og Søhæren, som ifølge de bestaaende Planer eller de fra den lovgivende Magt for de fælles Anliggender udgaaede Love skal leveres fra Kongeriget;

Tilveiebringelsen af de Heste, Levnetsmidler, Foder, Qvarteer- og lignende Naturalfor nødenheder, som Kongeriget paa samme Maade forpligtes til at skaffe tilveie;

Kirke- og Underviisningsvæsenet med de under Samme hørende Læreanstalter, med Undtagelse af de under Krigsmagten hørende Læreanstalter;

Communalvæsenet;

det almindelige Fattigvæsen;

Næringsforholdene;

Landvæsenssager;

Beskatning af faste Eiendomme, Formue, Indtægt og Næring;

Sager, vedkommende stemplet Papir, alle med de særlige Anliggender forbundne Indtægter og Udgifter og hvilkensomhelst ny Skat for Kongeriget alene;

den Deel af Statsgjælden, som reiser sig af Lov af 20de Juni 1850 om Udjævning af Forskjellen mellem privilegeret og upriviligeret Hartkorn, og enhver Gjæld, som i Fremtiden maatte stiftes for Kongerigets særlige Vedkommende;

Sundhedsvæsenet;

Canal- og Havnevæsenet;

Veivæsenet og Jernbanesager;

Frikjørselssager;

Assurancevæsenet;

Strandingsvæsenet;

Sager, vedkommende de borgerlige militaire Corpser;

Sager, vedkommende offentlige Stiftelser, Lehn og Fideicommisser;

Sager, vedkommende det kongelige Theater og det kongelige Capel;

Coloniernes indre Anliggender.

Bestemmelserne i denne Paragraph kunne forandres ved Lov.

§ 3. Hvad der for Tiden henhører under Kongerigets verdslige eller geistlige Administration, kan kun ved Lov henlægges under nogen anden Statsdeel.

§ 4. Paa Finantsloven opføres Kongeriget Danmarks særlige Indtægter og Udgifter.

Kongerigets særlige Indtægter ere alle de, der hidrøre fra dets særlige Indtægtskilder eller opkræves til dets særlige Anliggender (cfr. § 2).

Kongerigets særlige Udgifter ere de, der vedkomme dets særlige Anliggender, saavel som den paa Kongeriget faldende Andeel af det Beløb, hvormed de for det hele Monarchi fælles Udgifter maatte overstige de for Monarchiet fælles Indtægter. Denne Andeel af de fælles Statsudgifter skal udredes til den Tid, de forfalde, og, i Tilfælde af Forsømmelse heraf, forlods fradrages Kongerigets særlige Indtægter.

§ 5. Nærværende Grundlovsbestemmelser træde i Kraft:

1) naar den danske Rigsdag efter at være bleven bekendt med den Fællesforfatning, som Kongen i Henhold til Kundgiørelsen af 28de Januar 1852 allernaadigst maatte agte at lade udgaae, beslutter, at disse Grundlovsbestemmelser skulle træde i Kraft samtidigt med Fællesforfatningen;

2) eller naar en Forsamling, bestaaende af Afsendinge fra

Monarchiets forskellige Dele, sammensat efter et Forhold, som svarer til det, der er fastsat for Størrelsen af de enkelte Statsdeles Bidrag til Statsfornödenhederne, og valgt for Kongerigets Andeel, enten efter den for samme bestaaende Valglov eller af den danske Rigsdag, idetmindste 60, $\frac{1}{3}$ af Landstinget og $\frac{2}{3}$ af Folkethinget, blandt vedkommende Things egne Medlemmer — har forenet sig med Kongens Regjering om en i Henhold til Kundgjørelsen af 28de Januar 1852 affattet Fællesforfatning, og denne af Hans Majestæt Kongen er bleven ophøiet til Lov.

§ 6. Fra samme Tid ere §§ 1, 4—17, 21, 23, 33, 54 og 71, samt den første midlertidige Bestemmelse i Grundloven af 5te Juni 1849 ophævede, ligesom de Paragrapher i bemeldte Grundlov, der angaae baade Monarchiets fælles og Kongerigets særlige Anliggender, ere indskrænkede til disse sidste alene, og er tillige det i Indledningen tagne Forbehold fyldestgjort.

Hvorefter alle Vedkommende sig have at rette.

FÆLLESFORFATNINGEN.

Forfatningslov af 2. Oktober 1855 for det Danske Monarchies Fælledsanliggender.

Vi *Frederik den Syvende*, osv. G. v.: Efterat Rigsraadet, i Henhold til Forordningen af 26de Juli 1854 § 28, har givet sit Samtykke til det Udkast til Forfatningslov for det danske Monarchies Fælledsanliggender, som Vi have ladet samme forelægge, og efterat Kongeriget Danmarks Rigsdag, som Vi have ladet meddele dette Udkast, i Henhold til Grundlovsbestemmelsen af 29de August 1855 § 5, har besluttet, at den nævnte Grundlovsbestemmelse, hvorved Grundloven af 5te Juni 1849 indskrænkes til at gjælde for Kongeriget Danmarks særlige Anliggender, skal træde i Kraft samtidigen med ovenanførte Forfatningslov, saa ville Vi nu, idet Vi herved ophæve Vor allerhøieste Forordning af 26de Juli 1854 om det danske Monarchies Forfatning for dets Fælledsanliggender, lade nærværende Forfatningslov udgaae som den af Os og Vore Efterfølgere paa den danske Throne ubrødeligen skal holdes, saalydende: *Forfatningslov for det danske Monarchies Fælledsanliggender.*

I.

§ 1. Regjeringsformen er indskrænket monarchisk. Kongemagten er arvelig. Arvefølgen er den i Thronfølgeloven af 31te Juli 1853 fastsatte.

§ 2. Kongen kan uden Rigsraadets Samtykke ikke være Regent i andre Lande.

§ 3. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 4. Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar. Det Samme gjælder om de Kongelige Prindser.

§ 5. Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, afgiver han skriftligt til Geheimestatsraadet den edelige Forsikkring, ubrødeligt at holde Forfatningslovene, saavel for Monarchiets Fælledsanliggender, som for de enkelte Landsdeles særlige Anliggender. Denne Forsikkringsact overgives Rigsraadet for at opbevares i sammes Archiv.

Kan Kongen formedelst Fraværelse eller af andre Grunde ikke umiddelbart ved Thronskiftet aflægge denne Eed, føres Regjeringen, indtil dette skeer, af Geheimstatsraadet, medmindre anderledes ved Lov bestemmes.

§ 6. Bestemmelser angaaende Regjeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse fastsættes ved Lov.

§ 7. Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele skulle henhøre til Civillisten.

Civillisten kan ikke behæftes med Gjæld.

§ 8. For Medlemmerne af det Kongelige Huus kan der bestemmes Apanager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Kongens Samtykke nydes udenfor Riget.

II.

§ 9. Kongen har med de i det Følgende fastsatte Indskrænkninger den høieste Myndighed over Monarchiets Fælledsanliggender, og udøver den gennem sine Ministre.

§ 10. Kongen er ansvarsfri. Hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse.

§ 11. Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Han bestemmer deres Antal og Forretningernes Fordeling mellem dem.

Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af een eller flere Ministres Underskrift.

Enhver Minister, der har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 12. Ministrene kunne af Kongen eller Rigsraadet sættes under Tiltale for deres Embedsførelse. De dømmes af Monarchiets Rigsret.

Organisationen af denne Ret samt Forfølgningsmaaden for de ved den anlagte Sager ordnes ved Lov.

Det forbeholdes ligeledes ved Lov at give nærmere Forskrifter angaaende Ministrenes Ansvarlighed.

§ 13. For Rigsretten kan Kongen ogsaa lade Andre tiltale for Statsforbrydelser, som findes særdeles farlige, naar Rigsraadet dertil giver sit Samtykke.

Iøvrigt medfører denne Forfatningslov ingen Forandring i de nærværende Domstoles Omraade, ligesom og den dømmende Magts

Udøvelse, forsaavidt den er et Fælledsanliggende, kun kan omordnes ved Lov.

§ 14. Ministrene for Monarchiets Fælledsanliggender udgjøre i Forening med Ministrene for Landsdelenes særlige Anliggender under Kongens Forsæde Geheimstatsraadet, hvori ogsaa Thronfølgeren, naar han er myndig, og den eller de af de øvrige Kongelige Prindser, som Kongen dertil maatte kalde, tage Sæde.

§ 15. Alle Love og vigtigere Regjeringsforanstaltninger behandles i Geheimstatsraadet. Er Kongen i enkelte Tilfælde forhindret fra at præsidere, kan han lade Sagerne forhandle i Ministerconferencer. Forsædet føres af den af Kongen udnævnte Conseilspræsident. Denne forelægger Kongen den af Statssecretairen over disse Forhandlinger førte Protocol; hvornæst Kongen bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Conferencens Indstilling, eller yderligere lade sig Sagen foredrage i Geheimstatsraadet.

§ 16. Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension bestemmes ved Monarchiets Pensionslov. Den Embedsmand, der forflyttes mod sin Villie, har ligeledes Ret til at forlange Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser fra disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.

§ 17. Kongen erklærer Krig og slutter Fred, samt indgaaer og ophæver Forbund og Handelstractater. Dog kan han ikke uden Rigsraadets Samtykke afstaae nogen Deel af Monarchiet, eller indgaae nogen Forpligtelse, som væsentlig forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 18. Kongen kan benaade og give Amnesti. Dog kan han kun med Rigsraadets Samtykke benaade Ministrene for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 19. Kongen kan, dels umiddelbart dels gjennem vedkommende Regjeringsmyndigheder, meddele saadanne Bevillinger og Undtagelser fra Lovene, som enten efter de nugældende Regler ere i Brug eller fremtidigen ved Lov maatte indrømmes.

§ 20. Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser forhandles i en Ministerconference, hvor enhver Minister afgiver sit Votum til Protocollen, hvilken dernæst forelægges Kongen. Den endelige Afgjørelse bestemmes af Kongen i Geheimstatsraadet og

contrasigneres af de Ministre, som have været enige i samme. Den, der vil reise saadant Spørgsmaal, kan dog ikke unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Øvrighedens Befaling.

III.

§ 21. Den lovgivende Magt i alle Fælledsanliggender er hos Kongen og Rigsraadet i Forening.

§ 22. Fælledsanliggender ere alle, som ikke udtrykkeligt ere bestemte at skulle være særlige for de enkelte Landsdele.

Opstaaer der Tvist mellem Rigsraadet og en Landsdeels Repræsentation om, hvorvidt et Anliggende hører til de fælleds eller de særlige, afgjøres Sagen af Kongen i Geheimstatsraadet efter først at være behandlet i en Ministerconference paa den i § 20 foreskrevne Maade. Beslutningen contrasigneres af de Ministre, som ere enige i samme.

§ 23. Nærværende Forfatningslov berører ikke Hertugdømmerne Holsteens og Lauenborgs Forhold til det tyske Forbund. Enhver af dette Forhold flydende Forpligtelse danner et særligt Anliggende og er som saadant Rigsraadet uvedkommende. Dog forbeholdes det nærmere ved Lov at bestemme, *hvorvidt* de ved Fyldestgjørelsen af de militaire Forbundsforpligtelser foraarsagede Udgifter skulle godtgøres Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg af de øvrige Landsdele.

§ 24. I Rigsraadet indtræde 20 af Kongen valgte Medlemmer. Medlemmerne af Landsdelenes repræsentative Forsamlinger ere berettigede til at vælge 30; og 30 vælges ved umiddelbare Valg.

§ 25. De kongevalgte Medlemmer vælges for et Tidsrum af 12 Aar. De øvrige for 8 Aar.

Intet Medlem kan mod sin Villie fjernes fra Rigsraadet undtagen i saadanne Tilfælde, der udelukke fra Valgbarhed, eller nærmere i Forretningsordenen ere bestemte, dog at Rigsraadet med $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer andrager hos Kongen paa Fjernelse, og Kongen bifalder samme.

§ 26. Af de kongevalgte Medlemmer skulle 12 være bosatte i Kongeriget, 3 i Hertugdømmet Slesvig, 4 i Hertugdømmet Holsteen og 1 i Hertugdømmet Lauenborg.

§ 27. Den danske Rigsdag er berettiget til at vælge 18 Medlemmer; den slesvigske Stænderforsamling 5; den holsteenske 6, og det lauenborgske Ridder- og Landskab 1 Medlem.

§ 28. Ved umiddelbare Valg vælges i Kongeriget 17 Medlemmer, i Hertugdømmet Slesvig 5, og i Hertugdømmet Holsteen 8.

§ 29. Valgbar er enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret og har fyldt sit 25de Aar, medmindre han er ude af Raadighed over sit Bo.

Valgret ved de umiddelbare Valg tilkommer Enhver, som er valgbar, og som i det sidste Aar har svaret i directe Skat til Staten eller Communen 200 Rd., eller godtgjør at have havt en reen aarlig Indtægt af 1200 Rd.

§ 30. Bestemmelserne for Valgenes Udførelse fastsættes i Valgloven.

§ 31. Kongen sammenkalder Rigsraadet til dets ordentlige Samling hvert andet Aar senest inden October Maanedes Udgang. Efter et Forløb af 2 Maaneder kan Kongen slutte dets Møder.

§ 32. Kongen kan udsætte Rigsraadets ordentlige Samling paa bestemt Tid, dog uden Rigsraadets Samtykke ikke længere end paa 4 Maaneder og ikke mere end een Gang i Bienniet.

§ 33. Kongen kan indkalde Rigsraadet til overordentlige Samlinger, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 34. Kongen kan opløse Rigsraadet, dog at nye Valg snarest muligt foretages. Rigsraadet, hvori de kongevalgte Medlemmer beholde deres Sæde, skal samles inden 4 Maaneder efter Opløsningen. Flere end 2 Opløsninger kunne ikke finde Sted i Bienniet.

§ 35. Kjøbenhavn er Rigsraadets Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen dog sammenkalde det paa et andet Sted i Monarchiet.

§ 36. Rigsraadets Medlemmer nyde et fast aarligt Vederlag af 500 Rd.

§ 37. Rigsraadets Forhandlinger ledes af en af Kongen blandt dets Medlemmer for hver Rigsraadssamling udnævnt Præsident. For samme Tid udnævner Kongen ogsaa en Vicepræsident til at fungere i Præsidentens Forfald.

Ingen Beslutning kan af Rigsraadet tages, naar færre end 41 Medlemmer ere tilstede.

§ 38. Medlemmerne af Rigsraadet betjene sig under Forhandlingerne efter Forgodtbefindende af det danske eller det tyske Sprog. Protocollen over Forhandlingerne føres i begge Sprog. Rigsraadets Beslutninger udfærdiges stedse paa Dansk alene.

Forretningsordenen bestemmes ved Lov.

§ 39. Rigsraadet bestemmer selv, om og hvorledes dets Forhandlinger skulle bringes til almeen Kundskab.

§ 40. Samtlige Ministre have Adgang til Rigsraadet og ere berettigede til under Forhandlingerne at erholde Ordet saa ofte de ville, idet de iøvrigt iagttage Forretningsordenen. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Medlemmer af Rigsraadet.

§ 41. Intet Andragende maa overgives Rigsraadet uden gienem et af dets Medlemmer.

§ 42. Nye Valgs Gyldighed afgjøres af Rigsraadet.

§ 43. Rigsraadets Medlemmer ere ene bundne ved deres Overbevisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Medlemmer af Rigsraadet, behøve ikke Regjeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 44. Saalænge Rigsraadet er samlet, kan intet Medlem uden Rigsraadets Samtykke hæftes for Gjæld, ei heller fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gjerning. For sine Yttringer i Rigsraadet kan intet Medlem uden Rigsraadets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 45. Lovforslag indbringes af Regjeringen efter Kongens Befaling.

De underkastes tre Behandlinger, dog at Regjeringen paa hvert af Forhandlingens Trin kan tage Forslaget tilbage. Ved første Behandling forhandles Lovforslaget i dets Almindelighed. Ved anden Behandling kunne Ændringsforslag stilles og afstemmes. Ved tredie Behandling forelægges Forslaget af Regjeringen saaledes affattet, som denne efter Udfaldet af anden Behandling finder hensigtsmæssigt, og ved Behandlingens Slutning stemmes kun om Antagelse eller Forkastelse af Forslaget som Heelhed.

Kongens Stadfæstelse af det vedtagne Lovforslag finder Sted inden et Tidsrum af 3 Maaneder; i modsat Fald ansees Forslaget bortfaldet.

Et af Rigsraadet forkastet Lovforslag kan ikke oftere foretages i samme Samling.

§ 46. Rigsraadet er berettiget til angaaende Fælledsanliggender at indgive Andragender og Besværinger til Kongen.

IV.

§ 47. Ingen Udlænding kan erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 48. Ingen for hele Monarchiet fælleds Skat kan paalægges,

forandres eller ophæves, ei heller noget Statslaan for hele Monarchiet optages uden ved Lov.

§ 49. Enhver ordentlig eller overordentlig Udskrivning af Mandskab til Hæren eller Flaaden skal være hjemlet ved Lov.

§ 50. Ingen af Monarchiets Domainer kan afhændes, ei heller nogen ny Domaine erhverves uden ifølge Lov.

§ 51. Kongens Ret til at slaae Mønt udøves i Overeensstemmelse med Loven.

§ 52. Ved Lov fastsættes et Normalbudget indeholdende et Overslag over de ordinaire Fælledsindtægter og Fælledsudgifter. Normalbudgettet kan kun forandres ved Lov.

For hver toaarig Finantsperiode bevilges de extraordinaire Indtægter og Udgifter ved særegne Tillægslove.

§ 53. Det Beløb, hvormed Monarchiets Fælledsudgifter maatte overstige dets Fælledsindtægter, dækkes af de enkelte Landsdeles særlige Indtægter, saaledes at der af Kongeriget Danmark bidrages 60 pCt., af Hertugdømmet Slesvig 17 pCt. og af Hertugdømmet Holsteen 23 pCt., hvorimod det i Henseende til Hertugdømmet Lauenborgs finansielle Stilling forbliver ved det hidtil Gjældende indtil anderledes ved Lov bestemmes.

§ 54. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i de ovennævnte finansielle Love. Dog kan Kongen under særdeles paatrængende Omstændigheder, naar Rigsraadet ikke er samlet, beslutte Afholdelsen af Udgifter, der ikke ere bevilgede; men en saadan Beslutning skal stedse være forhandlet i en Ministerconference paa den i § 20 foreskrevne Maade, forinden den endelig vedtages af Kongen i Geheimstatsraadet. De Ministre, der ere enige i Beslutningen, contrasignere denne og overtage saaledes Ansvaret for samme, forsaavidt den ikke biliges af det først sammentrædende Rigsraad, for hvilket den stedse bliver at forelægge.

§ 55. For Revisionen og Decisionen af de forskjellige Forvaltningsgrenes Regnskaber oprettes ved Lov en Regnskabsret, der fører Tilsyn med samtlige Regnskabsbetjente. Retten vaager tillige over, at ingen Udgift afholdes uden i Henhold til Bestemmelserne i § 54.

Statsregnskabet approberes ved Lov. Forslaget til denne forelægges Rigsraadet ledsaget af Regnskabsrettens Bemærkninger.

§ 56. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsraadet ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maae

stride imod Forfatningen og stedse skulle forelægges det først sammentrædende Rigsraad til Beslutning.

V.

§ 57. Lovforslag om Forandringer i Forfatningen kunne kun vedtages af Rigsraadet i Møder, hvor idetmindste $\frac{2}{3}$ af Medlemmerne er tilstede.

Af de Tilstedeværende maae ikke færre end $\frac{2}{3}$ stemme for Forslaget.

Midlertidige Bestemmelser.

1. Ligesom Reglen i § 7, at Civillisten bestemmes ved Lov, ingen Anvendelse har for den nuværende Konge, saaledes vil heller ikke den i § 8 givne Forskrift være til Hinder for, at Apanage nydes udenfor Monarchiet, forsaavidt saadant hjemles ved alt bestaaende Contracter.

2. Indtil Loven om Organisationen af Monarchiets Rigsret kan udkomme, skal Retten bestaae af 15 Medlemmer: 5 valgte af Rigsraadet; nemlig 3 fra Kongeriget, 1 fra Hertugdømmet Slesvig og 1 fra Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborg, og 10 valgte af Monarchiets øverste Domstole; nemlig 6 af Kongerigets Høiesteret, 2 af Appellationsretten for Slesvig og 2 af Overappellationsretten for Holsteen og Lauenborg. Rigsraadet vælger desuden 2 Suppleanter. Retterne supplere indtrædende Vacancer ved nyt Valg.

Valgene ere ikke bundne til Rigsraadets eller Domstolenes egne Medlemmer. De gjælde for et Tidsrum af 8 Aar, uanseet mulige Opløsninger af Rigsraadet.

Med Hensyn til Forfølgningsmaaden anvendes Loven af 3die Marts 1852 for Kongerigets Rigsret, med de Modificationer, som den forskjellige Sammensætning gjør fornødne, og som Retten selv har at fastsætte.

3. Indtil den i § 16 omhandlede Pensionslov for de Embedsmænd, der ikke henhøre under Landsdelenes Ministerier, kan vedtages, bestemmes Pensionerne efter de nu gjældende Regler.

Kongen forbeholder sig at bestemme Ministrenes Pensioner, dog at det i Kongerigets Pensionslov fastsatte Maximum ei overskrides.

4. De nu midlertidigen af Kongen valgte Rigsraadsmedlemmer

vedblive, i Henhold til § 25, at have Sæde i Rigsraadet for et Tidsrum af 12 Aar, at regne fra Enhvers Udnævnelse.

5. Indtil den endelige Valglov (§ 30) kan udkomme, foretages Valgene i Henhold til den af Kongen givne foreløbige Valglov.

6. Indtil Rigsraadets Forretningsorden ved Lov er bestemt, forbeholdes det Kongen at give Forretningsordenen af 4de December 1854 den Udvidelse og Forandring, som nærværende Forfatningslov maatte gjøre nødvendig.

7. Indtil Normalbudgettet ved Lov kan fastsættes, bestemmer Kongen et foreløbigt Normalbudget, i hvilket de Udgifter skulle opføres, der have Hjemmel i de bestaaende Love eller i de forskellige Administrationsgrenes *ordinaire* Krav. Dog maa det samlede Udgiftsbeløb for hvert Hovedafsnit ei overstige Gjennemsnitsbeløbet af de Summer, der til samme Øiemed ere bevilgede ved Budgetterne for Finantsaarene fra 1ste April 1853 til 31te Marts 1856.

8. Indtil Loven om Regnskabsretten kan udkomme, behandles Revisionen og Decisionen af de forskellige administrative Regnskaber efter de nu gjældende Regler.

Statsregnskabet forelægges Rigsraadet til Betænkning, forinden det af Kongen endelig approberes.

NOVEMBERFORFATNINGEN.

Grundlov af 18. November 1863 for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender.

Vi *Christian den Niende* osv. G. v.: Rigsraadet har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Grundlov for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender.

I.

§ 1. Regjeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig. Arvefølgen er den i Thronfølgeloven af 31te Juli 1853 for hele det danske Monarki fastsatte.

§ 2. Kongen kan ikke uden Rigsraadets Samtykke være Regent i andre Lande end dem, som høre til det danske Monarki.

§ 3. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 4. Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar. Det Samme gjælder om de Kongelige Prindser.

§ 5. Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, afgiver han skriftlig til Geheimstatsraadet den edelige Forsikkring ubrødeligen at holde Rigets Forfatningslove. Har han alt som Thronfølger aflagt denne Eed, tiltræder han umiddelbart Regjeringen. Af Forsikkringsacten udstedes tvende ligelydende Originaler, af hvilke den ene nedlægges i Geheimearchivet, den anden overgives til Rigsraadet, for at opbevares i sammes Archiv.

Indtil Eden er aflagt, føres Regjeringen af Geheimstatsraadet, medmindre anderledes bestemmes ved Lov.

§ 6. Bestemmelser angaaende Regjeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse fastsættes ved Lov. Er saadan Lov ikke given, føres Regjeringen, naar Tilfældet indtræder, midlertidigt af Geheimstatsraadet. Dette skal da uopholdelig indkalde Rigsraadet, som beslutter det Fornødne.

§ 7. Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele

der skulle henhøre til Civillisten. Civillisten kan ikke behæftes med Gjæld.

§ 8. For Medlemmerne af det Kongelige Huus kan der bestemmes Apanager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Kongens Samtykke nydes udenfor Monarkiet.

II.

§ 9. Kongen har med de i det Følgende fastsatte Indskrænkninger den højeste Myndighed over Rigets Fællesanliggender og udøver den gjennem sine Ministre.

§ 10. Kongen er ansvarsfri. Hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse.

§ 11. Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Han bestemmer deres Antal og Forretningernes Fordeling imellem dem. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af een eller flere Ministres Underskrift. Enhver Minister, der har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 12. Ministrene for de fælles Anliggender udgjøre i Forening med Ministrene for Landsdelenes særlige Anliggender Geheimstatsraadet, hvori Thronfølgeren, naar han er myndig, og den eller de af de øvrige Kongelige Prindser, som Kongen dertil maatte kalde, tage Sæde.

Kongen fører Forsædet med Undtagelse af de i §§ 5 og 6 nævnte Tilfælde.

§ 13. Alle Love og vigtigere Regjeringsforanstaltninger behandles i Geheimstatsraadet.

Er Kongen i enkelte Tilfælde forhindret fra at holde Geheimstatsraad, kan han lade Sagerne forhandle af Ministerraadet. Dette bestaaer af samtlige Ministre under Forsæde af den, hvem Kongen har udnævnt til Conseilspræsident. Denne forelægger den over Forhandlingerne førte Protocol for Kongen, som derefter bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Ministerraadets Indstilling eller lade sig Sagen foredrage i Geheimstatsraadet.

§ 14. Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overeensstemmelse med Pensionsloven. Den

Embedsmand, som forflyttes mod sin Villie, har Ret til at fordre Afsked med Pension.

Forandringer i det Omfang, hvori Kongen kan ansætte, afskedige og forflytte Embedsmænd, kunne skee ved Lov.

§ 15. Kongen erklærer Krig og slutter Fred samt indgaaer og ophæver Forbund og Handelstractater. Dog kan han ikke uden Rigsraadets Samtykke afstaae nogen Deel af Riget eller indgaae nogen Forpligtelse, som forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 16. Kongen kan benaade og give Amnesti.

§ 17. Kongen kan dels umiddelbart, dels gennem vedkommende Regjeringsmyndigheder meddele saadanne Bevillinger og Undtagelser fra Lovene, som enten efter de nugældende Regler ere i Brug, eller hvortil Bemyndigelse fremtidig ved Lov maatte indrømmes.

III.

§ 18. Den lovgivende Magt i Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender er hos Kongen og Rigsraadet i Forening.

En af Rigsraadet vedtagen og af Kongen stadfæstet Lovs Virksomhed i Kongeriget og Slesvig kan kun ved en i Loven optagen udtrykkelig Bestemmelse gjøres afhængig af en tilsvarende Lovs Vedtagelse for et andet Lovgivningsomraade eller for en enkelt Landsdeel.

§ 19. Fællesanliggender ere alle Anliggender, som ikke udtrykkelig ere bestemte at skulle være særlige for Landsdelene.

Opstaaer der Tvist mellem Rigsraadet og en Landsdeels Repræsentation om, hvorvidt et Anliggende er fælles eller særligt, skal Sagen først behandles i Ministerraadet. Enhver Minister skal da afgive sit Votum til Protocollen. Denne forelægges derefter i Geheimestatsraadet for Kongen, som afgjør Sagen. Kongens Beslutning medunderskrives af de Ministre, som ere enige i samme.

§ 20. Rigsraadet bestaaer af et Folkething og et Landsting.

Folkethinget har 130 Medlemmer, hvoraf 101 ere valgte i Kongeriget og 29 i Slesvig.

Landstinget bestaaer af 83 Medlemmer, hvoraf 52 vælges i Kongeriget, 13 i Slesvig og 18 udnævnes af Kongen.

§ 21. Valgret til Folkethinget har enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han

- a) uden at have egen Huusstand staaer i privat Tjenesteforhold;
- b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt;
- c) er ude af Raadighed over sit Bo;
- d) ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer.

§ 22. Valgret til Landstinget har i Kongeriget og Slesvig Enhver, som har Valgret til Folkethinget, — dog at der kun fordres fast Bopæl i eet Aar i vedkommende Landstingsvalgkreds — naar han i det sidste Aar har svaret 200 Rd. i directe Skat eller Afgift til Staten eller Kommunen eller godtgjør at have havt en reent aarlig Indtægt af 1200 Rd.

Valget udøves paa Færøerne af Lagthinget.

§ 23. Valgbar til begge Rigsraadets Afdelinger er enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, er bosat i Riget og har fyldt sit 25de Aar, medmindre han er ude af Raadighed over sit Bo.

§ 24. Folkethingets Medlemmer vælges umiddelbart i mindre Valgkredse. Valgkredsens Fordeling og Valgmaaden fastsættes i Valgloven.

Valget er gyldigt for 4 Aar.

§ 25. Af Landstingets Medlemmer vælges 51 i Kongeriget og 13 i Slesvig ved umiddelbart Valg i større Valgkredse. Valgloven bestemmer Valgkredsene, det Antal Landstingsmænd, der skal vælges i hver af dem, og Valgmaaden.

For Færøerne vælges et Medlem af Lagthinget.

Valget gjælder for 8 Aar; men ved Udløbet af hvert fjerde Aar afgaae de for Halvdelen af Valgkredsene Valgte efter den i Valgloven fastsatte Fordeling.

§ 26. De øvrige 18 Medlemmer udnævnes af Kongen, og skulle paa den Tid, Udnævnelsen foregaaer, 12 være bosatte i Kongeriget og 6 i Slesvig.

Udnævnelserne gjælde for 12 Aar, som for hvert Medlem regnes fra Udnævnelsesdagen.

Disse Udnævnelser Gyldighed ophæves ikke ved Landstingets Opløsning. De nuværende kongevalgte Rigsraadsmedlemmer tage Sæde i Landstinget, indtil de 12 Aar ere udløbne for hvert af dem.

§ 27. Kongen sammenkalder Rigsraadet til en ordentlig Samling hvert andet Aar. Efter Forløb af 2 Maaneder kan Kongen slutte dets Møder.

§ 28. Kongen kan udsætte Rigsraadets ordentlige Samling paa bestemt Tid, dog uden Rigsraadets Samtykke ikke længere end paa 4 Maaneder og ikke mere end een Gang i Tidsrummet indtil næste ordentlige Samling.

§ 29. Kongen kan indkalde Rigsraadet til overordentlige Samlinger, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 30. Kongen kan opløse Rigsraadet eller een af dets Afdelinger. Opløses kun eet af Thingene, skal det andet Things Møder udsættes, indtil hele Rigsraadet atter kan samles. Dette skal skee inden 4 Maaneder efter Opløsningen.

I et Tidsrum af 2 Aar kunne ikke flere end 2 Opløsninger finde Sted.

§ 31. Saalænge Rigsraadet er samlet, kan intet Medlem uden Samtykke af det Thing, hvortil han hører, hæftes for Gjæld, eiheller fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gjering.

For sine Yttringer i Rigsraadet kan intet Medlem uden vedkommende Things Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 32. Rigsraadets Medlemmer ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Medlemmer af Rigsraadet, behøve ikke Regjeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 33. Rigsraadets Medlemmer erholde et dagligt Vederlag.

§ 34. Kjøbenhavn er Rigsraadets Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen dog sammenkalde det til et andet Sted i Riget.

§ 35. Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

Ethvert nyt Medlem underskriver en edelig Forsikkring om ubrødeligen at ville holde Rigets Grundlov. Vægrer han sig ved at aflægge denne Eed, bortfalder hans Valg. Det Samme skeer, hvis han udebliver og ikke indsender Eden inden 14 Dage, efterat den til Underskrift er tilstillet ham af Formanden.

§ 36. Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, der udelukke fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret.

§ 37. Ethvert af Thingene vedtager selv sin Forretningsorden.

§ 38. Ethvert af Thingene vælger selv sin Formand og den eller dem, som i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 39. Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Regjeringen

eller Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i et offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 40. Rigsraadets Beslutninger udfærdiges paa Dansk. Under Forhandlingerne kunne de Medlemmer, som ville det, betjene sig af det tyske Sprog. Protocollen føres i begge Sprog.

§ 41. Samtlige Ministre have Adgang til hvert af Thingene og ere berettigede til under Forhandlingerne at erholde Ordet, saa ofte de ville, idet de iøvrigt iagttage Forretningsordenen. Stemmeret udøve de kun, forsaavidt de ere Medlemmer af vedkommende Thing.

§ 42. Ingen Beslutning kan tages i noget af Thingene, medmindre en Trediedel af dets Medlemmer er tilstede.

§ 43. Ethvert Rigsraadsmedlem kan i det Thing, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert til Rigsraadets Omraade hørende offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 44. Intet Andragende maa overgives noget af Thingene uden igjennem et af dets Medlemmer.

§ 45. Ethvert af Thingene er berettiget til angaaende Fællesanliggender at indgive Adresser til Kongen.

§ 46. Lovforslag indbringes af Regjeringen efter Kongens Befaling.

Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 47. Intet Lovforslag kan endelig vedtages af noget Thing, forinden det 3 Gange der har været behandlet.

§ 48. Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Thing, skal det i den Form, hvori det er vedtaget, tilstilles det andet Thing. Hvis det der vedtages i uforandret Skikkelse, tilstilles det Regjeringen for at forelægges Kongen til Stadfæstelse.

Vedtages Lovforslaget i det andet Thing med Forandringer, vender det tilbage til det første Thing, hvor det underkastes en eneste Behandling. Vedtages det her med Forandring, gaaer det atter til eneste Behandling i det andet Thing. Opnaaes ei heller da Enighed, er Lovforslaget forkastet, medmindre et af Thingene fordrer Fællesudvalg. Fællesudvalget, som skal bestaae af et lige Antal Medlemmer fra hvert af Thingene, afgiver en fælles Be-

tænkning over Uovereensstemmelserne. I Henhold til dets Indstillinger finder den endelige Afgjørelse Sted i hvert Thing for sig.

Med Hensyn til de finantsielle Bevillingslove gjælder den i § 56 fastsatte Regel.

IV.

§ 49. Ingen Udlænding kan erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 50. Ingen Fællesskat kan paalægges, forandres eller ophæves, ei heller noget fælles Statslaan optages uden ved Lov.

§ 51. Enhver ordentlig eller overordentlig Udskrivning af Mandskab til Hæren eller Flaaden skal være hjemlet ved Lov.

§ 52. Ingen fælles Domaine kan afhændes, ei heller nogen saadan erhverves uden ifølge Lov.

§ 53. Kongens Ret til at slaae Mønt udøves i Overeensstemmelse med Loven.

§ 54. For de ordinaire Fællesindtægter og Fællesudgifter gjælder det foreløbige Normalbudget af 28de Februar 1856 med de senere ved Lov deri foretagne Forandringer. Naar en Indtægts eller Udgifts Gjenstand ophører at være fælles for hele Monarkiet, ophører ogsaa ved Finantsperiodens Slutning Normalbudgettets Gyldighed for samme. Det bliver da ved Lov at bestemme, om Indtægten eller Udgiften skal optages paa Normalbudgettet eller bevilges ved Tillægslove for den toaarige Finantsperiode. Normalbudgettet kan forandres og ganske eller tildeels hæves ved Lov.

For hver toaarig Finantsperiode bevilges de extraordinære Indtægter og Udgifter ved Tillægslove, selv naar der om den Gjenstand, de angaae, gives en særlig Lov.

Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i de ovennævnte finantsielle Love.

§ 55. Det Beløb, hvormed de for Kongeriget og Slesvig fælles Udgifter overskride de for disse Landsdele fælles Indtægter, dækkes af deres særlige Indtægter, saaledes at Kongeriget deraf udreder 79,⁸¹ pCt. og Slesvig 20,⁹⁹ pCt.

Forandring i Forholdstallet skeer ved Lov.

§ 56. Saasnart Rigsraadets ordentlige Samling er aabnet, forelægger Regjeringen hvert af Thingene en samlet Oversigt over samtlige Fællesindtægter og Fællesudgifter for den kommende Finantsperiode i Henhold til Normalbudgettet og Forslagene til Tillægslove.

Tillægslovene kunne forelægges saavel for Landstinget, som

for Folkethinget, og skulle fordeles imellem dem i et saavidt muligt ligeligt Forhold.

Naar en Tillægslov anden Gang er bleven oversendt til det Thing, der behandler den sidst, og Enighed ei heller da opnaaes, skal der stedse nedsættes et Fællesudvalg, hvortil hvert Thing vælger 15 Medlemmer, idet Valgene foretages overeensstemmende med de ved den foreløbige Valglov af 2den October 1855 for Rigsraadsvalgene foreskrevne Regler, med de nærmere Bestemmelser i Henseende til Udførelsesmaaden, som af hvert Things Formand fastsættes. Dette Fællesudvalg forhandler da om Uoveensstemmelserne og tager for Rigsraadets Vedkommende den endelige Beslutning. I Udvalget skal i Tilfælde af Stemmeligheid Formandens Stemme gjøre Udslaget. Forøvrigt vedtager det selv sin Forretningsorden.

§ 57. Statsregnskabets endelige Afslutning skeer ved Lov. Forslaget til denne forelægges først i Folkethinget.

For Revisionen og Decisionen af de forskellige Forvaltningsgrenes Regnskaber oprettes ved Lov en Regnskabsret. Denne skal tillige vaage over, at ingen Udgift afholdes uden tilstrækkelig Hjemmel (§§ 54 og 58) og afgive Betænkning over Statsregnskabet.

Indtil Regnskabsretten er oprettet, afgives denne Betænkning af fire lønnede Revisorer, af hvilke hvert Thing udnævner tvende. Revisorerne kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger meddeelte.

Betænkningen forelægges Rigsraadet tilligemed Lovforslaget om Statsregnskabets Afslutning.

§ 58. Under særdeles paatrængende Omstændigheder kan Kongen, naar Rigsraadet ikke er samlet, beslutte Afholdelsen af Udgifter, der ikke ere bevilgede. Forslaget til en saadan Beslutning skal være vedtaget af Ministerraadet under den i § 19 foreskrevne Form, forinden det i Geheimstatsraadet forelægges for Kongen. Kongens Beslutning medunderskrives af de Ministre, som deri ere enige.

Beslutningen skal forelægges for Folkethinget i den første derpaa følgende Samling, og afgjør samme, hvorvidt noget Ansvar skal gjøres gjældende for Rigsretten mod de Ministre, som have medunderskrevet Beslutningen.

§ 59. Paa samme Maade kan Kongen i særdeles paatrængende Tilfælde, naar Rigsraadet ikke er samlet, efter Ministerraadets Forslag (jvfr. § 58) udstede foreløbige Love, der dog ikke maae

stride mod Forfatningen. De skulle stedse forelægges det først sammentrædende Rigsraad til Beslutning.

V.

§ 60. Rigsretten bestaaer af Landstinget og 9 af Landsdelenes høieste Dommere, hvoraf Kongerigets Høiesteret vælger 6 Medlemmer og Slesvigs Appellationsret 3, alle blandt disses egne Medlemmer. Valget skeer paa 8 Aar.

Indtil Rettergangsmaaden er ordnet ved Lov, følges Loven af 3die Marts 1852 med de Lempelser, som den forskjellige Sammensætning gjør fornødne, og som Retten selv bestemmer.

§ 61. Rigsretten paakjender de af Kongen eller af Folkethinget mod Ministrene for deres Embedsførelse anlagte Sager.

Kongen kan ikke uden Folkethingets Samtykke benaade Ministrene for de af Rigsretten dem idømte Straffe.

§ 62. For Rigsretten kan Kongen ogsaa lade Andre tiltale for Statsforbrydelser, som findes særdeles farlige, naar Folkethinget dertil giver sit Samtykke.

§ 63. Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser skulle være undergivne Domstolenes Afgjørelse. Dog kan Ingen ved at indbringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 64. Den dømmende Myndigheds Udøvelse kan kun omordnes ved Lov.

VI.

§ 65. Forandringer i denne Grundlov kunne kun vedtages af Rigsraadet, naar over Halvdelen af hvert Things samtlige Medlemmer stemmer for dem.

§ 66. Denne Grundlov træder i Kraft den 1ste Januar 1864.

Midlertidige Bestemmelser.

Indtil Forholdet mellem Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig paa den ene Side og de til det tyske Forbund hørende Hertugdømmer Holsteen og Lauenborg paa den anden Side med Rigsraadets Samtykke er blevet ordnet, skulle derom for Kongerigets og Slesvigs Vedkommende gjælde nedenstaaende midlertidige Bestemmelser, som dog kunne forandres ved Lov.

1. Angaaer et Fællesanliggende, som tillige omfatter Hertugdømmet Holsteen, Forhold, hvori Fællesskabets Opretholdelse kræver en eensartet Lovgivning, og vedtager Rigsraadet derom en ny Lov med den udtrykkelige Betingelse, at den kun skal træde i Kraft for Kongeriget og Slesvig, saafremt en tilsvarende Lov samtidigen kan udstedes for Holsteen, kan den ikke stadfæstes af Kongen, forinden Betingelsen er opfyldt.

Lykkes dette, og stadfæster Kongen derefter Loven, vedbliver Fællesskabet under de tvende nye, samstemmende Love. Stadfæstes Loven ikke inden næste ordentlige Rigsraadssamling, bortfalder den.

2. Vedtager Rigsraadet om et Fællesanliggende af fornævnte Beskaffenhed en Lov uden saadan Betingelse, og stadfæster Kongen samme, uden at der er tilveiebragt en tilsvarende Lov for Hertugdømmet Holsteen, bliver dens Gjenstand et Fællesanliggende for Kongeriget og Slesvig alene. Der skal i saa Fald træffes de Foranstaltninger, som ere en Følge af, at det tidligere Fællesskab med Holsteen forsaavidt er ophørt.

3. Angaaer et Fællesanliggende Forhold, hvori en Forskjellighed i Lovgivningen er forenelig med det bestaaende Fællesskabs Opretholdelse, kunne Love derom vedtages af Rigsraadet og stadfæstes af Kongen for Kongeriget og Slesvig alene, uden at Fællesskabet derved ophører.

4. De for hele Monarkiet fælles Udgifter afholdes af dets fælles Indtægter. Give disse et Overskud, tilgodeskrives deraf 78,⁰⁰ pCt. Kongerigets og Slesvigs Fælleskasse.

5. De Tillæg til Normalbudgettets Udgiftsposter, som ifølge samme og senere Tillægslove forlods afholdes af Indtægterne, bevilges af Rigsraadet alene, forsaavidt de angaae de vedkommende Anliggendes Forvaltning i Kongeriget og Slesvig.

6. De Tillæg, som behøves til Normalbudgettets øvrige Udgiftsposter til Anliggender, som ere fælles ogsaa for Holsteen, bevilges af Rigsraadet med et Beløb, som svarer til 78,⁰⁰ pCt. af det hele Beløb.

Er Bevillingen betinget af, at de manglende 21,³¹ pCt. af det hele Beløb udredes af Holsteen, skal dette udtrykkes ved selve Bevillingen. Opfyldes Betingelsen ikke, bortfalder Bevillingen.

7. Er Bevillingen derimod given uden saadan Betingelse, skal det tilsvarende Tilskud fra Holsteen ligefuldt søges tilveiebragt.

Lykkes dette ikke eller kun for en Deel, kan det af Rigsraadet

bevilgede Beløb dog anvendes overensstemmende med Bevillingen ; men i saa Fald skal den Deel af Udgiften, som er udredet uden tilsvarende Bidrag fra Holsteen, opføres som en Fællesudgift for Kongeriget og Slesvig alene.

Hvorvidt nogen Gjenstand eller noget Anliggende som Følge heraf skal udgaae af det bestaaende Fællesskab, bestemmes ved Lov.

8. Med Hensyn til Hertugdømmet Lauenborgs retlige Stilling i Monarkiet skal det have sit Forblivende ved det hidtil bestaaende Forhold.

Indledning til den gennemsete Grundlov.

Krigen 1864 havde ført til Danmarks Afstaaelse af de to Hertugdømmer samt Lauenborg ved Wienerfreden 30. Oktober 1864. Efter Fredsslutningen stod man her i Danmark forfatningsmæssigt i en yderst ejendommelig Situation; man havde to Forfatninger gældende for samme Landomraade (naar bortses fra, at de »kongerigske Enklaver« i Slesvig ved Fredsslutningen var bortbyttet med Ærø og de »otte slesvigske Sogne« Syd for Kolding); og man havde to Repræsentationer, hvoraf den ene, Rigsraadet med sit Folketing og Landsting, havde Kompetence i »Fællesanliggender«, der efter Fredsslutningen ikke var »tilfælles« med nogen — medens den anden, Rigsdagen med sit Folketing og Landsting, behandlede de tidligere »Sær-anliggender« for Danmark.

Nærliggende kunde det herefter synes at være at betragte Forudsætningen for Rigsraadets Bestaaen som bortfaldet og altsaa umiddelbart lade Junigrundloven med den danske Rigsdag have Kompetence for sit oprindelige fulde Sag-Område.

Dette var ogsaa Venstres Standpunkt, og man støttede sig herved til Rigsdagens Beslutning af 14.—27. September 1855 om Ikrafttrædelsen af Grundlovsbestemmelsen af 29. August 1855 om Indskrænkning af Junigrundloven; denne Beslutning indeholdt nemlig Rigsdagens Udtalelse om, at det var en Selvfølge, at den tilsigtede Indskrænkning af Grundloven kun kunde gælde saa længe, som Fællesforfatningen blev opretholdt i anerkendt Kraft og Virksomhed.

Regeringen (Bluhme-David) var dog af en anden Opfattelse. Den forelagde 18. November 1864 for *Rigsraadet* »Forslag til Grundlovsbestemmelse, hvorved Grundloven af 18. November 1863 for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender indskrænkes og forandres«. Herved foretoges bl. a. den af Fredsslutningen nødvendiggjorte Forandring i Lovens Gyldighedsområde. Fællesforfatningens stadige Bestaaen forudsattes altsaa netop. »Den Forsamling, der skal klædes af, skal selv klæde sig af, og den Forsamling, der skal klædes paa, skal selv klæde sig paa« (Bluhme). Efter at Grundlovsbestemmelsen var vedtaget 19. December 1864, forelagdes 21. December 1864 for Rigsraadet »Forslag til Grundlovsbestemmelse angaaende Ophævelse af Forfatningsloven af 18. November 1863«. Dette Forslag knyttede Ophævelsen af Novemberforfatningen til Vedtagelsen af en »revideret« Junigrundlov, d. v. s. med en stærkt ændret Sammensætning af Rigsdagens Landsting. Man skulde bort ikke blot fra den »purpurklædte«, men ogsaa fra den »kofteklædte« Absolutisme, d. v. s. fra Junigrundlovens stærkt demokratiske Landsting. Efter langvarige Forhandlinger og Nyvalg til Rigsraadets Folketing kunde Kongen den 17. November 1865 stadfæste Grundlovsbestemmelsen, o: som hvilende indtil Rigsdagens Vedtagelse. Reglerne om Landstinget var under Forhandlingerne i Rigsraadet undergaaet Ændringer i Retning af Begunstigelse af Grundbesiddelsen paa Landet (»Alliancen mellem de store og de smaa Bønder«).

Rigsdagen, som imidlertid forgæves havde gjort Forsøg paa en simpel Ophævelse af Grundlovsindskrænkningen af 1855, fik først under 21. November 1865 Sagen forelagt af Regeringen i Form af Forslag til Ophævelse af nævnte Grundlovsindskrænkning, men denne Ophævelse kædet til Vedtagelsen af den af Rigsraadet gennemsete Grundlov efter Reglerne i Junigrundlovens § 100. Efter Vedtagelse i to Samlinger og fornyet Vedtagelse af en efter en bevæget Valgkamp sammentraadt ny Rigsdag stadfæstedes under 28. Juli 1866 den »gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849«.

DEN GENNEMSETE GRUNDLOV,

af 28. Juli 1866.

Vi *Christian den Niende*, osv. G. v.: Rigsdagen har paa den i Grundloven af 5te Juni 1849 § 100 foreskrevne Maade trende Gange vedtaget, Vi have efter den anden Vedtagelse foreløbig bifaldet og stadfæste nu ved Vort Allerhøieste Samtykke

Danmarks Riges gjennemsete Grundlov af 5te Juni 1849.

I.

§ 1. Regjeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig. Arvefølgen er den i Thronfølgeloven af 31te Juli 1853 Art. I og II fastsatte.

§ 2. Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3. Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II.

§ 4. Kongen kan, uden Rigsdagens Samtykke, ikke være Regent i andre Lande.

§ 5. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 6. Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar. Det Samme gjælder om de kongelige Prindser.

§ 7. Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, afgiver han skriftlig i Statsraadet den edelige Forsikkring, ubrødelig at holde Rigets Grundlov. Af Forsikkringsacten udstedes tvende ligelydende Originaler, af hvilke den ene overgives Rigsdagen, for at opbevares i sammes Arkiv, den anden nedlægges i Geheimearkivet. Kan Kongen formedelst Fraværelse eller af andre Grunde ikke umiddelbart ved Thronskiftet aflægge denne Ed, føres Regjeringen, indtil dette skeer, af Statsraadet, medmindre anderledes ved Lov bestemmes. Har Kongen allerede som Thronfølger aflagt denne Ed, tiltræder han umiddelbart ved Thronskiftet Regjeringen.

§ 8. Bestemmelser angaaende Regjeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse fastsættes ved Lov. Indtil saadan Lov er given, føres Regjeringen i de nævnte Tilfælde midlertidig af Statsraadet. Dette skal da strax indkalde Rigsdagen, som i en forenet Samling (§ 67) tager Beslutning om, hvorledes der skal forholdes med Regjeringen, indtil Kongen kan tiltræde samme. Er der ved Thronledighed ingen Thronfølger, vælger den forenede Rigsdag en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 9. Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele der skulle henhøre til Civillisten.

Civillisten kan ikke beheftes med Gjæld.

§ 10. For Medlemmerne af det kongelige Huus kan der bestemmes Apanager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Riget.

III.

§ 11. Kongen har med de i denne Grundlov fastsatte Indskrænkninger den høieste Myndighed over alle Rigets Anliggender og udøver den gennem sine Ministre.

§ 12. Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse; deres Ansvarlighed bestemmes nærmere ved Lov.

§ 13. Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Han bestemmer deres Antal og Forretningernes Fordeling imellem dem. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en eller flere Ministres Underskrift. Enhver Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 14. Ministrene kunne af Kongen eller Folkethinget tiltales for deres Embedsførelse. Rigsretten paakjender de mod Ministrene for deres Embedsførelse anlagte Sager.

§ 15. Ministrene i Forening udgjøre Statsraadet, hvori Thronfølgeren, naar han er myndig, tager Sæde. Kongen fører Forsædet undtagen i de i §§ 7 og 8 anførte Tilfælde.

§ 16. Alle Love og vigtige Regjeringsforanstaltninger forhandles i Statsraadet. Er Kongen i enkelte Tilfælde forhindret fra at holde Statsraad, kan han lade Sagen forhandle i et Ministerraad. Dette bestaaer af samtlige Ministre under Forsæde af den, som Kongen

har udnævnt til Conseilspræsident. Enhver Minister skal da afgive sit Votum til Protocollen, og Beslutning tages efter Stemmeffleerhed. Conseilspræsidenten forelægger den over Forhandlingerne førte, af de tilstedeværende Ministre underskrevne Protocol for Kongen, der bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Ministeraadets Indstilling, eller lade sig Sagen foredrage i Statsraadet.

§ 17. Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret. Enhver Embedsmand, civil eller militair, aflægger Ed paa Grundloven.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overeensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes, at de ikke derved tabe i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser for visse Classer af Embedsmænd, foruden den i § 73 fastsatte, bestemmes ved Lov.

§ 18. Kongen erklærer Krig og slutter Fred, samt indgaaer og ophæver Forbund og Handelstractater; dog kan han ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaae nogen Deel af Landet, eller indgaae nogen Forpligtelse, som forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 19. Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar. Uden Kongens Samtykke kan den ikke forblive længere sammen end 2 Maaneder.

Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.

§ 20. Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Sammenkomster, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 21. Kongen kan udsætte den ordentlige Rigsdags Møder paa bestemt Tid, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder, og ikke mere end een Gang i Aaret indtil dens næste ordentlige Sammenkomst.

§ 22. Kongen kan opløse enten hele Rigsdagen eller een af dens Afdelinger; opløses kun eet af Thingene, skal det andet Things Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen atter kan samles. Dette skal skee inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.

§ 23. Kongen kan for Rigsdagen lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 24. Kongens Samtykke udfordres til at give en Rigsdagsbeslutning Lovskraft. Kongen befaler Lovens Bekjendtgjørelse og drager Omsorg for dens Fuldbyrkelse. Har Kongen ikke stadfæstet et af Rigsdagen vedtaget Lovforslag inden næste Rigsdags-Samling, ansees det som bortfaldet.

§ 25. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maae stride mod Grundloven, og altid bør forelægges den følgende Rigsdag.

§ 26. Kongen kan benaade og give Amnesti; Ministrene kan han kun med Folkethingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 27. Kongen meddeler deals umiddelbart, deals gjennem vedkommende Regjeringsmyndigheder, saadanne Bevillinger og Undtagelser fra Lovene, som enten ifølge de før 5te Juni 1849 gjældende Regler ere i Brug, eller hvortil Hjemmel indeholdes i en siden den Tid udgiven Lov.

§ 28. Kongen har Ret til at lade slaae Mynt i Henhold til Loven.

IV.

§ 29. Rigsdagen bestaaer af Folkethinget og af Landstthinget.

§ 30. Valgret til Folkethinget har enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han:

a) uden at have egen Huusstand staaer i privat Tjenesteforhold;
b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt;

c) er ude af Raadigheden over sit Bo;

d) ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller den Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer.

§ 31. Valgbar til Folkethinget er, med de i § 30 a, b og c nævnte Undtagelser, enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 25de Aar.

§ 32. Antallet af Folkethingets Medlemmer skal omtrent være efter Forholdet af et Medlem til 16,000 Indvaanere. Valgene foregaae i Valgkredse; deres Fordeling og Valgmaaden bestemmes ved Valgloven. Enhver Valgkreds vælger Een blandt dem, der have stillet sig til Valg.

§ 33. Medlemmerne af Folkethinget vælges paa 3 Aar. De erholde et dagligt Vederlag, hvis Størrelse bestemmes ved Valgloven.

§ 34. Antallet af Landstthingets Medlemmer er 66. 12 udnævnes

af Kongen, 7 vælges i København, 45 i større Valgkredse, omfattende Land og Kjøbstæder, 1 paa Bornholm og 1 af Færøernes Lagthing.

§ 35. Ingen kan, umiddelbart eller middelbart, deeltage i Valg af Landstingsmænd, medmindre han fyldestgør de almindelige Betingelser for Valgret til Folkethinget, dog at der kun fordres Bopæl henholdsvis i en af Kjøbstæderne eller i Landdistrictet i vedkommende Landstingskreds det sidste Aar før Valget.

§ 36. I København vælge samtlige Valgberettigede (§ 35) 1 Valgmand for hver 120 Vælgere, saaledes at et Overskud af 60 regnes for fulde 120. Et ligesaa stort Antal Valgmænd vælges af de Vælgere, som i det sidste Aar have været ansatte til en Skatteindtægt af mindst 2,000 Rd. Samtlige Valgmænd foretage i Forening Valget af Landstingsmænd for København.

§ 37. Paa Landet vælge samtlige Valgberettigede (§ 35) 1 Valgmand i hver Sogneforstanderskabskreds. For samtlige Kjøbstæder, hvortil henregnes Frederiksberg, Frederiksværk, Marstal, Silkeborg, Løgstør og Nørre-Sundby, vælges halvt saa mange Valgmænd, som der er Sogneforstanderskabskredse; hvis Valgmændenes Antal herefter ikke bliver lige, forhøies det til et lige Tal. Den ene Halvdeel af Kjøbstædernes Valgmænd vælges, i hver Kjøbstad for sig, af alle de Valgberettigede; den anden Halvdeel vælges af de Vælgere i Kjøbstaden, der i det sidste Aar have været ansatte til en Skatteindtægt af mindst 1,000 Rd. eller have svaret mindst 75 Rd. i directe Skat til Stat og Commune. Fordelingen af det hele Valgmandsantal imellem de enkelte Kjøbstæder i Forhold til deres Vælgerantal bestemmes af Regjeringen, hver Gang almindelige Valg til Landstinget skulle foretages, dog at hver Kjøbstad faaer mindst 1 Valgmand af hver Vælgerklasse. Med samtlige Valgmænd i hver Landstingskreds sammentræde til Valg af Kredsens Landstingsmænd saamange af de Vælgere paa Landet, der i det sidste Aar have ydet det højeste Bidrag til Stat og Amtscommune, som der er Sogneforstanderskabsdistricter i Kredsen.

§ 38. Valgbar til Landstinget er Enhver, der er valgbar til Folkethinget, naar han det sidste Aar har havt Bopæl i Valgkredsen.

§ 39. Kongens Udnævnelse af Landstingsmedlemmer skeer paa Livstid, blandt Mænd, der ere eller have været valgte Medlemmer af Kongerigets tidligere eller bestaaende repræsentative Forsamlinger. Det staaer dog hvert Medlem frit for at opgive sit Sæde i Lands-

thinget, ligesom han udtræder af dette, naar han kommer i det Tilfælde, at han mister sin Valgbarhed.

De øvrige Landstingsmænd vælges paa 8 Aar, dog at Halvdelen afgaaer hvert 4de Aar.

Landstingsmændene erholde samme daglige Vederlag som Folkethingets Medlemmer.

§ 40. Valgene af Landstingsmænd foretages efter Reglerne for Forholdstalsvalg. Valgloven fastsætter det Nærmere angaaende Valgene.

V.

§ 41. Den ordentlige Rigsdag sammentræder den første Mandag i October, dersom Kongen ikke har indkaldt den til at møde forinden.

§ 42. Regjeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen dog sammenkalde den paa et andet Sted i Riget.

§ 43. Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

§ 44. Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 45. Ethvert af Thingene kan indgive Adresser til Kongen.

§ 46. Ethvert af Thingene kan til at undersøge almeenvigtige Gjenstande nedsætte Commissioner af sine Medlemmer. Disse ere berettigede til saavel af offentlige Myndigheder som af private Borgere at fordrø Oplysninger meddeelte mundtlig eller skriftlig.

§ 47. Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov; ei heller noget Mandskab udskrives, noget Statslaan optages, eller nogen Staten tilhørende Domæne afhændes uden ifølge Lov.

§ 48. Paa hver ordentlig Rigsdag, strax efterat Samme er sat, fremlægges Forslag til Finantsloven for det følgende Finantsaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Forslag til Finantsloven og Tillægsbevillingslovene behandles først i Folkethinget.

§ 49. Forinden Finantsloven er vedtagen, maa Skatterne ei opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i Finantsloven eller i en Tillægsbevillingslov.

§ 50. Hvert Thing udnævner to lønnede Revisorer. Disse gienemgaae det aarlige Statsregnskab og paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Udgift udenfor

Finantsloven har fundet Sted. De kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger og Actstykker meddeelte. — Det aarlige Statsregnskab, med Revisorernes Bemærkninger, forelægges derefter Rigsdagen, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.

§ 51. Ingen Udlænding kan erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 52. Intet Lovforslag kan endelig vedtages, forinden det 3 Gange har været behandlet af Thinget.

§ 53. Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Thing, bliver det i den Form, hvori det er vedtaget, at forelægge det andet Thing; hvis det der forandres, gaaer det tilbage til det første; foretages her atter Forandringer, gaaer Forslaget paany til det andet Thing. Opnaaes da eiheller Enighed, skal, naar et Thing forlanger det, hvert Thing udnævne et lige Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning over Uovereensstemmelserne og gjør Indstilling til Thingene. I Henhold til Udvalgets Indstilling finder da endelig Afgjørelse Sted i ethvert Thing for sig.

§ 54. Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 55. Ethvert nyt Medlem aflægger Ed paa Grundloven, naar Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt.

§ 56. Rigsdagsmændene ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøve ikke Regeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 57. Saalænge Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand uden Samtykke af det Thing, hvortil han hører, heftes for Gjæld, eiheller fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gjerning. For sine Yttringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Thingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 58. Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, der udelukke fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret.

Det bliver nærmere ved Lov at bestemme, i hvilke Tilfælde en Rigsdagsmand, der befordres til et lønnet Statsembede, skal underkastes Gjenvalg.

§ 59. Ministrene have i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og ere berettigede til under Forhandlingerne at forlange Ordet, saa ofte de ville, idet de iøvrigt iagttage Forretningsordenen. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Rigsdagsmænd.

§ 60. Ethvert Thing vælger selv sin Formand og den eller dem, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 61. Intet af Thingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er tilstede og deeltager i Afstemningen.

§ 62. Enhver Rigsdagsmand kan i det Thing, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 63. Intet Andragende maa overgives noget af Thingene uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 64. Finder Thinget ikke Anledning til om et Andragende at fatte Beslutning, kan det henvise det til Ministrene.

§ 65. Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 66. Ethvert af Thingene fastsætter de nærmere Bestemmelser, som vedkomme Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

§ 67. Den forenede Rigsdag dannes ved Sammentræden af Folkethinget og Landstinget. Til at tage Beslutning udfordres, at over Halvdelen af hvert Things Medlemmer er tilstede og deeltager i Afstemningen. Den vælger selv sin Formand og fastsætter iøvrigt de nærmere Bestemmelser, der vedkomme Forretningsgangen.

VI.

§ 68. Rigsretten bestaaer af de ordentlige Medlemmer af Landets øverste Domstol og et tilsvarende Antal af Landstinget, blandt dets egne Medlemmer paa 4 Aar valgte Dommere. Kan i et enkelt Tilfælde ikke det fulde Antal af den øverste Domstols ordentlige Medlemmer deeltage i Sagens Behandling og Paakjendelse, fratræder et tilsvarende Antal af de af Landstinget sidst eller med det mindste Stemmetal valgte Rigsretsmedlemmer. — Retten vælger selv sin Formand af sin egen Midte.

Opløses Landstinget, efterat der er reist Sag for Rigsretten, beholde dog de af det opløste Thing valgte Medlemmer deres Sæde i Retten for denne Sags Vedkommende.

§ 69. Rigsretten paakjender de af Kongen eller Folkethinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa Andre tiltale for For-

brydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folke-thinget dertil giver sit Samtykke.

§ 70. Den dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov.

§ 71. Retspleien bliver at adskille fra Forvaltningen efter de Regler, der fastsættes ved Lov.

§ 72. Domstolene ere berettigede til at paakjende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser. Den, der vil reise saadant Spørgsmaal, kan dog ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 73. Dommerne have i deres Kald alene at rette sig efter Loven. De kunne ikke afsættes uden ved Dom, ei heller forflyttes mod deres Ønske, udenfor de Tilfælde, hvor en Omordning af Domstolene finder Sted. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 65de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 74. Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retspleien.

I Misgierningssager og i Sager, der reise sig af politiske Lovovertrædelser, skulle Nævninger indføres.

VII.

§ 75. Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

§ 76. Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbeviisning, dog at Intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 77. Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen; dog skal Enhver, der ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, til Skolevæsenet svare de til Folkekirken lovbefalede personlige Afgifter.

§ 78. De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

§ 79. Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII.

§ 80. Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgjøre, at han skal fængsles,

og, hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kjendelse, som Dommeren afsiger, kan af Vedkommende strax særskilt indankes for høiere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 81. Boligen er ukrænkelig. Huusundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene skee efter en Retskjendelse.

§ 82. Eiendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaae sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

§ 83. Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.

§ 84. Den, der ikke selv kan ernære sig eller Sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen Anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.

§ 85. De Børn, hvis Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen.

§ 86. Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ingensinde paany indføres.

§ 87. Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaae Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regjeringsforanstaltning. Dog kunne Foreninger foreløbigen forbydes, men der skal da strax anlægges Sag imod Foreningen til dens Ophævelse.

§ 88. Borgerne have Ret til at samle sig ubevæbnede. Offentlige Forsamlinger har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kunne forbydes, naar der af dem kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 89. Ved Opløb maa den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun indskride, efterat Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves er opfordret til at adskilles.

§ 90. Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar, efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver.

§ 91. Communernes Ret til, under Statens Tilsyn, selvstændig at styre deres Anliggender vil blive ordnet ved Lov.

§ 92. Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet.

§ 93. Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kunne overgaae til fri Eiendom.

§ 94. For Krigsmagten ere de i §§ 80, 87 og 88 givne Bestemmelser kun anvendelige med de Indskrænkninger, der følge af de militaire Loves Forskrifter.

IX.

§ 95. Forslag til Forandring i eller Tillæg til nærværende Grundlov kunne fremsættes saavel paa ordentlig som paa overordentlig Rigsdag.

Vedtages et Forslag til en ny Grundlovsbestemmelse i begge Thing, og Regjeringen vil fremme Sagen, opløses Rigsdagen, og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og til Landstthinget. Vedtages Beslutningen paa den nyvalgte, ordentlige eller overordentlige, Rigsdag i uforandret Skikkelse, og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1. De nuværende af Kongen udnævnte Medlemmer af Rigsraadets Landstthing tage Sæde i Rigsdagens Landstthing, indtil de 12 Aar fra Udnævnelsen ere udløbne for hvert enkelt af dem. Udnævnelsens Gyldighed ophæves ikke ved Landstthingets Opløsning.

2. Med Hensyn til Rettergangsmaaden ved Rigsretten gjælder, indtil en ny Lov udkommer, Lov af 3die Marts 1852, med de Lempler, som den forandrede Sammensætning og Bestemmelsen i den sidste Deel af § 68 gjøre fornødne.

3. Den i § 73 indeholdte Bestemmelse, at Dommere ei kunne afsættes uden ved Dom, ei heller forflyttes mod deres Ønske, skal ikke være anvendelig paa de nuværende Dommere, som tillige have administrative Forretninger.

4. Indtil en Omordning af den criminelle Proces er iværksat, vil den i § 80 omhandlede Indankning af en Fængslingskjendelse skee som af en privat Sag, dog med Extraretsvarsel, ligesom den Klagende er fritagen for Brugen af stemplet Papir og Erlæggelsen af Retsgebyrer. Der bør gives ham Adgang til i Anledning af saadan Paaanke at raadføre sig med en Sagfører, og nye Oplysninger kunne fremlægges for Overretten.

5. Indtil en Valglov udkommer, gjælder Lov af 4de December 1863, angaaende Valgene til Rigsraadet, i Forbindelse med de i Lov af 30te December 1864, jfr. Grundlovsbestemmelsen af 23de December 1864 § 1, indeholdte Forskrifter, med de Forandringer, som ere en nødvendig Følge af denne Grundlovs §§ 34—38 og de i det Følgende givne nærmere Regler. Valgmandsvalgene foretages i Overeensstemmelse med de i Valgloven af 16de Juni 1849 §§ 38—44 givne Regler med de af Bestemmelserne i denne Grundlovs §§ 35—37 flydende Forandringer; hvor der skal vælges Valgmænd af begge Vælgerclasser, foretages det almindelige Valg først. Fremdeles komme med Hensyn til samtlige Valgmænd Bestemmelserne i den nævnte Valglovs §§ 45—49, jfr. Lov af 6te April 1850 og 20de Marts 1855, til Anvendelse. Over de til umiddelbar Deeltagelse i Landstingsvalgene berettigede Høistbeskattede paa Landet forfatte Valgbestyrrelserne, der dannes efter Reglerne i Lov af 16de Juni 1849, §§ 51—52, Lister, som mindst 14 Dage før Valget blive endelig at berigtige, med Udeladelse af dem, der opgive at være forhindrede fra at deeltage i Valget, og Optagelse af de nærmest følgende Høistbeskattede i deres Sted. Ved Valget sammentræde de Høistbeskattede paa Landet med Valgmændene paa det i Henhold til Loven af 16de Juni 1849 § 65 fastsatte Valgsted; i Tilfælde af Udeblivelse uden lovligt Forfald ere de underkastede de samme Mulkbestemmelser som Valgmændene. Valgmændenes Valgbreve prøves i Overeensstemmelse med den nævnte Valglovs § 66, ligesom ogsaa sammes §§ 72 og 73 saavel som de almindelige Bestemmelser i §§ 74—79 komme til Anvendelse. — Regjeringen er bemyndiget til at ordne det videre Fornødne med Hensyn til Foretagelsen af de første Valg.

Da saaledes den ved Grundlovsbestemmelsen af 17de November 1865 stillede Betingelse er fyldestgjort, og da Vi under Dags Dato ligeledes have stadfæstet den af Rigsdagen paa grundlovmæssig Maade vedtagne Grundlovsbestemmelse angaaende Ophævelsen af Grundlovsbestemmelsen af 29de August 1855, sættes herved Grundloven af 18de November 1863 ud af Kraft, og Danmarks Riges Grundlov træder, i sin nærværende gennemsete Form, paany i Virksomhed for alle Vort Riges Anliggender.

Indledning til Grundloven af 1915.

De Muligheder for Splid mellem Folketinget og Landstinget, som laa gemt i den reviderede Grundlovs ændrede Bestemmelser om Landstinget, var ikke lang Tid om at udfolde sig. Særlig efter at Venstre, der ved Valgene til Folketinget gik stærkt frem, i 1872 havde udformet et skarpt Program med Henvisning til Junigrundloven som Folkets moralske Ret og politiske Ledestjerne, blev Striden tilspidset. Det blev naturligt til en Kamp om Finansloven, idet den aarlige Bevillingslov ikke ved Finansaarets Begyndelse kan henlægges paa Grund af Tingenes Uenighed. 66-Grundloven indeholdt udover Fællesudvalget ingen Bestemmelser om, hvorledes der i Tilfælde af slig Uenighed skulde forholdes: om den forenede Rigsdag skulde afgøre Bevillingslovens Indhold, om der skulde udstedes en midlertidig Finanslov, ell. lign. Den første provisoriske Finanslov udstedtes 1877, men denne indeholdt endnu kun de Bevillinger, som der ingen Uenighed havde været om mellem Tingene. Men 1885 udstedtes, da Tingene ikke kunde enes, en foreløbig Finanslov, der omfattede hele Regeringens Finanslovsforslag, og fra 1885 til 1894 regeredes bevillingsmæssigt ved saadanne foreløbige Finanslove, der som bekendt i denne Periode indeholdt betydelige Bevillinger til Københavns Befæstning.

De foreløbige Love var udstedt af Kongen i Henhold til 1866-Grundlovens § 25, hvis Vilkaar for Gyldigheden af en provisorisk Lov — at Rigsdagen ikke er samlet — søgtes tilvejebragt før Udstedelsen, nemlig ved Hjemsendelse af Rigsdagen. I et enkelt Tilfælde søgte Regeringen Estrup, da Folketinget i Januar 1886 havde forkastet den provisoriske Finanslov og *ikke* endnu kunde hjemsendes (§ 19), Hjemmel i 66-Lovens § 11 til en kgl. Resolution, af 26. Januar 1886, hvorved Regeringen bemyndigedes til »foreløbig indtil videre at afholde de løbende Statsudgifter«. De senere provisoriske Finanslove forelagdes af Regeringen først for Landstinget, der undlod at træffe Beslutning, hvorved Oversendelse til Folketinget (§ 53) blev undgaaet.

Der fremsattes i disse Aar flere Gange Forslag til Grundlovsændringer til Løsning af Finanslovkonflikter: Af Estrup i December 1885 et Forslag, der vilde medføre Lodtrækning mellem Forslagene til de enkelte Poster, af Juel Forslag om Afgørelse ved forenet Rigsdag og af Klein (December 1885) et udførligt Forslag om Ændring i §§ 25, 49 og 53. Intet af disse Forslag trængte dog igennem, og Provisorierne bragtes først til Ophør ved Forliget af 1. April 1894 mellem Regeringen og »det forhandlende Venstre«. I dette Forlig, der fik Form af en af begge Rigsdagens Ting vedtagen Beslutning, udtaltes det nemlig ved Siden af visse Bestemmelser om Københavns Befæstning, at saafremt Behandlingen af Finanslovsforslaget for det følgende Finansaar ikke var tilendebragt inden Finansaarets Udgang, burde Regeringen forelægge for Rigsdagen og denne vedtage en midlertidig Finanslov (2 Maaneder) af en nærmere fastsat Ordlyd. Det udtaltes derhos, at det ved Behandlingen af de af Regeringen i Medfør af Grundlovens § 25 for Rigsdagen forelagte foreløbige Love skulde iagttages, at der, naar en saadan Lov ikke blev forkastet af det Ting, for hvilket den var forelagt, skulde gives det andet Ting Lejlighed til inden den paa-gældende Rigsdagssamlings Slutning at træffe sin Afgørelse med Hensyn til samme. — Prototypen for disse Forligets Bestemmelser synes Kleins ovennævnte Forslag af December 1885 at være. Ved Forslag fra Venstres Side søgtes der senere, i 1895 (Krabbe) og i 1896 (I. C. Christensen,

Krabbe m. fl.), tilvejebragt Grundlovsændring til Afgørelse af Finanslovkonflikter m. m.

Med Hensyn til den forfatningsmæssige Udvikling i den følgende Tid har »Systemskiftet« af 1901 Betydning, idet Kongemagten herved i Princippet maa antages at have godkendt den parlamentariske Statsskik for Danmarks Vedkommende.

Da Folketingsmedlemmernes Antal ikke længer svarede til Grundlovens Krav (§ 32) om en Folketingsmand for hver 16.000 Indbyggere, stillede Socialdemokraterne i 1905 Forslag om Nedsættelse af en Kommission til at udarbejde Forslag om en Omordning af Valgkredsene. Dette førte til, at Spørgsmaalet om en Ændring af Grundloven paa dette Punkt blev rejst. Derefter drøftedes Spørgsmaalet dels selvstændigt, dels i Forbindelse med Spørgsmaalet om en Ændring af Landstingets Sammensætning. Socialdemokratiet og det i 1905 af Venstre udtraadte radikale Parti holdt paa en samlet Ændring af Valgbestemmelserne saavel til Folketinget som til Landstinget, medens Venstre (I. C. Christensen) ønskede indtil videre at nøjes med en Ændring af Valgreglerne til Folketinget og af Valgkredsordningen, hvorimod Spørgsmaalet om Valgretten til Landstinget og om dets Sammensætning ønskedes udskudt til senere (»de to Tempis Politik«).

Den samlede Ændring af Valgbestemmelserne til Folketinget og til Landstinget kom under Klaus Berntsens Venstre-Ministerium (1910—13) igen frem i første Række; Berntsen fremsatte under 23. Oktober 1912 et omfattende Forslag til Forandring af en Række Paragraffer i Grundloven.

Efter dette Forslag skulde Grundlovens § 25 ændres derhen, at de foreløbige Love bortfaldt, saafremt Rigsdagen ikke positivt bekræftede dem. Det var dog særlig de ændrede Regler om Valg til Folketinget og til Landstinget, som fik Interesse. I Forslaget til § 30 var der fastsat en Valgrets alder til Folketinget paa 25 Aar, og Valgretten var udvidet til ogsaa at gælde Kvinder. I Forslaget til §§ 34 ff. var der dernæst fastsat Regler, som ganske ændrede 66-Grundlovens Regler om Landstinget. 3 Landstingskredse skulde herefter ialt vælge 52 Landstingsmænd, og disse skulde efter §§ 36 og 37 fremgaa dels (1. Kreds) ved direkte Valg af Borgerrepræsentationen i København og en Kvotapart af Kommunalbestyrelsesmedlemmerne for Frederiksberg og Gentofte, dels for det øvrige Lands Vedkommende (2. og 3. Kreds) ved indirekte Valg af Sogneraadene og Byraadene, der skulde vælge Valgmænd til at foretage Valg. De saaledes valgte 52 Landstingsmænd, hvortil kom 1 fra Bornholm og 1 fra Færøerne, skulde derefter vælge 12 Landstingsmænd, som Repræsentanter for visse Institutioner.

Til Løsning af eventuelt opstaaende Finanslovkonflikter foreslog Berntsen som Tilføjelse til Grundlovens § 53 Sammentræden af den forenede Rigsdag, og Forslaget gav i den Anledning § 67 en Tilføjelse, hvorefter der ved en saadan Konflikt, saafremt Afgørelse ikke kunde træffes i den forenede Rigsdags første Møde, 2 Dage efter skulde finde nyt Møde Sted, hvor der til Beslutningsdygtighed kun behøvedes Tilstedeværelse af over Halvdelen af den forenede Rigsdags Medlemmer (ikke af hvert Tings Medlemmer). I Grundlovens § 91 var der tillige foreslaaet Bestemmelser, hvorefter de kommunale Valg foretoges ved Forholdstalsvalg blandt de Beboere, der opfylder Betingelserne for Valgret til Folketinget. Kredsen af de kommunale Vælgere skulde desuden afhænge af de til enhver Tid gældende Lovbestemmelser med Hensyn til Ophold i Kommunen og Udreelse af Skat til denne.

Det Berntsenske Forslag, hvorved al privilegeret Valgret til Landstinget vilde bortfalde ligesom Udnævnelse af kongevalgte Medlemmer, mødte allerede i Folketinget Modstand med Hensyn til Landstingets Sammensætning

(»politiske Byraad og Sogneraad«) til Trods for, at Forslaget kunde fremtræde som en Opfyldelse af Junigrundlovens Krav (se Junigrundlovens § 44). I. C. Christensen offentliggjorde i sit Tidsskrift »Tiden« under 19. September 1913 et selvstændigt og fuldstændigt Grundlovsforslag, som fik stor Betydning med Hensyn til Grundlovssagens endelige Løsning (Forslagets Tekst, se Tillæget).

Dette Forslag, der gjorde Landstinget uopløseligt (se § 20), indførte en forhøjet Aldersgrænse for Valgret til Landstinget (35 Aar, se § 34) og fastsatte som Vilkaar for *Valgbarhed* til Landstinget, at vedkommende i 4 Aar havde været Medlem af et Sogneraad eller Byraad o. s. v. (§ 36). Kongevalgene til Landstinget bibeholdtes (§§ 32, 36). Til Løsning af Finanslovkonflikter vendte I. C. Christensen tilbage til Bestemmelsen i Forliget af 1894 om en midlertidig Bevillingslov, dog uden Tidsbegrænsning (§ 45). Til Forebyggelse af provisoriske Finanslove fastsloges det udtrykkeligt, at enhver Bevillingslov skulde vedtages af Rigsdagen (§ 46), ligesom det udtrykkeligt blev foreskrevet, at alle foreløbige Love skulde behandles først i Folketinget (§ 23). I § 91 stillede Forslag om Folkeafstemning ved Grundlovsændring, en Tanke, som i øvrigt allerede indeholdtes i et radikalt Grundlovsændringsforslag af 1909, der tillige aabnede Adgang til almindeligt Referendum.

Under Grundlovsforhandlingerne i Rigsdagssamlingen 1913—14 tilspidse- des Modsætningen mellem Landstinget og Folketinget tilsidst saa stærkt, at Landstingets konservative Partier først den 3. Juni 1914 ved at forlade Tinget, hvorved dette blev ubeslutningsdygtigt (§ 61), hindrede Vedtagelsen af det til Grundlovsforslaget knyttede Valglovsforslag og dernæst den 9. s. M. ved Fraværelse fra det afgørende Møde paa samme Maade hindrede Grundlovsforslagets Vedtagelse. Dette medførte Opløsning af Tinget, hvorved en Modsætning mellem Kongemagten og Regeringen (radikal Regering 1913) med Hensyn til de kongevalgtes Opløselighed kom til Syne (Konseilspræsident Zahles Opløsningsforestilling til Kongen af 9. Juni 1914 og Kongens Bemærkninger hertil). Paa Grund af Valgets Udfald, der gav Flertal for Grundlovsforandringen, blev en statsretlig Løsning af dette Spørgsmaal dog upaakrævet.

Den radikale Regering fremsatte paa ny under 6. Oktober 1914 Grundlovsforslaget for Rigsdagen. Dette havde nu — efter Behandlingen i Fællesudvalg Vinteren 1913—14 — Karakteren af et fuldstændigt Grundlovsforslag. Under Forhandlingerne i Vinteren 14—15 opnaaedes, bl. a. paa Vilkaar af en kun successiv Nedsættelse af Valgretsaldere til Folketinget, Enighed om Gennemførelsen af dette Forslag. Dettets vigtigste Karaktermærke var iøvrigt Gennemførelsen af den lige og almindelige Valgrets Princip ved Valgene til begge Ting, og nu, i Modsætning til Junigrundloven, omfattende Kvinder og Tjenestefolk. Med Hensyn til Landstingets Opløselighed var der naaet et Mellemstandpunkt (se § 22) mellem 66-Lovens almindelige Opløselighed og den fuldstændige Uopløselighed i I. C. Christensens Forslag. Valgretsaldere til Landstinget blev 35 Aar. Ved §§ 47 og 48 indførtes der Bestemmelser om Ordning af Finanslovkonflikter svarende til sidstnævnte Forslags §§ 45 og 46. — Efter at de fornødne særlige Valg var foretaget, fik Forslaget, der ved den endelige Vedtagelse i Folketinget opnaaede 111 Stemmer mod 1, i Landstinget 51 Stemmer mod 12, Kongens Underskrift under 5. Juni 1915.

GRUNDLOVEN AF 5. JUNI 1915.

Vi *Christian den Tiende*, o. s. v. G. v.: Rigsdagen har paa den i den gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849 § 95 foreskrevne Maade to Gange vedtaget og Vi stadfæste nu ved Vort allerhøjeste Samtykke

Danmarks Riges Grundlov.

I.

§ 1. Regeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig. Arvefølgen er den i Tronfølgeloven af 31. Juli 1853 Art. I. og II. fastsatte.

§ 2. Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3. Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II.

§ 4. Kongen kan ikke uden Rigsdagens Samtykke være Regent i andre Lande.

§ 5. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 6. Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar. Det samme gælder om de kongelige Prinser.

§ 7. Forinden Kongen tiltræder Regeringen, afgiver han skriftlig i Statsraadet den edelige Forsikring ubrødelig at holde Grundloven. Af Forsikringsakten udstedes tvende ligelydende Originaler, af hvilke den ene overgives Rigsdagen for at opbevares i sammes Arkiv, den anden nedlægges i Rigsarkivet. Kan Kongen formedelst Fraværelse eller af andre Grunde ikke umiddelbart ved Tronskiftet aflægge denne Ed, føres Regeringen, indtil dette sker, af Statsraadet, medmindre anderledes ved Lov bestemmes. Har Kongen allerede som Tronfølger aflagt denne Ed, tiltræder han umiddelbart ved Tronskifte Regeringen.

§ 8. Bestemmelser angaaende Regeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse fastsættes ved

Lov. Er der ved Tronledighed ingen Tronfølger, vælger den forenede Rigsdag (§ 65) en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 9. Statens Ydelse til Kongen bestemmes for hans Regeringstid ved Lov. Ved denne fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Stats-ejendele der skal overlades Kongen til Brug.

Statsydelsen kan ikke behæftes med Gæld.

§ 10. For Medlemmer af det kongelige Hus kan der bestemmes Aarpenge ved Lov. Aarpengene kan ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Riget.

III.

§ 11. Kongen har med de i denne Grundlov fastsatte Indskrænkninger den højeste Myndighed over alle Rigets Anliggender og udøver den gennem sine Ministre.

§ 12. Kongen er ansvarsfri; hans Person er fredhellig. Ministrene er ansvarlige for Regeringens Førelse; deres Ansvarlighed bestemmes nærmere ved Lov.

§ 13. Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Han bestemmer deres Antal og Forretningernes Fordeling imellem dem. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en eller flere Ministres Underskrift. Enhver Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 14. Ministrene kan af Kongen eller Folketinget tiltales for deres Embedsførelse. Rigsretten paakender de mod Ministrene for deres Embedsførelse anlagte Sager.

§ 15. Ministrene i Forening udgør Statsraadet, hvori Tronfølgeren, naar han er myndig, tager Sæde. Kongen fører Forsædet undtagen i det i § 7 ommeldte Tilfælde og i de Tilfælde, hvor Lovgivningsmagten i Henhold til Bestemmelsen i § 8, 1ste Punktum, maatte have tillagt Statsraadet Myndighed til at føre Regeringen.

§ 16. Alle Love og vigtige Regeringsforanstaltninger forhandles i Statsraadet. Er Kongen i enkelte Tilfælde forhindret fra at holde Statsraad, kan han lade Sagen forhandle i et Ministerraad. Dette bestaar af samtlige Ministre under Forsæde af den, som Kongen har udnævnt til Statsminister. Enhver Minister skal da afgive sit Votum til Protokollen, og Beslutning tages efter Stemme flerhed. Statsministeren forelægger den over Forhandlingerne førte, af de tilstedeværende Ministre underskrevne Protokol for Kongen, der

bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Ministerraadets Indstilling eller lade sig Sagen foredrage i Statsraadet.

§ 17. Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kan ske ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret. Enhver Embedsmand, civil eller militær, aflægger Ed paa Grundloven.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes, at de ikke derved taber i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser for visse Klasser af Embedsmænd foruden den i § 71 fastsatte bestemmes ved Lov.

§ 18. Kongen erklærer Krig og slutter Fred samt indgaar og ophæver Forbund og Handelstraktater; dog kan han ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaa nogen Del af Landet eller indgaa nogen Forpligtelse, som forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 19. Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar og tager Bestemmelse om, naar den skal sluttes. Dette kan dog ikke ske, forinden der i Henhold til § 48 er tilvejebragt lovlig Hjemmel for Skatternes Optrædelse og for Afholdelse af Statens Udgifter.

§ 20. Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Samlinger, hvis Varighed beror paa hans Bestemmelse.

§ 21. Kongen kan udsætte den ordentlige Rigsdags Møder paa bestemt Tid, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end en Gang i Aaret indtil dens næste ordentlige Samling.

§ 22. Kongen kan opløse Folketinget.

Om Opløsning af Landstinget gælder følgende:

Naar Folketinget har vedtaget et Lovforslag og mindst tre Maaneder inden en Rigsdagssamlings Slutning oversendt det til Landstinget, men Landstinget ikke har vedtaget dette Forslag, og der heller ikke opnaas en ligelydende Vedtagelse i Tingene, efter at et Fællesudvalg har afgivet Indstilling derom, og naar dernæst Folketinget efter dettes Fornyelse gennem et paa Grund af Valgperiodens Udløb foretaget almindeligt Valg vedtager Forslaget uforandret paa en ordentlig Rigsdagssamling og paa ny oversender det til Landstinget indenfor den ovennævnte Tidsfrist, kan Kongen,

hvis der da ikke opnaas Enighed mellem de to Ting om Forslaget, opløse Landstinget. — I øvrigt kan Landstinget kun opløses i Tilfælde af Grundlovsforandring (jfr. § 93).

Opløses et af Tingene, naar Rigsdagen er samlet, skal det andet Tings Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen igen træder sammen. Dette skal ske inden to Maaneder efter Opløsningen.

§ 23. Kongen kan for Rigsdagen lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 24. Kongens Samtykke udfordres til at give en Rigsdagsbeslutning Lovskraft. Kongen befaler Lovens Kundgørelse og drager Om-sorg for dens Fuldbyrkelse. Har Kongen ikke stadfæstet et af Rigsdagen vedtaget Lovforslag inden næste Rigsdagssamling, er det bortfaldet (jfr. dog § 93).

§ 25. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maa stride mod Grundloven og altid straks efter den følgende Rigsdags Sammentræden skal forelægges denne, uden hvis Bekræftelse Loven bortfalder. Foreløbige Love behandles først i Folketinget.

§ 26. Kongen kan bestemme, at Tiltale ikke rejses, og kan be-naade for idømt Straf. Ministrene kan han kun med Folketingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 27. Kongen meddeler dels umiddelbart, dels gennem vedkom-mende Regeringsmyndigheder saadanne Bevillinger og Undtagelser fra Lovene, som enten ifølge de før 5. Juni 1849 gældende Regler er i Brug, eller hvortil Hjemmel indeholdes i en siden den Tid udgiven Lov.

§ 28. Kongen har Ret til at lade slaa Mønt i Henhold til Loven.

IV.

§ 29. Rigsdagen bestaar af Folketinget og Landstinget.

§ 30. Valgret til Folketinget har enhver Mand og Kvinde, som har Indfødsret, har fyldt sit 25de Aar og har fast Bopæl i Landet, medmindre vedkommende:

- a. ved Dom er fundet skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling uden at have faaet Æresoprejsning,
- b. nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt,
- c. er ude af Raadighed over sit Bo paa Grund af Konkurs eller Umyndiggørelse.

§ 31. Valgbar til Folketinget er enhver, som i Henhold til § 30 har Valgret til dette.

§ 32. Antallet af Folketingets Medlemmer fastsættes ved Valgloven, men maa ikke overstige 140.

Til Sikring af en ligelig Repræsentation af de forskellige Anskuelser blandt Vælgerne bestemmer Valgloven Valgmaaden og de nærmere Regler for Valgrettens Udøvelse, herunder, hvorvidt Forholdstalsvalgmaaden skal føres igennem i eller uden Forbindelse med Valg i Enkeltmandskredse.

Ved Kredsinddeling skal der foruden til Indbyggertal tages Hensyn til Vælgertal og Befolkningstæthed.

§ 33. Folketingets Medlemmer vælges paa 4 Aar. De faar et Vederlag, hvis Størrelse bestemmes ved Valgloven.

§ 34. Valgret til Landstinget har enhver Folketingsvælger, som har fyldt sit 35te Aar og har fast Bopæl i vedkommende Landstingskreds.

§ 35. Valgbar til Landstinget er enhver, der har Valgret til dette, naar han (hun) har fast Bopæl i vedkommende Landstingskreds.

Til Valgbarhed for de 18 Medlemmer af Landstinget, der vælges til dette i Henhold til § 36, og for deres Stedfortrædere kræves ikke fast Bopæl i nogen bestemt Landstingskreds, men kun, at de opfylder de øvrige Bestemmelser for Valgret til Landstinget.

§ 36. Antallet af Landstingets Medlemmer er 72.

10 vælges i København med Frederiksberg, 42 i større Valgkredse, omfattende Land og Købstæder, 1 paa Bornholm, 1 paa Færøerne. De øvrige 18 Medlemmer vælges efter Forholdstal af en Valgforsamling, bestaaende af de Personer, der den Dag, nye Valg til Landstinget udskrives (jfr. §§ 22 og 39), er Medlemmer af Tinget. Nærmere Regler fastsættes ved Valgloven.

Samtidig med Valg af Landstingsmedlemmer foretages Valg af Stedfortrædere for disse. En Stedfortræder tager kun Sæde i Tinget, naar en af de valgte ophører at være Medlem af dette. Nærmere Regler fastsættes ved Valgloven.

§ 37. Landstingets Medlemmer og deres Stedfortrædere vælges udenfor Færøerne af Valgmænd ved Forholdstalsvalg. Paa Færøerne foretages Valget af Lagtinget.

Valgmændene vælges ved Forholdstalsvalg. Valgloven fastsætter deres Antal og i øvrigt det nærmere vedrørende Valgene.

§ 38. Antallet af Landstingsmedlemmer for hver Landstingskreds

udenfor København med Frederiksberg, Bornholm og Færøerne fastsættes ved Valgloven omtrentlig efter Forholdet mellem Indbyggertallet i hver enkelt Landstingskreds og i de nævnte Landstingskredse tilsammen.

§ 39. Landstingets Medlemmer og deres Stedfortrædere vælges paa 8 Aar, dog at Halvdelen af de 54 folkevalgte (eller henholdsvis 26 og 28 Medlemmer) afgaar hvert 4de Aar tilligemed deres Stedfortrædere. De 18 landstingsvalgte Medlemmer og deres Stedfortrædere afgaar alle paa een Gang efter 8 Aars Forløb.

Landstingets Medlemmer faar samme Vederlag som Folketingets Medlemmer.

V.

§ 40. Den ordentlige Rigsdag sammentræder den første Tirsdag i Oktober, dersom Kongen ikke har indkaldt den til at møde forinden.

§ 41. Regeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen dog sammenkalde den paa et andet Sted i Riget.

§ 42. Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gør sig skyldig i Højforræderi.

§ 43. Hvert af Tingene er berettiget til at foreslaa og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 44. Hvert af Tingene kan indgive Adresser til Kongen.

§ 45. Hvert af Tingene kan nedsætte Kommissioner af sine Medlemmer til at undersøge almen vigtige Sager. Saadanne Kommissioner er berettigede til at fordre skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder.

Tingenes Valg af Medlemmer til Kommissioner og Hverv sker efter Forholdstal; skal begge Ting repræsenteres, sker Valget paa den i § 49 om Valget af Statsrevisorer foreskrevne Maade.

§ 46. Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov; ej heller noget Mandskab udskrives, noget Statslaan optages eller nogen Staten tilhørende Domæne afhændes uden ifølge Lov.

§ 47. Paa hver ordentlig Rigsdag, straks efter, at samme er sat, fremlægges Forslag til Finansloven for det følgende Finansaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Kan Behandlingen af Finanslovforslaget for det kommende

Finansaar ikke ventes tilendebragt inden Finansaarets Begyndelse, forelægger Regeringen Forslag til en midlertidig Bevillingslov, hvorefter den bemyndiges til at opkræve de lovhjemlede Skatter og Statens øvrige Indtægter og til at afholde de Udgifter, der er fornødne for Statshusholdningens uforstyrrede Førelse, hvorved iagttages, at i intet Tilfælde de enkelte ved den sidste Finanslov og de sig dertil sluttende Tillægsbevillingslove hjemlede ordentlige Udgiftposter overskrides, og at der til Foranstaltninger, der ligger udenfor den regelmæssige Statsforvaltning, kun kan afholdes de Udgifter, som er nødvendige for at holde allerede paabegyndte Arbejder i Gang, og det hverken ud over de til de paagældende overordentlige Foranstaltninger tidligere bevilgede eller ud over de til Arbejdernes Fortsættelse i det paagældende Finansaar ved Lov fastsatte eller ved tidligere Finans- eller Tillægsbevillingslov bestemt forudsatte Beløb.

Forslag til Finanslove, Tillægsbevillingslove og midlertidige Bevillingslove behandles først i Folketinget.

§ 48. Forinden Finansloven eller en midlertidig Bevillingslov er vedtaget af Rigsdagen, maa Skatterne ej opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i den af Rigsdagen vedtagne Finanslov eller i en af Rigsdagen vedtagen Tillægsbevillingslov eller midlertidig Bevillingslov.

§ 49. Rigsdagen vælger fire lønnede Revisorer. Disse gennemgaar det aarlige Statsregnskab og paaser, at samtlige Statens Indtægter deri er opførte, og at ingen Udgift uden Hjemmel i Finansloven eller anden Bevillingslov har fundet Sted. De kan fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddelte. — Det aarlige Statsregnskab — med Revisorernes Bemærkninger — forelægges derefter Rigsdagen, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

Forandringer i disse Bestemmelser kan ske ved Lov.

Naar Valg af Statsrevisorer skal finde Sted, udnævner hvert Ting 15 Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, der ved Forholdstalsvalg foretager Valget.

§ 50. Ingen Udlænding kan faa Indfødsret uden ved Lov.

Om Udlændinges Adgang til at blive Ejere af fast Ejendom her i Landet fastsættes Regler ved Lov.

§ 51. Intet Lovforslag kan endelig vedtages, forinden det 3 Gange har været behandlet af Tinget.

§ 52. Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Ting, bliver det i

den Form, hvori det er vedtaget, at forelægge det andet Ting; hvis det der forandres, gaar det tilbage til det første; foretages her atter Forandringer, gaar Forslaget paa ny til det andet Ting. Opnaas da ej heller Enighed, skal, naar et Ting forlanger det, hvert Ting udnævne et lige stort Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning og gør Indstilling til Tingene. I Henhold til Udvalgets Indstilling finder da endelig Afgørelse Sted i hvert Ting for sig.

§ 53. Hvert af Tingene afgør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 54. Ethvert nyt Medlem aflægger Ed paa Grundloven, naar hans Valg er godkendt.

§ 55. Rigsdagsmændene er ene bundne ved deres Overbevisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøver ikke Regeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 56. Saa længe Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand tiltales eller underkastes Fængsling af nogen Art uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører, medmindre han er grebet paa fersk Gerning. For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Tingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 57. Kommer en gyldig valgt Rigsdagsmand i et af de Tilfælde, der udelukker fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret.

Det bliver nærmere ved Lov at bestemme, i hvilke Tilfælde en Rigsdagsmand, der befordres til et lønnet Statsembede, skal underkastes Genvalg.

§ 58. Ministrene har i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og er berettigede til under Forhandlingerne at forlange Ordet, saa ofte de vil, idet de i øvrigt iagttager Forretningsordenen. Stemmeret udøver de kun, naar de tillige er Rigsdagsmænd.

§ 59. Hvert Ting vælger selv sin Formand og den eller dem, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 60. Intet af Tingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er til Stede og deltager i Afstemningen.

§ 61. Enhver Rigsdagsmand kan i det Ting, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 62. Intet Andragende maa overgives noget af Tingene uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 63. Tingenes Møder er offentlige. Dog kan Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle uvedkommende fjernes, hvorpaa Tinget afgør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 64. Hvert af Tingene fastsætter de nærmere Bestemmelser, som vedkommer Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

§ 65. Den forenede Rigsdag dannes ved Sammentræden af Folketinget og Landstinget. Til at tage Beslutning udfordres, at over Halvdelen af hvert Tings Medlemmer er til Stede og deltager i Afstemningen. Den vælger selv sin Formand og fastsætter i øvrigt de nærmere Bestemmelser, der vedkommer Forretningsgangen.

VI.

§ 66. Rigsretten bestaar af de ordentlige Medlemmer af Landets øverste Domstol og et tilsvarende Antal af Landstinget blandt dets egne Medlemmer paa 4 Aar valgte Dommere. Kan i et enkelt Tilfælde ikke det fulde Antal af den øverste Domstols ordentlige Medlemmer deltage i Sagens Behandling og Paakendelse, fratræder et tilsvarende Antal af de af Landstinget sidst eller med det mindste Stemmetal valgte Rigsretsmedlemmer. — Retten vælger selv sin Formand af sin Midte.

Foretages nyt Valg til Landstinget, efter at der er rejst Sag for Rigsretten, beholder dog de af Tinget valgte Medlemmer deres Sæde i Retten for denne Sags Vedkommende.

Forandring i Bestemmelserne om Rigsretten kan ske ved Lov.

§ 67. Rigsretten paakender de af Kongen eller Folketinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folketinget giver sit Samtykke dertil.

§ 68. Den dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov.

§ 69. Retsplejen bliver at adskille fra Forvaltningen efter Regler, der fastsættes ved Lov.

§ 70. Domstolene er berettigede til at paakende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grænser. Den, der vil rejse saadant Spørgsmaal, kan dog ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbig at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 71. Dommerne har i deres Kald alene at rette sig efter Loven. De kan ikke afsættes uden ved Dom, ej heller forflyttes mod deres Ønske, udenfor de Tilfælde, hvor en Omordning af Domstolene finder Sted. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 65de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 72. Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retsplejen.

I Misgerningssager og i Sager, der rejser sig af politiske Lovovertrædelser, skal Nævninger indføres.

VII.

§ 73. Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

§ 74. Borgerne har Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 75. Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

§ 76. De fra Folkekirken afvigende Trossamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

§ 77. Ingen kan paa Grund af sin Trosbekendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII.

§ 78. Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgøre, om han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kendelse, som Dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indankes for højere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 79. Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene ske efter en Retskendelse.

§ 80. Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Ejendom, uden hvor Almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

Naar et Lovforslag vedrørende Ekspropriation af Ejendom er vedtaget, kan $\frac{1}{3}$ af Folketingets Medlemmer senest 14 Dage efter Forslagets endelige Vedtagelse kræve, at det først indstilles til kongelig Stadfæstelse, naar nye Valg til Folketinget har fundet Sted, og Forslaget paa ny er vedtaget af den derefter sammentrædende Rigsdag.

§ 81. Alle Indskrænkninger i den fri og lige Adgang til Erhverv, som ikke er begrundede i det almene Vel, skal hæves ved Lov.

§ 82. Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paahviler nogen anden, er berettiget til Hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyder.

§ 83. De Børn, hvis Forældre ikke har Evne til at sørge for deres Oplærelse, har Ret til fri Undervisning i Folkeskolen. Forældre eller Værger, der selv sørger for, at Børnene faar en Undervisning, der kan staa Maal med, hvad der almindelig kræves i Folkeskolen, er ikke pligtige at lade Børnene undervise i Folkeskolen.

§ 84. Enhver er berettiget til paa Tryk at offentliggøre sin Tanke, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kan ingen Sinde paa ny indføres.

§ 85. Borgerne har Ret til uden foregaaende Tilladelse at danne Foreninger i ethvert lovligt Øjemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regeringsforanstaltning. Dog kan en Forening foreløbig forbydes; men der skal da straks anlægges Sag imod den til dens Ophævelse.

§ 86. Borgerne har Ret til at samle sig ubevæbnede. Offentlige Forsamlinger har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kan forbydes, naar der af dem kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 87. Ved Opløb maa den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun skride ind, efter at Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgæves er opfordret til at skilles.

§ 88. Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver.

§ 89. Kommunernes Ret til under Statens Tilsyn selvstændig at styre deres Anliggender ordnes ved Lov.

§ 90. Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet.

§ 91. Intet Len, Stamhus eller Fideikommisgods kan for Frem-

tiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kan overgaa til fri Ejendom.

§ 92. For Krigsmagten er de i §§ 78, 85 og 86 givne Bestemmelser kun anvendelige med de Indskrænkninger, der følger af de militære Loves Forskrifter.

IX.

§ 93. Forslag til Forandring i eller Tillæg til nærværende Grundlov kan fremsættes saavel paa ordentlig som paa overordentlig Rigsdag.

Vedtages et Forslag til en ny Grundlovsbestemmelse i begge Ting, og Regeringen vil fremme Sagen, opløses Rigsdagen, og almindelige Valg foregaar baade til Folketinget og til Landstinget. Vedtages Beslutningen af den efter Valget følgende ordentlige eller overordentlige Rigsdag, bliver den inden et halvt Aars Forløb at forelægge Folketingsvælgerne til Godkendelse eller Forkastelse ved en direkte Afstemning. De nærmere Regler for denne Afstemning fastsættes ved Lov. Har et Flertal af de i Afstemningen deltagende og mindst 45 pCt. af samtlige Vælgere afgivet deres Stemme for Rigsdagens Beslutning, og stadfæstes denne af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1. De 18 Medlemmer af Landstinget og deres Stedfortrædere, der ifølge § 36 skal vælges af en særlig Valgforsamling, vælges første Gang af det Landsting, der, efter at grundlovmæssig Opløsning af Rigsdagen har fundet Sted, paa ny har vedtaget Grundlovsforslaget. Straks efter, at Grundloven er stadfæstet, tages der Bestemmelse om, hvor mange af de 18 Medlemmer det første Gang tilkommer hvert Parti at vælge.

De nuværende af Kongen udnævnte Medlemmer bevarer deres Sæde i Landstinget i Stedet for et tilsvarende Antal af de 18 landstingsvalgte Medlemmer efter følgende Regel:

De af Kongen udnævnte Medlemmer betragtes som valgte af de Grupper, hvori de har fundet Optagelse, i den Rækkefølge, hvori deres Udnævnelse til Medlemmer af Landstinget er sket, og i det Omfang, som Gruppens Krav paa forholdsmæssig Andel i de 18 Medlemmer tilsteder.

Saafremt et af de af Kongen udnævnte Medlemmers Mandater bliver ledigt i Tidsrummet mellem Kongens Stadfæstelse af Grund-

loven og dens Ikrafttræden, bliver ingen ny kongelig Udnævnelse af Landstingsmedlem at foretage.

2. Paa Folketingsvalglisten for det første Valg, der foretages efter nærværende Grundlovs Regler, og de følgende tre Aars Valglisten optages, uanset Bestemmelserne i § 30, kun de Mænd og Kvinder, der har fyldt deres 29de Aar, paa Valglisten for det femte og de derefter følgende tre Aar optages de Mænd og Kvinder, der har fyldt deres 28de Aar, og saaledes fremdeles hvert fjerde Aar en ny Aargang indtil den i § 30 fastsatte Valgretsalders.

Uanset Bestemmelsen i § 34 om den Alder, der betinger Valgret til Landstinget, skal enhver, som har været optaget paa de Valglisten, der har været brugte ved det i Henhold til § 95 i Danmarks Riges gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849 foretagne Opløsningsvalg af Rigsdagen, medtages paa de nye Valglisten, der affattes til Brug ved det førstkommende Valg til Landstinget efter nærværende Grundlov, for saa vidt vedkommende i øvrigt opfylder Betingelserne i saa Henseende.

3. Med Hensyn til Rettergangsmaaden ved Rigsretten gælder, indtil en ny Lov udkommer, Lov af 3. Marts 1852 med de Lempelser, som nærværende Grundlovs § 66 gør fornødne.

4. Den i § 71 indeholdte Bestemmelse, at Dommerne ikke kan afsættes uden ved Dom, ej heller forflyttes mod deres Ønske, skal ikke være anvendelig paa de nuværende Dommere, som tillige har administrative Forretninger.

5. Indtil en Omordning af den kriminelle Proces er iværksat, vil den i § 78 omhandlede Indankning af en Fængslingskendelse ske som af en privat Sag, dog med Ekstraretsvarsel, ligesom den klagende er fritaget for Brugen af stemplet Papir og Betaling af Retsgebyr. Der bør gives ham Adgang til i Anledning af saadan Paaanke at raadføre sig med en Sagfører, og nye Oplysninger kan fremlægges for Overretten.

6. Nærværende Grundlov træder i Kraft et Aar efter, at den er stadfæstet af Kongen. Denne Bestemmelse kan ændres ved Lov. Den første midlertidige Bestemmelse træder i Kraft straks, naar Grundloven er stadfæstet.

Saa er da nu gældende Ret, alle til ubrødelig Efterlevelse, Danmarks Riges Grundlov af 5te Juni 1915.

Grundlovsændringerne af 1920.

Grundloven af 1915, der efter 6. midlertidige Bestemmelse skulde træde i Kraft et Aar efter, at den var stadfæstet af Kongen, dog at denne Bestemmelse kunde ændres ved Lov, kom først til at træde i Kraft den 21. April 1918, jfr. Lov af 19. Februar 1918. Efter Verdenskrigens Afslutning nødvendiggjordes ved de sønderjydske Landsdeles Indlemmelse i Danmark 15. Juni 1920 visse Ændringer i den gældende Grundlov, ligesom ogsaa den med Island truffne Overenskomst, som førte til den dansk-islandske Forbundslov af 30. November 1918, naturligt kunde medføre Grundlovsbestemmelser. Regeringen stillede først, allerede i 1919, Forslag om mere omfattende Grundlovsændringer, saaledes om 21-Aars Valgrets-alder til Folketinget og 25-Aars Valgrets-alder til Landstinget, ligesom Begrænsningen i Opløsningsretten overfor Landstinget (§ 22 i 1915-Grundloven) skulde bortfalde og Valget af de landstingsvalgte Medlemmer flyttes fra det gamle til det nyvalgte Ting. Valgperioden for disse Medlemmer skulde derhos forkortes fra 8 til 4 Aar. Dette vidtgaaende Forslag til Grundlovsændring, der blev vedtaget af Folketinget, fik dog ikke Landstingets Tilslutning. Der opnaaedes — efter de bevægede Regeringsskifter i April 1920 — kun Enighed om en Ændring i § 18, hvorefter Rigsdagens Samtykke fremtidig kræves til Krigserklæring og Fredsslutning samt Afslutning og Ophævelse af Forbund og Handelstraktater, samt om, at den Ed paa Grundloven, som fordredes af Kongen (§ 7), Rigsdagens Medlemmer (§ 54) og af Embedsmænd (§ 17), afløstes af en højtidelig Forsikring. Derhos bortfaldt 1915-Lovens 2. midlertidige Bestemmelse, der lod Valgrets-alderens Nedsættelse til Folketinget fra 30 til 25 Aar foregaa gradvis og langsomt. Iøvrigt foretoges kun de ved forannævnte to Anledninger nødvendiggjorte Ændringer. Disse angik særlig Folketinget og Landstinget, idet Medlemstallet til begge Ting forhøjedes (§ 32 og § 36), hvorhos der efter § 92 i særligt Afsnit indskødes en enkelt Bestemmelse, § 93, der mod Gensidighed tilsagde islandske Statsborgere i Henhold til dansk-islandsk Forbundslov de Rettigheder, som omhandles i §§ 17, 30, 31, 34 og 35 og er knyttede til dansk Indfødsret, jfr. Forbundslovens § 6. Ved Folkeafstemningen i Henhold til 1915-Grundlovens § 93 stemte 47,54 pCt. af Vælgerne for Forslaget.

DANMARKS RIGES GRUNDLOV

af 5. Juni 1915

med Ændringer af 10. September 1920.¹⁾

I.

§ 1.

Regeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig. Arvefølgen er den i Tronfølgeloven af 31. Juli 1853 Art. I. og II. fastsatte.

§ 2.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3.

Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II.

§ 4.

Kongen kan ikke uden Rigsdagens Samtykke være Regent i andre Lande.

§ 5.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 6.

Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar. Det samme gælder om de kongelige Prinser.

§ 7.

Forinden Kongen tiltræder Regeringen, afgiver han skriftlig i Statsraadet en højtidelig Forsikring om ubrødelig at ville holde

¹⁾ Optrykt og under 17. September 1920 bekendtgjort ved Statsministeriets Foranstaltning i Medfør af den Statsministeren ved »Bestemmelser om Forandringer i Grundloven« af 10. September 1920 tillagte Bemyndigelse.

Grundloven. Af Forsikringsakten udstedes tvende ligelydende Originaler, af hvilke den ene overgives Rigsdagen for at opbevares i sammes Arkiv, den anden nedlægges i Rigsarkivet. Kan Kongen formedelst Fraværelse eller af andre Grunde ikke umiddelbart ved Tronskiftet afgive denne Forsikring, føres Regeringen, indtil dette sker, af Statsraadet, medmindre anderledes ved Lov bestemmes. Har Kongen allerede som Tronfølger afgivet denne Forsikring, tiltræder han umiddelbart ved Tronskiftet Regeringen.

§ 8.

Bestemmelser angaaende Regeringens Førelse i Tilfælde af Kongens Umyndighed, Sygdom eller Fraværelse fastsættes ved Lov. Er der ved Tronledighed ingen Tronfølger, vælger den forenede Rigsdag (§ 65) en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 9.

Statens Ydelse til Kongen bestemmes for hans Regeringstid ved Lov. Ved denne fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statsejendele der skal overlades Kongen til Brug.

Statsydelsen kan ikke behæftes med Gæld.

§ 10.

For Medlemmer af det kongelige Hus kan der bestemmes Aarpenge ved Lov. Aarpengene kan ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Riget.

III.

§ 11.

Kongen har med de i denne Grundlov fastsatte Indskrænkninger den højeste Myndighed over alle Rigets Anliggender og udøver den gennem sine Ministre.

§ 12.

Kongen er ansvarsfri; hans Person er fredhellig. Ministrene er ansvarlige for Regeringens Førelse; deres Ansvarlighed bestemmes nærmere ved Lov.

§ 13.

Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Han bestemmer deres Antal og Forretningernes Fordeling imellem dem. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regeringen vedkommende

Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en eller flere Ministres Underskrift. Enhver Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 14.

Ministrene kan af Kongen eller Folketinget tiltales for deres Embedsførelse. Rigsretten paakender de mod Ministrene for deres Embedsførelse anlagte Sager.

§ 15.

Ministrene i Forening udgør Statsraadet, hvori Tronfølgeren, naar han er myndig, tager Sæde. Kongen fører Forsædet undtagen i det i § 7 ommeldte Tilfælde og i de Tilfælde, hvor Lovgivningsmagten i Henhold til Bestemmelsen i § 8, 1ste Punktum, maatte have tillagt Statsraadet Myndighed til at føre Regeringen.

§ 16.

Alle Love og vigtige Regeringsforanstaltninger forhandles i Statsraadet. Er Kongen i enkelte Tilfælde forhindret fra at holde Statsraad, kan han lade Sagen forhandle i et Ministerraad. Dette bestaar af samtlige Ministre under Forsæde af den, som Kongen har udnævnt til Statsminister. Enhver Minister skal da afgive sit Votum til Protokollen, og Beslutning tages efter Stemme flerhed. Statsministeren forelægger den over Forhandlingerne førte, af de tilstedeværende Ministre underskrevne Protokol for Kongen, der bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Ministerraadets Indstilling eller lade sig Sagen foredrage i Statsraadet.

§ 17.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kan ske ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret. Enhver Embedsmand, civil eller militær, afgiver en højtidelig Forsikring om at ville holde Grundloven.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Pension fastsættes i Overensstemmelse med Pensionsloven.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes, at de ikke derved taber i Embedsindtægter, og at der gives dem Valget mellem saadan Forflyttelse og Afsked med Pension efter de almindelige Regler.

Undtagelser for visse Klasser af Embedsmænd foruden den i § 71 fastsatte bestemmes ved Lov.

§ 18.

Kongen kan ikke uden Rigsdagens Samtykke erklære Krig eller slutte Fred, indgaa eller ophæve Forbund eller Handelstraktater, afstaa nogen Del af Landet eller indgaa nogen Forpligtelse, som forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 19.

Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar og tager Bestemmelse om, naar den skal sluttes. Dette kan dog ikke ske, forinden der i Henhold til § 48 er tilvejebragt lovlig Hjemmel for Skatternes Opkrævning og for Afholdelse af Statens Udgifter.

§ 20.

Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Samlinger, hvis Varighed beror paa hans Bestemmelse.

§ 21.

Kongen kan udsætte den ordentlige Rigsdags Møder paa bestemt Tid, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end en Gang i Aaret indtil dens næste ordentlige Samling.

§ 22.

Kongen kan opløse Folketinget.

Om Opløsningen af Landstinget gælder følgende:

Naar Folketinget har vedtaget et Lovforslag og mindst tre Maaneder inden en Rigsdagssamlings Slutning oversendt det til Landstinget, men Landstinget ikke har vedtaget dette Forslag, og der heller ikke opnaas en ligelydende Vedtagelse i Tingene, efter at et Fællesudvalg har afgivet Indstilling derom, og naar dernæst Folketinget efter dettes Fornydelse gennem et paa Grund af Valgperiodens Udløb foretaget almindeligt Valg vedtager Forslaget uforandret paa en ordentlig Rigsdagssamling og paa ny oversender det til Landstinget indenfor den ovennævnte Tidsfrist, kan Kongen, hvis der da ikke opnaas Enighed mellem de to Ting om Forslaget, opløse Landstinget. — I øvrigt kan Landstinget kun opløses i Tilfælde af Grundlovsforandring (jfr. § 94).

Opløses et af Tingene, naar Rigsdagen er samlet, skal det andet Tings Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen igen træder sammen. Dette skal ske inden to Maaneder efter Opløsningen.

§ 23.

Kongen kan for Rigsdagen lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 24.

Kongens Samtykke udfordres til at give en Rigsdagsbeslutning Lovskraft. Kongen befaler Lovens Kundgørelse og drager Omsorg for dens Fuldbgyrdelse. Har Kongen ikke stadfæstet et af Rigsdagen vedtaget Lovforslag inden næste Rigsdagssamling, er det bortfaldet (jfr. dog § 94).

§ 25.

I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maa stride mod Grundloven og altid straks efter den følgende Rigsdags Sammentræden skal forelægges denne, uden hvis Bekræftelse Loven bortfalder. Foreløbige Love behandles først i Folketinget.

§ 26.

Kongen kan benaade og give Amnesti. Ministrene kan han kun med Folketingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

§ 27.

Kongen meddeler dels umiddelbart, dels gennem vedkommende Regeringsmyndigheder saadanne Bevillinger og Undtagelser fra Lovene, som enten ifølge de før 5te Juni 1849 gældende Regler er i Brug, eller hvortil Hjemmel indeholdes i en siden den Tid udgiven Lov.

§ 28.

Kongen har Ret til at lade slaa Mønt i Henhold til Loven.

IV.

§ 29.

Rigsdagen bestaar af Folketinget og Landstinget.

§ 30.

Valgret til Folketinget har enhver Mand og Kvinde, som har Indfødsret, har fyldt sit 25de Aar og har fast Bopæl i Landet, medmindre vedkommende:

- a. ved Dom er fundet skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling uden at have faaet Æresoprejsning,
- b. nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt,
- c. er ude af Raadighed over sit Bo paa Grund af Konkurs eller Umyndiggørelse.

§ 31.

Valgbar til Folketinget er enhver, som i Henhold til § 30 har Valgret til dette.

§ 32.

Antallet af Folketingets Medlemmer fastsættes ved Valgloven, men maa ikke overstige 152.

Til Sikring af en ligelig Repræsentation af de forskellige Anskuelser blandt Vælgerne bestemmer Valgloven Valgmaaden og de nærmere Regler for Valgrettens Udøvelse, herunder, hvorvidt Forholdstalsvalgmaaden skal føres igennem i eller uden Forbindelse med Valg i Enkeltmandskredse.

Ved Kredsinddeling skal der foruden til Indbyggertal tages Hensyn til Vælgertal og Befolkningstæthed.

§ 33.

Folketingets Medlemmer vælges paa 4 Aar. De faar et Vederlag, hvis Størrelse bestemmes ved Valgloven.

§ 34.

Valgret til Landstinget har enhver Folketingsvælger, som har fyldt sit 35te Aar og har fast Bopæl i vedkommende Landstingskreds.

§ 35.

Valgbar til Landstinget er enhver, der har Valgret til dette, naar han (hun) har fast Bopæl i vedkommende Landstingskreds.

Til Valgbarhed for de 19 landstingsvalgte Medlemmer af Landstinget, jfr. § 36, kræves ikke fast Bopæl i nogen bestemt Landstingskreds, men kun at de opfylder de øvrige Betingelser for Valgret til Landstinget.

§ 36.

Antallet af Landstingets Medlemmer maa ikke overstige 78.

10 vælges i København med Frederiksberg, indtil 48 i større Valgkredse, omfattende Land og Købstæder, 1 paa Bornholm, 1 paa Færøerne. 19 Medlemmer vælges efter Forholdstal af en Valgforsamling, bestaaende af de Personer, der den Dag, nye Valg til Landstinget udskrives (jfr. §§ 22 og 39), er Medlemmer af Tinget. Nærmere Regler fastsættes ved Valgloven.

Endelig Bestemmelse om Antallet af Landstingets Medlemmer og de nærmere Regler for disses Valg fastsættes ved Valgloven.

§ 37.

Landstingets Medlemmer vælges udenfor Færøerne af Valgmænd ved Forholdstalsvalg. Paa Færøerne foretages Valget af en Valgforsamling, bestaaende af Lagtingets folkevalgte Medlemmer.

Valgmændenes vælges ved Forholdstalsvalg. Valgloven fastsætter deres Antal og i øvrigt det nærmere vedrørende Valgene.

§ 38.

Antallet af Landstingsmedlemmer for hver Landstingskreds udenfor København med Frederiksberg, Bornholm og Færøerne fastsættes ved Valgloven omtrentlig efter Forholdet mellem Indbyggertallet i hver enkelt Landstingskreds og i de nævnte Landstingskredse tilsammen.

§ 39.

Landstingets Medlemmer vælges paa 8 Aar, dog at Halvdelen eller saa nær som muligt Halvdelen af de folkevalgte afgaar hvert 4de Aar. De 19 landstingsvalgte Medlemmer afgaar alle paa een Gang efter 8 Aars Forløb.

Landstingets Medlemmer faar samme Vederlag som Folketingets Medlemmer.

V.

§ 40.

Den ordentlige Rigsdag sammentræder den første Tirsdag i Oktober, dersom Kongen ikke har indkaldt den til at møde forinden.

§ 41.

Regeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Kongen dog sammenkalde den paa et andet Sted i Riget.

§ 42.

Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gør sig skyldig i Højforræderi.

§ 43.

Hvert af Tingene er berettiget til at foreslaa og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 44.

Hvert af Tingene kan indgive Adresser til Kongen.

§ 45.

Hvert af Tingene kan nedsætte Kommissioner af sine Medlemmer til at undersøge almen vigtige Sager. Saadanne Kommissioner er berettigede til at fordre skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder.

Tingenes Valg af Medlemmer til Kommissioner og Hverv sker efter Forholdstal; skal begge Ting repræsenteres, sker Valget paa den i § 49 om Valget af Statsrevisorer foreskrevne Maade.

§ 46.

Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov; ej heller noget Mandskab udskrives, noget Statslaan optages eller nogen Staten tilhørende Domæne afhændes uden ifølge Lov.

§ 47.

Paa hver ordentlig Rigsdag, straks efter, at samme er sat, fremlægges Forslag til Finansloven for det følgende Finansaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Kan Behandlingen af Finanslovforslaget for det kommende Finansaar ikke ventes tilendebragt inden Finansaarets Begyndelse, forelægger Regeringen Forslag til en midlertidig Bevillingslov, hvorefter den bemyndiges til at opkræve de lovhjemlede Skatter og Statens øvrige Indtægter og til at afholde de Udgifter, der er fornødne for Statshusholdningens uforstyrrede Førelse, hvorved iagttages, at i intet Tilfælde de enkelte ved den sidste Finanslov og de sig dertil sluttende Tillægsbevillingslove hjemlede ordentlige Udgiftsposter overskrides, og at der til Foranstaltninger, der ligger udenfor den regelmæssige Statsforvaltning, kun kan afholdes de

Udgifter, som er nødvendige for at holde allerede paabegyndte Arbejder i Gang, og det hverken ud over de til de paagældende overordentlige Foranstaltninger tidligere bevilgede eller ud over de til Arbejdernes Fortsættelse i det paagældende Finansaar ved Lov fastsatte eller ved tidligere Finans- eller Tillægsbevillingslov bestemt forudsatte Beløb.

Forslag til Finanslove, Tillægsbevillingslove og midlertidige Bevillingslove behandles først i Folketinget.

§ 48.

Forinden Finansloven eller en midlertidig Bevillingslov er vedtaget af Rigsdagen, maa Skatterne ej opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i den af Rigsdagen vedtagne Finanslov eller i en af Rigsdagen vedtagen Tillægsbevillingslov eller midlertidig Bevillingslov.

§ 49.

Rigsdagen vælger fire lønnede Revisorer. Disse gennemgaar det aarlige Statsregnskab og paaser, at samtlige Statens Indtægter deri er opførte, og at ingen Udgift uden Hjemmel i Finansloven eller anden Bevillingslov har fundet Sted. De kan fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddelte. — Det aarlige Statsregnskab — med Revisorernes Bemærkninger — forelægges derefter Rigsdagen, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

Forandringer i disse Bestemmelser kan ske ved Lov.

Naar Valg af Statsrevisorer skal finde Sted, udnævner hvert Ting 15 Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, der ved Forholdstalsvalg foretager Valget.

§ 50.

Ingen Udlænding kan faa Indfødsret uden ved Lov.

Om Udlændinges Adgang til at blive Ejere af fast Ejendom her i Landet fastsættes Regler ved Lov.

§ 51.

Intet Lovforslag kan endelig vedtages, forinden det 3 Gange har været behandlet af Tinget.

§ 52.

Naar et Lovforslag er vedtaget i det ene Ting, bliver det i den Form, hvori det er vedtaget, at forelægge det andet Ting; hvis det der forandres, gaar det tilbage til det første; foretages her atter Forandringer, gaar Forslaget paa ny til det andet Ting. Opnaas da ej heller Enighed, skal, naar et Ting forlanger det, hvert Ting udnævne et lige stort Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning og gør Indstilling til Tingene. I Henhold til Udvalgets Indstilling finder da endelig Afgørelse Sted i hvert Ting for sig.

§ 53.

Hvert af Tingene afgør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 54.

Ethver nyt Medlem afgiver, naar hans Valg er godkendt, en højtidelig Forsikring om at ville holde Grundloven.

§ 55.

Rigsdagsmændene er ene bundne ved deres Overbevisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøver ikke Regeringens Tilladelse til at modtage Valget.

§ 56.

Saa længe Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand tiltales eller underkastes Fængsling af nogen Art uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører, medmindre han er grebet paa fersk Gerning. For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Tingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 57.

Kommer en gyldig valgt Rigsdagsmand i et af de Tilfælde, der udelukker fra Valgbarhed, mister han den af Valget flydende Ret.

Det bliver nærmere ved Lov at bestemme, i hvilke Tilfælde en Rigsdagsmand, der befordres til et lønnet Statsemed, skal underkastes Genvalg.

§ 58.

Ministrene har i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og er berettigede til under Forhandlingerne at forlange Ordet, saa ofte

de vil, idet de i øvrigt iagttager Forretningsordenen. Stemmeret udøver de kun, naar de tillige er Rigsdagsmænd.

§ 59.

Hvert Ting vælger selv sin Formand og den eller dem, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 60.

Intet af Tingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er til Stede og deltager i Afstemningen.

§ 61.

Enhver Rigsdagsmand kan i det Ting, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 62.

Intet Andragende maa overgives noget af Tingene uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 63.

Tingenes Møder er offentlige. Dog kan Formanden eller det i Forretningsordenen bestemte Antal Medlemmer forlange, at alle uvedkommende fjernes, hvorpaa Tinget afgør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 64.

Hvert af Tingene fastsætter de nærmere Bestemmelser, som vedkommer Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

§ 65.

Den forenede Rigsdag dannes ved Sammentræden af Folketinget og Landstinget. Til at tage Beslutning udfordres, at over Halvdelen af hvert Tings Medlemmer er til Stede og deltager i Afstemningen. Den vælger selv sin Formand og fastsætter i øvrigt de nærmere Bestemmelser, der vedkommer Forretningsgangen.

VI.

§ 66.

Rigsretten bestaar af de ordentlige Medlemmer af Landets øverste Domstol og et tilsvarende Antal af Landstinget blandt dets egne Medlemmer paa 4 Aar valgte Dommere. Kan i et enkelt Tilfælde ikke det fulde Antal af den øverste Domstols ordentlige Medlemmer deltage i Sagens Behandling og Paakendelse, fratræder et tilsvarende Antal af de af Landstinget sidst eller med det mindste Stemmetail valgte Rigsretsmedlemmer. — Retten vælger selv sin Formand af sin Midte.

Foretages nyt Valg til Landstinget, efter at der er rejst Sag for Rigsretten, beholder dog de af Tinget valgte Medlemmer deres Sæde i Retten for denne Sags Vedkommende.

Forandring i Bestemmelserne om Rigsretten kan ske ved Lov.

§ 67.

Rigsretten paakender de af Kongen eller Folketinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folketinget giver sit Samtykke dertil.

§ 68.

Den dømmende Magts Udøvelse kan kun ordnes ved Lov.

§ 69.

Retsplejen bliver at adskille fra Forvaltningen efter Regler, der fastsættes ved Lov.

§ 70.

Domstolene er berettigede til at paakende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grænser. Den, der vil rejse saadant Spørgsmaal, kan dog ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbig at efterkomme Øvrighedens Befaling.

§ 71.

Dommerne har i deres Kald alene at rette sig efter Loven. De kan ikke afsættes uden ved Dom, ej heller forflyttes mod deres Ønske, udenfor de Tilfælde, hvor en Omordning af Domstolene

finder Sted. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 65de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 72.

Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retsplejen.

I Misgerningssager og i Sager, der rejser sig af politiske Lov-overtrædelser, skal Nævninger indføres.

VII.

§ 73.

Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

§ 74.

Borgerne har Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 75.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

§ 76.

De fra Folkekirken afvigende Trossamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

§ 77.

Ingen kan paa Grund af sin Trosbekendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII.

§ 78.

Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgøre, om han skal fængsles, og,

hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kendelse, som Dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indankes for højere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 79.

Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene ske efter en Retskendelse.

§ 80.

Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Ejendom, uden hvor Almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

Naar et Lovforslag vedrørende Ekspropriation af Ejendom er vedtaget, kan $\frac{1}{3}$ af Folketingets Medlemmer senest 14 Dage efter Forslagets endelige Vedtagelse kræve, at det først indstilles til kongelig Stadfæstelse, naar nye Valg til Folketinget har fundet Sted, og Forslaget paa ny er vedtaget af den derefter sammentrædende Rigsdag.

§ 81.

Alle Indskrænkninger i den fri og lige Adgang til Erhverv, som ikke er begrundede i det almene Vel, skal hæves ved Lov.

§ 82.

Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paahviler nogen anden, er berettiget til Hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyder.

§ 83.

De Børn, hvis Forældre ikke har Evne til at sørge for deres Oplærelse, har Ret til fri Undervisning i Folkeskolen. Forældre eller Værger, der selv sørger for, at Børnene faar en Undervisning, der kan staa Maal med, hvad der almindeligt kræves i Folkeskolen, er ikke pligtige at lade Børnene undervise i Folkeskolen.

§ 84.

Enhver er berettiget til paa Tryk at offentliggøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kan ingen Sinde paa ny indføres.

§ 85.

Borgerne har Ret til uden foregaaende Tilladelse at danne Foreninger i ethvert lovligt Øjemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regeringsforanstaltning. Dog kan en Forening foreløbig forbydes; men der skal da straks anlægges Sag imod den til dens Ophævelse.

§ 86.

Borgerne har Ret til at samle sig ubevæbnede. Offentlige Forsamlinger har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kan forbydes, naar der af dem kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 87.

Ved Opløb maa den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun skride ind, efter at Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgæves er opfordret til at skilles.

§ 88.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver.

§ 89.

Kommunernes Ret til under Statens Tilsyn selvstændig at styre deres Anliggender ordnes ved Lov.

§ 90.

Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet.

§ 91.

Intet Len, Stamhus eller Fideikommisgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kan overgaa til fri Ejendom.

§ 92.

For Krigsmagten er de i §§ 78, 85 og 86 givne Bestemmelser kun anvendelige med de Indskrænkninger, der følger af de militære Loves Forskrifter.

IX.

§ 93.

Under i øvrigt lige Vilkaar nyder islandske Statsborgere i Henhold til Dansk-Islandsk Forbundslov de Rettigheder, som omhandles i §§ 17, 30, 31, 34 og 35 og er knyttede til dansk Indfødsret.

X.

§ 94.

Forslag til Forandring i eller Tillæg til nærværende Grundlov kan fremsættes saavel paa ordentlig som paa overordentlig Rigsdag.

Vedtages et Forslag til en ny Grundlovsbestemmelse i begge Ting, og Regeringen vil fremme Sagen, opløses Rigsdagen, og almindelige Valg foregaar baade til Folketinget og til Landstinget. Vedtages Beslutningen af den efter Valget følgende ordentlige eller overordentlige Rigsdag, bliver den inden et halvt Aars Forløb at forelægge Folketingsvælgerne til Godkendelse eller Forkastelse ved en direkte Afstemning. De nærmere Regler for denne Afstemning fastsættes ved Lov. Har et Flertal af de i Afstemningen deltagende og mindst 45 pCt. af samtlige Vælgere afgivet deres Stemme for Rigsdagens Beslutning, og stadfæstes denne af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1.

Naar Landstinget første Gang efter Grundlovsforandringens Gennemførelse i Henhold til § 36 foretager Valg af landstingsvalgte Medlemmer, vælges kun 18. Det 19de Medlem vælges umiddelbart efter den nye Rigsdags Sammentræden og Mandaternes Godkendelse af de i Sønderjylland boende Medlemmer af det nye Landsting.

De af Kongen tidligere udnævnte Medlemmer bevarer deres Sæde i Landstinget i Stedet for et tilsvarende Antal af de 19 landstingsvalgte Medlemmer efter følgende Regel:

De af Kongen udnævnte Medlemmer betragtes som valgte af de Grupper, hvori de har fundet Optagelse, i den Rækkefølge, hvori deres Udnævnelse til Medlemmer af Landstinget er sket, og i det Omfang, som Gruppens Krav paa forholdsmæssig Andel i de 19 Medlemmer tilsteder.

2.

Forud for det første Valg til Rigsdagen, som skal finde Sted, efter at de sønderjydske Landsdeles Genforening med Danmark er fuldført, kan Landstinget opløses uden Iagttagelse af Reglerne i § 22, 2det Stykke.

3.

Med Hensyn til Rettergangsmaaden ved Rigsretten gælder, indtil en ny Lov udkommer, Lov af 3. Marts 1852 med de Lempelser, som nærværende Grundlovs § 66 gør fornødne.

Danmark og Island.

Det er ved Omtalen af Stænderforordningerne af 1834 nævnt, at der paa Island indførtes en særlig raadgivende Forsamling («Altinget») ved Forordning af 8. Marts 1843. I Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling var det forudsat, at Grundloven ogsaa skulde omfatte Island; men da Tanken herom vakte stor Uvilje paa Island, udtalte Kongen i et Reskript af 23. Septbr. 1848, at det ikke var Hensigten, »at de Grundbestemmelser, der med Hensyn til Islands særegne Forhold maatte være nødvendige for at ordne denne Landsdels forfatningsmæssige Stilling i Riget, skulde endeligen vedtages, førend efter at Islænderne i en egen Forsamling i Landet derom ere hørte.« Denne Forsamling traadte sammen i Reykjavik i Juli 1851. Der viste sig imidlertid her saavel med Hensyn til Islands Stilling i Riget som med Hensyn til Altingets Myndighed i islandske Særanliggender saa stor Uoverensstemmelse mellem Regeringens Forslag og Opfattelsen hos Forsamlingens store Flertal, som delte Jon Sigurdssons national-islandske Syn, at Forhandlingerne efter et ret bevæget Forløb sluttede resultatløst.

I de følgende Aar var særlig Afviklingen af det finansielle Forhold mellem Danmark og Island Genstand for Drøftelse; men heller ikke paa dette Omraade naaede man til Overenskomst. Den danske Regering forelagde da i Samlingen 1868—69 Rigsdagen et Lovforslag om Islands Finansvæsen, og i dette Forslag indføjede Landstinget Bestemmelser om Islands statsretlige Stilling. Skønt Altingets Flertal fraraaede Lovforslagets Vedtagelse, blev det gennemført i Rigsdagssamlingen 1870—71 og under 2. Januar 1871 stadfæstet som Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget.

I 1000-Aaret for Islands Landnam udstedte Christian IX dernæst en Forfatningslov for Islands særlige Anliggender. Ifølge denne Lov af 5. Januar 1874 er den lovgivende Magt i særlige islandske Anliggender hos Kongen og et Alting, delt i 2 Afdelinger. Der oprettedes derhos et Ministerium for Island. Dettets Leder blev den danske Justitsminister. Ved en Lovændring af 3. Oktober 1903 blev det imidlertid bestemt, at Islands overfor Altinget ansvarlige Minister ikke maatte varetage nogen anden Ministerpost. Ministeren skulde kunne tale og skrive Islandsk og være bosat i Reykjavik, men saa ofte det var nødvendigt begive sig til København for i Statsraadet at forelægge Kongen Love og vigtige Regeringsforanstaltninger.

Efter at en dansk-islandsk Kommissions Forslag til en ny Lov om Islands Stilling i Riget var strandet i Altinget 1909, kom Spørgsmaalet om den islandske Ministers Deltagelse i Statsraadsforhandlingerne stærkt i Forgrunden. Og da der i 1915 var fundet en Løsning paa dette Spørgsmaal, opstod et nyt, idet Altinget ønskede Islands nys anerkendte Lokalfalg gjort til et fuldstændigt Handelsflag, gældende ogsaa udenfor Land- og Søterritoriet. Dette førte til, at hele Spørgsmaalet om Islands Forbindelse med Danmark blev taget op til ny Forhandling. 4 danske Delegerede udarbejdede i Forening med et af Altinget nedsat Udvalg Forslag til nedenstaaende Forbundslov, der i Efteraaret 1918 blev vedtaget af Altinget med 37 St. mod 2 og derefter godkendt paa Island ved Folkeafstemning med ca. 12 500 St. mod ca. 1000. I Folketinget vedtoges Lovforslaget med 100 St. mod 20, i Landstinget med 42 St. mod 15.

I. Lov af 2. Januar 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget.

Vi *Christian den Niende* osv., G. v.: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

§ 1. Island er en uadskillelig Del af den danske Stat med særlige Landsrettigheder.

§ 2. Saalænge Island ikke er repræsenteret i Rigsdagen, udøver det ingen Andel i Lovgivningen med Hensyn til Rigets almindelige Anliggender, hvormod der heller ikke saalænge vil blive stillet noget Krav til Island om Bidrag til Rigets almindelige Fornødenheder.

Spørgsmaalet om Islands Repræsentation i Rigsdagen kan kun afgjøres ved en baade af Rigets almindelige og Islands særlige Lovgivningsmyndighed vedtagen Lov.

§ 3. Islands særlige Anliggender ere:

1. Den borgerlige Ret, Strafferetten og den hertil hørende Retspleie, dog at en Omordning af Høiesterets Stilling som øverste Instans i islandske Retssager ikke kan ske uden Medvirkning af Rigets almindelige Lovgivningsmagt;
2. Politivæsen;
3. Kirke- og Undervisningsvæsen;
4. Læge- og Sundhedsvæsen;
5. Kommunal- og Fattigvæsen;
6. Veivæsen samt det stedlige Postvæsen;
7. Landvæsen, Fiskeri, Handel, Søfart og andet Næringsbrug;
8. det direkte og indirekte Skattevæsen;
9. de offentlige Eiendomme, Stiftelser og Fonds.

§ 4. Alle Udgifter ved Althinget og den stedlige Styrelse af de i foregaaende Paragraph nævnte Anliggender, derunder indbefattet de Pensioner, som for Tiden udredes til eller fremtidig tilstaaes afgaaede islandske Embedsmænd eller deres Efterladte, betragtes som Islands særlige Udgifter.

§ 5. Til Bestridelsen af Islands særlige Udgifter yder Statskassen et aarligt Bidrag af 30,000 Rd., samt i 10 Aar et overordentligt Tilskud af 20,000 Rd., der i de paafølgende 20 Aar nedsættes med 1,000 Rd. aarlig, saa at det efter Udløbet af 30 Aar aldeles bortfalder.

Foruden Udbyttet af Islands offentlige Eiendomme og Fonds samt Beløbet af de direkte og indirekte Skatter, som nu oppebæres eller fremtidig maatte indføres paa Island, skal til Islands særlige Indtægter henregnes de Tilbagebetalinger, Renter og Afdrag af Laan eller deslige, som paa hvile islandske Kommuner, Stiftelser, Beneficiær eller Skattepligtige til Fordel for Statskassen.

Dermed er alt hidtidigt Mellemværende mellem Statskassen og Island endelig afgjort.

§ 6. Udgifterne ved den øverste Ledelse af de islandske Anliggender i Kjøbenhavn saavel som ved Postforbindelsen mellem Danmark og Island afholdes af Statskassen.

Paabyrdes der den nævnte Postfart nogen Afgift til Islands særlige Kasse sker der et tilsvarende Afdrag i det i § 5 fastsatte aarlige Bidrag til Island.

§ 7. Denne Lov træder i Kraft den 1ste April 1871. Fra samme Tid ophører den Virksomhed, som Rigsdagen hidtil har udøvet med Hensyn til Ordningen af Islands særlige Indtægter og Udgifter.

Hvorefter alle Vedkommende sig have at rette.

II. Dansk-Islandsk Forbundslov af 30. November 1918.

Vi *Christian den Tiende* osv., G. v.: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

I.

§ 1. Danmark og Island er frie og suveræne Stater, forbundne ved fælles Konge og ved den i denne Forbundslov indeholdte Overenskomst.

I Kongens Titel er begge Staters Navne optagne.

§ 2. Tronfølgen er den i Tronfølgeloven af 31. Juli 1853 Art. I. og II. fastsatte. Tronfølgen kan ikke ændres uden begge Staters Samtykke.

§ 3. De for Danmark nu gældende Bestemmelser med Hensyn til Kongens Religion, hans Myndighed og Kongemagtens Udøvelse i Tilfælde af Kongens Sygdom, Umyndighed eller Ophold udenfor begge Stater skal ogsaa være gældende for Island.

§ 4. Kongen kan ikke uden Danmarks Rigsdags og Islands Altings Samtykke være Regent i andre Lande.

§ 5. Hver af Staterne for sig træffer Bestemmelse om Statsydelse til Kongen og Kongehuset.

II.

§ 6. Danske Statsborgere nyder paa Island i enhver Henseende lige Ret med de paa Island fødte islandske Statsborgere, og omvendt.

Hvert af Landenes Statsborgere er fritagne for Værnepligt i det andet Land.

Adgang til Fiskeri paa hvert af de to Staters Søomraader er i lige Grad fri saavel for danske som for islandske Statsborgere uden Hensyn til Bopæl.

Danske Skibe har i Island samme Rettigheder som islandske Skibe, og omvendt.

Danske og islandske Varer og Frembringelser skal gensidig i ingen Henseende kunne behandles ugunstigere end noget andet Lands.

III.

§ 7. Danmark varetager paa Islands Vegne dettes Udenrigsanliggender.

I Udenrigsministeriet ansættes der efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne en med islandske Forhold kendt Kommitteret til Behandling af islandske Sager.

Paa Steder, hvor Gesandt eller udsendt Konsul ikke er ansat, bliver der efter den islandske Regerings Ønske og efter Samraad med denne at ansætte en saadan, imod at Island godtgør de derved foraarsagede Udgifter. Under samme Forudsætninger bliver der ved bestaaende Gesandtskaber eller Konsulater at ansætte Attacheer, som er kyndige i islandske Forhold. Hvis den islandske Regering skulde ønske paa egen Bekostning at udsende delegerede til at føre Forhandlinger om særlige islandske Forhold, kan dette ske efter nærmere Aftale med Udenrigsministeren.

De mellem Danmark og andre Lande allerede indgaaede og bekendtgjorte Overenskomster er, forsaavidt de angaar Island, ogsaa gældende for dette. De af Danmark efter nærværende Forbundslovs Stadfæstelse indgaaede mellemstatlige Overenskomster er ikke forpligtende for Island uden vedkommende islandske Myndigheders Samtykke.

§ 8. Indtil Island maatte beslutte paa egen Bekostning helt eller delvis selv at overtage Fiskeriinspektionen indenfor islandsk Søomraade, udøves denne af Danmark under dansk Flag.

§ 9. Ordningen af Møntvæsenet vedbliver for begge Stater at være den hidtil gældende, saa længe den skandinaviske Møntunion bestaar.

Saafermt Island maatte ønske at oprette et eget Møntværk, vil Spørgsmaalet om Anerkendelsen af de der prægede Mønter som lovligt Betalingsmiddel i Sverige og Norge være at afgøre ved Forhandlinger med disse Lande.

§ 10. Danmarks Højesteret udøver den øverste Domsmyndighed i islandske Sager, indtil Island maatte beslutte at oprette en øverste Domstol i Landet selv. Indtil da skal en Dommerplads i Højesteret besættes med en Islænding, hvilken Bestemmelse træder i Kraft ved først indtrædende Ledighed.

§ 11. Forsaavidt Islands Andel i Omkostningerne ved Varetagelsen af de i dette Afsnit omhandlede Anliggender ikke er bestemt i det foregaaende, fastsættes den ved Overenskomst mellem begge Landes Regeringer.

IV.

§ 12. Andre Anliggender end de foran nævnte, som er af fælles Betydning for Danmark og Island, saasom Samfærdselsvæsen, Handels- og Toldsager, Søfart, Postvæsen, Telegraf- og Radiotelegrafvæsen, Retspleje, Maal og Vægt, samt finansielle Anliggender ordnes ved Overenskomster mellem de i de to Stater dertil berettigede Myndigheder.

§ 13. Det af den danske Statskasse til Island hidtil udredede aarlige Beløb af 60 000 Kr. samt den danske Statskasses Udgifter til Islands Ministeriums Kontor i København bortfalder.

Ligeledes bortfalder den islandske studerende tillagte fortrinsvise Adgang til Beneficier ved Københavns Universitet.

§ 14. Danmarks Statskasse udreder et Beløb af to Millioner Kroner til Oprettelse af to Fonds, hver paa en Million Kroner, hvis Formaals er at tjene til Styrkelse af den aandelige Forbindelse mellem Danmark og Island, til Fremme af islandsk Forskning og Videnskab og til Støtte af islandske studerende. Den ene af disse Fonds henlægges til Universitetet i Reykjavik, den anden til Universitetet i København.

De nærmere Regler for Fondenes Bestyrelse og Virksomhed fastsættes af Kongen paa Indstilling af hvert Lands Regering, efter at det paagældende Universitet er hørt.

§ 15. Hvert Land bestemmer selv, paa hvilken Maade dets egne og dets Borgeres Interesser nærmere bliver at varetage i det andet Land.

V.

§ 16. Der oprettes et raadgivende dansk-islandsk Nævn paa mindst 6 Medlemmer, hvoraf Halvdelen vælges af Danmarks Rigsdag og Halvdelen af Islands Alting.

Ethvert Lovforslag vedrørende den nærmere Udførelse af de i nærværende Forbundslov omhandlede Anliggender samt Lovforslag angaaende den ene Stats særlige Anliggender, der tillige har Betydning for den anden Stat og dens Borgeres Stilling og Rettigheder, skal, naar ikke Forholdene gør det særlig vanskeligt, af det paagældende Ministerium forelægges Nævnet til Betænkning, forinden det fremsættes for Rigsdagen eller Altinget. Det paahviler Nævnet at gøre Indstilling til Ændring af saadanne Bestemmelser i Forslaget, som formenes at være til Skade for den ene Stats eller dens Borgeres Interesser.

Nævnet har fremdeles den Opgave, være sig efter Opfordring fra Regeringerne eller af egen Tilskyndelse, at tage Skridt til Udarbejdelse af Forslag, der tilstræber Samvirken mellem Staterne og Ensartethed i deres Lovgivninger samt at bidrage til Samarbejde for Tilvejebringelse af fælles nordisk Lovgivning.

De nærmere Bestemmelser om Nævnets Ordning og Virksomhed fastsættes af Kongen efter Indstilling af begge Landes Regeringer.

§ 17. Skulde der angaaende Forstaaelsen af denne Forbundslovs Bestemmelser opstaa en Meningsforskel, som ikke lader sig udligne ved Forhandling mellem Regeringerne, henvises Sagen til et Voldgiftsnævn paa 4 Medlemmer, hvoraf hvert Lands øverste Domstol vælger Halvdelen. Dette Voldgiftsnævn afgør Uenigheden ved Stemmeflerhed. I Tilfælde af Stemmelighed overdrages Afgørelsen til en Opmand, som den svenske og den norske Regering skiftevis anmodes om at udnævne.

VI.

§ 18. Efter Udløbet af Aaret 1940 kan saavel Rigsdagen som Altinget til enhver Tid forlange optaget Forhandling om Lovens Revision.

Fører Forhandlingen ikke til fornyet Overenskomst inden Udløbet af tre Aar fra Forlangendets Fremsættelse, kan saavel Rigsdagen som Altinget vedtage, at den i denne Lov indeholdte Overenskomst skal ophæves. For at denne Beslutning skal have Gyldighed, maa mindst to Trediedelev af Medlemmerne af hvert af Rigsdagens Ting eller af det forenede Alting have stemt derfor, og den skal derefter være bekræftet ved Afstemning af de Vælgere, der er stemmeberettigede ved de almindelige Valg til Landets lovgivende Forsamling. Saafremt den saaledes foretagne Afstemning udviser, at mindst tre Fjerdedele af de stemmeberettigede Vælgere har deltaget i Afstemningen, og at mindst tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer er for Ophævelsen, vil Overenskomsten være bortfaldet.

VII.

§ 19. Danmark meddeler udenlandske Magter, at det i Overensstemmelse med Indholdet af denne Forbundslov har anerkendt Island som suveræn Stat, og meddeler samtidig, at Island erklærer sig som stedse-værende neutralt og ikke har noget Orlogsflag.

§ 20. Denne Forbundslov træder i Kraft den 1. December 1918.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

Tillæg.

Indledning.

I Tillæget er gengivet Teksten til 3 Forfatningsudkast: Bang-Moltkes fra 1848, I. C. Christensens fra 1913 og Socialdemokratiets fra 1920. Udkastet fra 1848 er imidlertid ikke det første konstitutionelle Forfatningsudkast herhjemme. Historikeren Suhm udarbejdede efter Opfordring faa Dage før Omvæltningen i 1772 en Art Forfatningsudkast, som han den 18. Januar leverede Guldberg, men som denne forkastede*). Det var et Program for en Forfatning med en vis »folkelig« Repræsentation med besluttende Myndighed paa vigtige Omraader. Udkastet findes dog ikke gennemarbejdet i Lovsform.

Suhms Forfatningsudkast, der første Gang er trykt i Nyerups Udgave af Suhms samlede Skrifter, 16. Del, senere i Hist. Tidsskr. IV. R. 2, gengives her, i sine Hovedpunkter, i den Skikkelse, det har faaet i Chr. Bruuns Levnedsbetænelser af Suhm, hvor vel Suhms egne Ord næsten helt igennem er brugt, men hvor der tillige er gjort Forsøg paa at samle, hvad der hører sammen, saa at der »kan fremkomme en bedre ordnet Sammenhæng«.

Udkastet indledes med følgende Bestemmelser om den nye Grundlovs Givelse, om Kongemagten og Arvefølgen samt om Stændernes Rettigheder:

»Kongen udsteder strax en Deklaration om, at han for at sætte Souveræniteten [ø: Kongemagten] paa en fast Fod, og for at bevise sin Kjærlighed til Undersaatterne, vil sammenkalde Stænderne. Denne Deklaration underskrives ogsaa af Prinds Frederik, at han samtykker.

Kongen besværges strax Artiklerne [i Kongeloven] om Sukcessionen og om den Augsburgske Konfession.

Kongen udsteder dernæst en Deklaration, i hvilken Stændernes Rettigheder fastsættes, og andet mere; denne Deklaration underskrives af Kongen og Prindsen for dem og deres Arvinger og bliver en Grundlov.

Naar Stænderne ere samlede, aflægge alle Embedsmænd, Borgere og Militser en ny Ed paa, at de ville vedligeholde Souveræniteten og Regjeringsformen paa den Maade, som den er fastsat i Grundloven,

at Kongen og alle Frederik den Tredies Descendenter vedblive efter den Orden, som er fastsat i Kongeloven, at regjere Riget og det med en Enevoldsmagt overdraget dem af Stænderne og fastsat paa den Maade, som nu er bestemt i den sidste Grundlov, nemlig

at ingen Skatter maa paalægges, ingen Formering eller Forandring ske i Krigshæren til Lands og Vands, ingen Hovedforandring gjøres i Landets Økonomi og indvortes Bestyrelse, ingen Betjent maa afsættes uden Stændernes og Kongens overensstemmende Vilje, at disse Stænder udgjøre en Samling paa 48 Personer, som stændig [ø: bestandig] opholde sig i Kjøben-

*) Da R. Nyerup mange Aar efter, i 1799, lod Udkastet trykke i Suhmiana, var han nær »kommet i Forlegenhed« i den Anledning.

havn, som sidde i 3 Aar og derefter afløses af andre 48 og saa siden, som kan sees af Grundloven.»

Derefter følger et Afsnit om Parlamentets Sammensætning, Valgperioden, Medlemmernes Retsbeskyttelse og deres Vederlag samt om Udelukkelse af visse Grupper af Embedsmænd:

»Parlamentet [5: Stænderne] bestaar af 48 Personer. De ere valgte for 3 Aar; de samme Personer kunne ej igjenvælges før efter 9 Aars Forløb. De skulle have aarlig 500 Rdl., som udredes af Valgdistriktet; dog skulle Repræsentanterne for Island og Nordlandene salareres af hele Landets Kasse. Parlamentet holder sine Møder i Kongens Palais. Intet Parlaments-medlem kan udstødes eller fængsles uden han overbevises om Bestikkelse. Befindes Nogen, at have søgt ved Penge eller anden Fordel at tilkøbe sig Stemmer, da skal han for bestandig være udelukket fra at komme paa noget Valg. Forseer et Medlem sig med usømmelige Ord mod Kongen eller det kongelige Hus, da kan han af Parlamentet i Forening med Højesteret dømmes i Bøder, afsættes fra sit Embede etc. Ingen maa indsættes i Parlamentet, som har Betjening ved Hoffet eller i Konseilet. Tager noget Medlem Salarium af Hoffet, da kunne hans Vælgere votere ham ud.« —

Til Valgenes Foretagelse skulde Danmark inddeles i 6 »Portioner«, Fyrstendømmerne [3: Slesvig, Holsten og Oldenborg] i 3 og Norge i 6, medens Island skulde udgøre 1 Portion:

»Hver Portion vælger 3 Personer, som kunne være Adelige og Uadelige, saa og Gejstlige, men da kun Bisper eller Præster. En Provinds eller Portion maa ej udvælge andre end de, som bo og stadig opholde sig i deres egen Portion.

For at kunne vælges paa Landet kræves, at have faste Ejendele, for at kunne vælges i Byerne kræves at være en anselig Embedsmand. I hver Portion maa idetmindste 1 være fra Landet og 1 fra Byerne.«

Efter disse Valgbarhedsregler følger nogle Forskrifter om Valgretten:

»For Norges Vedkommende fastsættes. For Gejstligheden ere alle Præster i hver Portion Vælgere. For Byerne ere 2 Deputerede af Magistraten fra hver By og 2 Borgere fra de anseligste Byer, for de smaa Byer ere Byfogden og 1 Borger Vælgere. Paa Landet er Fogderne, Sorenskriverne og 1 Bonde fra hvert Fogderi Vælgere. [.....]

Paa Island er Sysselmændene, Amtmændene, Fogderne, Bisperne, Præsterne og 1 Bonde fra hvert Sogn Vælgere.

I Danmark og Fyrstendømmerne vælges som i Norge; dog skal der paa Landet være 1 Herremand af hvert Amt blandt Vælgerne, i København er den hele Magistrat og de 32 Mænd Vælgere.

Ved Valgene gaar Alt efter de fleste Stemmer; der stemmes ved Kugler.«

Valget skulde i Danmark ske i Juni Maaned, i Norge i Februar og Marts, og Repræsentanterne burde være samlede i København til Mikkelssdag. Om Parlamentets Forhandlinger og Afstemninger samt om Afgørelse af Tvist mellem »Portioner«, Stænder eller »Riger« bestemtes bl. a.:

»I Parlamentet bør i alle almindelige Ting Sagerne afgjøres efter de fleste Stemmer, og ligeledes i alle Sager vedkommende hver Provinds. Hver Stand stemmer for sig, nemlig: Bystanden, Landstanden, Gejstligheden.

Ingen Skatforandring eller Forandring af Milicen eller andre saadanne vigtige Ting maa gjælde inden derom er voteret tre Gange efter hinanden paa adskilte Dage i Parlamentet, og Tingene da alle tre Gange have faaet de fleste Stemmer. [.....]

Kommer der Tvist mellem Portionerne, da skulle alle Provindser i Danmark afgjøre Sagen efter de fleste Stemmer, og ligeledes i Norge etc. Kommer der Tvist imellem Stænderne i hvert Rige, skulle alle 3 Riger, hvorunder forstaas Fyrstendømmerne, afgjøre den efter de fleste Stemmer.

Kommer der, hvad Gud forbyde, Tvist mellem Rigerne, da skal det tredie Riges Stemme gjøre Udslaget.»

Om »Konseillets« Sammensætning og Opgaver indeholdt Udkastet dernæst følgende Bestemmelser:

»Konseillet bestaar af 8 Personer. Ingen maa sidde i Konseillet, som har Forestilling, undtagen Ministeren for de udenlandske Affairer. Konseillets Medlemmer skulle konferere med Kongen og Parlamentet ved Afgiørelsen af Landets almindelige Sager, og heri maa Intet beslattes uden Kongen og Parlamentet ere enige. De Sager, som ikke vedkomme det Hele og Store, lader Kongen expedere ved Konseillet og Kollegierne. [.....]

Kongen lader ved een eller anden af Konseillet proponere i Parlamentet.» Endelig var der et lille Afsnit om Beskyttelsen for den personlige Frihed, om en Slags Rigsret til Paadømmelse af Embedsforbrydelser og om Konflikter mellem Konge og Parlament:

»Ingen Undersaat maa fængsles eller skee nogen Ulempe uden efter Lov og Dom. Skeer det enten af Kongen eller Parlamentet, da har den ene af dem Magt at søge dette rettet paa en god Maade.

Naar Nogen bliver tiltalt paa sit Embede, da skal Parlamentet træde sammen med Højesteret og dømme tilhobe uden Appel. Parlamentet skal da udvælge ved Kugler 12 eller 16 af sine Medlemmer, for at det ej skal hindres i sine øvrige Forretninger.

Skulle, som Gud forbyde, enten Kongen eller Parlamentet gjøre Indgreb i hverandres Rettigheder, da viser Grundloven, hvo der har forurettet hinanden, og ere alle Kollegier, Militære etc. forpligtede til, efter deres Ed, at holde Grundloven ved Magt.»

I. *Bang-Moltkes Udkast* 1848. Efter Christian VIII's Tronbestigelse blev den offentlige Drøftelse af Kongelovens Afskaffelse og en Forfatnings Indførelse tilladt, og den konstitutionelle Bevægelse tog herefter fart. Regeringens første Hensigter var dog nærmest en Udbygning af Stænderforfatningen, idet der i 1842 blev forelagt Stænderne Forslag om Indførelse af Stænderkomiteer. Disse vilde blive den første Begyndelse til Fællesstænder. I de følgende Aar lagde ogsaa det nationale Spørgsmaal i Slesvig Beslag paa Opmærksomheden (jfr. bl. a. det »aabne Brev« 8. Juli 1846 om Arvefølgespørgsmaalet), men Kongen vendte i 1847 tilbage til Forfatningsspørgsmaalet i Form af en Plan om et »udvidet Statsraad«, hvorefter Gehejmestatsraadet skulde udvides til ogsaa at omfatte Styrelsens Spidser, og desuden et helt nyt »Statsraad« oprettes bestaaende af de kgl. Prinser og visse af de højeste Embedsmænd samt andre dertil af Kongen beskikkede Tillidsmænd fra alle Rigets Dele. Kollegierne skulde omdannes til Ministerier. Det udvidede Statsraad blev opgivet, men Kongen drog forskellige Personer ind i Forfatningsspørgsmaalets Behandling, saaledes P. G. Bang og Carl Moltke. Førstnævnte fik i Slutningen af 1847 overdraget det Hverv at afgive Betænkning over Forfatningsspørgsmaalet med Frihed til at ytre sig om Kongelovens Forandring. De endelige Forhandlinger skulde begynde straks efter Nytaar 1848. 5. Januar blev Kongen syg, men kunde dog den 9. skrive et Brev til Kronprinsen med en indtrængende Henstilling om ved sin Regerings Tiltrædelse at »tilsige det danske Folk og Hertugdømmerne en fælles konstitutionel Forfatning«. Efter Kongens Død 20. Januar og Frederik VII's Tiltrædelse udgik derefter »Januarreskriptet«, 28. Januar 1848. Heri gav Kongen Tilsagn om Indførelse af fælles Stænder, der — alt imens Provinsialstænderne opretholdtes — i lige Antal fra Kongeriget og Hertugdømmerne (hvis Forbindelse bekræftedes) skulde samles afvekslende i Kongeriget og i Hertugdømmerne og have besluttende Myndighed ved Skattelove og i Finansbestyrelsen saavel som ved almindelige Love om Fællesanliggender. Udkastet til saadan Forfatning skulde fore-

lægges »indsigtsfulde og erfarne Mænd« til Overvejelse. Samtidig blev et Udvalg bestaaende af P. G. Bang, Carl Moltke og A. S. Ørsted nedsat til at gøre Udkast til en saadan Forfatning (»det vigtigste Hverv, Mænd hidtil her har haft at udføre«, Bang i et Brev ^{29/1} 48), og Udvalget begyndte straks sit Arbejde, hvori særlig P. G. Bang og Moltke med Iver deltog. Da Marts-Begivenhederne tog Fart omkring den 20. Marts, var Udvalget naaet saa langt, at Udkastet til den egentlige Forfatning var udarbejdet, og kun nogle Bilag om Valgordningen m. m. stod tilbage; (et om Sprogordningen i Slesvig foreligger udarbejdet). Der var netop Møde i Forfatningskommissionen, i Ørstedes Hjem, Kasinomøde-Aftenen d. 20. Marts. Da Marts-Ministeriet den 22.—23. var dannet, blev Udkastet lagt til Side. Dets udviklede Apparat svarede ikke til de nye Krav. »Dette sindrige Spindelvæv blev i et Nu fejtet bort af Februarrevolutionens friske Pust« (Bille). Udkastet har ikke desto mindre megen Interesse ved at vise, hvor *langt* man i Virkeligheden herhjemme var kommet i Forfatningssagen *inden* Februarrevolutionen, og Udkastet kan overfor Bille søge en vis Oprensning i de mange Vanskeligheder, der senere frembød sig for Helstatsforfatningerne. »Vort Udkast til Forfatningsloven havde vel, hvad det første Kammers Organisation og Virksomhed angik, en aristokratisk konservativ Character, idet vi sluttede os til de liberalere tyske Forfatningers især den sachsiskes [3: Forfatningen af 4. Septbr. 1831] Forskrifter om det første Kammer. Dog havde jeg bevirket, at det andet Kammer alligevel vilde faae den overveiende Indflydelse. Dettets Organisation og Virksomhed var i det Hele bygget paa rent demokratiske Grundsætninger, hvori C. Moltke var aldeles enig, Valgretten omfattede Husmændene med Jord og Enhver, der svarede i Kjøbenhavn 32 Rd., i Kjøbstæderne 20 Rd., paa Landet 12 Rd. halvaarlig Leie, Valgbarheden næsten ligesaa udstrakt som Valgretten o. s. fr.« (Bang). Disse nærmere Regler om Valgretten var dog forbeholdt Tillæget om Valgordningen og findes derfor ikke udarbejdet, bortset fra, at Bang i et Brev til Rigsforsamlingens Grundlovskomite (Rigsarkivet) efter Hukommelsen har refereret Kommissionens Planer. Valgretten til det Bangske Andetkammer havde nogen Lighed med Valgreglerne til Landstinget i Klaus Berntsens Forslag 1912 (se Indl. til 1915-Grundloven), idet Medlemmerne af kommunale Raad skulde have umiddelbar Valgret.

Det Bangske Udkast kendes nu kun af et tysk Manuskript, der findes i Rigsarkivet. Ved Siden af, at Udkastets Stil synes at efterligne Kancellistilen i tyske Forbilleder, vækker visse af Dansk prægede Udtryksformer Formodning om, at Udkastet enten er »tænkt« paa Dansk, eventuelt ligefrem oversat efter Dansk Tekst, eller muligvis er Udtryk for en særlig slesvig-holstensk, af Dansk præget, tysk Stil. Som formentlige Danismer kan nævnes: Art. 18 »Zubehörungen«, Art. 24 »Wiederlage«, Art. 46 »im Laufe des Mai Monats«, Art. 83 »so schleunig als möglich«, ligesom ogsaa Brugen af Præpositioner i Stedet for Genitiv, se f. Eks. Art. 67 »in den Herzogthümern«. Art. 160 er i sin Helhed dansk i Sprogformen.

I den her meddelte gengivelse er rettet rene Fejlskrivninger, medens en Del sproglige Vilkaarligheder er bibeholdt, saaledes Brugen i Flæng af Ordene »befügt« og »befugt«. Art. 121 er gengivet efter Manuskriptets Ordlyd, da Meningen, trods syntaktiske Uregelmæssigheder, er klar nok. Andre Steder er en Udfyldning forsøgt, se saaledes Art. 82. I Art. 86 er en Lakune i Manuskriptet forsøgsvis udfyldt af A. D. Jørgensen.

II. I. C. Christensens Forslag. Der henvises herom til Indledningen til Grundloven af 1915, for saa vidt angaar I. C. Christensens Forslag om Valgretten til Landstinget og hans Stilling til Landstingets Opløselighed m. v. Her skal derimod bemærkes, at I. C. Christensen i sit Forslag helt udelod Junigrundlovens og 66-Grundlovens Bestemmelser om Folkekirken, d. v. s.

disse Loves § 3. Ved denne Udeladelse var altsaa den evangelisk-lutherske Kirke sat i Række med de øvrige her i Landet anerkendte Trossamfund, hvilket medførte I. C. Christensens Udeladelse af 66-Grundlovens § 75 («Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov») og en Redaktion af § 78 (se Forslagets § 74), der yderligere viser Folkekirkens Ligestilling med de øvrige anerkendte Trossamfund. Ogsaa Grundlovsbestemmelsen om Kongens Trosbekendelse (66-Lovens § 5) var borttaget.

III. *Socialdemokratiets Forslag* 1920. Der henvises til Noten ved Begyndelsen af Teksten.

Bang-Moltkes Forfatningsudkast af Februar 1848.

Entwurf einer Verfassungs-Urkunde für das Königreich Dänemark und die Herzogthümer Schleswig und Holstein.

- Tit. I. Von dem Staatsgebiet, Art. 1—2.
 Tit. II. Von dem Könige, Art. 3—28.
 Tit. III. Von den öffentlichen Rechten der Unterthanen, Art. 29—44.
 Tit. IV. Von den gemeinschaftlichen Ständen:
 Erste Abtheilung. Von der Organisation der gemeinschaftlichen Stände:
 Erster Abschnitt. Allgemeine Bestimmungen, Art. 45—56.
 Zweiter Abschnitt. Von der ersten Kammer, Art. 57—75.
 Dritter Abschnitt. Von der zweiten Kammer, Art. 76—94.
 Zweite Abtheilung. Von der Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände:
 Erster Abschnitt. Allgemeine Bestimmungen, Art. 95—105.
 Zweiter Abschnitt. Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände bei der Gesetzgebung:
 A. In Betreff des Steuerwesens, Art. 106—121.
 B. In Betreff anderer Gegenstände, Art. 122—125.
 C. Von der Behandlung der Gesetzes-Vorschläge in beiden Kammern, Art. 126—138.
 Dritter Abschnitt. Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände bei der Finanzverwaltung:
 A. In Betreff von Staatsanleihen, Art. 139—142.
 B. In Betreff des Normal-Reglements und Budgets, Art. 143—155.
 C. In Betreff der Finanzrechnung, Art. 156—165.
 Vierter Abschnitt. Petitionsrecht der gemeinschaftlichen Stände, Art. 166—170.
 Tit. V. Von den unmittelbaren Regierungsbehörden oder Ministerien und deren Verantwortlichkeit, Art. 171—184.
 Tit. VI. Von dem Staatsgerichtshofe, Art. 185—197.
 Tit. VII. Von Abänderungen der Verfassung, Art. 198—201.

Tit. I. Von dem Staatsgebiet.

Art. 1. Das Staatsgebiet der Dänischen Monarchie, bestehend aus dem Königreiche Dänemark mit Island und den Färöern, dem Herzogthum Schleswig, dem Herzogthum Holstein, dem Herzogthum Lauenburg und den dänischen Colonien, bildet dem Auslande gegenüber ein ungetrenntes Ganze[s].

Art. 2. Von dem Staatsgebiete der dänischen Monarchie darf, abgesehen von Friedensschlüssen nichts an eine auswärtige Macht abgetreten, oder sonst veräußert oder verpfändet werden ohne die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände.

Tit. II. Von dem Könige.

Art. 3. Der König vereinigt in Seiner Person die gesammte Regierungsgewalt, insoweit ihre Ausübung nicht durch den Inhalt der Verfassungs-Urkunde beschränkt wird. Seine Person ist heilig und unverletzlich.

Art. 4. Der König verfügt unbeschränkt über die Kriegsmacht zu Wasser und zu Lande und schliesst Verträge mit auswärtigen Mächten.

Art. 5. Verträge, durch welche ein Theil des Staatsgebietes veräußert werden soll (Art. 2) oder in Folge deren Veränderungen in den geltenden gemeinschaftlichen Gesetzen vorgenommen, oder den Unterthanen neue Lasten auferlegt werden sollen, bedürfen der Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände.

Art. 6. Der König ernennt und entlässt alle geistliche[n] und weltliche[n] Beamte[n], insoweit nicht deren Ernennung und Entlassung Anderen rechtsgültig übertragen ist, oder vom Könige den betreffenden Behörden überlassen wird. Ueber die Verhältnisse der Beamten wird ein Gesetz unter beschliessender Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände erlassen werden. Mitglieder der höchsten Gerichtshöfe im Königreiche und in den Herzogthümern können als solche nur durch richterlichen Spruch ihres Amtes verlustig erklärt werden.

Art. 7. Der König ist verpflichtet, innerhalb des Staatsgebiets zu wohnen und Hof zu halten; während eines einstweiligen Aufenthalts im Auslande verfügt Er über die Verwaltung der Regierungsgeschäfte.

Art. 8. Der König wird volljährig mit dem vollendeten achtzehnten Jahre. Wie es mit der Verwaltung der Regierungsgeschäfte während der Minderjährigkeit oder sonstige[r] Verhinderungen des Königs verhalten werden soll, wird durch ein besonderes, nach vorgängiger Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände zu erlassendes Gesetz bestimmt werden.

Art. 9. An dem Tage Seines Regierungs-Antritts verspricht der König in einem in allen Theilen der Monarchie zur öffentlichen Kunde zu bringenden Patente die Aufrechthaltung der Bestimmungen der gegenwärtigen Verfassungs-Urkunde, und lässt die von ihm eigenhändig unterzeichnete Ausfertigung dieses Patents der ersten nach Seinem Regierungs-Antritte zusammentretenden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände überreichen, um in dem ständischen Archive niedergelegt zu werden.

Art. 10. Binnen Jahresfrist nach Seinem Regierungs-Antritte wird der König, wenn nicht besondere Hindernisse entgegenstehen, Seine Krönung vornehmen lassen.

Art. 11. Der König verfügt über die Verhältnisse der übrigen Mitglieder des königlichen Hauses durch Hausgesetze, welche zu ihrer Gültigkeit weder der Publication, noch, insoweit sie mit der Verfassung im Einklange stehen, der Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände bedürfen.

Art. 12. Der König allein ist zu Standes-Erhöhungen, sowie zu Verleihung von Orden und anderen Auszeichnungen, welche von sämmtlichen Unterthanen anerkannt werden sollen, befugt. Eimal verliehene Auszeichnungen dieser Art können nur durch richterlichen Spruch entzogen werden.

Art. 13. Der König allein hat das Recht der Begnadigung durch gänzliche Erlassung oder Milderung von Strafen, welche wegen begangener Verbrechen und anderer Uebertretungen der Gesetze erkannt sind; ebenso hat der König das Recht, eingeleitete Untersuchungen und Processe in Betreff von Verbrechen oder anderen Uebertretungen der Gesetze nieder-

zuschlagen; die Ausübung dieser Rechte fällt aber weg bei denjenigen Sachen, welche von dem Staatsgerichtshofe zu erledigen sind.

Art. 14. Der König hat das Recht, in einzelnen Fällen nach den bisher geltenden Grundsätzen Ausnahmen von den Bestimmungen der Gesetze zu gestatten, und einzelnen Steuerpflichtigen wegen eingetretener Unglücksfälle die directen Steuern des laufenden Jahres zu erlassen, wie auch den betreffenden unmittelbaren Behörden die Ausübung dieser Befugnisse zu übertragen.

Art. 15. Der König hat das Recht, wenn das allgemeine Wohl dieses dringend erfordert, ein Gesetz, welches zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehört, wenn diese nicht versammelt sind, bis zu ihrer nächsten Versammlung ausser Kraft zu setzen.

Art. 16. Eine solche Massregel ist aber der nächsten Versammlung der gemeinschaftlichen Stände gleich nach deren Eröffnung zur Prüfung und Beschlussnahme vorzulegen, und die betreffende unmittelbare Behörde ist ausserdem für die Nothwendigkeit der einstweilig getroffenen Massregel verantwortlich.

Art. 17. Der König benutzt das gesammte bewegliche und unbewegliche Kron-Vermögen und die der Krone verfassungsmässig zustehenden Einkünfte.

Art. 18. Das Kron Vermögen besteht aus den Königlichen Schlössern und Gebäuden, den darin befindlichen Regalien, Sammlungen und anderen beweglichen und unbeweglichen Gegenständen, und den dazu gehörigen Gärten, Hölzungen und sonstigen Zubehörungen.

Art. 19. Ueber alle diese Gegenstände wird binnen Jahresfrist, nachdem die gegenwärtige Verfassungs-Urkunde in Kraft getreten ist, und gleichfalls bei dem Regierungs-Antritte eines jeden Königs ein vollständiges Verzeichniss aufgenommen, und eine Abschrift desselben in dem Archive der gemeinschaftlichen Stände niedergelegt.

Art. 20. Sollte der König die Benutzung einzelner königlichen Gebäude und Sammlungen nicht wünschen, so wird über diese, bevor die Verfassung in Kraft tritt, ein Verzeichniss aufgemacht; sie bilden von diesem Zeitpunkte an einen Theil des Staatsvermögens, welches ohne die allgemeine oder besondere Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände weder ganz noch theilweise veräussert werden darf.

Art. 21. Das Kron Vermögen besteht ferner aus dem Regalien-Fond, und den übrigen der Krone zuständigen, bisher nicht in die bekannt gemachten Finanz-Rechnungen aufgenommenen Capitalien; auch auf diese muss sich das vorgedachte Verzeichniss (20) erstrecken.

Art. 22. Endlich besteht das Kron-Vermögen aus sämmtlichen Königlichen Domainen und Forsten im Königreiche Dänemark, über welche gleichfalls binnen Jahresfrist ein genaues Verzeichniss aufzunehmen, und eine Abschrift desselben in dem Archive der gemeinschaftlichen Stände niederzulegen ist, mit allen darauf haftenden Gerechtsamen und Verpflichtungen; unter letzteren ist die in den gedachten Domainen radicirte Capital-schuld mit begriffen.

Art. 23. Dagegen überlässt der König der Finanz-Verwaltung den Ertrag der sämmtlichen Domainen und Forsten in den Herzogthümern Schleswig und Holstein. Diese Domainen, Forsten und Domaine-Intraden werden hiedurch für Theile des Staatsvermögens erklärt.

Art. 24. Als Wiederlage für die Benutzung der letztgedachten Domainen (Art. 23) bezieht der König aus der Finanzkasse 600,000 Rdl. jährlich, welche am 1sten Januar und 1sten Juli jeden Jahres mit der Hälfte ausbezahlt werden, und übernimmt die Finanz-Verwaltung die Auszahlung der den Mitgliedern des Königlichen Hauses zukommenden Apanagen.

Art. 25. Aus den Einkünften der Krone sind sämmtliche Kosten der

Hofhaltung, mit Inbegriff der Unterhaltung der zum Kronvermögen gehörenden Schlösser, Gebäude und Gärten, sowie mit Inbegriff des Königlichen Theaters und der Königlichen Capelle abzuhalten.

Art. 26. Die Verwaltung des Kron-Vermögens ist durch keine Art der ständischen Mitwirkung beschränkt; doch darf kein Theil desselben veräußert werden, abgesehen von der Verpachtung des zu den Kron-
Domainen gehörenden Bauernguts, wofür die eingehenden Kaufsummen dem unveräußerlichen Capitalsvermögen der Krone (Art. 21) hinzuzufügen sind.

Art. 27. Zur Ausstattung einer in den Ehestand tretenden Königstochter kann die Prinzessinnen-Steuer im Königreiche und in den Herzogthümern ohne vorgängige ständische Bewilligung mit ihrem bisherigen Belaufe ausgeschrieben werden.

Art. 28. Die einzelnen Mitgliedern des Königlichen Hauses und anderen Fürstlichen Personen zur Zeit beigelegten Apanagen bleiben unverändert. Künftig können Apanagen nur nach vorgängiger Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände bewilligt werden.

Tit. III. Von den öffentlichen Rechten der Unterthanen.

Art. 29. Zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen gehört zunächst das Recht der freien Gottes-Verehrung.

Art. 30. Die evangelisch-Lutherische Religion ist die Staatsreligion; zu ihr bekennt sich der König. Das Vermögen der Lutherischen Kirche und deren Einkünfte sind unantastbar, und dürfen nur zu kirchlichen Zwecken dieser Kirche verwandt werden. Reichen sie und die von den Gemeinden gesetzlich zu entrichtenden ausserordentlichen Beiträge zur Erhaltung der kirchlichen Zwecke nicht hin, so ist das Fehlende durch Beiträge aus Staatsmitteln zu decken.

Art. 31. Die näheren Bestimmungen über das den Bekennern der übrigen Christlichen Confessionen zustehende Recht der freien Gottes-Verwaltung und über die Duldung gewisser Secten werden in einem mit Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände zu erlassenden Gesetze getroffen werden. In diesem Gesetze wird der Grundsatz festgehalten werden, dass die Bekenner der Christlichen Confessionen gleiche bürgerliche Rechte mit den Lutheranern geniessen sollen.

Art. 32. Die bürgerliche Gleichstellung der Bekenner des mosaischen Glaubens mit den christlichen Unterthanen bleibt der Gesetzgebung der einzelnen Landestheile vorbehalten.

Art. 33. Ferner gehört zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen die persönliche Freiheit. Niemand darf in anderen als in den durch das Gesetz vorgeschriebenen Fällen und in [anderer als in] der durch das Gesetz vorgeschriebenen Form verhaftet, und nach jeder Verhaftung soll unverzüglich das gerichtliche Verfahren wider den Betreffenden eingeleitet werden.

Art. 34. Kein Unterthan soll seinem durch das Gesetz bestimmten ordentlichen Gerichtsstande entzogen werden, und wenn das Gesetz die betreffende Behörde ermächtigt hievon eine Ausnahme zu verfügen, so soll dadurch die gesetzliche Prüfung der Behandlung der Sache und des abgesprochenen Erkenntnisses durch den betreffenden höchsten Gerichtshof niemals ausgeschlossen werden.

Art. 35. Jedem Unterthan soll die Niederlassung in sämmtlichen Theilen der Monarchie unter Beobachtung der betreffenden gesetzlichen Vorschriften gestattet werden. Unterthan ist jeder innerhalb der Grenzen der Monarchie und in den dänischen Colonien Geborne, sowie die während eines einstweiligen Aufenthalts eines Unterthanen im Auslande geborene[n] ehelichen Kinder desselben, und die im Auslande geborene[n] unehelichen

Kinder einer Unterthanin. Ueber die Zulassung von Ausländern zum Genusse der öffentlichen Rechte der Unterthanen wird mit Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände ein Gesetz erlassen werden.

Art. 36. Ferner gehört zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen die Befugniss, sich zu einem jeden durch das Gesetz nicht verbotenen Zwecke zu vereinigen. Die Befugnisse und Verpflichtungen solcher Vereine werden durch ein mit Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände zu erlassendes Gesetz näher bestimmt werden.

Art. 37. Sodann gehört zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen die Befugniss, sich im eignen Namen mit Anträgen und Beschwerden in Betreff von Gegenständen des öffentlichen Wohls an den König zu wenden.

Art. 38. Ferner gehört zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen das Recht der freien mündlichen und schriftlichen Mittheilung der Gedanken innerhalb der durch das Gesetz bestimmten Grenzen. Was zuvörderst die mündtliche Mittheilung betrifft, so soll kein Unterthan in dem Gebrauche seiner Muttersprache verkümmert werden. Die näheren Bestimmungen über die verfassungsmässige Aufrechthaltung der deutschen und der dänischen Sprache im Herzogthum Schleswig enthält die Verordnung Anlage A*).

Art. 39. Die Freiheit der Presse soll nur durch das Gesetz beschränkt, und die Censur soll niemals eingeführt werden.

Art. 40. Ferner gehört zu den öffentlichen Rechten der Unterthanen die Sicherheit des Eigenthums. Niemand soll zur Abtretung seines Eigenthums genötigt, oder in der freien Verfügung über dasselbe beschränkt werden, ausser in den durch das Gesetz bestimmten Fällen und in der gesetzlich vorgeschriebenen Form.

Art. 41. Die Strafe der Confiscation des Vermögens ist gänzlich abgeschafft und soll niemals wieder eingeführt werden.

Art. 42. Jeder Unterthan ohne Unterschied des Standes und der Geburt ist zur Bekleidung öffentlicher Aemter innerhalb der gesetzlich geltenden Bestimmungen und Beschränkungen berechtigt. Neue Beschränkungen dieses Rechts durch den Stand oder die Geburt sollen nicht eingeführt werden.

Art. 43. Jeder Unterthan hat das Recht, aus dem Lande fortzuziehen, und sein Vermögen ohne Abzug mitzunehmen, insoweit ihm nicht besondere Verpflichtungen obliegen, welche er vorher zu erfüllen hat.

Art. 44. Sowie jeder Unterthan zum vollen Genusse der öffentlichen Rechte innerhalb der gesetzlichen Bestimmungen und Beschränkungen befugt ist, so ist er auch zur gleichmässigen Theilnahme an allen allgemeinen öffentlichen Lasten nach Massgabe der Gesetze verpflichtet. Neue Befreiungen von dieser Verpflichtung sollen nicht eingeführt, und die Aufhebung der gesetzlich bestehenden gegen Entschädigung soll nur im Wege der Gesetzgebung bewirkt werden.

Tit. IV. Von den gemeinschaftlichen Ständen.

ERSTE ABTHEILUNG.

Von der Organisation der gemeinschaftlichen Ständen.

ERSTER ABSCHNITT.

Allgemeine Bestimmungen.

Art. 45. Die Versammlungen der gemeinschaftlichen Stände sollen abwechselnd in der Haupt- und Residenzstadt Kopenhagen und auf dem Schlosse Gottorp Statt finden.

*) Er ikke medtaget.

Art. 46. Die Versammlungen der gemeinschaftlichen Stände sollen alljährlich gehalten und regelmässig im Laufe des Mai Monats eines jeden Jahres eröffnet werden.

Art. 47. Sollte ein Regierungswechsel eintreten, während die gemeinschaftlichen Stände nicht versammelt sind, so sollen sie spätestens innerhalb zweier Monate ausserordentlich zusammenberufen werden.

Art. 48. Die gemeinschaftlichen Stände dürfen sich, ohne vom Könige einberufen zu sein, nicht versammeln.

Art. 49. Die regelmässige Dauer der Versammlungen der gemeinschaftlichen Stände beträgt zwei Monate. Wenn die vorliegenden Geschäfte in dieser Zeit nicht zu erledigen sind, wird auf den Wunsch der Versammlung eine Verlängerung ihrer Dauer um einen Monat vom Könige verfügt werden. Die Bestimmung einer fernerer Verlängerung hängt lediglich von dem Gutbefinden des Königs ab.

Art. 50. Die gemeinschaftlichen Stände bleiben solange versammelt, bis der König ihre Vertagung oder Schliessung verfügt.

Art. 51. Wenn der König sich bewogen findet, die Versammlung der gemeinschaftlichen Stände zu vertagen, so sind die Verhandlungen derselben sofort zu schliessen; ihre Wiederberufung erfolgt aber spätestens vor dem Ablaufe des betreffenden Jahres.

Art. 52. Ebenso haben beide Kammern ihre Verhandlungen sofort zu schliessen, wenn der König sich bewogen findet, die zweite Kammer aufzulösen; die Zusammenberufung beider Kammern erfolgt spätestens einen Monat nach der Beendigung der ausserordentlichen Wahlen zur zweiten Kammer (Art. 91).

Art. 53. Die Versammlung der gemeinschaftlichen Stände besteht aus zwei Kammern.

Art. 54. Die Mitglieder beider Kammern müssen sich zur christlichen Religion bekennen, wenigstens 30 Jahre alt sein, freie Dispositionsbefugniss über ihr Vermögen und einen unbescholtenen Ruf haben. Entstehen Zweifel über diese Eigenschaften, so hat die betreffende Kammer darüber zu entscheiden.

Art. 55. Zum Zwecke der Prüfung der Budgets und Finanz-Rechnungen, sowie zum Zwecke der Verständigung über abweichende Beschlüsse treten beide Kammern entweder in voller Versammlung oder durch aus ihrer Mitte erwählte Ausschüsse zusammen. Das Nähere hierüber ergibt die Geschäfts-Ordnung, Anlage B*).

Art. 56. Die Sitzungen beider Kammern sind in der Regel öffentlich. Das Nähere hierüber, sowie über den Geschäftsgang in den Kammern ergibt die Geschäfts-Ordnung, Anlage B.

ZWEITER ABSCHNITT.

Von der ersten Kammer.

Art. 57. Die erste Kammer der gemeinschaftlichen Stände besteht aus 72 Mitgliedern, 36 aus dem Königreiche Dänemark und 36 aus den Herzogthümern Schleswig und Holstein.

Art. 58. Die Lehns- und Stammhausbesitzer und die Besitzer der wirklich vollständigen grossen Güter im Königreiche erwählen aus ihrer Mitte zwanzig zu Mitgliedern der ersten Kammer.

Art. 59. Die zu Mitgliedern der ersten Kammer erwählten Lehns- und Stammhausbesitzer sind Mitglieder der Kammer auf Lebenszeit.

Art. 60. Die übrigen zu Mitgliedern der ersten Kammer erwählten Gutsbesitzer bleiben es solange, als sie sich im Besitze eines wirklich vollständigen

*) Forefindes ikke.

digen grossen Guts befinden. Wenn indessen ein gewähltes Mitglied sich drei Jahre nach einander der Theilnahme an den Sitzungen der Kammer gänzlich enthalten sollte, so ist an die Stelle dieses Mitglieds ein anderes zu erwählen.

Art. 61. Der Justitiarius des höchsten Gerichts, der Bischof von Seeland, und die beiden ältesten unter den übrigen Bischöfen des Königreichs sind Mitglieder der ersten Kammer von Amtswegen und für die Dauer ihrer Amtsführung.

Art. 62. Ausserdem ernennt der König zwölf Männer aus dem Königreiche zu Mitgliedern der ersten Kammer auf Lebenszeit.

Art. 63. Die Prälaten der vier adeligen Klöster in den Herzogthümern sind Mitglieder der ersten Kammer von Amtswegen und für die Dauer ihrer Amtsführung.

Art. 64. Die Prälaten und possessionierte Ritterschaft in den Herzogthümern erwählen aus der Mitte der Letzteren sechzehn zu Mitgliedern der ersten Kammer auf Lebenszeit. Sind mehrere Prälaturen in einer Person vereinigt, so wählt die possessionierte Ritterschaft aus ihrer Mitte einstweilen so viele mehr, als zur Ergänzung der Zahl von zwanzig ritterschaftlichen Mitgliedern, mit Inbegriff der Prälaten erforderlich sind.

Art. 65. Wenn aus [von] diesen Mitgliedern [einer] sich der Theilnahme an den Sitzungen der Kammer drei Jahre nach einander gänzlich enthält, oder wenn ein zum Mitgliede derselben gewähltes Mitglied der Ritterschaft aufhört, sich im Besitze eines adeligen Guts zu befinden, so ist an die Stelle eines solchen Mitgliedes ein Anderer zu erwählen.

Art. 66. Die näheren Bestimmungen über das bei den Wahlen der Mitglieder der ersten Kammer zu beobachtende Verfahren enthalten die Wahlordnungen, Anlagen C und D*).

Art. 67. Der Präsident des Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Oberappellationsgerichts und die drei Generalsuperintendenten in den Herzogthümern sind Mitglieder der ersten Kammer von Amtswegen und für die Dauer ihrer Amtsführung.

Art. 68. Ausserdem ernennt der König sechs Männer aus dem Herzogthum Schleswig und sechs aus dem Herzogthum Holstein zu Mitgliedern der ersten Kammer auf Lebenszeit.

Art. 69. Ist der Justitiarius des höchsten Gerichts oder der Präsident des Oberappellationsgerichts, oder ein Bischof (Art. 61) oder ein Generalsuperintendent (Art. 67) an den Sitzungen der Kammer Theil zu nehmen einstweilen verhindert, so tritt an dessen Stelle für die Dauer dieser Versammlung das älteste Mitglied des betreffenden Gerichtshofes oder der älteste unter denjenigen Bischöfen, welche nicht Mitglieder der Kammer sind, oder der älteste Probst in dem betreffenden Sprengel.

Art. 70. Von den Lehns-, Stammhaus- und Gutsbesitzern im Königreiche (Art. 58) so wohl als von Prälaten und Ritterschaft in den Herzogthümern sind drei Stellvertreter auf Lebenszeit, oder für die Dauer ihres Besitzes (Art. 60, 65) zu erwählen, welche in Fällen und für die Dauer einstweiliger Verhinderungen einzelner gewählter Mitglieder der ersten Kammer an die Stelle derselben treten.

Art. 71. Ebenso ernennt der König aus dem Königreiche vier, und aus jedem der beiden Herzogthümer zwei Stellvertreter der betreffenden Mitglieder der ersten Kammer.

Art. 72. Wird durch den Eintritt eines Mangels an den erforderlichen Eigenschaften oder durch dreijährige Enthaltung von der Theilnahme an den Versammlungen, oder durch einen Todesfall ein Platz in der ersten Kammer erledigt, oder treten so viele einstweilige Verhinderungen einzelner

*) Forefindes ikke.

Mitglieder ein, dass Stellvertreter nicht mehr vorhanden sind, so sind die erledigten Plätze der Mitglieder oder Stellvertreter innerhalb vier Wochen durch Wahl oder Erneuerung wieder zu besetzen. In Fällen der erstgedachten Art wird der erledigte Platz bis zum Eintritt des neuerwählten oder ernannten Mitgliedes durch einen Stellvertreter besetzt.

Art. 73. Zur Leitung der Versammlungen in der ersten Kammer ernennt der König aus der Mitte derselben einen Präsidenten und zwei Vicepräsidenten. Diese bleiben im Amte, solange sie Mitglieder der Kammer sind.

Art. 74. Wird einer dieser Plätze erledigt, so soll derselbe, wenn der Fall während der Dauer der Versammlung eintritt, innerhalb dreier Tage, sonst aber gleichzeitig mit der Zusammenberufung der nächsten Versammlung wieder besetzt werden.

Art. 75. Die erste Kammer erwählt aus ihrer Mitte zwei Secretaire für die Dauer einer jeden Versammlung.

DRITTER ABSCHNITT.

Von der zweiten Kammer.

Art. 76. Die zweite Kammer der gemeinschaftlichen Stände besteht aus 146 Abgeordneten, 73 aus dem Königreiche Dänemark, 36 aus dem Herzogthum Schleswig und 37 aus dem Herzogthum Holstein welche auf 6 Jahre erwählt werden.

Art. 77. Von den 73 Abgeordneten des Königreichs werden 12 aus der Haupt- und Residenzstadt Kopenhagen, 20 aus den übrigen Städten, 40 aus den Landdistricten und 1 von der Universität zu Kopenhagen erwählt.

Art. 78. Von den 36 Abgeordneten des Herzogthums Schleswig werden 5 von den nicht zur Ritterschaft gehörenden Besitzern adeliger und anderer grösserer Güter in diesem Herzogthum, 12 aus den Städten und den übrigen Orten, welche vorzüglich bürgerliches Gewerbe treiben, 2 aus den gemischten Wahldistricten, und 17 aus den Landdistricten erwählt.

Art. 79. Von den 37 Abgeordneten des Herzogthums Holstein werden 5 von den nicht zur Ritterschaft gehörenden Besitzern adelicher und anderer grösserer Güter in diesem Herzogthum, 15 aus den Städten und den übrigen Orten, welche vorzüglich bürgerliches Gewerbe treiben, 16 aus den Landdistricten und 1 von der Universität zu Kiel erwählt.

Art. 80. Für jeden Abgeordneten wird zugleich ein Stellvertreter gewählt.

Art. 81. Die Wahl eines Wahlmannes (Art. 86) oder eines Abgeordneten darf nicht an eine Bedingung oder an irgend einen Vorbehalt geknüpft werden; jede bei einer solchen Wahl mit einem Vorbehalt oder einer Bedingung abgegebene Stimme ist als nicht abgegeben zu betrachten.

Art. 82. Eben so wenig darf ein [zu?] Wählender mit Rücksicht auf seine Wirksamkeit als Wahlmann oder als Abgeordneter irgend eine Verpflichtung gegen die Wähler eingehen; geschieht dieses vor oder nach erfolgter Wahl, so ist die Wahl nichtig.

Art. 83. Wird ein Abgeordneter vor oder während der Versammlung verhindert, an den Sitzungen Theil zu nehmen, so wird sein Stellvertreter für die Dauer dieser Versammlung einberufen, und der Abgeordnete nimmt, wenn die Ursache seiner Verhinderung wegfällt, erst in der nächsten Versammlung seinen Platz wieder ein. Wird auch der Stellvertreter verhindert und ist die Verhinderung des Abgeordneten nicht mittlerweile gehoben, so ist so schleunig als möglich zu der ausserordentlichen Wahl eines Abgeordneten und eines Stellvertreters für die noch übrige Dauer der betreffenden Wahlperiode (Art. 76) zu schreiten.

Art. 84. In der Wahlklasse der grossen Gutsbesitzer und in denjenigen städtischen Wahldistricten, welche mehrere Abgeordnete zur zwei-

ten Kammer erwählen, werden die Stellvertreter nicht zum Ersatz einzelner bestimmter, sondern aller Abgeordneten erwählt, so dass eine ausserordentliche neue Wahl erst bei einem nach dem Eintritte aller dieser Stellvertreter entstehenden Ausfall erforderlich ist.

Art. 85. Wahlberechtigt hinsichtlich der Abgeordneten aus den Städten, aus den gemischten Wahldistricten oder aus den Landdistricten ist jeder volljährige Unterthan, welcher freie Dispositionsbefugniss über sein Vermögen, einen unbescholtenen Ruf hat, und zur Zeit der Ausfertigung der Wahllisten ein Communalamt bekleidet, oder ein Grundstück, welches die zur Wahlberechtigung erforderlichen Eigenschaften hat, eigenthümlich besitzt oder benützt. Jedoch sind die Bekenner des mosaischen Glaubens nur im Königreiche wahlberechtigt.

Art. 86. Die wahlberechtigten Unterthanen erwählen aus ihrer Mitte Wahlmänner, und die sammtlichen gewählten Wahlmänner in einem jeden Wahldistrict erwählen, vereinigt mit denjenigen, welche [wegen?] des innerhalb desselben von ihnen bekleideten Communalamts wahlberechtigt sind, die Abgeordneten und Stellvertreter für diesen District.

Art. 87. Die Wahlmänner werden nur für eine Wahl erwählt.

Art. 88. Wählbar zum Abgeordneten oder Stellvertreter ist jeder, welcher die zu einem Mitgliede der gemeinschaftlichen Stände erforderlichen Eigenschaften (Art. 54) und innerhalb des betreffenden Wahldistricts seinen regelmässigen Wohnsitz hat.

Art. 89. Die näheren Bestimmungen über die Wahlberechtigung und das bei den Wahlen zu beobachtende Verfahren enthalten die Wahlordnungen, Anlagen C und D.

Art. 90. Wenn ein Abgeordneter Königlicher Beamter wird, so ist eine ausserordentliche Wahl vorzunehmen, bei welcher derselbe indessen wieder zum Abgeordneten erwählt werden kann.

Art. 91. Ebenso sind ausserordentliche Wahlen im Königreiche und in den Herzogthümern vorzunehmen, wenn der König sich bewogen findet, die zweite Kammer aufzulösen, und zwar spätestens innerhalb dreier Monate nach erfolgter Auflösung (Art. 52).

Art. 92. Jeder Königliche Beamte sowie jeder, welcher zur Wahrnehmung öffentlicher Geschäfte mit einer Königlichen Bestallung oder Confirmation versehen ist, bedarf, um eine auf ihn gefallene Wahl zum Abgeordneten anzunehmen, der Königlichen Erlaubniss, welche indessen nur dann verweigert werden soll, wenn dieses mit Rücksicht auf die Dienstgeschäfte des Gewählten nothwendig erscheint.

Art. 93. Zur Leitung der Verhandlungen in der zweiten Kammer erwählt dieselbe aus ihrer Mitte gleich nach der Eröffnung einer jeden Versammlung für die Dauer derselben einen Präsidenten und zwei Vicepräsidenten, sowie zur Protocollführung vier Secrétaire.

Art. 94. Die Mitglieder der zweiten Kammer erhalten während der Dauer der Versammlung und auf ihren Reisen zu derselben und zurück 4 Rdl. täglich an Diäten und freie Beförderung von ihren Wohnorten nach dem Versammlungsorte und zurück.

ZWEITE ABTHEILUNG.

Von der Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände.

ERSTER ABSCHNITT.

Allgemeine Bestimmungen.

Art. 95. Der König wird Commissarien ernennen, welche die Versammlungen der ersten und zweiten Kammer an dem bei der Zusammenberufung der gemeinschaftlichen Stände bestimmten Tage im Namen des Königs in getrennter Sitzung, ohne weitere Bemerkungen, für eröffnet erklären.

Art. 96. Gleich nach der Eröffnung der Sitzungen entscheidet jede der beiden Kammern über die hinsichtlich der Befähigung einzelner ihrer Mitglieder etwa erhobenen Zweifel (Art. 54).

Art. 97. Demnächst schreitet die erste Kammer zur Wahl ihrer Secrétaire (Art. 75) und die zweite Kammer unter der Leitung des ältesten Mitgliedes als Alters-Präsidenten zur Wahl ihres Präsidenten und sodann unter der Leitung des Letzteren zur Wahl ihrer Vicepräsidenten und Secrétaire (Art. 93).

Art. 98. Sobald jede der beiden Kammern über jene Zweifel entschieden und diese Wahlen getroffen hat (Art. 96, 97) erklärt der Präsident die Kammer für constituirt. Beide Kammern schreiten sofort, und ohne vorgängige Einreichung von Adressen, zur Erörterung der von der Regierung ihnen zugestellten Vorlagen, deren Erledigung vorzugsweise vor sonstigen Anträgen auf die [für] zweckmässig erachtete Weise möglichst zu fördern ist.

Art. 99. Jeder Vorgesetzte einer unmittelbaren Behörde kann, so oft und so lange er es angemessen findet, den Sitzungen beider Kammern beiwohnen und zu jeder Zeit in denselben das Wort nehmen; auch ist er befugt, sich in jeder der beiden Kammern nach seiner Ermessung durch einen der höheren, bei der betreffenden unmittelbaren Behörde angestellten Beamten vertreten zu lassen.

Art. 100. Bei den Verhandlungen beider Kammern findet innerhalb der Gränzen der Geschäfts-Ordnung und des Anstandes die vollkommenste Freiheit der Meinungs-Aeusserung Statt, und der Präsident der betreffenden Kammer hat dafür Sorge zu tragen, dass kein Mitglied in dieser Freiheit beschränkt werde.

Art. 101. Jedes Mitglied hat den Anordnungen und Entscheidungen des Präsidenten in Betreff der Geschäftsordnung, sowie über einen etwaigen Missbrauch der Freiheit der Meinungs-Aeusserung unweigerlich Folge zu leisten.

Art. 102. Bei fortgesetztem Ungehorsam eines Mitglieds gegen die Anordnungen des Präsidenten (Art. 101) ist dieser befugt, die Sitzung zu schliessen. In diesem Falle, oder wenn ein Mitglied durch seine Aeusserungen die dem Könige schuldige Ehrerbietung verletzen, oder die Regierung, oder die Kammer, oder ein Mitglied derselben auf eine beleidigende Weise angreifen sollte, und der vierte Theil der Mitglieder der betreffenden Kammer die Ausschliessung desselben für die Dauer der betreffenden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände verlangt, hat der Präsident diese Frage in der nächsten Sitzung zur Entscheidung zu bringen und wenn alsdann drei Viertheile der Mitglieder der Kammer die Bejahung der Frage stimmen, so ist das fragliche Mitglied für die Dauer dieser Versammlung der gemeinschaftlichen Stände von der Theilnahme an den Verhandlungen derselben auszuschliessen.

Art. 103. Jedem, welcher sich durch eine in einer der beiden Kammern vorgebrachte Aeusserung eines Mitgliedes einer derselben für beleidigt hält, steht es frei, dieses Mitglied deshalb nach dem Schlusse der betreffenden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände gerichtlich zu belangen.

Art. 104. Sollte ein Mitglied der gemeinschaftlichen Stände während der Dauer ihrer Versammlung wegen eines Verbrechens oder Vergehens verhaftet werden, oder in Untersuchung gerathen, so hat [die] Behörde dieses sofort der betreffenden Kammer anzuzeigen, welche über die Fortdauer der Haft und der Untersuchung während der betreffenden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände zu entscheiden hat. Erklärt die Kammer sich dafür, so ist das Mitglied, so lange es nicht durch richterliches Erkenntniss freigesprochen worden, von der Theilnahme an den Verhandlungen ausgeschlossen; erklärt sie sich dawider, so ist das Mitglied seiner Haft zu

entlassen, und zur Theilnahme an den Verhandlungen zuzulassen, und die Fortsetzung der Untersuchung bis zum Schluss der betreffenden Versammlung auszusetzen.

Art. 105. Wenn über die Frage, ob ein in einer der beiden Kammern zur Sprache gebrachter Gegenstand zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehört, eine Meinungsverschiedenheit zwischen der Regierung und einer der beiden Kammern, oder zwischen den Mitgliedern einer der beiden Kammern sich kund giebt, und wenn im letzteren Falle die Mehrzahl der einem Landestheile angehörenden Mitglieder der betreffenden Kammer sich dahin ausspricht, dass der fragliche Gegenstand nicht zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehöre, so ist diese Frage von dem Staats-Gerichtshof zu entscheiden.

ZWEITER ABSCHNITT.

Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände bei der Gesetzgebung.

A. In Betreff des Steuerwesens.

Art. 106. Der König lässt diejenigen Steuern, welche in den verschiedenen Landestheilen nach Massgabe der zur Zeit geltenden Steuer-Gesetze zu entrichten sind, nach Massgabe dieser Gesetze erheben, und verfügt über die Fortdauer oder das Aufhören einstweiliger Ermässigungen dieser Steuern, beides ohne vorgängige Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände.

Art. 107. Hinsichtlich derjenigen Steuern, welche in den verschiedenen Landestheilen nach gleichen Vorschriften erhoben werden, ist jede Veränderung in der Steuer-Gesetzgebung durch die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände bedingt.

Art. 108. Die Summe der von sämmtlichen Landestheilen aufzubringenden Steuern soll ohne die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände nicht erhöht werden.

Art. 109. Findet der König zur Bestreitung des öffentlichen Dienstes die Aufbringung einer grösseren Summe, als die bisher entrichtete, von sämmtlichen Landestheilen erforderlich, so wird der zu diesem Zwecke ausgearbeitete Gesetzes-Vorschlag, nachdem über denselben zuvörderst die Gutachten sämmtlicher Provinzialstände Versammlungen eingelegt sind, den gemeinschaftlichen Ständen vorgelegt.

Art. 110. Dieser Vorschlag muss eine Angabe der für erforderlich erachteten Summe und die Bestimmungen über die Aufbringung derselben enthalten namentlich darüber, ob dieses durch die Einführung einer neuen, oder durch die Erhöhung einer bestehenden gemeinschaftlichen Steuer in sämmtlichen Landestheilen, oder durch die Einführung neuer, oder durch die Erhöhung bestehender besonderer Steuern in den einzelnen Landestheilen geschehen soll.

Art. 111. Die gemeinschaftlichen Stände haben immer über die allgemeine Frage zu entscheiden, ob die von der Regierung für erforderlich erachtete Summe überhaupt, und ob sie durch neue Steuer[n] zu Wege gebracht werden soll.

Art. 112. Wenn in letzterem Falle die Regierung die Einführung einer neuen, oder die Erhöhung einer bestehenden gemeinschaftlichen Steuer vorschlägt, so ist auch dieses ein Gegenstand der Beschlussnahme der gemeinschaftlichen Stände.

Art. 113. Wenn die gemeinschaftlichen Stände die geforderte Summe oder einen Theil derselben und die Aufbringung derselben durch Steuern bewilligen, die Einführung einer neuen oder die Erhöhung einer bestehenden gemeinschaftlichen Steuer aber verweigern, so ist die alsdann erforderliche Ausschreibung besonderer Steuern in den einzelnen Landestheilen von dem

Könige ohne fernere Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände, nach vorgängig eingezogenen Gutachten der Provinzialstände zu verfügen.

Art. 114. Es soll darauf gehalten werden, dass die gesammte Steuerlast zwischen dem Königreiche und den Herzogthümern Schleswig und Holstein nach dem Verhältniss von 5 zu 3 vertheilt wird.

Art. 115. Wenn nach den Finanz-Rechnungen dreier auf einander folgender Jahre der Durchschnittsbelauf sämmtlicher Steuern und Abgaben, mit Inbegriff der Kron- und Staats-Domane-Intraden des Königreichs 200.000 Rdl. mehr beträgt, als er nach jenem Verhältnisse (Art. 114) betragen sollte, so soll dasselbe entweder durch eine entsprechende Ermässigung der besonderen Steuern des Königreichs, oder durch eine entsprechende Erhöhung der besonderen Steuern der Herzogthümer hergestellt werden. Der jährliche Ertrag der Kron-Domänen des Königreichs wird zum Zwecke der Vergleichung des Steuer-Verhältnisses beider Landestheile ein für allemal zu 300.000 Rdl. angenommen.

Art. 116. Wenn dagegen nach denselben Rechnungen der Durchschnitts-Belauf sämmtlicher Steuern und Abgaben, mit Inbegriff der Domane-Intraden der Herzogthümer 120.000 Rdl. mehrbeträgt, als er nach dem Verhältnisse von 3 zu 5 betragen sollte, so soll dasselbe durch eine entsprechende Ermässigung der besonderen Steuern der Herzogthümer, oder durch eine entsprechende Erhöhung der besonderen Steuern des Königreichs hergestellt werden.

Art. 117. In einem solchen Falle (Art. 115. 116) soll indessen die Herstellung des Steuer-Verhältnisses durch eine Erhöhung der besonderen Steuern des Königreichs oder der Herzogthümer nicht ohne die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände bewirkt werden. Dagegen ist der König, ohne an die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände gebunden zu sein, befugt, und, wenn dieselben die Erhöhung der besonderen Steuern: des betreffenden Landestheils zu dem Zwecke der Ausgleichung verweigern, sogar verpflichtet die dazu erforderliche Ermässigung der Steuern des anderen Landestheils [zu] verfügen.

Art. 118. Die Erlassung der zum Zwecke der Ausgleichung (Art. 115—117) erforderlichen Verfügungen geschieht ohne die Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände, dagegen werden die Gutachten der betreffenden Provinzialstände eingezogen, ehe der König einen entscheidenden Beschluss über die Sache fasst.

Art. 119. Besondere Steuern und Abgaben des Königreichs und der Herzogthümer sind alle diejenigen, hinsichtlich deren die betreffenden Steuergesetze wesentlich von einander abweichende Bestimmungen enthalten.

Art. 120. Gemeinschaftliche Steuern und Abgaben sind diejenigen, hinsichtlich deren die betreffenden Steuer-Gesetze im Wesentlichen übereinstimmen, wie der Ausfuhrzoll, die Schiffsabgaben, die Steuern von Erbschaften und Eigenthums-Uebertragungen.

Art. 121. Wenn in Zukunft auf verfassungsmässigem Wege eine Steuer, z. B. des Einfuhrzolls, welche zur Zeit im Königreiche und in den Herzogthümern verschieden sind, gleichgestellt werden, so ist alsdann diese Steuer solange die Gleichstellung der Steuersätze dauert, eine gemeinschaftliche Steuer. In einem solchen Falle würde also der Zoll-Tarif ein gemeinschaftliches Steuer-Gesetz sein, und nicht ohne die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände verändert werden können.

B. In Betreff anderer Gegenstände.

Art. 122. Ausser den im Vorstehenden (Art. 106—121) behandelten Theilen der Steuer-Gesetzgebung gehören zu der Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände sowohl alle diejenigen Gegenstände der Gesetzgebung, wor-

über bereits gemeinschaftliche Gesetze vorhanden sind, als auch diejenigen für eine gemeinschaftliche Gesetzgebung geeigneten Gegenstände, über welche es zur Zeit an gesetzliche[n] Bestimmungen fehlt.

Art. 123. Demnach gehören zu der Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände die denselben vorzulegenden Verträge mit auswärtigen Mächten (Art. 5), die Gesetze über die Verhältnisse der Beamten zum Staate und über die Pensionirung derselben (Art. 6) über die Rechtsverhältnisse der christlichen Confessionen und Secten (Art. 31) über die Bedingungen unter welchen Ausländer die öffentlichen Rechte der Unterthanen erwerben können (Art. 35) über das Recht der Unterthanen, sich zu erlaubten Zwecken zu vereinigen (Art. 36) über die Postfreiheit (Art. 39) über die Wehrpflicht und die Rechtsverhältnisse der Wehrpflichtigen als solcher, in und ausser dem Dienste, zu Wasser und zu Lande, und über das Münzwesen.

Art. 124. Dagegen gehört die ganze Civil- und Criminalgesetzgebung mit Inbegriff der Gesetze über die Rechtsverfolgung, die Gesetzgebung über das Unterrichtswesen, über das Communalwesen, über die verschiedenen Zweige der Policei, über die bürgerlichen Verhältnisse, über die den verschiedenen Landestheilen eigenthümlichen Anstalten und Einrichtungen, sowie überhaupt über alle diejenigen Gegenstände, welche nicht im Vorstehenden (Art. 106—123) den gemeinschaftlichen Ständen ausdrücklich zugewiesen sind, nicht zur Wirksamkeit dieser Stände.

Art. 125. Die gemeinschaftlichen Stände sind nicht befugt, der Regierung Gesetzes-Vorschläge vorzulegen, sondern über die von der Regierung vorgelegten Gesetzes-Vorschläge zu beschliessen, und unter Beobachtung der Vorschriften über die Ausübung des Petitions-Rechts (Art. 166—170) den König um die Vorlegung von Gesetzes-Vorschlägen über Gegenstände, welche dem Vorstehenden nach zu ihrer Wirksamkeit gehören, zu bitten.

C. Von der Behandlung der Gesetzes-Vorschläge in beiden Kammern.

Art. 126. Alle zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehörenden Steuer-Gesetze sind zuerst der zweiten Kammer vorzulegen.

Art. 127. Verwirft die zweite Kammer einen solchen Gesetzes-Vorschlag im Ganzen, so kann dieser während derselben Versammlung nicht wieder vorgelegt werden.

Art. 128. Billigt dagegen die zweite Kammer den Gesetzes-Vorschlag, wenn auch mit Abänderung, so ist derselbe, wenn die Regierung sich nicht veranlasst findet, ihn zurückzunehmen, während derselben Versammlung der ersten Kammer vorzulegen.

Art. 129. Ist die erste Kammer mit der zweiten einverstanden, und haben beide Kammern den Gesetzes-Vorschlag ohne Abänderungen angenommen, so verleiht der König demselben unverzüglich Gesetzeskraft.

Art. 130. Haben die Kammern Abänderungen des Gesetzes-Vorschlags beschlossen, so hat der König die Wahl, ob Er dem Vorschlage mit diesen Abänderungen Gesetzes-Kraft verleihen will, oder nicht.

Art. 131. Verwirft die erste Kammer den von der zweiten angenommenen Gesetzes-Vorschlag, oder beschliesst sie andere Abänderungen desselben, als die von der zweiten Kammer beschlossenen, so wählt jede Kammer aus ihrer Mitte einige Mitglieder, welche zusammentreten, um eine Vereinigung der verschiedenen Ansichten zu bewirken.

Art. 132. Gelingt dieses nicht, so treten beide Kammern zusammen, und die Frage über die Annahme oder Verwerfung des Gesetzes-Vorschlags, und über die Annahme desselben mit oder ohne Abänderungen ist alsdann von den vereinigten Kammern zu behandeln, und durch die Abstimmung sämmtlicher Mitglieder beider Kammern zu entscheiden.

Art. 133. Gesetzes-Vorschläge, welche zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehören und nicht das Steuerwesen betreffen, kann die Regierung nach ihrer Wahl einer der beiden Kammern zuerst vorlegen lassen.

Art. 134. Wenn diejenige Kammer, welcher der Gesetzes-Vorschlag zuerst vorgelegt ist, denselben ohne oder mit Abänderungen annimmt, die andere Kammer aber zu einem anderen Resultat gelangt, und eine Ausgleichung der abweichenden Ansichten durch das Zusammentreten von Mitgliedern beider Kammern (Art. 131) nicht gelingt, so kann das Gesetz nicht erlassen werden.

Art. 135. Hat aber die Regierung in drei auf einander folgenden Versammlungen der gemeinschaftlichen Stände einen Gesetzes-Vorschlag vorlegen lassen, welcher ohne oder mit Abänderungen von der zweiten Kammer angenommen, von der ersten aber verworfen ist, und ist eine Vereinigung der abweichenden Ansichten auf die vorgedachte Weise nicht zu bewirken gewesen, so hat die Regierung das Recht zu verlangen, dass beide Kammern zusammentreten, den Vorschlag gemeinschaftlich behandeln, und durch Abstimmung sämtlicher Mitglieder beider Kammern über denselben entscheiden.

Art. 136. Wird alsdann der Gesetzes-Vorschlag von den vereinigten Kammern verworfen, und legt die Regierung denselben nachher wieder vor, so ist er zu behandeln als wäre er früher nicht vorgelegt gewesen.

Art. 137. Die Regierung ist befugt, jeden Gesetzes-Vorschlag zurückzunehmen, so lange derselbe nicht von beiden Kammern angenommen ist.

Art. 138. Ist ein Gesetzes-Vorschlag von den gemeinschaftlichen Ständen nur mit Abänderungen angenommen, so hat der König die Wahl, ob Er dem Vorschlage mit diesen Abänderungen Gesetzeskraft verleihen will, oder nicht.

DRITTER ABSCHNITT.

Mitwirkung der gemeinschaftlichen Stände bei der Finanz-Verwaltung.

A. In Betreff von Staatsanleihen.

Ahr. 139. Die gemeinschaftlichen Stände übernehmen die Gewähr für den Gesamtbelauf der Staatsschuld zu demjenigen Zeitpunkt, an welchem die gegenwärtige Verfassungs-Urkunde in Kraft tritt, und für die rechtzeitige Verzinsung und Tilgung derselben.

Art. 140. Der Gesamtbelauf der Staatsschuld (Art. 139) wird durch eine Commission des Staats-Gerichtshofs, welcher die Finanz-Verwaltung die erforderlichen Nachweisungen und Aufklärungen mitzuthemen hat, ausgemittelt, und das darüber aufgenommene Protocoll in dem Archive der gemeinschaftlichen Stände niedergelegt.

Art. 141. Ohne die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände soll keine Staats-Anleihe mittelbar oder unmittelbar abgeschlossen also auch keine Bürgschaft für die Verzinsung oder Tilgung einer nicht von der Regierung contrahirten Schuld übernommen und eben so wenig eine Abänderung der hinsichtlich einer Staatsanleihe getroffenen Bestimmungen vorgenommen werden.

Art. 142. Anleihen und Vorschüsse aus der Staatskasse sollen nur gegen gehörige Sicherheit und nur nach dazu vorgängig erlangter allgemeiner oder besonderer Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände bewilligt werden.

B. In Betreff des Normal-Reglements und Budgets.

Art. 143. Die Grundlage der Verwaltung sämtlicher Staats-Einnahmen, mit Ausschluss des Ertrags der Kron-Domänen (Art. 22) sowie sämtlicher

regelmässig wiederkehrender Staats-Ausgaben, mit Ausschluss der Verzinsung und Tilgung der Staatsschuld (Art. 139) bildet das der Verfassungs-Urkunde angehängte, nach dem Durchschnittsbelaufe der drei letzten Finanz-Rechnungen aufgemachte Normal-Reglement, Anlage E*).

Art. 144. Der ersten Versammlung der gemeinschaftlichen Stände soll das Budget für das folgende Jahr zur Prüfung und Beschlussnahme vorgelegt, und hiemit in jeder Versammlung der gemeinschaftlichen Stände fortgeführt werden.

Art. 145. Das Einnahme-Budget eines jeden Jahres soll eine so genaue, nach den betreffenden Rubriken des Normalreglements abgetheilte Angabe der sämmtlichen Staats-Einnahmen enthalten, als nach Massgabe der Ergebnisse der Verwaltung der beiden, der Ausarbeitung des Budgets vorhergehenden Jahre und der sonstigen zur Zeit bekannten Umstände geliefert werden kann.

Art. 146. Zu den in das Budget aufzunehmenden Staatseinnahmen gehört nicht der Ertrag der Kron-Domänen (Art. 22) wohl aber der Ertrag der sämmtlichen Staats-Domänen (Art. 23).

Art. 147. Kein Theil der Staats-Domänen oder ihres Ertrags darf, ohne die allgemeine oder besondere Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände veräussert oder verpfändet werden.

Art. 148. Dem Ausgabe-Budget eines jeden Jahres sollen gleichfalls die Ergebnisse der Verwaltung der beiden, der Ausarbeitung desselben zunächst vorhergehenden Jahre zum Grunde gelegt werden.

Art. 149. Die einzelnen Rubriken des Ausgabe-Budgets sind ebenfalls nach den betreffenden Rubriken des Normal-Reglements einzurichten.

Art. 150. Jede Abweichung des Ausgabe-Budgets von dem Normal-Reglement bedarf der Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände; wird diese verweigert, so ist die betreffende Summe des Normal-Reglements in das Budget aufzunehmen. Jedoch dürfen die zur Erfüllung der Verpflichtungen des Königs als Mitgliedes des deutschen Bundes erforderlichen Ausgaben von den gemeinschaftlichen Ständen nicht verweigert werden.

Art. 151. Von dem Ueberschusse der Staats-Einnahme über den Gesamt-Belauf der nach den Rubriken des Normal-Reglements abgetheilten Rubriken des Ausgabe-Budgets wird zuerst der zur Verzinsung der Staatsschuld in dem betreffenden Jahre erforderliche Belauf und demnächst ein Procent des jedesmaligen Gesamtbelaufs der Staatsschuld zur Tilgung derselben ausgesetzt.

Art. 152. Von dem alsdann sich ergebenden Ueberschusse wird die Hälfte zu allgemeinen Staatszwecken verwandt, die andere Hälfte wird unter die verschiedenen Landestheile nach demjenigen Verhältnisse, in welchem sie zu der Staats-Einnahme beitragen (Art. 114) vertheilt.

Art. 153. Hinsichtlich der Verwendung der zu allgemeinen Staatszwecken bestimmten Hälfte des Ueberschusses (Art. 152) ist die Regierung an die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände gebunden. Erfolgt diese nicht, so ist die fragliche Summe, wenn sie wirklich nach der Abhaltung sämmtlicher übrigen Budgets-Summen (Art. 148) vorhanden ist, bei dem Staatsgerichtshof so lange zu deponiren, bis ein von den gemeinschaftlichen Ständen angenommener Vorschlag über die Verwendung derselben vorliegt.

Art. 154. Ueber die Verwendung des dem Königreiche zufallenden Theils des Ueberschusses (Art. 152) werden die Provinzialstände-Versammlungen des Königreichs, nach vorgängiger königlicher Genehmigung, in Gemässheit einer Verordnung, welche für das Königreich, nach eingezogenem Gutachten der Provinzialstände desselben erlassen werden wird, verfügen.

Art. 155. Der den Herzogthümern zufallende Theil des Ueberschusses

*) Forefindes ikke.

(Art. 152) wird unter beide Herzogthümer zu gleichen Theilen vertheilt, und die Verwendung der einem jeden Herzogthum zukommenden Hälfte ist der Beschlussnahme der betreffenden Provincialstände-Versammlung mit Vorbehalt der Königlichen Genehmigung überlassen.

C. In Betreff der Finanz-Rechnung.

Art. 156. Gleich nach der Eröffnung einer jeden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände, und sobald beide Kammern constituirt sind, wählt jede von ihnen aus ihrer Mitte vier Mitglieder, welche einen gemeinschaftlichen Ausschuss beider Kammern bilden, um die betreffende Finanz-Rechnung zu prüfen, bevor dieselbe den Kammern vorgelegt wird.

Art. 157. Jede Versammlung der gemeinschaftlichen Stände hat nicht die Finanz-Rechnung des vorhergehenden, sondern die des nächstvorhergehenden Jahres zu prüfen.

Art. 158. Die Revision der besonderen Rechnungen, welche die Grundlage der Finanz-Rechnung eines jeden Jahres bilden, muss, bevor die letztere dem gemeinschaftlichen Ausschuss (Art. 156) zugestellt wird, beendet sein, und erstere müssen dem Ausschusse auf Verlangen nebst den betreffenden Acten mitgetheilt werden.

Art. 159. Ausser diesen Rechnungen sind dem Ausschusse alle sonstigen Aufklärungen und Nachweisungen, welche derselbe für erforderlich erachten möchte, namentlich genaue Verzeichnisse der in dem betreffenden Jahre bewilligten Pensionen, Unterstützungen und Honorare mitzutheilen.

Art. 160. Der erste Gegenstand der Untersuchung des Ausschusses ist, ob alle Staats-Einnahmen in die Finanz-Rechnung aufgenommen. Der zweite, ob einzelne Posten des Ausgabe Budgets überschritten sind, oder ob der Belauf derselben zu anderen als zu den im Budget angegebenen Zwecken verwandt ist.

Art. 161. Jede Behörde, welche eine Abweichung von dem Budget vorgenommen hat, muss die Gründe für dieselbe in einer schriftlichen Ausführung, welche mit der Finanz-Rechnung dem Ausschusse vorzulegen ist, entwickeln.

Diese Ausführung, welche mit dem Antrage auf die Genehmigung der fraglichen Abweichung schliesst, ist der Versammlung der gemeinschaftlichen Stände von dem Ausschuss zugleich mit der Finanz-Rechnung zur Beschlussnahme vorzulegen.

Art. 162. Der Ausschuss hat sich ferner davon zu vergewissern, dass die Staatsschuld in Uebereinstimmung mit der Verfassung (Art. 151) und dem Budget verzinset und vermindert worden ist, und dass sämtliche Kasse[n]behalte, Activen und Reservefonds mit ihrem in der Rechnung angegebenen Belaufe zur Zeit des Abschlusses derselben wirklich vorhanden gewesen sind.

Art. 163. Da die Finanz-Rechnung erst längere Zeit nach dem Ablaufe des Rechnungsjahres den gemeinschaftlichen Ständen vorgelegt werden kann (Art. 158) so soll der Staatsgerichtshof vor dem 1sten October jeden Jahres eine Commission von vier Mitgliedern, von welchen zwei im Königreiche und eins in jedem der beiden Herzogthümer wohnhaft sein muss, ernennen; dieser Commission sind am Schlusse des Jahres alle im Laufe desselben eingelösten Staats-Schuld-Documente und Zinsenquittungen, die vorhandenen allgemeinen Staats-Activen, die Activen und der Behalt des Reservefonds, und die sonstigen Kasse[n]behalte der verschiedenen Staats-Kassen vorzuzeigen. Die Commission hat hierüber ein von ihr zu unterzeichnendes förmliches Protocoll aufnehmen zu lassen, welches der betreffenden Finanz-Rechnung anzulegen ist.

Art. 164. Wenn der Ausschuss (Art. 156) die Finanz-Rechnung geprüft, und die erforderlichen Aufklärungen eingezogen hat, legt er beiden Kam-

mern, welche zu diesem Zwecke zusammentreten, sein Bedenken zur Beschlussnahme darüber vor, ob die Decharge für diese Rechnung ohne Notate zu ertheilen, oder ob und über welche Notate bei der Ertheilung der Decharge die Verantwortlichkeit der betreffenden Behörde vorzubehalten sind.

Art. 165. Jede Behörde, welche der Ansicht ist, dass ihr ein Notat zu der Finanz-Rechnung ohne hinreichenden Grund von den gemeinschaftlichen Ständen zur Last gelegt sei, hat das Recht, innerhalb dreier Monate nach dem betreffenden ständischen Beschlusse die Frage, ob dem Notat Folge zu geben sei, zur Entscheidung des Staats-Gerichtshofes zu bringen.

VIERTER ABSCHNITT.

Petitionsrecht der gemeinschaftlichen Stände.

Art. 166. Die gemeinschaftlichen Stände sind befugt, unter Beobachtung des in der Geschäfts-Ordnung vorgeschriebenen Verfahrens Petitionen [über] verfassungsmässig zu ihrem Wirkungskreise gehörende Gegenstände der Gesetzgebung und über andere, die Interessen der gesammten Monarchie unmittelbar berührende Gegenstände an den König einzureichen.

Art. 167. Dagegen sind die gemeinschaftlichen Stände zur Einreichung von Petitionen über Angelegenheiten einzelner Landestheile auch dann nicht befugt, wenn sie nicht von denselben behaupten lässt, dass sie die Interessen der gesammten Monarchie mittelbar berühren.

Art. 168. Jede Petition kann in jeder der beiden Kammern zuerst zur Verhandlung gebracht, aber keine Petition kann an den König eingereicht werden, wenn sie nicht von beiden Kammern während der Dauer derselben Versammlung der gemeinschaftlichen Stände beschlossen worden ist.

Art. 169. Wenn die Regierung oder die Mehrzahl der einem Landestheile angehörenden Mitglieder der betreffenden Kammer der Ansicht ist, dass der Gegenstand einer beabsichtigten Petition ausserhalb der verfassungsmässigen Gränzen (Art. 166—167) des Petitionsrechts der gemeinschaftlichen Stände liege, so sind sie befugt, diese Frage zur Entscheidung des Staatsgerichtshofes zu bringen, welche unverzüglich abzugeben ist.

Art. 170. Jede der beiden Kammern ist befugt, Anträge einzelner Unterthanen und anerkannter Corporationen nach vorgängiger vorschriftsmässiger Behandlung und unter Beobachtung der verfassungsmässigen Erfordernisse (Art. 166—167) sich anzueignen, und ein solcher Antrag gelangt nach vorgängiger Annahme von Seiten der anderen Kammer als eine Petition der gemeinschaftlichen Stände an den König.

Tit. V. Von den unmittelbaren Regierungsbehörden oder Ministerien und deren Verantwortlichkeit.

Art. 171. Die bisherige collegialische Einrichtung der unmittelbaren Regierungs-Behörden ist aufgehoben, und an die Stelle derselbe[n] treten acht Ministerien, von welchen vier vorzugsweise die gemeinschaftlichen Angelegenheiten der gesammten Monarchie, und vier vorzugsweise die besonderen Angelegenheiten der verschiedenen Landestheile wahrzunehmen haben.

Art. 172. Kein Beamter und keine Behörde darf einem Befehl des Königs Folge leisten, wenn er nicht von dem betreffenden Minister unterzeichnet ist.

Art. 173. Gemeinschaftliche Ministerien für die gesammte Monarchie sind das Ministerium der auswärtigen Angelegenheiten, das Kriegsministerium, mit Unterabtheilungen für die Land- und Seemacht, das Finanz-

ministerium und das Handelsministerium. Für das Justits- und Policeiwesen und für das Innere werden besondere Ministerien, zwei für das Königreich und zwei für die Herzogthümer errichtet.

Art. 174. Der König vertheilt die verschiedenen Verwaltungsgeschäfte unter diese acht Ministerien (Art. 173) und nimmt mit dieser Vertheilung demnächst diejenigen Veränderungen vor, welche Ihm als zweckmässig erscheinen; doch kann ein Verwaltungszweig, welcher bisher von einer besonderen unmittelbaren Behörde für das Königreich oder für die Herzogthümer besorgt, oder in Folge der Einrichtung von Ministerien einem besonderen Ministerium zugetheilt ist, niemals einem gemeinschaftlichen Ministerium übertragen werden.

Art. 175. Die Durchschnittssumme des Belaufs der Kosten sämmtlicher bisherigen unmittelbaren Collegien und Departements an Gehalten und Comptoir Ausgaben für die letzten drei Jahre wird im Normal-Reglement als Ausgabe-Kosten für sämmtliche Ministerien aufgeführt, und vom Könige unter die einzelnen Ministerien nach den Bedürfnissen derselben vertheilt.

Art. 176. Wenn einzelne Verwaltungszweige von einem Ministerium an ein anderes übergehen, so sind die daraus folgenden Abänderungen des Normalreglements und Budgets nicht an die Zustimmung der gemeinschaftlichen Stände gebunden.

Art. 177. Die acht Minister haben Sitz und Stimme in dem Geheimen Staatsrath, und der König bestimmt, welche Sachen in demselben erledigt werden sollen.

Art. 178. Die Minister haben die allgemeinen Gesetze und ihre allgemeinen Instructionen zu befolgen, und sind ausserdem hinsichtlich ihrer amtlichen Thätigkeit den gemeinschaftlichen Ständen verantwortlich.

Art. 179. Findet eine der beiden Kammern, dass ein oder mehrere Minister die Bestimmungen der Verfassung übertreten, oder nicht berücksichtigt, oder sich auf Massregeln, welche die Integrität der Monarchie oder die gegenwärtigen, staatsrechtlichen Verhältnisse der einzelnen Landestheile verletzen können, eingelassen, oder sich sonst einer untreuen oder gewissenlosen Verwaltung ihres Amts schuldig gemacht haben, so ist die betreffende Kammer befugt, diese Minister vor dem Staats-Gerichtshofe belangen zu lassen.

Art. 180. Der Staats-Gerichtshof hat in erster und letzter Instanz, jedoch nur darüber zu entscheiden, ob die betreffende[n] Minister eine ihnen zuzurechnende Verletzung ihrer Amtspflicht sich haben zu Schulden kommen lassen, und ob sie deshalb ihres Amts zu entsetzen sind.

Art. 181. Ist der Staatsgerichtshof des Dafürhaltens, dass dem Schuldigen auch die Leistung eines Ersatzes obliege, oder dass er ausser der Amts-Entsetzung noch eine andere Strafe verwirkt habe, so sind diese Fragen von dem ordentlichen Gerichte des Angeschuldigten zu entscheiden. Der betreffende Justitz-Minister hat unverzüglich für die Einleitung des Verfahrens vor dem ordentlichen Gerichte des schuldig befundenen Ministers dergestalt Sorge zu tragen, dass diese Sache zur schliesslichen Entscheidung an das höchste Gericht oder an das Schleswig-Holstein-Lauenburgische Oberappellationsgericht gelangen kann.

Art. 182. Die eigene Unterschrift des Königs oder Dessen Befehl befreit den betreffenden Minister nicht von der Verantwortlichkeit für eine Handlung, welche dem Staats-Gerichtshofe als eine Verletzung der Amtspflicht erscheint.

Art. 183. Für die im Geheimen Staatsrath gefassten Beschlüsse sind sämmtliche Mitglieder desselben verantwortlich, es wäre denn, dass eins oder das andere von ihnen durch das Protocoll, welches stets über die Verhandlungen des Staatsraths zu führen ist, nachweisen könnte, dass es in der betreffenden Sitzung desselben nicht zugegen gewesen wäre, oder seine

von dem fraglichen Beschlusse abweichende Meinung zu Protocoll gegeben hätte.

Art. 184. Wenn ein Minister durch ein Erkenntniss des Staatsgerichtshofes seines Amtes entsetzt ist, so kann er nicht wieder im Dienste des Staats angestellt werden.

Tit. VI. Von dem Staats-Gerichtshofe.

Art. 185. Der Staats-Gerichtshof besteht aus einem Präsidenten und zwölf Mitgliedern nebst zwei Stellvertretern.

Art. 186. Sobald die Verfassung in Kraft getreten ist, und vor der ersten Versammlung der gemeinschaftlichen Stände, erwählt das höchste Gericht aus seiner Mitte zwei Mitglieder des Staatsgerichtshofes und einen Stellvertreter, das Schleswig - Holstein - Lauenburgische Oberappellationsgericht ebenfalls aus seiner Mitte zwei Mitglieder und einen Stellvertreter, und ernannt der König zwei im Königreiche wohnhafte Mitglieder, ein im Herzogthum Schleswig und ein im Herzogthum Holstein wohnhaftes Mitglied.

Art. 187. Sobald die erste Versammlung der gemeinschaftlichen Stände eröffnet ist, und die Kammern constituirt sind (Art. 98), treten beide Kammern zusammen, und wählen vier Mitglieder des Staats-Gerichtshofes, von welchen zwei im Königreiche, eins im Herzogthum Schleswig und eins im Herzogthum Holstein wohnhaft sein müssen.

Art. 188. Die solchergestalt erwählten zwölf Mitglieder des Staatsgerichtshofes treten sogleich zusammen, um ihren Präsidenten zu wählen.

Art. 189. Die Wahl des Präsidenten wird von dem ältesten Mitgliede geleitet, und erfolgt, wo möglich, durch absolute Stimmen-Mehrheit; bei Stimmen-Gleichheit entscheidet das Loos.

Art. 190. Die Mitglieder des Staats-Gerichtshofes dürfen nicht Mitglieder der Versammlung der gemeinschaftlichen Stände sein, und kein administratives Staatsamt bekleiden.

Art. 191. Der Staats-Gerichtshof soll stets vollzählig gehalten, und bei dem Abgange eines Mitgliedes ein Anderes an dessen Stelle auf dieselbe Weise wie der Abgegangene erwählt oder ernannt werden. Bei einstweiligen Verhinderungen der aus dem Königreiche erwählten oder ernannten Mitglieder tritt der von dem höchsten Gerichte, bei Verhinderungen der Mitglieder aus den Herzogthümern der von dem Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Oberappellationsgericht gewählte Stellvertreter ein. Treten gleichzeitig einstweilige Verhinderungen mehrerer Mitglieder ein, so sind diese auf dieselbe Weise, wie die ursprünglich Erwählten und Ernannten, für die Dauer der betreffenden Versammlung der gemeinschaftlichen Stände zu ersetzen.

Art. 192. Die dem Staats-Gerichtshofe verfassungsmässig zustehenden Entscheidungen hinsichtlich der zur Wirksamkeit der gemeinschaftlichen Stände gehörenden Gegenstände (Art. 105. 169) sind von demselben in der Regel innerhalb 8 Tagen, nachdem ihm die Protocolle über die betreffenden ständischen Verhandlungen in so vielen gedruckten Exemplaren, als der Gerichtshof Mitglieder zählt, von dem Präsidenten der betreffenden Kammer zugestellt worden, nach vorgängiger mündlichen Abstimmung abzugeben.

Art. 193. Ueber das im Falle einer gegen einen oder mehrere Minister erhobenen Anklage (Art. 179) oder eines denselben zur Last gelegten Rechnungs-Notats (Art. 165) zu beobachtende Verfahren hat der Staats-Gerichtshof gleich nach seiner Errichtung die erforderlichen Bestimmungen zu treffen und zur öffentlichen Kunde zu bringen. Doch soll das schliessliche Verfahren in solchen Sachen stets mündlich und öffentlich sein, es

wäre denn, dass der Gerichtshof durch einen mit einer Stimmenmehrheit von $\frac{2}{3}$ seiner Mitglieder gefassten Beschluss eine Ausnahme hievon zu verfügen sich aus überwiegenden Gründen veranlasst finden möchte.

Art. 194. Der Staats-Gerichtshof hat dafür Sorge zu tragen, dass über eine solche Anklage (Art. 193) vor der Eröffnung der auf diejenige Versammlung der gemeinschaftlichen Stände, in welcher sie erhoben ist, zunächst folgenden Versammlung derselben schliesslich verhandelt und erkannt werde.

Art. 195. Hinsichtlich seines Secretariats und Archives hat der Staats-Gerichtshof selbst die erforderlichen Anordnungen zu treffen, wozu dem Gerichtshofe ein öffentliches Local eingeräumt wird.

Art. 196. Die Mitglieder des Staats-Gerichtshofes erhalten als solche keine Besoldung, sondern vollständige Vergütung aller mit der Ausübung ihrer Functionen verbundenen Auslagen.

Art. 197. Sämmtliche für den Staats-Gerichtshof erforderliche Ausgaben werden [nach] darüber aufgemachten, von dem Präsidenten des Gerichtshofes beglaubigten Rechnungen aus der Staatskasse berichtet.

Tit. VII. Von Abänderungen der Verfassung.

Art. 198. Eine Abänderung der Verfassung kann nur in Folge eines von der Regierung den gemeinschaftlichen Ständen vorgelegten Gesetzes-Entwurfs vorgenommen werden.

Art. 199. Ein solcher Gesetzes-Entwurf muss in zwei auf einander folgenden Versammlungen der gemeinschaftlichen Stände in beiden Kammern verhandelt und angenommen sein, derselbe möge nun von der Regierung aus eigenem Antriebe vorgelegt, oder durch eine frühere Petition der gemeinschaftlichen Stände veranlasst sein.

Art. 200. In der ersten Versammlung der gemeinschaftlichen Stände, in welcher ein solcher Gesetzes-Entwurf zur Verhandlung kommt, ist einfache Stimmenmehrheit in jeder der beiden Kammern für den Entwurf, wie er vorliegt, hinlänglich; in der zweiten Versammlung aber (Art. 199) muss eine Majorität von $\frac{2}{3}$ der Stimmen in jeder der beiden Kammern sich für den fraglichen Gesetzes-Entwurf ohne Abänderungen erklären, damit die vorgeschlagene Abänderung der Verfassung vorgenommen werden könne.

Art. 201. Die vorstehenden Bestimmungen (Art. 198—200) finden auch auf etwaige Abänderungen der Beilagen der Verfassungs-Urkunde, mit Ausnahme der Geschäfts-Ordnung, (Anhang B), Anwendung.

I. C. Christensens Grundlovsforslag af 1913.

(„Tiden“ for 19. September 1913.)

Forslag til Grundlov for Danmark.

I.

- § 1. (Grundlovens*) § 1 uforandret.)
 § 2. (Grundlovens § 2 uforandret.)

II.

- § 3. (Grundlovens § 4 uforandret.)
 § 4. (Grundlovens § 6 uforandret.)
 § 5. (Grundlovens § 7 uforandret.)
 § 6. (Grundlovens § 8 med Udeladelse af 2. og 3. Punktum.)
 § 7. Kongens Aarpenge bestemmes for hans Regeringstid ved Lov. Derved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statsejendele der skal henhøre til Kongens Brug.
 Kongens Aarpenge kan ikke behæftes med Gæld.
 § 8. (Grundlovens § 10, dog at »Apanager« ændres til »Aarpenge«.)

III.

- § 9. (Grundlovens § 11 uforandret.)
 § 10. (Grundlovens § 12, dog at »er hellig og ukrænkelig« ændres til »skal holdes i Ære og er ukrænkelig«.)
 §§ 11, 12, 13, 14, 15. 16. (Grundlovens §§ 13, 14, 15, 16, 17, 18 uforandrede.)
 § 17. Kongen sammenkalder en ordentlig Rigsdag hvert Aar.
 § 18. (Grundlovens § 20 uforandret.)
 § 19. (Grundlovens § 21 uforandret.)
 § 20. Kongen kan opløse Folketinget. Under Opløsningen skal Landstingets Møder udsættes, indtil hele Rigsdagen atter kan samles. Dette skal ske inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.
 § 21. (Grundlovens § 23 uforandret.)
 § 22. (Grundlovens § 24, dog at »ansees som« ændres til »er«.)
 § 23. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maa stride mod Grundloven og straks bør forelægges den følgende Rigsdag, uden hvis Bekræftelse Loven bortfalder. Foreløbige Love behandles først i Folketinget.
 §§ 24, 25, 26. (Grundlovens §§ 26, 27, 28 uforandrede.)

IV.

- § 27. Rigsdagen bestaar af Folketinget og Landstinget.

*) Her og i de følgende i Parentes angivne Paragraffer menes *den gennemsete Grundlov af 28. Juli 1866*. Enkelte sproglige Afvigelser, f. Eks. »Tal« for »Antal«, »Kundgørelse« for »Bekendtgørelse«, »faa« for »erholde«, »godkendt« for »anerkendt«, »Betaling« for »Erlæggelse«, er ikke angivet, ligesom heller ikke den fremkomne Forskel i Paragrafhenvisninger og foretagne Smaaændringer i Ordstillingen.

§ 28. Valgret til Folketinget har enhver uberygtet Mand og Kvinde, som har Indfødsret, har fyldt sit 25de Aar og har fast Ophold i Landet, medmindre vedkommende:

- a. nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt,
- b. er ude af Raadighed over sit Bo. Mandens Raadighed over Fællesboet bringer ikke Hustruen ind under denne Undtagelse.

§ 29. Valgbar til Folketinget er enhver, som har Valgret til dette.

§ 30. Tallet af Folketingets Medlemmer fastsættes ved Valgloven, men maa ikke overstige 132. Valgene foregaar i Valgkredse, der fordeles paa Grundlag af Indbyggertal, under Hensyntagen til Vælgertal og Befolknings-tæthed. Kredsinddelingen, Valgmaaden og de nærmere Regler for Valgrettens Udøvelse bestemmes ved Valgloven.

§ 31. Medlemmer af Folketinget vælges paa 4 Aar. De faar et Vederlag, hvis Størrelse bestemmes ved Valgloven.

§ 32. Tallet af Landstingets Medlemmer er 66. 7 vælges i København, 45 i større Valgkredse, omfattende Land og Købstæder, 1 paa Bornholm, 1 paa Færøerne, og 12 udnævnes af Kongen.

Kongens Udnævnelse af de 12 Medlemmer skal foregaa efter Indstilling ved Forholdstal af de 54 valgte Medlemmer. Nærmere Bestemmelse herom fastsættes ved Valgloven.

Samtidig med Valg og Udnævnelse af Landstingsmedlemmer foretages Valg og Udnævnelse af Stedfortrædere for disse. En Stedfortræder tager kun Sæde i Tinget, naar en af de valgte eller udnævnte ophører at være Medlem af dette. Nærmere Regler fastsættes ved Valgloven.

§ 33. Tallet af Landstingsmedlemmer for hver Landstingskreds udenfor København, Bornholm og Færøerne fastsættes ved Valgloven efter Forholdet mellem Indbyggertallet i hver enkelt Landstingskreds og i de nævnte Landstingskredse tilsammen.

§ 34. Valgret til Landstinget har enhver uberygtet Mand og Kvinde, som har Indfødsret, har fyldt sit 35te Aar og har fast Ophold i vedkommende Landstingskreds, medmindre vedkommende:

- a. nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt,
- b. er ude af Raadighed over sit Bo. Mandens Raadighed over Fællesboet bringer ikke Hustruen ind under denne Undtagelse.

§ 35. Landstingets Medlemmer og deres Stedfortrædere vælges udenfor Bornholm og Færøerne af Valgmænd ved Forholdstalsvalg. Valgmændene vælges kommunevis, ligeledes ved Forholdstalsvalg. Der vælges 1 Valgmand for hver 120 Vælgere, saaledes at et Overskud af 60 regnes for fulde 120, og saaledes at hver Kommune faar mindst 1 Valgmand.

Paa Bornholm vælges Landstingsmanden og Stedfortrædere ved umiddelbar Afstemning blandt Landstingsvælgerne. Landstingsmanden for Færøerne og Stedfortrædere vælges af Lagtinget. Valgloven fastsætter i øvrigt det nærmere vedrørende Valgene.

§ 36. Valgbar til Landstinget er enhver, der har Valgret til dette, naar han (hun) har fast Ophold i vedkommende Landstingskreds og desuden i mindst 4 Aar enten har været Medlem af et Sogneraad eller et Byraad, Borgerrepræsentationen i København, et Amsraad, Færøernes Lagting eller af Rigsdagen.

Til Valgbarhed for de 12 af Kongen udnævnte Medlemmer af Landstinget og for deres Stedfortrædere kræves kun, at de har Valgret til Landstinget, og at deres Livsvirksomhed hver for sig enten er knyttet til Landbrug, Fiskeri, Handel, Skibsfart, Industri, Bankvæsen, Videnskab, Kunst, Skole, Kirke, Hær eller Flaade, saaledes at der udnævnes ét Medlem for hver af disse Virksomheder.

§ 37. Landstingsmedlemmerne og deres Stedfortrædere vælges paa 8 Aar, dog at Halvdelen af de 54 folkevalgte afaar hvert 4de Aar tilligemed deres Stedfortrædere. De 12 af Kongen udnævnte afaar alle paa én Gang efter 8 Aars Forløb. De kan genudnævnes, naar de indstilles paa ny.

Landstingets Medlemmer faar samme Vederlag som Folketingets Medlemmer.

V.

§ 38. (Grundlovens § 41, dog at »Mandag« ændres til »Tirsdag«.)

§§ 39, 40, 41, 42. (Grundlovens §§ 42, 43, 44, 45 uforandrede.)

§ 43. Ethvert af Tingene kan nedsætte Kommissioner af sine Medlemmer til at undersøge almen vigtige Sager. Saadanne Kommissioner er berettigede til at fordrø skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder.

§ 44. (Grundlovens § 47 uforandret.)

§ 45. Paa hver ordentlig Rigsdag, straks efter, at samme er sat, fremlægges Forslag til Finansloven for det følgende Finansaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Kan Behandlingen af Finanslovsforslaget for det kommende Finansaar ikke ventes tilendebragt inden Finansaarets Begyndelse, forelægger Regeringen Forslag til en midlertidig Bevillingslov, hvorefter den bemyndiges til at opkræve de lovhjemlede Skatter og Statens øvrige Indtægter og til at afholde de Udgifter, der er fornødne for Statshusholdningens uforstyrrede Førelse, hvorved iagttages, at i intet Tilfælde de enkelte ved den sidste Finanslov og Tillægsbevillingslov hjemlede ordentlige Udgiftposter overskrides, og at der til Foranstaltninger, der ligger udenfor den regelmæssige Statsforvaltning, kun kan gøres de Udgifter, som er nødvendige for at holde allerede paabegyndte Arbejder i Gang, og det hverken ud over de til de paagældende overordentlige Foranstaltninger tidligere bevilgede eller ud over de til Arbejdernes Fortsættelse i det paagældende Finansaar ved Lov fastsatte eller ved tidligere Finans- eller Tillægsbevillingslov bestemt forudsatte Beløb.

Forslag til Finansloven, en midlertidig Bevillingslov og Tillægsbevillingslovene behandles først i Folketinget.

§ 46. Forinden Finansloven eller en midlertidig Bevillingslov er vedtagen af Rigsdagen, maa Skatterne ej opkræves. Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i den af Rigsdagen vedtagne Finanslov eller i en af Rigsdagen vedtagen midlertidig Bevillingslov eller Tillægsbevillingslov.

§§ 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53. (Grundlovens §§ 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 uforandrede.)

§ 54. Saa længe Rigsdagen er samlet, kan ingen Rigsdagsmand retslig forfølges uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører, medmindre han er greben paa fersk Gerning. For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Tingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme.

§ 55. (Grundlovens § 58, dog at »den gyldigen valgte« ændres til »en gyldig valgt Rigsdagsmand«.)

§§ 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64. (Grundlovens §§ 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67 uforandrede.)

VI.

§ 65. (Grundlovens § 68, dog at »ordentlige« ændres til »ordinære« og i 2. Stk. »Opløses Landstinget« til »Foretages nyt Valg til Landstinget« samt »det opløste Ting« til »Tinget«. Som nyt Stk. er tilføjet: »Forandring i Bestemmelserne om Rigsretten kan ske ved Lov«.)

§§ 66, 67, 68, 69, 70, 71. (Grundlovens §§ 69, 70, 71, 72, 73, 74 uforandrede.)

VII.

§ 72. (Grundlovens § 76 uforandret.)

§ 73. Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

§ 74. Folkekirken[s] og de af Staten anerkendte Trossamfunds Forhold ordnes ved Lov.

§ 75. (Grundlovens § 79 uforandret.)

VIII.

§§ 76, 77, 78, 79, 80. (Grundlovens §§ 80, 81, 82, 83, 84 uforandrede.)

§ 81. (Grundlovens § 85, dog at »ville erholde« ændres til »har Ret til«, og »Almueskolen« til »Folkeskolen«.)

§ 82. (Grundlovens § 86 uforandret.)

§ 83. (Grundlovens § 87 uforandret, dog ændres »indgaa Foreninger« til »danne Foreninger«.)

§§ 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90. (Grundlovens §§ 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94 uforandrede.)

IX.

§ 91. Forslag til Forandring i eller Tillæg til nærværende Grundlov kan fremsættes saavel paa ordentlig som paa overordentlig Rigsdag.

Vedtages et Forslag til en ny Grundlovsbestemmelse i begge Ting, og Regeringen vil fremme Sagen, opløses Folketinget og almindelige Valg foregaar. Vedtages Beslutningen paa den efter Valget paafølgende ordentlige eller overordentlige Rigsdag i uforandret Skikkelse, bliver den et halvt Aar derefter at forelægge Folketingsvælgerne til Godkendelse eller Forkastelse ved en direkte Afstemning. De nærmere Regler for denne Afstemning fastsættes ved Lov.

Giver Folkeafstemningen et Flertal paa mindst to Trediedele af de afgivne Stemmer for Rigsdagens Beslutning, og stadfæstes denne af Kongen, er den Grundlov.

Midlertidige Bestemmelser.

1., 2., 3. (Grundlovens 2., 3., 4. midlertidige Bestemmelser uforandrede.)

Socialdemokratiets Grundlovsforslag af 1920.*)

Forslag til Danmarks Grundlov.

§ 1. Danmark er en Republik (Fristat).

§ 2. Den lovgivende Magt er hos Rigsdagen og Statsraadet, i visse Tilfælde tillige direkte hos Vælgerne, jfr. § 40. Den udøvende Magt er hos Statsraadet. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 3. Statsraadet vælges af Rigsdagen efter hvert Valg. Antallet af Statsraadsmedlemmer og Forretningernes Fordeling imellem dem fastsættes ved Lov. Statsraadets Medlemmer (Ministrene) er ansvarlige for Regeringens Førelse; deres Ansvarlighed bestemmes nærmere ved Lov. De kan af Rigsdagen tiltales for deres Embedsførelse. Tiltalen sker umiddelbart for Landets højeste Domstol.

§ 4. Statsraadet vælger for et Aar ad Gangen af sin Midte en Formand, Statsministeren, som tillige er Danmarks Præsident, der repræsenterer Landet indadtil og udadtil, samt en Næstformand, der som Vicepræsident træder i Præsidentens Sted i Tilfælde af dennes Sygdom eller Fraværelse. Genvalg er tilladt. Alle Love og vigtige Regeringsforanstaltninger behandles i Statsraadet. Statsraadet vedtager en Forretningsorden, som skal godkendes af Rigsdagen. Denne Forretningsorden skal indeholde Regler for Statsministerens Udøvelse af Virksomheden som Landets Præsident.

§ 5. Ministrene afgiver en højtidelig Forsikring om at ville holde Grundloven.

§ 6. De hidtil af Kongen udøvede Regeringshandlinger, derunder Besættelse af Embeder og Afskedigelse af Embedsmænd, samt den hidtil grundlovshjemlede Bemyndigelse til visse Bevillinger og Undtagelser fra Lovene udøves af Statsraadet. Det bliver ved Lov at bestemme, at vigtige Embeder besættes umiddelbart ved Folkevalg. De hidtil gældende Regler for Embedsmænds Forflyttelse, Afskedigelse og Pensionering opretholdes, indtil andet ved Lov bestemmes.

Ingen kan beskikkes til Embesmand, som ikke har Indfødsret. Enhver Embedsmand afgiver en højtidelig Forsikring om at ville holde Grundloven.

§ 7. Statsraadet kan ikke uden Rigsdagens Samtykke foretage Handlinger, der vedrører Omfanget af Landets Omraade, det traktatmæssige Forhold til andre Lande, Spørgsmaal om Krig og Fred, eller som forandrer de bestaaende statsretlige Forhold.

§ 8. Rigsdagen sammentræder til en ordentlig Samling den første Tirsdag i Oktober. Rigsdagen bestemmer selv Samlingens Varighed. Statsraadet kan indkalde Rigsdagen til overordentlige Samlinger, hvis Varighed da ligeledes bestemmes af Rigsdagen selv.

§ 9. Rigsdagen kan vedtage sin egen Opløsning inden Valgperiodens Udløb. Statsraadet udskriver da snarest muligt nyt Valg.

§ 10. Statsraadet kan for Rigsdagen fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger. Ogsaa Rigsdagens Medlemmer kan fremsætte saadanne Forslag.

*) Stillet som Ændringsforslag til »Forslag til Bestemmelser om Forandringer i Grundloven« af de socialdemokratiske Medlemmer af Folketingets Udvalg om denne Sag (Rigsdagstidende 1919—20, Till. B. Sp. 3965).

Naar en Rigsdagsbeslutning er truffet, skal Statsraadet give den Lovskraft ved en offentlig Kundgørelse, jfr. dog § 40, samt drage Omsorg for dens Fuldbgyrdelse.

§ 11. I særdeles paatrængende Tilfælde kan Statsraadet, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige Love, der dog ikke maa stride mod Grundloven og altid straks efter den følgende Rigsdags Sammentræden skal forelægges denne, uden hvis Bekræftelse Loven bortfalder.

§ 12. Statsraadet kan benaade og give Amnesti. Ministre kan dog kun med Rigsdagens Samtykke benaades for en Straf, der er dem idømt for deres Embedsførelse.

§ 13. Statsraadet har Ret til at lade slaa Mønt i Henhold til Loven.

§ 14. Antallet af Rigsdagens Medlemmer fastsættes ved Valgloven. Valgmaaden, der ligeledes fastsættes ved Valgloven, skal sikre de forskellige Anskuelser i Befolkningen direkte og ligelig Repræsentation.

§ 15. Valgret til Rigsdagen har enhver Mand og Kvinde, som har Indfødsret, har fyldt sit 21de Aar og har fast Bopæl i Landet, medmindre vedkommende er umyndiggjort eller ved Dom er fundet skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling uden at have faaet Æresoprejsning.

Det kan ved Lov fastsættes, at fuld Forsørgelse af det offentlige under særlige Omstændigheder kan medføre midlertidig eller endelig Fortabelse af Valgret.

§ 16. Valgbar til Rigsdagen er enhver, som har Valgret til denne.

§ 17. Medlemmerne af Rigsdagen vælges paa 3 Aar. De faar et Vederlag, hvis Størrelse bestemmes ved Valgloven.

§ 18. Regeringens Sæde er Rigsdagens Forsamlingssted. I overordentlige Tilfælde kan Statsraadet dog sammenkalde den paa et andet Sted i Landet.

§ 19. (Grundlovens*) § 42 uforandret.)

§ 20. Rigsdagen kan nedsætte Kommissioner til at undersøge almen vigtige Sager. Saadanne Kommissioner er berettigede til at fordrø skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder.

§ 21. Rigsdagens Beslutninger sker ved Stemmeflerhed. Det bestemmes i Forretningsordenen, at Valg af Kommissioner, Hverv og lignende sker ved Forholdstal. Endvidere bestemmer Forretningsordenen, at der, hvor Forholdene tillader det, mellem Lovforslags 2den og 3die Behandling skal ligge et Tidsrum af mindst 14 Dage. Forslaget skal i dette Tidsrum underkastes Gennemsyn af et fast Revisionsudvalg, hvis Sammensætning, der skal sikre juridisk, administrativ og teknisk Sagkundskab, bestemmes ved Lov.

Fremgangsmaaden ved Valg af Statsraad (§ 3) ordnes ved Lov.

§ 22. Ingen Skat kan paalægges, forandres eller ophæves uden ved Lov, ej heller noget Statslaan optages eller nogen Staten tilhørende fast Ejendom afhændes uden ifølge Lov.

§ 23. Paa hver ordentlig Rigsdag, straks efter at samme er sat, fremlægges Forslag til Finansloven for det følgende Finansaar. Kan Behandlingen af Finanslovsforslaget for det kommende Finansaar ikke ventes tilendebragt inden Finansaarets Begyndelse, forelægger Statsraadet Forslag til en midlertidig Bevillingslov, hvorefter det bemyndiges til at opkræve de lovhjemlede Skatter og Statens øvrige Indtægter og til at afholde de Udgifter, der er fornødne for Statshusholdningens uforstyrrede Førelse, hvorved iagttages, at i intet Tilfælde de enkelte ved den sidste Finanslov og de sig dertil sluttende Tillægsbevillingslove hjemlede ordentlige Udgifts-

*) Her og i de følgende i Parentes angivne Paragraffer menes *Grundloven af 5. Juni 1915*.

poster overskrides, og at der til Foranstaltninger, der ligger udenfor den regelmæssige Statsforvaltning, kun kan afholdes de Udgifter, som er nødvendige for at holde allerede paabegyndte Arbejder i Gang, og det hverken udover de til de paagældende overordentlige Foranstaltninger tidligere bevilgede eller udover de til Arbejdernes Fortsættelse i det paagældende Finansaar ved Lov fastsatte eller ved tidligere Finans- eller Tillægsbevillingslov bestemt forudsatte Beløb.

§ 24. (Grundlovens § 48 uforandret.)

§ 25. (Grundlovens § 49 uforandret med Udeladelse af sidste Stykke.)

§ 26. (Grundlovens § 50 uforandret.)

§ 27. (Grundlovens § 51 uforandret, kun ændres »Tinget« til: »Rigsdagen«.)

§ 28. (Grundlovens § 53 uforandret, kun ændres »Hvert af Tingene« til: »Rigsdagen«.)

§ 29. Ethvert nyt Medlem afgiver, naar hans Valg er godkendt, en højtidelig Forsikring om at ville holde Grundloven.

§ 30. (Grundlovens § 55 uforandret, kun ændres »Regeringens« til: »Statsraadets«.)

§ 31. (Grundlovens § 56 uforandret, kun ændres »uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører« til: »uden Rigsdagens Samtykke« og »uden Tingets Samtykke« til: »uden Rigsdagens Samtykke«.)

§ 32. (Grundlovens § 57 uforandret.)

§ 33. (Grundlovens § 58 uforandret.)

§ 34. (Grundlovens § 59 uforandret, kun ændres »Hvert Ting« til: »Rigsdagen«.)

§ 35. (Grundlovens § 60 uforandret, kun ændres »Intet af Tingene kan« til: »Rigsdagen kan ikke«.)

§ 36. (Grundlovens § 61 uforandret, kun ændres »i det Ting, hvortil han hører, med dettes Samtykke« til: »med Rigsdagens Samtykke«.)

§ 37. (Grundlovens § 62 uforandret, kun ændres »noget af Tingene« til: »Rigsdagen« og »dets« til: »dens«.)

§ 38. (Grundlovens § 63 uforandret, kun ændres »Tingenes« til: »Rigsdagens« og »Tinget« til: »Rigsdagen«.)

§ 39. (Grundlovens § 64 uforandret, kun ændres »Hvert af Tingene« til: »Rigsdagen«.)

§ 40. Lovforslag, der er vedtagne af Rigsdagen, forelægges Vælgerne til Godkendelse eller Forkastelse ved en direkte Afstemning, saafremt en saadan begæres af mindst 50 000 Vælgere. Undtagne fra Folkeafstemning er den aarlige Finanslov, Tillægsbevillingslovene og saadanne Lovforslag, hvis Beskaffenhed nødvendiggør øjeblikkelig Ikrafttræden. Lovforslag vedtagne af Rigsdagen forelægges til Stadfæstelse af Statsraadet, naar de er godkendte ved Folkeafstemning, eller naar den lovlige Frist for Begæring om Folkeafstemning er udløbet, uden at gyldig Begæring er fremsat.

Mindst 100 000 Vælgere kan begære et paa Rigsdagen fremsat Lovforslag forelagt Vælgerne til direkte Afstemning, naar Forslaget har gennemgaaet den foreskrevne Behandlingsmaade paa Rigsdagen, men er forkastet mod et Mindretal af mindst en Fjerdedel af de afgivne Stemmer, og det derefter ikke vedtages i den følgende Rigsdagssamling. Godkendes det af et Flertal af Vælgerne, skal det stadfæstes af Statsraadet.

De nærmere Regler for Folkeafstemning fastsættes ved Lov.

§ 41. (Grundlovens § 68 uforandret, Som 2det Pkt. sættes: »Retsplejen skal holdes adskilt fra Forvaltningen.«)

§ 42. (Grundlovens § 70 uforandret.)

§ 43. (Grundlovens § 71 uforandret.)

§ 44. De nærmere Regler om Kirkens Adskillelse fra Staten fastsættes ved Lov. Indtil en saadan Lov er gennemført, opretholdes den i Grundloven

af 5. Juni 1915 § 3 indeholdte Bestemmelse om Folkekirken. Ingen Ordning af Folkekirkens Forfatning kan ske uden ved Lov.

§§ 45, 46, 47, 48, 49 og 50. (Grundlovens §§ 74, 75, 76, 77, 78 og 79 uforandrede.)

§ 51. Arbejdet er Kilden til al Værdi. Arbejdets Udbytte bør tilfalde dem, der arbejder. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Ejendom, uden hvor Almenvellet kræver det. Det kan kun ske ved Lov og mod fuldstændig Erstatning.

§ 52. (Grundlovens § 81 uforandret.)

§ 53. Der sikres human Forsorg for Børn, syge, arbejdsudygtige, gamle og andre, der ikke formaa at ernære sig selv, eller hvis Forsørgelse ikke paahviler nogen anden, som formaa at forsørge dem.

§ 54. Der sikres gennem Folkeskole og Fortsættelsesskole uden Hensyn til Forældrenes økonomiske Kaar Børn og unge fri Undervisning samt Adgang til den højere og højeste Uddannelse alene under Hensyn til deres Anlæg og Evner.

(I øvrigt sidste Punktum af § 83 uforandret.)

§§ 55, 56 og 57. (Grundlovens §§ 84, 85 og 86 uforandrede.)

§ 58. (Grundlovens § 87, kun ændres »den væbnede Magt« til: »Ordensmagten« og »Kongens« til »Landets«.)

§ 59. (Grundlovens § 89 uforandret.)

§ 60. Adel, Titel, Rang og Ordensdekorationer er afskaffet.

§ 61. Intet Len, Stamhus eller Fideikommisgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende kan ophæves.

§ 62. Under i øvrigt lige Vilkaar nyder islandske Statsborgere i Hensyn til Dansk-Islandsk Forbundslov de Rettigheder, som omhandles i §§ 6, 15 og 16 og er knyttede til dansk Indfødsret.

§ 63. Vedtages et Forslag til en ny Grundlovsbestemmelse af Rigsdagen, forelægges Beslutningen Vælgerne til Godkendelse eller Forkastelse ved en direkte Afstemning. Bliver der ved denne Flertal for Forslaget, stadfæstes det af Statsraadet.